

А. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

1. ОПШТИ ДЕО

1.1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦА ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Општина Пирот се налази у Југоисточној Србији, на тремеђи између моравског, тимочког и софијског басена. Представља привредни, културни и административни центар истоименог округа, који чине још и општине Димитровград, Бабушница и Бела Паланка. Општина се граничи са Општином Димитровград на југоистоку, Општином Бабушница на југозападу, Општином Бела Паланка на северозападу, Општином Књажевац на северу и на североистоку са Републиком Бугарском (тематска карта бр.1).

Граница подручја обухваћеног изработом Просторног плана Општине Пирот (у даљем тексту Просторни план) утврђена је Одлуком о изради Просторног плана општине Пирот (Сл. лист града Ниша бр.78/09). Подручје обухвата Просторног плана одређено је површином административног подручја општине Пирот, која у целости обухвата 74 катастарске општине, међу којима је и град Пирот

Површина планског подручја износи 1232,5км². Према подацима Савезног пописа становништва и станова из 2002. године у општини Пирот живи 63791 становника. У самом граду живи 40 678 становника а 23 113 становника живи у селима општине Пирот (табела бр.1)

табела бр.1 - Списак насељених места на територији Општине Пирот

	НАСЕЉЕНО МЕСТО	КАТАСТАРСКА ОПШТИНА	УДАЉЕНОСТ ОД ПИРОТА (км)	БРОЈ СТАНОВНИКА		НАСЕЉЕНО МЕСТО	КАТАСТАРСКА ОПШТИНА	УДАЉЕНОСТ ОД ПИРОТА (км)	БРОЈ СТАНОВНИКА
1	Базовик	Базовик	28	203	38	Милојковац	Милојковац	20	7
2	Барје Чифлик	Барје Чифлик	3	693	39	Мирковци	Мирковци	30	20
3	Басара	Басара	9	8	40	Нишор	Нишор	7	162
4	Бела	Бела	22	37	41	Нови Завој		/	1458
5	Бериловац	Бериловац	2	1933	42	Обреновац	Обреновац	20	143
6	Беровица	Беровица	20	30	43	Ореовица	Ореовица	10	128
7	Блато	Блато	8	630	44	Орља	Орља	31	75
8	Брлог	Брлог	30	83	45	Осмаково	Осмаково	25	292
9	Велика Лукања	Велика Лукања	20	17	46	Паклештица	Паклештица	23	56
10	Велики Јовановац	Велики Јовановац	8	395	47	Пасјача	Пасјача	13	32
11	Велики Суводол	Велики Суводол	8	523	48	Петровац	Петровац	12	389
12	Велико Село	Велико Село	8	345	49	Пирот	Пирот	/	40678
13	Височка Ржана	Височка Ржана	25	54	50	Планиница	Планиница	20	18
14	Власи	Власи	23	71	51	Покревеник	Покревеник	15	126
15	Војнеговац	Војнеговац	11	270	52	Пољска Ржана	Пољска Ржана	3	1349
16	Враниште	Враниште	17	165	53	Понор	Понор	15	379
17	Гњилан	Гњилан	2	2478	54	Присјан	Присјан	10	143
18	Горња Држина	Горња Држина	18	29	55	Рагодеш	Рагодеш	12	234
19	Гостуша	Гостуша	20	139	56	Расница	Расница	9	391
20	Градашница	Градашница	2	412	57	Росомач	Росомач	33	60
21	Градиште	Градиште	15	86	58	Рсовци	Рсовци	23	183
22	Добри До	Добри До	10	116	59	Рудиње	Рудиње	23	217
23	Дојкинци	Дојкинци	36	273	60	Сиња Глава	Сиња Глава	15	138
24	Држина	Држина	5	472	61	Славиња	Славиња	30	49
25	Завој	Завој	/	/	62	Сопот	Сопот	6	367
26	Засковци	Засковци	25	68	63	Срећковац	Срећковац	18	162
27	Извор	Извор	3	781	64	Станичење	Станичење	10	609
28	Јалботина	Јалботина	16	104	65	Суково	Суково	16	728
29	Јеловица	Јеловица	30	113	66	Темска	Темска	15	908
30	Камик	Камик	14	112	67	Топли До	Топли До	30	108
31	Копрившtica	Копрившtica	12	67	68	Трњана	Трњана	5	157
32	Костур	Костур	9	311	69	Церев Дел	Церев Дел	19	30
33	Крупац	Крупац	9	1444	70	Церова	Церова	20	171
34	Куманово	Куманово	11	38	71	Црвенчево	Црвенчево	11	135
35	Мала Лукања	Мала Лукања	/	/	72	Црноклиште	Црноклиште	16	338
36	Мали Јовановац	Мали Јовановац	10	144	73	Чиниглавци	Чиниглавци	18	331
37	Мали Суводол	Мали Суводол	8	281	74	Шугрин	Шугрин	30	95
						УКУПНО			63791

1.2. ОБАВЕЗЕ УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

Плански основ за израду Просторног плана представљају Просторни план Републике Србије (Службени гласник РС бр.88/10) , Уредба о утврђивању просторног плана подручја Парка природе и Туристичке регије Стара планина (Службени гласник РС бр.115/08) и Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Бугарске (Службени гласник РС бр.86/09).

ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (Службени гласник РС бр.88/10)

Просторни план Општине Пирот се ослања на Просторни план Републике Србије (Службени гласник РС бр.88/10), који је развој Општине Пирот усмерио на развој пољопривредне производње (воћарско-виноградарски и сточарски рејон), са малом концентрацијом индустрије. Предност је дата развоју Старе планине пре свега као туристичке регије, која према овом плану представља подручје изузетних природних вредности, од посебног националног значаја.

Према Просторном плану Републике Србије (у даљем тексту ППРС) уочавају се следеће основне карактеристике и планска опредељења везана за подручје Општине Пирот:

Пољопривредно земљиште

Територија административне јединице Пирот је већим делом опредељена на развој пољопривредне производње, а акценат је стављен на мешовито и пашњачко сточарство у брдском, односно планинском подручју, као и њима комплементарно воћарство односно агрошумарство. На ужим локалитетима истим Планом је предвиђен развој виноградарства у брдском односно производње органске хране у планинском подручју.

Пољопривредна производња треба бити заснована на унапређеним традиционалним видовима, уз ефикасније ангажовање људских потенцијала и повећање економске ефикасности расположивог земљишта.

Шуме, шумско земљиште и ловна подручја

Основни оперативни циљеви коришћења и уређења шума су:

- унапређење стања шума (превођење изданаčkih шума у високе, мелиорација изданаčkih шума, реконструкција деградираних високих шума као и заштита шума у свим фазама развоја),
- повећање површина под шумама (пошумљавање),
- задовољавање одговарајућих еколошких, економских и социјалних функција шума,
- међугенерациска и унутаргенерациска равноправност у односу на вишенаменско коришћење шума.

Посебан значај има Стара планина, са значајним комплексом шума и изузетним пејзажним одликама.

Основни правци развоја ловства су:

- повећање бројности популације ситне и крупне дивљачи, нарочито аутохтоних и економски највреднијих врста (јелен, срна, дивља свиња)
- побољшање структуре популације крупне дивљачи и квалитета трофеја,
- очување ретких и угрожених врста

Коришћење и заштита вода и водопривредна инфраструктура

Простор општине Пирот припада Доње-јужноморавском регионалном систему за снабдевање водом. Базни принципи развоја водопривредне инфраструктуре јесу акумулације које се користе вишенаменски, али се предност даје водоснабдевању становнишва. Предност је дата Завојском језеру које представља део Нишавског подсистема за снабдевање становништва водом. Подручје општине припада зони приоритетних изворишта површинских вода уз обавезу примене одговарајућих мера заштите. Дугорочни програмски циљ је враћање квалитета површинских вода у захтеване класе (I, IIa и IIб класа) и посебно је утврђена заштита изворишта водоснабдевања.

Коришћење минералних сировина

Утврђеном реонизацијом, део простора Општине припада зони експлоатације минералних сировина са активним истражним пољима.

Енергетски извори и енергетска инфраструктура

Предвиђена је гасификација градова на бази усклађених концепција гасификације и топлификације у сврху задовољења потреба широке потрошње. Планирана је реализација магистралног гасовода МГ-10 Ниш-Димитровград. Посебну пажњу треба посветити развоју и могућностима примене алтернативних извора енергије примерених посматраном подручју (енергија сунца, енергија ветра биомаса, биогас) имајући у виду потребу за енергетском ефикасношћу. Општина Пирот је сврстана у Јужноморавску зону, као једна од погодних локација за изградњу ветроелектрана као и малих хидроелектрана. Такође, посебно је важно смањење конфликта између коришћења енергетских ресурса и заштите животне средине и предузимање одговарајућих мера за санирање негативних последица.

Становништво, насеља и регионална подела

Утврђени су основни циљеви развоја и просторне организације мреже градских центара и подстицање функција оних градова који могу да остваре позитиван утицај на стварање противтеже поларизационим утицајима агломерације Београда и рационалну просторну организацију привредних веза у мрежи насеља. Нарочито значајан циљ у развоју мреже насеља јесте чвршће и рационално повезивање градова у регионима и макроцелинама.

Систем градских центара и функционалних подручја

У мрежи центара, Пирот је утврђен као функционално урбано подручје регионалног значаја. Функционално подручје Пирота обухвата територије општина Бабушница, Димитровград и Бела Паланка са популацијом између 50 000 и 100 000 становника. Према концепцији просторне регионализације Србије Општина Пирот припада Региону јужне и источне Србије и центар је пиротске области која има око 100 000 становника.

Развој сеоских подручја

Приоритет у развоју сеоских подручја има стварање таквих услова развоја који ће активирати потенцијале села и мотивисати становништво на повећање квалитета живљења у тим подручјима као што су побољшање комуналног и социјалног стандарда, стварање друштвено-економских и тржишних услова за развој села, обезбеђивање економске и социјалне сигурности, подизање нивоа услуга јавних служби и њихова доступност становништву сеоских подручја.

Јавне службе

Развој јавних служби прилагођаваће се потребама и особеностима локалних заједница. Пиrot као регионални и општински центар мора да организује делатности јавних служби тако да задовољи функције оба хијерархијска нивоа.

Развој и размештај индустрије

Општина Пиrot је индустријски центар средње величине и планирана индустријска зона а према предлогу Министарства економије и регионалног развоја, Националног инвестиционог плана и Регионалне привредне коморе. То укључује и локацију индустрије у Слободној зони Пиrot. Такође Планом се предвиђа и планско усмеравање изградње различитих просторних модела индустријског смештаја на коридору X.

Развој туризма

У области туризма утврђени су општи и посебни циљеви засновани на концепту регионализације туристичких простора, издвајања транзитних туристичких праваца и насеља са доминантном туристичком функцијом. Пиrot је рангиран као град националног туристичког значаја а Стара планина је сврстана у примарне туристичке дестинације, као регионална целина, тј дестинација са комплетном целогодишњом понудом.

Саобраћај и везе

Тежиште разматрања на нивоу ППРС је на дефинисању основних саобраћајних коридора уз поштовање изграђених коридора. Основу развоја путне мреже чине инфраструктурни коридори са интегрисањем у систем мреже аутопутева Европе. Подручје Општине Пиrot пресеца планирани аутопут коридора X са пратећим инфраструктурним системима а који се углавном поклапа са правцем европског пута E-80, односно постојећег државног пута 1. реда. Приоритет је изградња аутопута на Коридору Xс (до 2014. год.) као и активности на деоници државног пута I реда бр.9 Пиrot – Лесковац (после 2014. год.)

Предвиђа се модернизација, реконструкција и електрификација постојеће железничке пруге у двоколосечне пруге високе перформансе за мешовити саобраћај, комбиновани транспорт и пројектоване брзине од 160-220km/h.

Телекомуникациони системи

Развој и унапређење телекомуникационих система на простору општине реализоваће се са просторно-функционалном територијализацијом Републике, а на основу утврђених планова развоја појединих телекомуникационих оператора. Основни циљеви у овој области су: удвостручити постојећи број телефона, заменити дотрајалу опрему и модернизовати мрежу, изградити међународни систем, изградити нове капацитете (оптички каблови, транспортне мреже), увођење нових услуга и примена нових технологија.

Заштита животне средине, природног и културног наслеђа

Општина Пиrot је сврстана у подручја веома очуване (подручје Старе планине са планинским врховима, тешко приступачним теренима и водотоцима I класе) и квалитетне животне средине (шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, пољопривредне, воћарске и виноградарске зоне, ливаде, пашњаци, водотоци II класе).

У области заштите природних добара, посебан значај дат је заштити високопланинских подручја (заједно са заштитом изворишта и водотокова прве категорије). Стара планина стављена под заштиту као природно добро од изузетног значаја и сврстана у I категорију заштите као Парк природе. То је међународно значајно подручје за птице (IBA), међународно значајно биљно подручје (IPA) и значајно подручје дневних лептира Европе (PVA). Приоритатна активност је уписивање Старе планине у међународну Рамсарску листу еколошки значајних подручја

У плану заштите непокретних културних добара Општина Пиrot је сврстана у културно подручје које ће бити подељено на зоне са различитим степеном заштите и третманом културног наслеђа.

УРЕДБА О УТВРЂИВАЊУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПАРКА ПРИРОДЕ И ТУРИСТИЧКЕ РЕГИЈЕ СТАРА ПЛАНИНА (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08)

Подручје Парка природе и Туристичке регије Стара планина обухвата делове територије општина Димитровград и Пиrot (Пиrotски округ) и Зајечар и Књажевац (Тимочки округ). Планом су обухваћене 32 катастарске општине Општине Пиrot и то: Басара, Бела, Бериловац, Брлог, Велика Лукања, Градашница, Височка Ржана, Гостуша, Добри До, Дојкинци, Засковци, Нови Завој, Извор, Јеловица, Копривштица, Мала Лукања, Мирковци, Ореовица, Паклештица, Пиrot (град), Пиrot (ван вароши), Покревеник, Пољска Ржана, Росомач, Рсовци, Рудиње, Славиња, Темска, Топли До, Церова и Шугрин.

Као примарни циљ одрживог развоја и заштите, коришћења и уређења подручја, утврђено је обезбеђивање трајне заштите природног феномена на подручју простора Парка природе и туристичке регије Стара планина за презентацију јавности, рекреацију, туризам и комплементарне активности, едукацију и научна истраживања.

Представљена су планска решења са правилима организације, заштите, уређења и коришћења простора и то:

- Зоне и режими заштите
- Заштита и коришћење природних ресурса

Развој пољопривреде

Основну поставку плана развоја пољопривреде представља искоришћавање компаративних погодности подручја Просторног плана за производњу квалитетних пољопривредно-прехранбених производа, посебних одлика које проистичу из природних и других услова географске средине.

Пољопривредна производња је заснована на унапређеним традиционалним видовима, уз стварање услова за ефикаснију производњу, формирање микропogона за прераду пољопривредних производа, пласман производа, развој сточарства, повећањем просечне величине поседа и брендирањем сточног фонда и производа, удруживањем произвођача

и друго, а најзначајнију шансу оваквог развоја пољопривреде представљаће њена интеграција са туризмом кроз директан пласман производа, ангажовање у сеоском туризму, мотивисање младих за повратак и друго;

Развој шумарства

Предвиђа се повећање шумовитости на територији Општине Пирот у оквиру Плана, за 30.51km².

Развој туризма

Доминантни вид туризма биће стационарни и излетнички планински туризам са главним активностима у зимским спортовима и рекреацији - алпском скијању и активностима осталих зимских спортова (нордијско и турно скијање, сноуборд стазе, паркови и полигони, скијеринг, клизање и друго). Како рационалност привређивања у планинском туризму подразумева целогодишње коришћење капацитета понуде за које овде има довољно потенцијала, предвиђени су и бројни видови туризма у летњем периоду и то спортско-рекреативни на водама језера и река (укључујући и спортски риболов) и на планинским локалитетима и излетничким и планинарским итинерерима уз делимично коришћење жичара.

Претежно у летњем и делом у зимском периоду предвиђени су још културолошки туризам (еколошки, културно-историјски и етнолошки), сеоски туризам, ловни туризам, здравствени туризам (на мотивима ваздушних бања и постојећих термоминералних извора), а у Пироту и делом у Књажевцу (као и у Димитровграду ван подручја Просторног плана) - градски туризам (пословни, конгресни, манифестациони и друго) и транзитни туризам.

У мрежи насеља представљени су и нови туристички центри, туристичка насеља и туристички пунктови у планинској зони и то:

- туристички центри: Топли До 2 и Мрамор,
- туристичка насеља : Ракитска Гора, Росомач 1, Врело-Јеловица, Јеловица 1, Дојкинци 1, Дојкинци 2, Завој и Завојско Језеро
- туристички пунктови – Топли До 1 и Гостуша 1 у планинској, и Басарски камен у подпланинској зони
- излетничко насеље Даг Бањица

Развој малих и средњих предузећа

Поред значајних индустријских капацитета посебан значај је дат развоју малих и средњих предузећа. Она представљају основни облик организовања фирми и генератор развоја, конкурентности и запошљавања (приоритетно у производњи и преради пољопривредних производа, туризму, трговини и сектору услуга), с тим што је посебно битно активирати микро-бизнисе и тзв. породичне фирме (домаће радиности и друго) као основне карике у привредном ланцу.

Саобраћајни системи

Поред подизања квантитета и квалитета путне мреже, Планом је предвиђено и комплетирање мреже путева I и II реда изградњом нових деоница (15 деоница локалних путева у дужини од 135км).

Хидротехничка инфраструктура

На подручју Општине Пирот развијаће се регионални систем за снабдевање насеља водом највишег квалитета - Нишавски регионални подсистем, у оквиру Доње-јужноморавског регионалног система, у читавом сливу река Темштице и Нишаве, који се наслања на водоакумулацију "Завој" на Височици и сва постојећа квалитетна локална изворишта вода; Планом су посебно обрађени и систем за водоснабдевање и канализациони систем.

Електроенергетска инфраструктура

Развој Електроенергетске инфраструктуре се заснива на интензивнијем коришћењу енергије из алтернативних обновљивих извора, посебно хидропотенцијала за изградњу МХЕ.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ИНФРАСТРУКТУРНОГ КОРИДОРА НИШ-ГРАНИЦА БУГАРСКЕ (Службени гласник РС бр.86/09)

Планом Паневропске саобраћајне мреже утврђен је мултимодални коридор "10" (Салцбург-Љубљана-Загреб-Ниш-Скопље-Велес-Солун) са краком "Ц" Ниш-Димитровград-Софија, који представља окосницу формирања инфраструктурног коридора Ниш-граница Бугарске.

У инфраструктурном коридору Ниш-граница Бугарске утврђени су следећи магистрални инфраструктурни системи:

- аутопут Е-80;
- железничка пруга Е-70 за возове великих брзина;
- магистрални оптички кабл;
- далеководи 110 кV, 220кV и 400кV;
- објекти заштите од вода-одбрамбени насипи, цевовод регионалног система водоснабдевања

Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Бугарске на територији општине Пирот обухвата следеће катастарке површине: Враниште, Црноклиште, Црвенчево, Куманово, Темска, Сопот, Нишор, Градашница, Бериловац, Извор, Басара, Станичење, Мали Суводол, Велики Суводол, Гњилан, Понор, Блато, Костур, Барје Чифлик, Расница, Пирот-град, Пирот-ван вароши, Пољска Ржана, Трњана, Петровац, Држина, Велики Јовановац, Мали Јовановац, Велико Село, Крупац, Градиште, Чиниглавци, Милојковац, Обреновац, Срећковац, Суково и Војнеговац.

Положај коридора аутопута и технички елементи дефинисани су по деоницама. Територији општине Пирот припадају деоница "Бела Паланка-Пирот", деоница "Пирот-Петља Суково" и део деонице "Петља Суково-Граница Бугарске".

За деоницу Бела Паланка-Пирот (км 46+350-км 82+000) предлажу се 4 варијанте:

- варијанта I (долинска по Генералном пројекту аутопута Е-80)
- варијанта II (долинска са обилажењем Пирота)
- варијанта III (брдска-јужна)
- варијанта IV (потенцијална брдска за коју је урађен идејни пројекат)

Као пратећи садржаји аутопута предвиђају се:

1. функционални садржаји аутопута
2. пратећи садржаји за потребе корисника пута

Диспозиција пратећих садржаја врши се применом следећих критеријума:

- базе за одржавање аутопута: покривају деоницу дужине 40-45км (у близини насељених места око средине јединичне деонице између чворова вишег реда);
- наплатне станице: налазе се у оквиру саобраћајних петљи на локацији која је у складу са обликом и положајем петље;
- бензинске станице: просечно растојање 25,0км;
- гасне станице: просечно растојање 40,0км;
- паркиралиште: растојање 10,0-15,0км;
- одмориште: растојање од око 25км;
- мотели: растојање 40 - 80км уз додатни критеријум да се тежи да свака општина кроз коју пролази аутопут има мотел.

Утврђени су локалитети за функционалне и пратеће садржаје на ауто-путу Е-80 Ниш-граница Бугарске

Коридор пруге за возове великих брзина Ниш-Димитровград, на територији општине Пирот углавном прати коридор постојеће пруге осим између Станичења и Пирота због неповољних елемената постојеће пруге.

Положај коридора дат је оријентационо, а коначно ће се утврдити по изради генералног пројекта пруге за возове великих брзина Ниш-Димитровград. Пруга је ширине 435м и обухвата труп пруге ширине 35м и заштитни појас са обе стране пруге од по 200м.

Са подручја Пирота полазе постојећи далеководи: "Ниш2-Софија", "Пирот1-Пирот2-Завој", "Пирот2-Димитровград", "Пирот-Бабушница" и "Пирот1-Сврљиг".

Од главног разделног чвора "Ниш" ка истоку ће се градити магистрални гасовод МГ-10 Ниш-Димитровград.

Коридор магистралне телекомуникационе инфраструктуре обухвата оптичке и коаксијалне каблове. Коридор се пружа паралелно спољниј ивици аутопута Е-80 Ниш-граница Бугарске, најчешће на растојању од 3,0 до 20,0м од жичане ограде аутопута.

Водопривредна инфраструктура заступљена је са регионалним водоводом, акумулацијама, пољима за наводњавање и објектима за одбрану од поплава.

Од значајних изворишта у оквиру граница овог плана на територији општине Пирот издвајају се:

- карсна врела: "Крупачко врело" у атару села Крупац
- извори: "Бањица" с црпном станицом "Гњилан", "Кавак" са црпном станицом "Божица" и "Ћелташ"

За водоснабдевање Пирота, поред наведених користиће се и бунар "Сарлах".

Поља за наводњавање су планирана на локалитетима "Мамушница", "Барачански рид", "Џингине врбе", "Божурато" и "Колина падина"

Објекти за одбрану од поплава-одбрамбени насипи су углавном на Нишави. Планирани објекти за одбрану од бујичних вода предвиђени су на значајним бујичним токовима: Темштици, Расничком потоку, Рогозу и Јерми.

Сви државни путеви II реда задржавају своје основне правце пружања уз извесне корекције осовине и нивелете и уз обавезну модернизацију коловозног застора.

Коридор алтернативног пута прати коридор аутопута користећи деонице постојећег државног пута I реда које се не поклапају са трасом аутопута Е-80, коридоре постојећих државних путева II реда и новоизграђених деоница. Од Беле Паланке до Пирота јављају се две варијанте коришћења паралелних путева у зависности од тога да ли се коридор пружа "долинском" или "брдском" варијантом.

Заштита насеља

Уколико изградња обилазница није изводљива у планском периоду насеља се штите:

- измештањем свих стамбених објеката који се налазе на удаљености мањој од 50м од ограде аутопута, односно 25м од ограде пруге, уколико се за њих не може обезбедити заштита од буке, вибрација и аеро-загађења применом техничких мера заштите;
- обезбеђењем техничких мера заштите од буке, вибрација и аерозагађења свих стамбених објеката који се налазе на удаљености мањој од 300м од трасе аутопута, односно 200м од последњег колосека;
- обезбеђењем минималне удаљености магистралног гасовода од стамбених објеката које износи 30м, као и спровођење мера заштите за оне удаљене од 30м-200м од трасе гасовода.

ОСТАЛИ ДОКУМЕНТИ И АКТА

Просторни план Општине Пирот се ослања и на:

- **Уредбу о заштити парка природе "Стара планина"** (Сл.гл.Републике Србије бр.23/09)
- **Стратегију развоја туризма Републике Србије** (Сл.гл.Републике Србије бр.91/06)
- **Решење о предходној заштити Специјалног резервата природе "Јерма"** (Службени гласник РС, бр. 55/08)
- **Стратегија локалног економског развоја Пирота** (април 2009.г)
- **Стратешки општински акциони план** (јун 2004.г)
- **Стратешко планирање Општине – извештај**

2. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

2.1. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Општина Пирот се налази на југоистоку Србије и седиште је Пиротског Округа, у чијем саставу поред Општине Пирот улазе и Општина Бабушница (529км²), Општина Бела паланка (517км²) и Општина Димитровград (483км²).

Пирот се налази на значајној међународној трансверзали "коридору 10" који повезује Европу са Азијом, на путу Београд – Ниш – Софија – Истанбул, и то на његовој последњој деоници кроз нашу земљу. Удаљен је 70 км од Ниша, односно Софије и 33 км од граничног прелаза Градина код Димитровграда. Положај Општине Пирот на међународној трансконтиненталној магистралаи, имао је утицај на досадашњи развој града, а и данас представља један од значајних фактора његовог даљег економског и културног развоја. Помиње се још у старим римским картама из II века н.е. као Мутатио Туррес, Грци га називају Пиргос, док му Срби у XIV веку дају име Пирот.

2.1.1. Геосаобраћајни положај општине

Пирот лежи у истоименој котлини, са географским координатама: 40°09'30" сгш и 20°06'00" игд (по Гриничу). Сама котлина дугачка је 14 км (по неким ауторима 18 – 20 км), а широка 2 – 4 км и издуженог је облика. Протеже се долином реке Нишаве. Са севера и истока затварају је брда Провалија и Прчевац, масиви Црног Врха и Басаре (1377 м) и висораван Тепош, а са југа и запада простране висоравни у подножју планине Стола (1239 м) и планине Белаве (946 м).

Надморска висина седишта општине	368м
Опсег надморских висина у општини (мин-мак)	368м - 1080м
Географска дужина	22° 36', источно од Гринича
Географска ширина	43° 09', северно од Екватора

Општина Пирот поседује стратешко повољну географско-саобраћајну локацију. Налази се на значајној међународној трансверзали "коридору 10", који повезује Европу са Азијом. Кроз општину пролазе државни путеви, интерконтинентални магистрални правац, европски аутопут Е70 и железница-интерконтинентални магистрални правац Турска-Балкан.

Усмереност котлинског и суседних простора у правцу пиротског саобраћајног чвора омогућила је формирање пиротске економско-географске области мезорегионалног типа. Мезорегија Пирота је територија пречника 40 – 50 км која је увек била упућена ка Пироту. Снажни макро регионални утицај Ниша и Софије нису дозволили да се регионални утицаји Пирота развијају изнад мезорегионалног облика, али је регија његових утицаја стална и историјски стабилна.

Ова територија, по Јовану Цвијићу, налази се у "централној области Балканског полуострва". То је у ствари трапез којег чине линије које на карти спајају Ниш, Софија, Скопље и Косовска Митровица. Уз североисточну границу ове области налази се Пирот, па се може рећи да пиротски крај има карактеристике везане за централну област Балканског полуострва.

2.1.2. Природне карактеристике

2.1.2.1. Геомотфолошке карактеристике

Подручје општине Пирот припада брдско-планинском подручју источне Србије. У овом крају рељеф је веома хетероген и индиференциран. Рељеф се одликује великом разноликошћу облика који су настали као последица врло сложене генезе и еволуције овог краја у дугом периоду. Састоји се од планина, брда, брежуљака, котлина и поља.

На простору Општине уочавамо три реона: планински, који је и најзаступљенији и обухвата 40%, те брдски и равничарски са по 30% од укупне површине.

Планинска морфопластика

Основна одлика рељефа пиротског краја јесте његова сложеност и разноликост у морфолошком и морфогенетском смислу. Основни облици рељефа пиротског краја имају тектонско обележје, док су они мањи настали претежно деловањем спољних сила. Рељеф овог краја има претежно планински карактер.

Планине овог краја припадају источној зони младих веначних планина које улазе у састав карпатско-балканског планинског лука. То су Стара планина, Сува планина (1.808м), Сврљишке планине (1.334м) и планина Видлич.

Највећа планина пиротског округа јесте Стара планина. Једна је од највећих планина у Србији и пружа се дуж бугарске границе. У њој су заступљене све врсте стена: кристалисти шкриљци, еруптиви и седиментне стене. Претежно је под шумом. Њене западне падине су испресецане дубоким клисурастим долинама Тимока и Височице, а према Бугарској углавном благо прелази у бугарско Подунавље. Највиши врх Старе планине је Миџор са висином од 2.169 метара. Остали врхови су: Сребрна глава (1.933м), Три чуке (1.937м), Три кладенца (1.967м) и други.

Североисточно од Пирота пружа се планина Видлич, са највишим врхом Басарски камен (1377м). Источно од Пирота се пружа благо заталасана крашка висораван Тепош. Она представља крајњи јужни део Височице и крајњи југоисточни огранак Старе планине према долини Нишаве. Висораван је само у јужним деловима покривена оскудном вегетацијом, а иначе је то голи кречњак са многобројним вртачама. Највећа вртача међу њима, а уједно и једна од највећих у овом делу Србије јесте вртача Дубоки до, са преко 3000 м дужине, преко 100 м ширине и са дубином од око 30 м. Јужно од Пирота налази се Влашка планина, која је од планине Гребен одвојена реком Јермом. Западно од Пирота, са својим истуреним огранком Сарлахом, налази се планина Белаве, са највишим врхом од 964м. Она представља крајњи источни део Суве планине. По пространству је мала и релативно ниска, гола и има све одлике крашког рељефа. Сарлах се издиже изнад самог града и представља мали хорст настао давним тектонским поремећајем. Његов највећи врх је Момчиловац (562 м), удаљен од града свега 3 км. Северно од Пирота дижу се брда Провалија и Прчевац, где се налазе нова стамбена насеља и виногради.

Клисуре

У пиротском крају клисуре имају дубоко усечене речне долине овдашњих река, са стрмим странама и појавама пречага и одсека у свом кориту (слапови и водопади).

Међу познатијим клисурама је клисура реке Јерме која чини диван живописан кањон. Ова клисура је познатија као Влашка клисура или Ждрело. Ширина реке Јерме у суженим деловима клисуре је 10м, а у ширем делу око 25м. За саму клисуру су карактеристични џиновски лонци, околни пејзаж, као и стрме околне литице и гребени који се на сектору литице дижу и до 800м.

Бањичка клисура је дуга преко 1км а чини је корито Градашничке реке. Клисура има врло стрме, скоро вертикалне одсеке, изражене нарочито на левој страни док је десна страна нешто блажа. Само корито Градашничке реке је стеновито, под крупним блоковима, џиновским лонцима и мањим одсецима на слаповима што чини клисуру врло импресивном и упечатљивом.

Река Височица, почев од њеног горњег тока на Старој планини па до њеног уливања, створила је клисуру тј. кањон који је веома стрм и неприступачан, до 400м висине. У горњем делу Височице интересантни су и кањони, односно клисуре, на прилазу одмаралишту Врело.

Темачка клисура карактеристична је за доњи ток реке Височице, односно Темштице. Пролази кроз крашки предео стварајући усеке и клисуре. Саму клисуру карактеришу џиновски лонци напуњени водом, као и изванредан број водопада.

Врло је интересантна и клисура Росомачке реке са усеченим долинама и стрмим странама. За њу је карактеристична појава пречага у кориту реке, тако да имамо интересантан низ слапова и водопада који подсећају на Плитвичка језера.

Понори, јаме и пећине

У планинским и забрдским деловима заступљени су и подземни крашки облици. Њих представљају углавном понори, јаме и пећине.

Понори су ређи и углавном заступљенији испод Големог врха и Смиловачког камена, северно од Одоровача и на Тепошу. Због сужености њихових отвора онемогућавају приступ у њихову унутрашњост, међутим према потмулом звуку који настаје ударом ноге или баченим каменом, може се закључити да су пространи и дубоки и да наниже прерастају у јаме звекаре. Међу познатијима су Понор, Вртибог, Каменички понор и Ваганица са Каминим.

Једна од најпознатијих јама пиротског краја налази се на 1320м н.в. Остале су у сектору Одоровачког поља код Ђурђевог главе, међу којима се истичу Јамалска и Оуина пропаст дубине око 25м. Позната је и леденица која се налази на планини Белави, код села Станичење. У овој великој крашкој јами температура је увек испод нуле.

Пећине су врелског и понорског типа. Углавном се јављају на ободима поља. Евидентирано је 35 јама и 20 правих пећина. Већи број њих имају шире и дуже канале и поноре, те се убрајају у сложене пећине које се комбинују са јамама. Најпознатија је Попова пећина, затим Данлучица, Тамна дупка, Недељна пећина, Држинска пећина и Ветрена дупка.

2.1.2.2. Педолошке карактеристике

Пирот се налази у истоименој котлини, правца пружања севрозапад-југоисток, што се поклапа са тектонским директрисама целе области. Котлина је вероватно још преолигоцене, а сасвим сигурно олигоцене старости. Језерска фаза је оставила трагове у вишим теренима изнад 570 и 600 м у облику абразионих трагова-обалске линије, одсека и заравни. У току језерског трајања котлину су испуниле дебеле наслаге језерских седимената. Крајем плиоцена, после завршетка језерске фазе, котлина је ушла у флувијалну (речну) фазу развоја која и данас траје. Преко осушеног језерског дна, на садашњим апсолутним висинама 570 -600м и на око 217м изнад садашњег нивоа Нишаве код Пирота, потекла је плиоценска Нишава. Од тада, спуштајући се и усецајући се у језерске и друге седименте, Нишава је оставила за собом шест карактеристичних флувијалних тераса. Ове терасе су засуте плеистоценским наносима различите дебљине, а преко њих се у различитим износима налази алувијум и хумус. Најмлађа флувијална тераса се поклапа са алувијалном равни Нишаве и њених притока: Јерме, Градашничке реке, Расничке реке, Бистрице, Рогоза и других мањих токова. Она представља основу Пиротског поља на око 56 км². У северозападном делу ове равни сместио се Пирот.

Изнад и испод неогеног покривача налази се геолошка и тектонска структура Пиротске котлине и околине Пирота. Доминирају кречњаци, а највише је баремских, алпских и сенонских, али има и валендијских, отривских и јурских. Поред кречњака у доброј мери су заступљени лапори и пешчари. Северозападно од Пирота, као и на Провалији, јављају се у већој мери еруптивне стене (андезити).

2.1.2.3. Климатске карактеристике

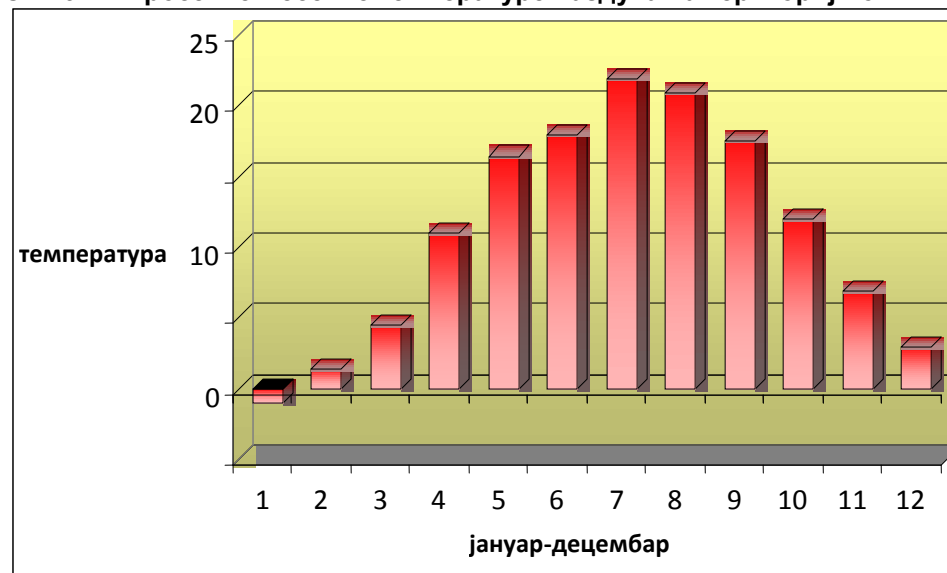
Клима у пиротском крају је умерено континентална. У непосредној близини Пирота, на ваздушној удаљености од 6-7км, налазе се средње високе планине котлинског обода, које се на нижим висинама (1000-1377м) одликују субпланинском и планинском климом, а у вишим подручјима (преко 1500м) алпском климом. Овакав однос различитих природних средина омогућава корисна ваздушна струјања у рубној зони котлине у којој се налази Пирот. Пирот на тај начин добија довољно свежине, што је нарочито погодно у току летњих месеци. Пролећа су влажна и пријатна, лета су топла, јесени су благе и дуге, док су зиме претежно до умерено хладне. За ово подручје магле су врло ретке и незнатне.

Температура ваздуха

Средња годишња температура Пирота је 11,3°C. Најхладнији месец је јануар (-0,1°C), а најтоплији јул (22,2°C). Годишња амплитуда средње температуре износи 22,3°C. Јесен је топлија од пролећа. Ова појава је условљена закашњењем температурног максимума. Осим тога, летње температуре су стабилније од зимских.

Са повећањем надморске висине опада и температура. На већим надморским висинама, односно у планинском подручју овог краја, карактеристичне су негативне средње месечне температуре ваздуха (од средине новембра до средине априла наредне године). Средња годишња температура на Старој планини, изнад 1500м н.в., је 9°C. Ниске зимске температуре условљавају да се снег који падне дуго задржи, што је врло значајно за развој зимско-спортског туризма. Највиша средња месечна температура је 14,5°C, и то у августу. Температуре ваздуха у летњим месецима условљавају свеже време, које је погодно за различита туристичка кретања.

Слика 1 - Просечне месечне температуре ваздуха на територији општине Пирот у °С

Падавине

Пирот на основу вредности падавинских износа, заједно са Нишом и још неким градовима Србије, спада у најсувље градове у земљи. Годишње падне око 562,0мм падавина. Дебљина снежног покривача на планинама креће се у распону од 0,5м до 1,5м. Снежни период на Старој планини углавном почиње у новембру, а завршава се у априлу.

Влажност ваздуха

У Пиротској котлини просечна релативна влажност ваздуха (вишегодишњи просек) износи 74,5%. Она је по правилу највећа у јануару (85,9%), а најмања у августу (64,3%). Посматрано по годишњим добима, најмања је у лето (64,7%), затим у пролеће (73%), јесен (76,1%) и најзад у зиму (84,1%).

Ветрови

У пиротској градској ружи ветрова преовлађују ветрови северног (107 %), западног (31 %) и северозападног (58 %) квадранта. Затим следе југоисточни (36 %), а ветрови североисточног (9%) и југоисточног (7 %) квадранта су безначајни. Максимална брзина ветра је 68 км/ч и карактеристичне су код југоисточног ветра у пролеће, код западног и југозападног у лето, а код северозападног у свим годишњим добима.

Планински део ових крајева карактерише се ветровима северног квадрата, из правца север, северозапад и североисток. Ветрови нису јаки. Јачина им је испод 2° Бофорове скале.

Облачност и инсолација

Овај климатски елемент је сразмеран висини падавина и обрнуто сразмеран инсолацији. Просечна вредност облачности планинског подручја мења се од севера према југу, и варира између 5,2 и 5,9 дана. Зима је најоблачнија, лето најведрије, а пролеће облачније од јесени. Врхови Старе планине имају исту облачност као и низијски крајеви. На високим надморским висинама зиме су ведрије, а лета облачнија, што није случај са низијама. Подручје општине Пирот има 87,7 ведрих дана (24%) и 106,28 мутних дана (29,1%).

Магле се јављају 7,2 дана годишње. Могуће су у свим месецима, са максимумом у децембру (1,2 дана). Облачност је већа на пошумљеним, а мања на огољеним планинама. Већа је на планинама изграђеним од вододрживих стена, а мања на оним од кречњака.

Релативно ниску облачност прати дуга инсолација. Годишња осунчаност подручја прелази 2.000 сати. Она највише износи у јулу месецу (преко 300 сати), а најмања у децембру око 60 сати.

На основу изложених података закључујемо да општина Пирот поседује позитивне климатске карактеристике: лета нису превише спарна, зиме нису сувише хладне (са изузецима), а магловитост је незнатна. Приликом одређивања будуће просторно-функционалне организације треба водити рачуна о свим климатским факторима средине, чије ће дејство и даље морати да се респектује приликом реализације будућих инвестиционих захвата.

2.1.2.4. Хидрографске карактеристике

Подручје пиротског краја обилује рекама и подземним водама. Сви водотоци у пиротском крају припадају сливу реке Нишаве, највеће притоке Јужне Мораве, која практично дели општински атар на два неједнака дела: већи североисточни према граници Бугарске и мањи југозападни према Белој Паланци и Бабушници.

Подземне воде (извори и врела)

У Пиротској котлини сталне притоке Нишаве постају од крашких врела која избијају по њеном ободу. Врела су храњена водама река понорница, па Крупачко и Градишко врело добијају воду понорнице Одоровачке реке, док извори Боклуце, који избијају у равни котлине, настају од понорница које се спуштају са Влашке планине.

Са друге стране Сарлака, под којим избијају термални извори Пиротске бањице, на удаљености од око 3 км, избија крашко Врело у Станичењу. Температура воде на овом врелу, које истиче из пећинског канала, мерена у августу и септембру, износила је 1,6-1,7°С. Сабирну област Пиротске бањице и Врела у Станичењу, представљају југоисточни делови планине Белаве. Изузетно ниска температура Врела објашњава се температурном инверзијом у подземним шупљинама, великим дворанама. Наиме, у овим се дворанама задржава хладан ваздух из зимске половине године, као и у леденицама. Пролазећи кроз овај слој хладног ваздуха, прокапне воде се расхлађују и снижавају своју температуру и до 10°С. У централној равни Пиротске котлине, на периферији града, избија неколико дубинских крашких врела, удаљених 1-3 км од Пиротске бањице. Ова су врела храњена водом понорница које се спуштају са била Влашке планине. Понорске воде спуштају се дубоко испод језерских седимената, чија се дебљина креће око 170 м, и под притиском избијају на површину. Температура њихове воде се креће од 11 до 12,5°С, као и на ободским крашким врелима. Ни у овом случају није утврђено загревање подземних крашких вода са њиховим спуштањем у дубину кречњачке масе.

Извори у подгорини Старе планине јављају се у великом броју, од којих су најзначајнији извори у атару Височке Ржане, изнад Славиње и више десетине извора у атару Рсоваца.

Табела бр. 2 - Табеларни преглед основних података о извориштима на подручју општине Пирот

Извориште	Локација	Тип	Мин. издашност (л/с)	Пристап	Каптирано	Снабдевање
Градиште	село Градиште	карстно врело	100	повољан	да	Пирот
Крупац I и II	Крупачко језеро	карстни	150	повољан	да	Пирот
Кавак	село Држина	карстни	85	повољан	да	Пирот
Бањица	Гребен Сарлах	кречњачко	48	повољан	да	кожара
Бањица бунар	испод Сарлаха	копани бунар	7	повољан	да	Гњилан
Клок	село Крупац	карстни	30	повољан	да	Крупац и 5 села
Ћелташ	село Барје-Чифлик	кречњачко	25	повољан	да 50%	хладњача
Бездан	село Барје-Чифлик	кречњачко	25	повољан	не перспективно	/
извори у селима	Извор и Бериловац	карстни	2,5	повољан	да	Извор и Бериловац
Градашнички извори	Градашничка река	карстни	до 4,45	повољан	не	/
карстни извор	село Сопот	карстни	7	неповољан	да	Сопот
Ждрело хладни	село Влаسه, река Јерма	карстни	60-100	неповољан	не	/
Топло врело	село Влаسه, река Јерма	карстни	10	неповољан	не	/
Војнеговачко врело	село Војнеговац	кречњачко	8-10	повољан	да	Војнеговац
Бивоље	суток Присјанске и Пасјачке реке	карстно врело	10	делимично повољан	да	село Расница
Расница	село Расница	кречњачко	6	повољан	да, примитивно	село Расница
Главан	село Расница	карстни	10	повољан	да, примитивно	село Расница
Костур	села Костур и Блато	карстни	16	повољан	делимично	село Костур
Томашево врело	село Блато	карстни	10	повољан	делимично	Блато
Маглич	Костур и Блато	карстни	2	неповољан	да	користила војска
Водовија	падина Белаве, 2,5 км од Станичења	карстно врело	40	неповољан	не	/
Враниште(2) карстни извори	село Враниште	карстни	3+1	повољан	да	село Враниште
Мало Јеловичко	село Јеловица	карстни	од 3-5	повољан	да	село Јеловица, викенд насеље
Велико Јеловичко	село Јеловица	карстни	180	повољан	не, перспективно	/
Врело код рибњака	Врело, Дојкиначка р.	карстни	25-30	повољан	делимично	рибњак
чесма под мостом	Височка Ржана	карстни	1,5	повољан	да	Височка Ржана
Балика	село Паклештица	карстни	1	повољан	не	/
манастир Темска	село Темска	карстни	2,5	повољан	да	Темска
карстни извор	село Бела	карстни	од 7-10	повољан	не	/

У планинском подручју јављају се врела: Дојкиначко, Брлошко, Јеловичко, врело код Пејиног моста, Гостушко врело, Рсовачка врела и др. Извори имају мању издашност, јер се прехранују сочницом и кондензацијом водене паре. Такви извори су: Студени кладенац, Окапско врело, Три кладенца, Коњарски кладенац, Калуђерска вода, Штављачка врела...

Термални извори

Порекло термално-минералних вода у Понишављу већина истраживача везује за процес дубинске карстификације. Термална вода је површинска која се системом раседних и других пукотина спушта у дубину и ту загрева.

Даг Бањица

Извориште Даг-бањице се налази у долини Добродолске / Градашничке реке, десне притоке Нишаве. Термални извори избијају у омањем ерозионом проширењу, непосредно испод кањонске клисуре Добродолске реке. Разбијено извориште се налази у веома сложенем геотектонском склопу на малом, ограниченом простору, испресецаном бројним раседима

Термални Градашнички извори припадају типу разбијеног изворишта. Постоје два термална и један крашки извор. Последњи је најмањи, сифонског истицаја, температуре 22-23°C. Сифонског истицаја је и термални извор Стара Бањица са 20л/мин, и температуром извора од 30°C. Нижи, главни термални извор, налази се на десном обалском одсеку Градашничке реке. Он истиче преко Корубе, одакле се слива у овални басен пречника око 3м. Издашност овог басена је 60л/мин, са температуром од 30°C.

Градашничке терме припадају хомотермалним радиоактивним водама. Оне после дужег кишног периода задржавају релативно високу температуру. У састав минералних вода улазе: калијум, калцијум, магнезијум, натријум-карбонат, сулфат, хлор, нитрат, натријум. Ови извори су били познати још из античког времена, јер су у селу Градашница пронађене рушевине из римског доба. Лети Градашничка река пресушује и задржава се вода само у џиновским лонцима. Због тога становништво ове вирове користи за купање. Лечилишна сезона на отвореним просторима почиње у мају и траје до касне јесени. Посетиоци се лече испијањем воде, купањем и држањем појединих делова тела у минералној води. На Даг Бањици се лече стомачни и реуматични болесници, они који болују од очних обољења, као и они са разним ранама. Градашничка терма делује и на апетит. Минерализација ових извора потиче из еруптивних стена, па се одликују и солидном издашношћу.

Бањица

Термално-минерални извори Пиротске бањице избијају под кречњачком гредом Сарлака, која је дубоко зашла у раван котлине. Извориште бањице је разбијено а извори се јављају у три групе, на растојању од око 400 м и на висинама од 365 до 382 м. *Прва група извора* истиче из осулинског материјала, који покрива доње делове кречњака падине Сарлака, на левој страни Костурске реке, око 400 м узводно од њеног ушћа у Бистрицу. У пролеће, када се издашност извора процењује на око 30 л/сек, изнад главног избијају и периодски извори, који издају око 10 л/сек. Тада се вода и замућује. Најмању издашност извори имају крајем лета и почетком јесени. Температура воде је 17-18°C. *Друго извориште* се јавља уз саму леву обалу Костурске реке, 40-50 м узводно од њеног ушћа у Бистрицу. Извориште је дугачко око 40 м, а из њега истиче 40-60 л/сек. Вода је без мириса и са мало гасова, а њена температура се колеба од 17 до 19°C. *Трећа група извора* избија у кориту Бистрице, непосредно уз зидине Момчиловог града. То су најнижи али и најиздашнији извори. Извориште је дугачко око 20 м, а температура воде на њима креће се од 17 до 19°C.

Реке

Реке пиротског краја углавном су планинске, изузев реке Нишаве, која је равничарска река са извесним колебањима. Река Нишава је дуга 151км, од чега 27км пролази кроз територију општине Пирот. Површина њеног слива је 3.950км². Настаје од река: Јерме, која протиче у дужини од 45км кроз Србију, и реке Гинске, чија је дужина на територији Србије 6км. Њене притоке су: Градашничка река, Бистрица и Темштица са дужином од 70,6км (њене притоке су Височица, Дојкиначка река, као и друге притоке и потоци). Просечан проток воде реке Нишаве кроз подручје општине Пирот износи око 70м³ у секунди и креће се од 1,97 до 700 м³. Карактеристике њене воде у летњим месецима, изнад железничког моста на улазу у град су следеће: просечна температура воде је око 18 до 20°C, без боје, мириса и укуса, неутралне рН вредности.

Јерма настаје од Вучје и Грубине реке. Површина њеног слива је 650км². Дужина њеног тока је 63,5км, а од тога нашој земљи припада 45,1км. Јерма у току лета има просечну дневну температуру од 16°C, без боје је, мириса и укуса, чиста, погодна за купање и бављење спортским риболовом. На више места река се дели у више рукаваца, између којих су острва. Тече кроз Влашку клисуру, тако да овом пределу даје изузетно интересантан и живописан пејзаж. Важније притоке Јерме су: Кострешевска река, Лишовица, Глоговштица, Јабланица, Погановска река, Звоначка и Кусовранска река.

Височица је најдужа и најбогатија водом од свих притока Нишаве. У ушће Нишаве доноси 10м³, а у марту, априлу и мају између 16 и 22м³. Ово је типично планинска река, не много богата водом у горњем току, док се у доњем току повећава њен водостај. Међу значајнијим рекама овог краја, које повећавају доток Височице су: Топлодолска, Дојкиначка, Росомачка, [тављачка, Јеловичка река и др. Сама Височица спада у ред најчистијих вода у Србији, као и њене притоке. У току лета она је веома хладна, поготово у вишим пределима (изнад 1500м), а у нижим пределима летња температура воде је од 10 до 15°C.

Језера

Крупачко језеро

Ово језеро је једино природно језеро у пиротском крају. Налази се између села Крупац и Великог села. Дугачко је око 2км, просечне ширине око 200м, а местимично је дубоко и до 5м. Језеро добија воду из великог броја извора, од којих се највећи зове Ђошка. Вода отиче из језера и улива се у Нишаву код села Крупца, па отуда и потиче назив овог језера. Његову површину прекривају разне барске траве, а само језеро је богато разноврсном рибом.

Завојско језеро

Завојско језеро је по своме постанку једино такво језеро у Србији. Настало је изненада, када је почела да клизи земља у кањону Височице. 25. фебруара 1963. године, брдо, на око два километра низводно од села Завој, је почело да клизи у правцу реке Височице и створена је велика земљана брана. За само пет дана река је претворена у језеро и последња од 160 завојских кућа нашла се под водом. У селу Завој угасио се живот. Део Пирота који су населили бивши становници Завоја, назвали су Нови Завој. Притисак језера, у коме се накупило близу 20 000 000 м³ водене масе, претио је да разруши препреку и сравни са земљом бројна насеља низводно од Завоја, а према неким мишљењима био би угрожен и Ниш.

Пре појаве клизишта скупштина Републике Србије предвидела је да у енергетски биланс републике уђе и хидроелектрана „Паклештица“ на Височици. Са појавом клизишта, та идеја је коригована. Увидело се да брану треба „наслонити“ на природну брану, чиме би била створена далеко већа акумулација. Камен темељац нове електране постављен је 8. септембра 1977. године, а радови су стварно почели 1983. године. Данас, Завојско језеро представља основни хидроенергетски објекат за производњу струје. Акумулира 170 000 000 м³ воде, од чега 140 000 000 м³ корисне запремине.

Завојско језеро спада у језера са хладном водом. Карактеристика овог језера је бистра вода изузетно богата рибом а само језеро је једно од најлепших вештачких језера у Србији. Дугачко 17км, а његова ширина је променљива и износи од 600 па до 1000м. Карактерише се великом провидношћу и чистоћом, док је дубина код саме бране 90м. Језеро се налази на 15км од града. Повезано је адекватном саобраћајницом, којом се стиже за 15 до 20 минута. Оваква повезаност са градом и градским насељима омогућује развој туристичких кретања у овом делу пиротског краја.

Акумулације

Поред водотока на подручју општине Пирот су изграђене и три вишенаменске акумулације, које у будућности могу имати велики значај за пољопривреду, и то:

- „Завој” (V=170 милиона m³) на реци Височици;
- „Крупац”;
- „Суково” (V=250.000 m³) на Суковском потоку.

2.1.2.5. Флора и фауна

У погледу биодиверзитета подручје општине Пирот спада у веома интересантне и богате географске целине у Републици Србији.

Његове основне карактеристике су:

- изузетна разноврсност флоре и фауне;
- богат шумски фонд;
- богатство и разноврсност животних заједница и значајан генетски фонд.

Флора

Флора у пиротском крају је веома разноврсна, што је резултанта великих разлика у надморској висини, рељефу, клими, геолошкој подлози, плодности земљишта а посебно у деловању антропогеног фактора.

Сваки ниво надморске висине и географски положај има свој тип вегетације. Слично другим брдско-планинским крајевима Источне Србије, у пиротском крају су заступљена три основна типа вегетације: ливадско-пашњачки, пашњачки, и шумски.

Ливадско-пашњачка вегетација се јавља на свим деловима подручја општине на којима постоји биљни покривач – у долинама река, котлинама, брдима и високим планинама. Најчешћи флористички састав овог типа вегетације чине класасте траве, легуминозе, лековите и коровске биљке, као и више врста ретких реликтних биљака.

На Старој Планини на локалитету Копрен место звано „Шошине вуније”, на малој површини расте веома ретка биљка са више назива: росуља, росна трава, мухоловка (*Drosera rotundifolia*). Ова вишегодишња биљка висине 10-20 цм расте на влажним пределима. Биљка се одликује танким и црвенкастим стаблом, лишће биљке лучи лепљив, миришљави сок који привлачи инсекте и друге ситније животињце. Они се залепе на лист који се одмах затвори. Угушене животиње бивају усисане односно поједене, што је јединствен случај у природи да биљке поједу животиње.

Такође, у овом крају расте више стотина врста самониклог лековитог и ароматичног биља, од којих су економски најзначајније следеће: клека, шипак, слез, мразовац, велебиље, линцура, јагорчевина, коприва, одољен, липа, смиље, бреза, глог, медвеђе грожђе, кантарион, боквица, маслчак и многе друге.

Шумски покривач на подручју општине Пирот је доста разноврстан, због познате чињенице да свака од шумских асоцијација има посебне захтеве у погледу надморске висине, рељефа, експозиције терена, климатских фактора и друго.

Посматрано вертикално у овом крају се издвајају следећи шумски појасеви: а) појас галеријских шума,

б) појас храстових шума,

в) појас букових шума и

г) појас четинарских шума.

Иначе, шумском вегетацијом обухваћено је око 41,5% укупних земљишних површина. Овом проценту свакако треба додати и неки проценат дрвећа поред путева, усамљених стабала на ливадама и пашњацима и друго.

Већи економски значај имају храстове шуме на дубљим земљиштима јужних експозиција, букове шуме северних експозиција и четинарске шуме на вишим и високим планинама.

Ово подручје је карактеристично и по стаништима ендемских и ретких врста биљака. Као споменици природе евидентирана су и заштићена стабла црног бора у атару села Рсовци и стабла храста лужњака у селу Сопот. Шуме овог краја су богате и са више разних врста шумског воћа (малина, купина, јагода, боровница, леска, трњине, глогиње, дивље крушке и јабуке и др.) и јестивих гљива (буковача, брестовача, тополовача, јаблановача, врбовача и др.)

Фауна

У овој области се захваљујући погодној клими и богатим шумским комплексима, а такође и богатством вода, налази и веома разноврстан животињски свет.

По рекама живе рибе, жабе, мрмољци, даждевњаци, барске змије, а у појединим деловима евидентирано је и присуство речног рака. Од риба су заступљене пастрмка, клен, скобаљ, греч, кркуша, караш, деверика, шаран, штука, сом.

У шумама налазимо веверице, зечеве, лисице, вукове и дивље свиње, а ту живе још и куна, хрчак, јазавац, од змија поскок и шарка, шумски гуштер, а забележено је и присуство медведа. Шуме су пуне разних врста бескрилних скакаваца, зрикаваца, генцијана и других инсеката.

Птице представљају велико богатство овог краја. Поред детлића, шеве, славуја, сенице и врабаца, заступљене су још и зебе, жуње, шљуке, дивље патке, шумске сове, патуљасте орлови, соко, мишар, јастреб, врана, гавран. Посебну лепоту представља почетак реализације пројекта за повратак белоглавог супа у кањону реке Јерме и на Старој планини.

Од ловних резервата познати су резервати „Понишавље” и „Стара планина” који обилују разноврсним дивљачима. Ловни терени у пиротском крају познати су по богатству високе и ниске дивљачи. Лов високе дивљачи строго је контролисан због релативно малог броја примерака и великог интересовања за њих. Ловиште „Понишавља” располаже следећом врстом дивљачи: дивље свиње, срне, фазани, зечеви, пољска јаребица, јаребица камењарка и лисице. Ловиште „Стара планина” са ловном површином од 26.000 хектара, карактеришу следеће врсте животиња: јелен, срндаћ, дивља свиња, медвед, зец. Од осталих дивљачи ту су вукови, лисице, куне златице, куне белице, веверице.

2.1.2.6. Заштићена природна добра

На подручју Плана налазе се 2 заштићена природна добра:

1. Парк природе "Стара планина", заштићен Уредбом о заштити Парка природе Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.23/09) којим је Стара планина стављена под заштиту као природно добро од изузетног значаја и сврстана у I категорију заштите као Парк природе;

2. Заштићено подручје "Јерма" које је стављено под заштиту Решењем о предходној заштити Специјалног резервата природе "Јерма" (Сл.гл.Републике Србије бр.55/08) и то I, II и III степен заштите;

У оквиру границе Плана налази се и културно добро манастир Темска, чија је околина предложена за заштиту 2003.год. као и заштићена стабла - Споменик природе "5 стабала ситне границе", на територији КО Осмаково и Споменик природе "Стабло храста лужњака", на територији КО Сопот, која представљају ботаничке Споменике природе. Планом се штите наведена подручја и забрањују се све радње и активности које угрожавају њихова обележја и вредности.

Осим регистрованих заштићених природних добара на планском подручју се налази и "Крупачко блато" - мочварно подручје, значајно по богатству специфичним и строго заштићеним биљним и животињским врстама, простор предвиђен за заштиту као Специјални резерват природе. С обзиром да је покренут поступак за проглашење Природног добра, према Закону о заштити природе (Службени гласник РС бр. 36/09, 88/10 и 91/10) ово подручје се ставља под предходну заштиту (Акт о предходној заштити доноси Министарство).

2.1.3. Структура коришћења и територијални размештај пољопривредног земљишта

У структури коришћења пољопривредног земљишта на подручју Општине Пирот највеће учешће имају пашњаци, оранице и ливаде (табела бр.3).

Табела бр.3 - Структура коришћења пољопривредног земљишта

Категорија	Површина (ha)	Структура %
Пољопривредно земљиште	69.916	100
• Оранице и баште	20.829	29,8
• Воћњаци	1.785	2,6
• Виногради	1.894	2,7
• Ливаде	14.091	20,1
• Пашњаци	31.313	44,8
• Рибњаци,трстици,баре	4	/

Обрадиве површине (оранице, баште, воћњаци, виногради и ливаде) обухватају 38.599ха, што чини 55,2% од укупних пољопривредних површина.

Интензивни начини коришћења(оранице, баште, воћњаци, виногради) учествују са 35,1%, што указује да је коришћење земљишта на подручју Општине Пирот екстензивног карактера.

Увидом на терену, дошло се до закључака да нису реални подаци из статистике о површинама под ораницама и виноградима. Ове површине су мање за око 50% од података из званичне статистике. Највећим делом ради се старим екстензивним и запуштеним засадама који се трансформишу у шикаре, пашњаке и друге категорије.

У структури коришћења ораничних површина највеће учешће имају жита и сточно крмно биље (табела бр.4).

Табела бр.4 - Структура коришћења ораничних површина 2005.

Категорија	Површине (ha)	Структура %
Оранице и баште	20.829	100,0
• Жита	10.875	52,2
• Индустијско биље	194	0,9
• Повртно биље	2.206	10,6
• Сточно крмно биље	5.778	27,4
• Необрађено земљиште	1.776	8,9

Подаци из табеле 2 и 3 упућују на закључак да је на подручју Општине Пирот доминирајућа грана у пољопривреди сточарство. Од укупне површине пољопривредног земљишта у производњи хране за стоку је директно ангажовано 51.182ха (ливаде+пашњаци+крмно биље). Овом збиру потребно је додати око 5.000ха просечних годишњих површина на којима се гаји кукуруз, с обзиром да се око 99% приноса ове житарице употребљава за сточну храну.

Табела бр.5 - Територијални размештај и структура коришћења земљишта на подручју Општине Пирот (подаци из катастра)

Катастарске општине	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци	Укупно
Базовик	585	63	19	376	313	1.355
Барје Чифлик	424	20	35	187	61	725
Басара	30	4	/	234	307	574
Бела	106	2	/	139	66	311
Бериловац	204	9	52	28	101	392
Беровица	44	5	/	114	123	283
Блато	626	32	122	49	163	990
Брлог	103	5	/	321	473	794
Велика Лукања	130	12	0,8	232	264	637
Велики Јовановац	331	34	47	6	31	449
Велики Суводол	407	27	59	30	122	641
Велико Село	493	29	31	80	356	986
Височка Ржана	160	15	/	313	504	991
Власи	157	29	2	171	232	588
Војнеговац	478	35	29	46	67	653
Враниште	370	41	31	58	172	669
Гњилан	535	27	103	74	135	874
Горња Држина	55	21	1	16	82	175

Гостуша	516	21	/	908	1.846	3.291
Градашница	166	20	42	75	175	476
Градиште	200	17	8	10	39	274
Добри До	370	31	7	690	1.165	2.263
Држина	487	17	48	17	122	691
Завој	48	12	1	165	1.174	1.400
Засковци	149	9	/	662	736	1.556
Извор	424	20	103	91	205	853
Јалботина	223	25	12	104	97	461
Јеловица	84	1	390	480	2.434	3.389
Камик	197	15	1	306	190	709
Копривштица	165	8	142	223	123	661
Костур	276	13	24	36	240	589
Крупац	535	30	109	625	965	2.264
Куманово	107	7	33	44	35	226
Мала Лукања	27	1	14	60	88	190
Мали Суводол	255	26	29	128	158	596
Милојковац	34	4	2	13	34	87
Мирковци	85	2	122	158	233	600
Нишор	379	15	42	124	403	963
Обреновац	100	13	5	23	36	177
Ореовица	228	20	102	264	214	828
Орља	352	18	13	142	241	766
Осмаково	485	74	32	96	344	1.031
Паклештица	197	11	504	776	1.008	2.496
Пасјач	116	11	/	131	166	424
Петровац	568	26	62	100	200	956
Планиница	86	15	1	30	42	172
Покревеник	436	4	312	245	665	1.662
Пољска Ржана	531	30	27	8	22	618
Понор	299	17	11	95	300	722
Присјан	378	22	20	158	341	919
Рагодеш	539	86	27	174	163	989
Расница	389	14	46	96	471	1.016
Росомач	142	4	475	1.078	1.036	2.735
Рсовци	315	16	987	1.310	1.102	3.730
Рудиње	320	24	10	620	419	1.393
Сиња Глава	179	6	272	168	592	1.217
Славиња	99	10	254	684	303	1.305
Сопот	464	43	57	117	258	933
Срећковац	309	34	21	56	106	526
Станичење	448	36	59	81	153	234
Суково	861	67	53	67	132	1.180
Темска	862	101	89	417	345	1.814
Топли До	227	1	/	970	3.923	4.893
Трњана	327	19	28	15	19	408
Церев Дел	101	2	/	216	224	543
Церова	283	53	18	131	112	597
Црвенчево	185	37	22	16	119	379
Црноклиште	367	45	45	60	193	710
Чиниглавци	358	41	30	194	245	868
Шугрин	340	36	8	206	124	714

Производна вредност пољопривредног земљишта

На производну вредност пољопривредног земљишта на подручју Општине Пирот утичу бројни фактори, од којих су најзначајнији: геолошка подлога, типови земљишта, орографија, физичко-хемијске особине земљишта, климатски чиниоци, хидролошке карактеристике подручја, природна флора и фауна, начин обраде и коришћења земљишта, еколошки фактори и друго.

Овом приликом ће се учинити кратак осврт само на најкарактеристичније факторе, који су неопходни за што реалнију процену вредности пољопривредног земљишта, као једног од кључних чиниоца за развој пољопривреде на подручју Општине Пирот.

Геолошка подлога пиротског краја је врло хетерогена. Према еволутивно генетичком приступу, земљишта пиротске Општине могу се сврстати у две серије: а) на црвеним пешчарима, б) и кречњачко-доломитским партијама.

У брдско-планинским крајевима Општине, најзаступљенија су смеђа земљишта на различитим подлогама, благо киселе до киселе реакције.

Брежуљкасто-брдски облици рељефа сачињени су од разнородних миоценских и плиоценских седимената (органични кречњаци, конгломерати, пешчари и лапорци). На њима су развијена земљишта у типу еродираних смоница, гајњача, смеђих земљишта најчешће на кречњачкој подлози, новостворена земљишта у првој зони делувилалне акумулације различите дубине и плодности.

У уским долинама планинских речица јављају се алувијално делувилални наноси различитог састава, дубине и производне вредности.

За пољопривреду овог краја економски најзначајнија земљишта су у пространој пиротској котлини. Овде се срећу више различитих типова и подтипова земљишта, као: смонице у огајњачавању, гајњаче, бескарбонатске ритске црнице, алувијално-делувилално земљишта у огајњачавању, карбонатни алувијум иловаст и теже иловаст, карбонатни алувијуми (лакше иловасте и песковито забарени, забарени на тресету). На рубним деловима поља доминирају делувилална земљишта (картограм 2.).

Земљишта пиротског поља су различита по питању плодности и других елемената њихове производне вредности. Ово су најквалитетнија земљишта у пиротском крају, а она одлучујуће утичу на обим и квалитет производње на подручју општине.

Због конфигурације терена, могућности за наводњавање, структуре тла и др, ова земљишта, уз нужне педомелиоративне мере и интензивну обраду и ђубрење могу имати велики значај за пољопривредну производњу.

Производна вредност пољопривредног земљишта осталих делова Општине Пирот, у глобалу посматрано, је релативно скромна, због следећих релевантних чињеница:

1. Квалитет земљишта (плодност, дубина, односно развијеног профила, садржај хумуса и асимилатива, рН вредност, водни и ваздушни режим и др.) претежном делом су на доњој граници осредњег, а у великом проценту и недовољни за економски оправдану билјну производњу;
2. Неповољне климатске карактеристике условљавају честу појаву дужих сувих периода;
3. Неповољни механички састав и конфигурација терена не омогућавају квалитетну обраду;
4. Значајне површине пољопривредног земљишта су зарасле у шикаре и практично се трансформисале у непродуктивна.

Производну вредност земљишта пиротског поља умањује и чињеница што је значајној мери геолошка подлога песковита и веома пропустљива за воду, услед чега вода која пада у облику атмосферског талога врло брзо пада у дубину и постаје недоступна билјкама у дужим периодима.

Производну вредност поља повећава и чињеница да је на око 4.000ха извршена комасација, као и да је практично на целој површини омогућена механизована обрада. Комасација је извршена у катастарским општинама Барје, Гњилан, Суводол, Блато, Костур, Расница и Пирот.

Оријентациона оцена квалитета пољопривредног земљишта може се илустровати на основу катастарских класа, које се утврђују за сваку категорију коришћења пољопривредног земљишта посебно.

По овом мерилу сва земљишта се деле у осам катастарских класа. На подручју Општине Пирот, прве четири катастарске класе углавном су заступљене у пиротском пољу и она се по правилу користе за гајење ратарско-повртарских култура и интензивних воћњака и винограда. Земљиште пете и шесте класе на нижим надморским висинама претежно се користе за гајење воћа и винове лизе, као и за производњу сточне хране (луцерка, црвена детелина и друге легуминозе, природне ливаде), а седме и осме за пашњаке.

Табела бр.6 - Пољопривредно земљиште подручја Општине Пирот по катастарским културама

Земљиште Класа	Оранице		Воћњаци		Виногради		Ливаде		Пашњаци		Укупно	
	(ha)	%	(ha)	%	(ha)	%	(ha)	%	(ha)	%	(ha)	%
I	795	3,6	159	9,1	115	5,8	151	1,0	19	0,07	1.239	1,8
II	1.968	8,8	343	19,7	455	23,0	225	1,5	141	0,51	3.123	4,5
III	3.002	13,4	444	25,4	945	47,7	354	2,3	2.296	8,3	7.041	10,2
IV	3.033	13,4	362	20,7	342	17,2	358	2,3	4.473	16,1	8.568	12,4
V	2.610	11,6	310	17,8	125	6,3	842	5,5	6.247	22,5	10.134	14,6
VI	3.396	15,1	127	7,3	/	/	2.592	16,8	6.091	21,9	12.202	17,6
VII	4.289	19,2	/	/	/	/	4.668	30,3	3.871	13,9	12.828	18,5
VIII	3.337	14,9	/	/	/	/	6.214	40,3	4.626	16,7	14.177	20,4
Укупно	22.426	100,0	1.745	100,0	1.982	100,0	15.404	100,0	27.764	100,0	69.321	100,0

Напомена: У изради ове табеле коришћени су подаци из катастра. Као што се види, у поређењу са табелама 1 и 2 уочава се мало неслагање око укупних пољопривредних површина и структуре истих. Подаци из табеле 1 и 2 су новијег датума, односно из званичне статистике за 2005. годину, док су подаци из катастра знатно старијег датума, а одавно се не врше усаглашавања са стварним стањем на терену. Ова мала неслагања не утичу битније на коначан резултат анализе о земљишту, као једном од кључних услова за пољопривредну производњу.

Својинска и поседовна структура

У својинској структури пољопривредног земљишта на подручју Општине Пирот доминатно учешће имају приватна пољопривредна газдинства и домаћинства (табела бр.7). Други сектори својине (углавном шумска газдинства) имају значајније учешће једино код пашњака.

Табела бр.7 - Површине пољопривредног земљишта по облицима својине

Пољопривредно земљиште	Укупно	Предузећа, Задруге и др.	Приватна газдинства	% учешћа Прив.газдин
Укупно	69.916	26.450	43.466	62,2
Оранице	20.829	150	20.679	99,3
Воћњаци	1.785	85	1.700	95,2
Виногради	1.894	-	1.894	100,0
Ливаде	14.091	462	13.629	96,7
Пашњаци	31.313	25.753	5.560	17,8
Рибњаци, Трстици, баре	4	4	-	-

Слично другим брдско-планинским подручјима у Републици Србији, величина поседа по једном газдинству је ниска. Претежне земљишне површине поседују непољопривредна газдинства, што је пак карактеристика поседовне структуре у Републици Србији у целини (табела бр.8).

Табела бр.8 - Поседовна структура пољопривредних газдинстава и домаћинства, 2002.године

Газдинства Површине	Укупно	Пољопривредна	Непољопривредна	Мешовита	Без прихода
Укупно	23.870	1.076	20.592	1.964	234
До 1,00ха	10.046	144	9.479	317	106
1,01-3,00ха	8.239	413	6.853	887	86
3,01-5,00ха	2.957	210	2.410	311	26
5,01-8,00ха	1.542	168	1.128	234	12

8,01-10,00ха	477	63	322	88	4
10,01-15,00ха	325	51	193	80	1
Преко 15,00ха	161	23	99	39	-

Подаци из табеле указују:

- До 5,00ха земљишне површине поседује 21.242 домаћинства, односно 89,0% од укупног броја;
- Преко 10,0ха поседује само 74 чиста пољопривредна домаћинства од укупно 963 (непољопривредних 614, мешовитих 207 и без прихода 5).

И у пиротском крају устаљује се пракса да је све више непољопривредних домаћинстава са већим комплексима земљишта. Овакву констатацију, поред података из званичне статистике, потврђују и резултати анкете која је спроведена у селима на просторима пиротског поља и његове околине.

Просечна површина парцела код анкетираних газдинстава износи мање од 0,40ха што је ограничавајући чинилац рационалног механизовања радних процеса и смањивања трошкова производње по јединици капацитета, односно производа. Изузетак је део пиротског поља површине око 4.000ха на коме је извршена комасација. Комасиране површине су најзначајнији природни ресурси за високо продуктивну пољопривредну производњу на подручју Општине Пирот. У планском периоду, приликом укрупњавања пољопривредног земљишта мора се водити рачуна о очувању постојећих и стварању нових рубних станишта, ради обезбеђења биолошке и предеоне разноврсности екосистема.

2.1.4. Структура коришћења шума и шумског земљишта

Укупно обрасла површина шумама је око 41.756ха или 33.89% укупне површине Општине Пирот, а од тога 27901,91ха је у државној својини. Велики комплекси шума својом разноврсношћу и просторним представљају право природно благо и то пре свега на Старој планини. Међутим, на знатном делу површине, стање шумских састојина је доста лоше, што је последица пре свега антропогених фактора. Тако су букве и четинарске шуме вековима уништаване. То се наравно указало погрешним, с обзиром да човек крчењем шума није мислио ни на себе ни на будуће генерације, јер је ерозија, као директна последица крчења, угрозила његову егзистенцију. Од природних фактора који негативно утичу на шумске површине, посебно се истичу елементарне непогоде, карактеристичне за сва високопланинска подручја.

С обзиром да су шумске површине најраспрострањеније у Парку природе, основу даљег развоја шумског екосистема и шумарства представља унапређење, очување и заштита шума. То подразумева систем одређених мера и разумних ограничења усмерених, не на очување у њеном природном или нетакнутом стању, већ на очување и преображај који ће ускладити човекове неопходне потребе са реалним могућностима.

2.1.5. Минералне сировине

Експлоатациона поља и резерве минералних сировина се воде у катастру истражних и експлоатационих поља минералних сировина, и на подручју Општине Пирот су дате координатама тачака (наведени локалитети су представљени на рефералној карти бр.1 - „Намена простора“ а координате истих се налазе у Документационој основи Плана).

Поред тога, на рудно експлоатационом подручју Старе планине је експлоатисано злато и уран, а данас је у току експлоатација гранита, кречњака, шљунка. Могућа је и експлоатација пирита, бизмута, бакра, угља, али услед недовољне истражености њихова експлоатација нема већи економски значај. Рудна лежишта се могу користити само ако нису у колизији са режимима заштите Парка природе и изворишта вода.

2.1.6. Развој индустријске производње

Индустрија чини економску базу Општине и њено учешће у укупном друштвеном производу привреде је увек било доминантно. Највећи привредни субјекти су: "Тигар" АД, „Тигар тајерес“, као и индустрија одеће "Први мај". Индустрија је имала највеће учешће у привредном развоју Општине а затим следе пољопривреда, трговина, саобраћај, грађевинарство. Она апсорбује и највећи број радника, око 15% укупног становништва. Међутим, наша реалност су данас, празни индустријски капацитети тако да је њихова искоришћеност мала. Фабрике које су зауставиле своју производњу су: текстилна индустрија "Победа", "Пиротекс", кожарска индустрија "Драгош", "Љубомир Картаљевић", прехранбена индустрија "Млекара".

Сектор малих и средњих предузећа (у даљем тексту МСП) је у фази развоја и очекује се његов допринос као једног од основних ослонаца привреде. Ова предузећа (Благоје Костић „Црни Марко“, Пионир-Мармил, Хладњача, Гали, Јупитер, Слободна зона Пирот, Пексим, АС конфекција и др) дају посебан импулс привредном развоју, пре свега својом профитабилношћу и флексибилношћу у новом тржишном окружењу.

У оквиру средњих предузећа заступљене су привредне гране и то: индустрија, трговина, грађевинарство, угоститељство, док су у оквиру малих предузећа заступљене и кожарска, текстилна, прехранбена индустрија. Највећи број малих предузећа у Општини су из приватног сектора и то махом регистрованих за производњу и трговину на велико и мало и увоз- извоз.

2.1.7. Развој туризма

На подручју Општине није било већих улагања у развој туризма. Једино су индустрије "Тигар", "Први Мај" и "Електродистрибуција" део средстава улагале у повећање стандарда својих радника, па је тако испод Басарског камена, на 12 км источно од Пирота изграђен Планинарски дом на 1070мн.в. који садржи ски стазе и трим стазе а у току је и изградња ски лифта. То је један од најлепших и најприступачнијих домова који данас привлачи многе Пироћанце, како лети тако и зими. Поред овог дома, 20-так км даље пут Старе планине, налази се одмаралиште Врело, смештено у пријатној долини на саставу Брлошке и Јеловичке реке, на надморској висини од око 800 м, са изванредном лепотом природе. Такође, одмаралиште Темац нуди смештај, у изванредном амбијенту поред реке Темштице и Манастира Св.Ђорђе. Постојећу туристичку инфраструктуру представљају и: регулисани ток реке Нишаве и велико градско купалиште, градски стадион, игралишта за мале спортове у Пироту. Скромну туристичку инфраструктуру користи углавном локално становништво.

У Општини Пирот су дакле недовољно афирмисани концепт одрживог туризма и његова интеграција са комплементарним привредним делатностима. Тако данас постоје само компаративне предности, које убудуће треба трансформисати у конкурентске.

2.1.8. Развој инфраструктурних система

Саобраћајна мрежа

Основу саобраћајне мреже планског подручја чине државни путеви I и II реда, општински путеви и железница.

Државни путеви

Од државних путева преко територије општине Пирот пружају се следећи путни правци:

- Државни пут I реда од Ниша ка Димитровграду (М-1-12) у дужини од 36км кроз Општину Пирот (интерконтинентални магистрални правац, европски аутопут Е-70)
- Државни пут I реда од Пирота ка Бабушници (М-9) у дужини од 11км кроз Општину Пирот (магистрални правац ка Лесковцу)
- Државни пут II реда Р-121 Књажевац - Кална - Пирот - Височка Ржана - Доњи Криводол - Димитровград у дужини од 61км кроз Општину Пирот
- Државни пут II реда Р-244а Пирот - Суково – Јасенов Дел у дужини од 12км кроз Општину Пирот
- Државни пут II реда Р-262 Пирот - Понор - Бела Паланка у дужини од 10км кроз Општину Пирот

Просторним планом подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Бугарске (Службени гласник РС бр. 86/2009) предвиђене су 4 деонице аутопута

У току израде Просторног плана Општине Пирот, од стране Министарства животне средине и просторног планирања, издата су Решења о локацијској дозволи за изградњу дела аутопута Е-80 Ниш-Граница Бугарске и то:

- деоница 4 Чифлик – Станичење, бр. 351-03-00152/2010-07, од 12.07.2010.год.
- деоница 5 Станичење – Пирот исток, бр.351-03-00153/2010-07 од 26.08.2010.год
- деоница 6 Пирот исток – Суково, бр 351-03-00154/2010-07 од 17.05.2010.год. и
- деоница 7 Суково – Димитровград, бр.351-03-00155/2010-07 од 19.05.2010.год. што је и уцртано на графичким прилозима.

Општински путеви

О општинским (локалним) путевима и расвети у Општини Пирот стара се Друштвени Фонд за градско грађевинско земљиште чија је основна делатност уређење грађевинског земљишта, изградња и одржавање локалних и некатегорисаних путева, заштита добара од општег интереса, изградња станова солидарности.

Одлуком о утврђивању локалних путева и Одлуком о некатегорисаним путевима („Међуопштински службени лист – Ниш“, број 32/84) одређени су следећи општински путеви:

- Пут који се одваја од државног пута I реда број 9 – Барје Чифлик – Расница, у дужини од 6 км
- Пут Пирот – Крупац – Велико Село – Мали Јовановац – Велики Јовановац – Трњана – Пољска Ржана – Пирот, у дужини од 17 км
- Пут који се одваја од државног пута I реда број 1/10 – Враниште – Осмаково, у дужини од 7 км
- Пут Темска – Темац – Топли До, у дужини од 18 км
- Пут Пирот – Присјан, у дужини од 9 км
- Пут Пирот – Нишор – Велика Лукања, у дужини од 18 км
- Пут Височка Ржана – Врело – Јеловица – Широке Луке, у дужини од 11 км
- Пут Врело – Брлог – Дојкинци, у дужини од 7 км

Остали путеви локалне путне мреже представљају некатегорисане путеве.

Железничка инфраструктура

На предметном подручју постоји следећа железничка инфраструктура:

- Једноколосечна неелектрифицирана железничка пруга Ниш – Димитровград – граница Бугарске, на којој је организован јавни путнички и теретни саобраћај
- Службена места за пријем и отпрему путника (Црвенчево, Станичење, Сопот, Пирот, Божурато, Велики Јовановац, Суково, Чиниглавци и Срећковац)
- Службена места за пријем и отпрему робе (Станичење са 3 станична колосека, Пирот са 6 станичних и 2 индустријска колосека за Тигар и Житопек и Суково са 3 станична колосека и индустријским колосеком „Суко“)

Систем водоснабдевања

Постојећи систем за снабдевање водом града Пирота састоји се од следећих водопривредних и комуналних објеката:

- Четири извора: Кавак, Крупац 1, Крупац 2 и Градиште, просечне процењене издашности око 485 л/с. Са изграђене четири каптаже захвата се сирова вода од око 300 л/с
- Постројење за припрему питке воде ППВ Бериловац са технолошким поступком типа затворени брзи пешчани филтри Q=200 л/с
- Пумпне станице Кавак и Бериловац инсталисаног капацитета 300 л/с, на којима су електромагнетни мерачи протока воде која се дистрибуира у систем
- Магистрални цевоводи пречника 500мм и 600мм дужине око 16км воде до пумпне станице Бериловац
- Главни резервоари:
 - „Сарлах“, 2000m³ на 420 мнв
 - „Провалија“, 5000m³ на 420.5 мнв
 - „Завој“, 250m³ на 450мнв (за потрошаче II висинске зоне)

- Комунална мрежа цевовода дужине око 106,143 км за дистрибуцију воде потрошачима у граду, са губицима воде од око 30%

Укупан број водомера је 15 278 (на дан 21.06.2010.год.), а на постојећу водоводну мрежу прикључено је 13 села (Крупац, Велико Село, Пољска Ржана, Мали Јовановац, Велики Јовановац, Трњана, Гњилан, Држина, Бериловац, Мали Суводол, Велики Суводол, Војнеговац и Барје Чифлик) и 8 јавних чесми које су у надлежности ЈП „Водовод и канализација“.

Канализациони систем

У Пироту и насељима Гњилан, Нови Завој, Градашница, Барје Чифлик и Бериловац отпадна вода се сакупља у централни канализациони систем који је у надлежности ЈП „Водовод и канализација“ Пирот. Део становништва који није прикључен на канализациону мрежу своје отпадне воде испушта у септичке јаме.

Постојећи канализациони систем је општег типа. Заступљене су цеви од бетона (18км), азбест-цемента (62км), бетон-цемента (1км) и пластике: ПВЦ, ПЕ и ППЕ цеви (40км). Укупна дужина цевовода је 119км. Отпадна вода испушта се у реку Нишаву без претходног пречишћавања, преко два главна канала 120/180мм и 110/165мм који се уливају у главни колектор 180/180мм дужине 1775м.

Изграђено је 7 испуста преко којих се атмосферска вода у време обимних падавина испушта у околне реке. Атмосферска вода се у насељу Барје током кишног периода препумпава у реку Бистрицу. Капацитет пумпне станице је 500 l/s, а висина дизања је 3,5м.

Електроенергетска инфраструктура

Покривеност Општине електроенергетском мрежом је релативно добра. Неопходно је њено побољшање пре свега у најудаљенијим сеоским срединама. Годишња потрошња електричне енергије у Пироту је око 200 милиона kWh. Прекиди у снабдевању су ретки, а проблем представља недовољан напон у неким деловима града и губици у систему од око 12%.

"Електродистрибуција Пирот" у оквиру Привредног друштва за дистрибуцију електричне енергије ЕД "Југоисток" д.о.о. Ниш просторно покрива снабдевањем електричном енергијом потрошаче у четири Општине које се простиру на површини од укупно 276144 ха, и то су Пирот, Бабушница, Бела Паланка и Димитровград.

"Електродистрибуција Пирот" на свом новом конзу има укупно 46.734 потрошача у категорији домаћинства, 3480 потрошача у категорији вирманца, 240 потрошача са мерењем на ниском напону као и 51-ог 10 kV - ног потрошача.

	БРОЈ ПОТРОШАЧА			
	Домаћинства	Вирманци	Ниски напон	10 kV
Димитровград	5.975	375	28	5
Бела Паланка	8.293	790	76	10
Бабушница	7.629	432	17	8
Пирот	24.837	1.883	119	28
Укупно	46.734	3.480	240	51

Конзум огранка "Електродистрибуција Пирот" оваквом реорганизацијом целу територију покрива са 16 трафостаница напонског нивоа 35/10 кВ инсталисане снаге 112,20 MVA са додатном снагом која пристиче од трафостаница 35/6 kV укупне снаге 13,70 MVA.

Телекомуникациона мрежа

На територији Општине Пирот налази се 9 јединица поштанске мреже. Тренутно је задовољавајућа опслуженост подручја поштанским саобраћајем. Уведено је низ нових услуга: бизнис поштиљка, пословни пакет, али само на територији града. У граду су 4 јединице поштанске мреже, а остала насеља опслужује 5 јединица поште и то су Крупац, Суково, Темска, Црноклиште и Височка Ржана. Покривеност Општине стационарном телефонијом и слушност је добра (преко 21.000 телефонских претплатника), али је и поред тога недовољна (на сеоском подручју), а присутне су и мреже свих оператера мобилне телефоније са солидном покривеношћу планског простора. Оптички каблови су постављени и још увек се постављају у градском центру и околини.

Комунална инфраструктура

Управљање чврстим отпадом обавља Јавно комунално предузеће „Комуналац“. Покривеност изношења смећа ужег градског језгра је 98%, урбаног градског подручја 90% (око 13000 домаћинстава на простору који обухвата Генарални план Пирота, 73 установе и 220 индустријских објеката), док су изван система остала приградска и сеоска насеља. Процент уклањања отпада је 100%. У сеоским насељима не постоји организован начин одвожења чврстог отпада. Најчешће се баца у јаме, поред потока, пута или директно у реку, чиме се формирају бројне дивље депоније.

Ургентан проблем представља стање (неусловна локација, непостојање третмана и селекције индустријског отпада, одвајања секундарних сировина) и степен запуњења постојеће депоније.

Процењени капацитет постојеће депоније је 35000м³, површине од око 2.5ха. Локација депоније је неадекватна јер се налази у индустријској зони града, у старом кориту реке Нишаве. Тло на коме се одлаже смеће је према геолошким и хидролошким испитивањима у зони везе подземних и површинских вода реке Нишаве. Ниво подземних вода мерен у периоду март - мај, износи од 1 - 2.8м. Тренутно је под санацијом (2002 године је урађен пројекат санације и рекултивације постојеће депоније за период од 2-3. године).

Чврсте отпадне материје се прикупљају у контејнере и одвозе типским возилима на отворену депонију која у потпуности не испуњава хигијенске нормативе. Одвајање секундарних сировина се не врши, а насипање је неконтролисано, без

претходне припреме и селекције, тако да је могућност ферментације минимална. Третирање отпада је само сабијањем, док се остале методе: рециклажа, претварање у композит, спаљивање и сл. не примењују.

Производња и дистрибуција топлотне енергије

Систем грејања укључује стамбене објекте, јавне установе и пословни простор. Покривеност је 23% популације (што је око 12000 становника Пирота) обухваћене Генералним планом Пирота. Систем чини 5 топлотних извора различите снаге и пет независних топлотних мрежа које се напајају појединачно и независно из сваке котларнице. Гориво је мазут. Искоришћеност капацитета је 55% што оставља доста резерве (око 15.7MW). Стабилност система није задовољавајућа. Топлотни губици се крећу 35-40%, а због цурења услед старости цеви се на годишњем нивоу губи око 600м³ воде. Све поменуто наводи на закључак да је неопходно изградити једну централну котларницу и јединствени магистрални топловод, а све постојеће котларнице угасити.

Производњу и дистрибуцију топлотне енергије обавља Јавно комунално предузеће „Градска топлана“ Пирот.

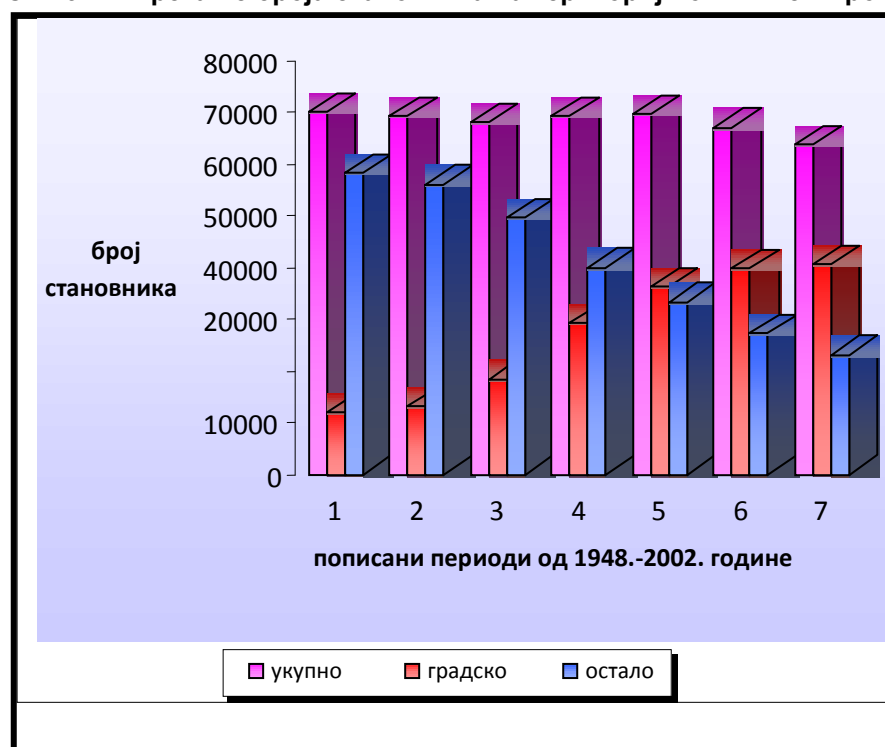
2.1.9. Демографска обележја

Развитак становништва и насељености на територији општине Пирот је посредно и непосредно условљен географским положајем, друштвено-економским кретањима и развојем, историјским процесима, променама и компонентама кретања укупног становништва и његове социо-економске структуре, као и територијалним развојем мреже насеља и инфраструктуре.

Анализа демографског развоја општине Пирот извршена је на основу званичних статистичких података пописа становништва у периоду од 1948.-2002. године.

Према последњем попису становника, домаћинстава и станова из 2002. године, општина Пирот има 63791 становника. Од тог броја 40678 становника живи у граду, а 23113 у селима. Са својих 1235 км² површине, просечна густина насељености општине износи 51 ст/км² и спада у најређе насељене општине у Србији.

Слика 2. - Кретање броја становника на територији општине Пирот од 1948. до 2002. године

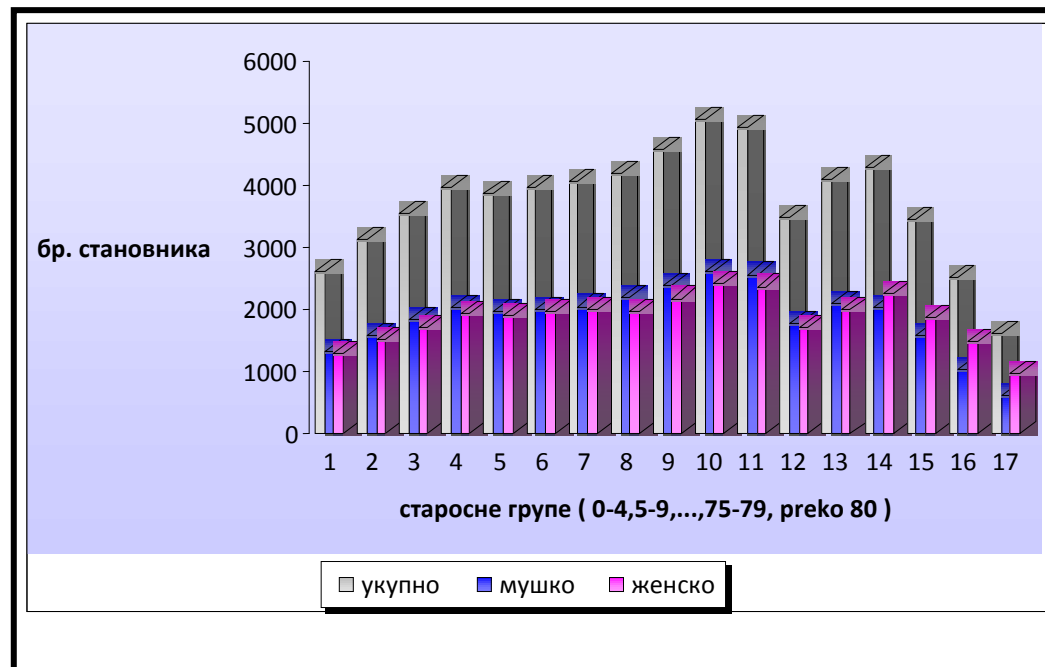

Етничка структура у општини Пирот показује да је већинско становништво српске националности, али са још двадесетак осталих етничких група показује и извесну хетерогеност. Општина Пирот проглашена за најтолерантнију општину у Србији у погледу националних мањина, тако да овако постављене међунационалне основе могу да допринесу заједничком јачању стандарда и задовољавању принципа толеранције и расне, верске, националне, језичке и културне афирмације појединца у друштву.

У погледу **полне структуре** (2002.год.) жене су у односу на мушкарце у мањем броју. На територији општине Пирот, број особа женског пола износи 31790, а мушког 32001 (49.8% : 50.2%). У граду тај однос је мало другачији и износи 20435 жена према 20243 мушкараца (50.2% : 49.8%), док је у осталим насељима ова разлика најизраженија и износи 11355 жена према 11758 мушкараца (49,1% : 50,9%). Иако је ова разлика минимална, евидентно је да све више особа женског пола напушта село и долази у град и одлучује се за трајне миграције, док је већи број мушкараца као удео у дневним и сезонским миграцијама.

Табела бр.9 - Број становника према полу и старости на територији општине Пирот

	ПОЛ				УКУПНО	
	МУШКИ		ЖЕНСКИ		1991.год	2002.год
	1991.год	2002.год	1991.год	2002.год		
Урбано	20.175	20.243	20.092	20.435	40.267	40.678
Сеоско	13.982	11.758	13.409	11.355	27.391	23.113

У развоју становништва општине десиле су се последњих деценија крупне промене у **старосном саставу**, које су у глобалу водиле ка јаким процесима старења, првенствено у сеоским насељима. Према резултатима пописа из 2002. године, сва насеља су прешла праг демографске старости, односно нема насеља у коме је просечна старост испод 35 година. Већина насеља је у стадијуму најдубље демографске старости (просечна старост преко 43 године, а многа и преко 50 или 60 година), 2 насеља су у стадијуму дубоке демографске старости (просечна старост 40-43 године) и то су сада приградска насеља Градашница и Пољска Ржана, а свега 4 су у стадијуму демографске старости (35-39) и то су град Пирот и приградска насеља Бериловац, Ђулан и Нови Завој.

	БРОЈ СТАНОВНИКА		ПРОЦЕНАТ (%)	
	1991.год	2002.год	1991.год	2002.год
0-4 година	3.866	2.620	5,71	4,11
5-19 година	12.263	10.630	18,12	16,66
20-59 година	37.183	34.142	54,97	53,52
Преко 60 година	14.346	16.399	21,20	25,71

У вези са предходно анализираним старосном структуром општине Пирот јесте и **економска структура** становништва. Радно способна популација општине Пирот, као битна претпоставка социјално-економског развоја, чини око 65% укупног становништва, али је учешће незапослених у њој око 20%. Број запослених је у току 2004.године благо повећан, за 0.3% у односу на предходни период. Истовремено, повећан је број регистрованих незапослених лица. Стопа незапослених, исказана као однос броја незапослених и збира запослених и незапослених, износи 32.4%. Још један проблем радно активног становништва у пиротском крају јесте његова лоша старосна и образовна структура. У радно интензивној привреди, у којој преовлађују ниске акумулативне гране, структура запослених је неповољна јер велики део радне снаге чине ПКВ И КВ радници. На чињеницу колико је акутан и тежак проблем незапослености показује и податак Националне службе за запошљавање да тренутни број лица који траже посао износи око 12% укупног броја становништва. Због неповољне развијености приватног сектора, тешко је очекивати да он преузме већи део радника и апсорбује овај социјални удар, тако да ће у краткорочном и средњерочном периоду смањење незапослености бити врло ограничено.

Што се образовне структуре тиче, неписмено становништво углавном чине најстарије групе становништва, и то у јако малом броју. Оно што представља проблем је недостатак високо квалификованих кадрова и све већи одлив младих, без обзира на квалификације.

Основна одлика економске структуре становништва је пораст удела лица с личним приходом, али и повећање удела издржаваног становништва. Главни узрок томе је убрзано старење становништва општине. Млади, нарочито високо образовани кадар, све више одлазе из општине. Минималне могућности запослења и ниски просечан лични доходак још више продубљују проблеме економске структуре. Од укупног броја становништва општине Пирот, 28206 је активно становништво, а од тога је 15634 са личним приходом. Издржаваних лица има 19887 и 64 евидентираних као лица на раду у иностранству. Могуће решење представља улагање у младе и школоване кадрове и омогућавање економске стабилности друштва, у смислу стварања одговарајућих услова за целокупни развој.

Узрок настављања тенденције опадања становништва је, пре свега, старосна структура. Постојећа старосна структура је неповољна с аспекта рађања, што уз претпоставку о даљем опадању плодности становништва нужно условљава брзо снижавање стопе наталитета, а тиме и даље интензивно старење. С друге стране, релативно велики удео старих ће и поред претпоставке о снижавању смртности по старости, неминовно довести до повећања опште стопе морталитета и самим тим до негативног природног прираштаја. Посматрано по типу насеља, и даље се очекују супротне тенденције у кретању становништва у граду и сеоским насељима. Смањење укупног становништва ће бити присутно у сеоским насељима. У граду ће се наставити знатно слабији популациони раст

Од 80-тих година миграциона кретања према граду и општини Пирот су ослабила. Оваква ситуација је настала услед погоршања економских и других услова тако и услед демографске исцрпљености села ове и суседних општина које су давале мигранте, што је резултирало стишавањем процеса урбанизације и деаграризације. На тој основи је у периоду 1981-1991 године општина Пирот прешла у емиграциони тип, што значи да су од 1991. године ХХ века ојачала емиграциона кретања из општине Пирот и то углавном према развијенијим регионима Србије, посебно Нишу и Београду, али и према развијеним државама у Европи и свету.

2.1.10. Мрежа насеља

Приликом класификације и одређивања типова насеља, најчешћи критеријуми које користимо су: административна класификација, класификација на основу величине насеља, на основу густине насељености, на основу централне функције, економске структуре итд.

Општина Пирот има 72 насељена места. На простору општине формирана је заједница насеља, везана за град Пирот као општински центар. У просторно-функционалној организацији град Пирот је и центар за остала насеља која му непосредно гравитирају, као и центар од регионалног значаја. Општински центар Пирот је доминантно градско насеље са око 63% општинске популације, у ком су концентрисане све централне функције и скоро све индустријске и привредне активности са територије општине.

Групу битних чинилаца мреже насеља општине Пирот чине функционалне детерминанте. У периоду интензивне урбанизације дошло је до концентрације становништва и функција у општинском центру, под чијим је утицајем касније отпочела функционална трансформација осталих насеља. Град Пирот је полифункционални центар (производни, резиденцијални, административни, управни, културни, образовни и здравствени. Сеоска насеља су углавном монофункционална.

Са развојем функција рада општинског центра као и мањег броја сеоских насеља, долази до активирања процеса миграције ка њима, а временом јача и дневна миграција радника. Преласком дела радног контингента у делатности секундарног и терцијарног сектора почиње процес функцијске диверзификације села, изражен смањењем учешћа чисто аграрних и повећањем учешћа аграрно-индустријских и индустријско-услужних у укупном броју насеља. Пописом из 2002. године утврђено је 23 насеља у којима је учешће примарног сектора веће од 60%, односно која припадају чисто аграрним. Десетак насеља су начинила помак у преласку од чисто аграрних до мешовитих насеља, а то су углавном приградска насеља, која су захваљујући утицају града Пирота прешла у категорију услужних насеља. Осим њих, још у неколико насеља је забележен незнатан помак, наиме од чисто аграрних ова насеља су трансформисана у аграрно-индустријска или индустријско-услужна.

Као резултат развоја функције центра рада, у Пироту се развијају и функције центара становања. Долази до повећања броја становника, интензивне стамбене изградње и територијалног ширења града, али и до подстицања развитка осталих функција града, посебно градско-услужних и јачања терцијарно-квартарног сектора. Концентрација радних места и могућност запошљавања у неаграрним делатностима су главни фактор који привлачи становништво да се из недовољно развијених центара рада досељавају у град. Према попису из 2002. године, од укупно 27761 станова у општини, 14078 их је у самом граду, а 13683 у осталим насељима. Појачана градња се одвија у субурбаним центрима као што су насеља Ђулан, Бериловац, Пољска Ржана, Градашница, Нови Завој и Извор. У средишњем делу града је велика концентрација вишеспратних објеката, са великом густином изграђености на релативно малим површинама. Самим тим највећу концентрацију функцијских јединица намењених становању има центар града што се поклапа са границама управно-пословне зоне, па се нижи спратови користе за пословно-управне делатности, а виши за становање. Поред ове зоне колективног становања постоји и стамбена зона колективног становања у северном делу пиротског поља, чији објекти, такође, имају полуфункционални карактер. То су пре свега насеља Прчевац, Првалија и Радин До. На југу поља то су насеља Нова Мала, Рогоз и потез некадашњег Барја, која све више добијају полифункционални карактер.

Функције центра услуга и управе задовољавају потребе становништва града, али и њему гравитирајућег простора. Функција центра управе Пирота испољава се кроз два вида. Пирот је центар општине и центар округа. Као центар општине обавља управну функцију за становништво седамдесет и три насеља, а као центар округа обавља управну функцију за четири општине: Бабушница, Бела Паланка, Димитровград и Пирот.

Евидентно је да општина Пирот има квалитетну подлогу за мезорегионалну улогу у просторно-функцијској организацији Србије. Оно што је потребно је минимални праг широког спектра поменутих функција допунити, квалитативно и садржајно обогатити. Близина Ниша и Бугарске границе су још увек ограничавајући фактори за развој општине, али управо ту близину треба искористити, не за тенденције регионалног центра Источне Србије, већ за бољи стандард становништва, већи број радних места, што веће отварање тржишта и већи прилив новца у саму Општину.

2.2. SWOT АНАЛИЗА

SWOT анализа је основа за успостављање дугорочне стратегије развоја и служи као основа за разумевање интерних снага и слабости једног простора у односу на могућности и ограничења развоја.

Снаге (Strengths) и **Слабости** (Weaknesses) су произашле као резултат интерних анализа којима је сагледан тренутни положај локалне заједнице и њене привреде у односу на поједина критична питања.

Могућности (Opportunities) и **Претње** (Threats) су резултат екстерних анализа, кроз које су идентификоване и оцењене кључне шансе и опасности које представља спољашње окружење. Међу спољашњим факторима неопходно је сагледати све оне сегменте који су изван зоне утицаја локалне заједнице – економске промене на међународном и националном нивоу, регулаторне и законске измене, социјалне и политичке аспекте, као и демографске и технолошке промене.

SWOT анализа истиче **снаге** које се могу надоградити; **слабости** које треба имати у виду, и ако је могуће превазићи их; **шансе** на које се може утицати, и **претње** које је потребно минимизирати.

Природни комплекс	
Снаге (Strenghts)	Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Повољан саобраћајно географски положај ➤ Седиште и најразвијенија општина у пиротском округу ➤ Повољни природни ресурси ➤ Парк природе Стара планина ➤ Специјални резерват природе "Јерма" ➤ Богатство у питким водама ➤ Термални извори ➤ Коридор X ➤ Хидро-потенцијали за производњу електричне енергије у мини хидро-електранама ➤ Природне погодности за формирање водоакумулација ➤ Завојско језеро као регионални систем за снабдевање водом ➤ Здрава животна средина ➤ Квалитетно пољопривредно земљиште ➤ Велика распрострањеност шумских површина ➤ Квалитетни травњаци на већим надморским висинама ➤ Велико богатство флоре и фауне, посебно лековитог, ароматичног биља и шумских плодова 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Недовољна искоришћеност природних потенцијала ➤ Смањивање пољопривредних површина ➤ Бујични токови ➤ Клизање земљишта ➤ Непостојање катастра загађивача ➤ Недовољно развијен систем мониторинга животне средине
Друштвени комплекс (становништво, привреда, социјални ресурси)	
Снаге (Strenghts)	Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Традиција и богата културно-историјска баштина ➤ Неговање старих обичаја и заната ➤ Људски ресурс и мултикултурна заједница ➤ Погодне локације за изградњу нових постројења ➤ Постојање великих индустријских система ➤ Економска зона са могућностима пословања у режиму слободне зоне ➤ Слободна радна снага ➤ Традиција мале привреде и занатства ➤ Комунални системи који пружају задовољавајући ниво услуга ➤ Развијен културни живот ➤ Повољна образовна структура ➤ Концентрација образовних и здравствених установа регионалног значаја ➤ Антропогени туристички мотиви (објекти и манифестације) ➤ Спремност домаћинства за иновације у свим привредним делатностима ➤ Изграђеност електроенергетске мреже ➤ Регионална депонија ➤ Невладине организације ➤ Планска покривеност подручја 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Велика миграција становништва, одлазак младих образовних кадрова ➤ Висок степен незапослености и недостатак радних места ➤ Старење популације - неповољна старосна структура ➤ Демографско пражњење насеља ➤ Неповољна образовна структура пољопривредног становништва ➤ Смањивање радно способног становништва у укупном ➤ Велики број неквалификоване радне снаге ➤ Неискоришћеност природних и културних потенцијала општине за комплекснији, обимнији и квалитетнији развој туризма ➤ Недостатак смештајних капацитета ➤ Рад на црно, сива економија ➤ Лоша организованост пољопривредне производње због: <ul style="list-style-type: none"> - незавршене комасације, - застареле механизације, - неусклађености са савременим тенденцијама и потребама интензивне пољопривредне производње, ➤ Недовољан прилив инвестиција и број радних места ➤ Недовољно развијен сектор МСП и недостатак предузетничког духа ➤ Велики проблеми у комуналној инфраструктури руралних средина ➤ Неизграђеност и непостојање система одвођења отпадних вода као и третман отпадних вода (ППОВ) ➤ Недовољна изграђеност мреже уличних отворених канала за прихват атмосферских вода ➤ Саобраћајна инфраструктура (пре свега у руралним подручјима), не задовољава критеријуме изграђености, лаке доступности, комфора вожње, ➤ Неадекватне постојеће депоније отпада ➤ Недовољно развијена функционална усмереност у мрежи насеља, са неповољном величинском дистрибуцијом и малом просечном величином насеља ➤ Незаштићеност изворишта водоснабдевања од загађења ➤ Нелегални објекти на Завојском језеру ➤ Непрепознатљивост општине и изгубљени брендови

Природни комплекс	
Могућности (Opportunities) Развојни потенцијали	Претње (Threats) Развојна ограничења
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Успостављање контроле над негативним тенденцијама у развоју и заштити, односно прихватање принципа одрживог развоја ➤ Геостратешка позиција Општине као основа за успостављање међурегионалне сарадње ➤ Потреба за здравом животном средином 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Природне карактеристике као ограничавајући фактори развоја пољопривредне производње, пре свега на Старој планини ➤ Крчење шума
Друштвени комплекс (становништво, привреда, социјални ресурси)	
Могућности (Opportunities) Развојни потенцијали	Претње (Threats) Развојна ограничења
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Развој туризма и комплементарних делатности на Старој планини ➤ Целогодишња туристичка понуда ➤ Ново туристичко тржиште и прилив страних гостију и страних инвеститора ➤ Развој пољопривредне производње која се заснива на производњи хране високе биолошке вредности и познатог географског порекла ➤ Индустијски капацитети у Пироту ➤ Развој мини фарми и повећање интересовања за алтернативне видове биљне производње (Сакупљање и гајење лековитог, ароматичног биља и шумских плодова) ➤ Развој малих и средњих предузећа ➤ Сарадња на регионалним инфраструктурним пројектима (регионална депонија, рециклажни центар, систем за пречишћавање отпадних вода, инфраструктурни системи) ➤ Брендирање локалних производа као могућност за ревитализацију старих заната ➤ Изградња коридора X и развој комплементарних делатности ➤ Потенцијали за динамичнији развој мале привреде у циљу повећања степена запослености и прихода становништва у осталим насељима општине (прерађивачке делатности, занатство, домаћа радиност). ➤ Партнерство са ино-компанијама ➤ Унапређење међуопштинске, регионалне и прекограничне сарадње ➤ Тренд коришћења алтернативних извора енергије 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Глобална економска криза и смањен прилив страних инвестиција ➤ Недостатак финансијских средстава за спровођење пројеката ➤ Наставак миграције становништва ➤ Економска и монетарна нестабилност на нивоу државе и региона ➤ Концентрација становништва у граду - неравномеран регионални развој ➤ Могући конфликти интереса на релацији пољопривреда, туризам, индустрија, заштита животне средине ➤ Неупућеност становништва у значај одрживог развоја ➤ Недовољна еколошка свест ➤ Неповољна кредитна политика ➤ Опасност од еколошког загађења, због инфраструктурног коридора X ➤ Низак животни стандард ➤ Конкуренност других региона у окружењу ➤ Наставак неадекватне приватизације ➤ Споро доношење и имплементација (надзор) законске регулативе за заштиту животне средине

3. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Просторни план Општине Пирот у складу са новим тенденцијама у просторном планирању и просторном уређењу приказује анализу планског подручја на основу кога се дефинишу стратешки (развојни) циљеви. Циљеви развоја у овом планском документу засновани су на поштовању основних принципа просторног развоја и уређења, а пре свега начелу одрживог развоја. На основу циљева створена је општа концепција просторног развоја општине Пирот.

3.1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

У погледу просторног развоја, визија Општине Пирот јесте да постане конкурентна општина функционално интегрисана у окружење, очуваног и заштићеног природног и културног наслеђа и квалитетне животне средине, инфраструктурно опремљена, са развијеном привредом и институцијама. Визија просторног развоја Општине Пирот заснива се на остваривању значајне и препознатљиве улоге у региону у ширењу процеса одрживог развоја и трасирању свог пута ка месту у развијеној мрежи Европских градова. Ова визија подразумева коришћење природних, људских и створених ресурса, својих географских предности, спајање традиционалног и савременог, изградња одговорног друштва са заједничким деловањем свих грађана на развијању и реализацији стратегије са циљем да визија постане стварност. У том процесу треба поспешивати економски развој који ће омогућити повећање животног стандарда, унапређивати инфраструктуру како би била квалитетан сервис грађанима, чувати животну средину и одговорно користити расположиве ресурсе.

Принципи просторног развоја Општине Пирот произилазе из општих принципа просторног развоја садржаних у Просторном плану Републике Србије у којем су наведени и као критеријуми за оцену достигнутог степена развоја појединих територијалних јединица. То су:

- Одрживост - генерални принцип који мора бити примењен код свих активности у простору
- Територијална кохезија – уравнотежен социо-економској развој
- Конкурентност - даљи развој подручја града и истовремено јачање и функционално профилисање осталих насеља
- Јавност - учешће јавности у имплементацији политике просторног развоја
- Полицентрични територијални развој - наглашена улога града и функционалних урбаних подручја, као и јачање веза на релацији село-град
- Функционална специјализација - поштовање компаративне предности у погледу развојних потенцијала насеља
- Формирање и јачање мреже насеља која може да обезбеди развој комплементарних функција
- Приступачност информацијама – развијена телекомуникациона мрежа која покрива целокупну територију општине
- Саобраћајне доступност - доминантан фактор искоришћења територијалних потенцијала и уравнотеженог развоја
- Развој културног идентитета и територијалне препознатљивости
- Едукација грађана и администрације
- Стриктно поштовање заштите јавног интереса, јавних добара и јавног простора
- Унапређење и заштита природног и културног наслеђа као развојног ресурса
- Јавно-приватно партнерство
- Транспарентност код одлучивања о просторном развоју

3.2. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Општи циљеви просторног развоја општине Пирот су:

- Стварање планског основа за заштиту, уређење и организовани просторни развој Општине Пирот
- Ефикасно, рационално и организовано коришћење људских, природних и створених потенцијала
- Обезбеђивање услова за уређење и изградњу простора и насеља
- Усклађивање различитих и/или супротних интереса у коришћењу простора
- Стварање планског основа за даљу разраду урбанистичким плановима и израду урбанистичко-техничке документације

Посебни циљеви просторног развоја општине Пирот везани су за решавање проблема у развоју и смањивање просторних ограничења, рационално коришћење земљишта, природних ресурса, заштита и унапређење природе, културне баштине и животне средине, као и дефинисање простора који ће имати посебан режим коришћења. Предвиђени су и Стратешким акционим планом општине Пирот и то су:

- Изградња препознатљивог имиџа и промоција града и општине Пирот на више тржишта: економско-инвестиционом, политичко-дипломатском, туристичком и сл.
- Изградња и ревитализација јавних објеката у циљу задовољења специфичних потреба и подизања квалитета живота становништва;
- Стварање могућности за отварање нових радних места и за пораст животног стандарда развојем предузетништва
- Унапређење пољопривредне производње, посебно сточарства и ревитализација села
- Коришћењем географског положаја и регионалних инфраструктурних пројеката поспешити развој инфраструктурних система у општини и на тај начин утицати на привредни раст и економију општине
- Побољшање комуналних услуга кроз локални програм развоја и ширења комуналних система као економских субјеката и подстицајног фактора за економски развој општине
- Комплетирање урбанистичко-пројектне документације, израда стратешких докумената и пројеката као предуслов развоја, инвестиционих и других програма
- Унапређење комуникације између локалних власти и привреде;

- Јачање утицаја општине у региону Еуро Балкан
- Јачање утицаја на даље процесе децентрализације;
- Развој јавно-приватних партнерстава са домаћим и иностраним цивилним друштвом, међународним организацијама, локалним властима других европских градова, пословним асоцијацијама и компанијама

3.3. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Становништво

- Успоравање негативних тенденција, спречавање даљег погоршавања виталних карактеристика популације и стварање услова за повећање запослености у насељима применом мера економске и социјалне политике
- Ревитализовати демографски најугроженија и стратешки значајна подручја где год је то објективно могуће, укључујући стварно побољшање стандарда и квалитета живота.
- равномерној територијалној размештај становништва у полицентричном систему насеља;
- Подстицање рађања и повратак дела становништва које се иселило са подручја Општине Пирот
- Стимулисање насељавања младог и радно способног становништва

Мрежа насеља

- Тежња ка оптималном нивоу урбаног и руралног живљења и оптималној густини насељености
- Промена у структури делатности у циљу достизања планиране функционалне диференцијације насеља
- Боље повезивање села са центрима заједнице насеља и са урбаним подручјем Пирота
- Развој и унапређење регионалних функција Пирота
- Побољшање квалитета мреже путева и развој саобраћајне инфраструктуре
- Уређење јавних простора у сеоским насељима
- санација и контролисана изградња приградских насеља и делова насеља у коридорима јавних путева.

Јавне службе

- Прилагођавање мреже јавних служби потребама и карактеристикама локалних заједница
- Уређење и реконструкција постојећих, завршетак изградње започетих и изградња нових објеката јавних служби.
- Уједначавање доступности јавних служби свим корисницима, повећањем квалитета и доступности услуга, нарочито на руралном подручју
- Применити савремена информатичка и друга комуникациона средства у циљу све веће доступности услуга и установа јавних служби, а нарочито грађанима из најудаљенијих насеља.

Привредне делатности

Стварање услова за развој стабилне привредне структуре, која ће омогућити одрживо коришћење људских, природних и створених ресурса, као и реструктурирање привреде и прилагођавање тржишним условима привређивања, следећи потенцијале и ограничења за развој појединих привредних и услужних делатности.

У области пољопривреде:

- Стварање услова за развој пољопривредне производње тржишне оријентације као и услова за производњу, прераду, понуду и пласман високо квалитетних локалних пољопривредно-прехранбених производа
- Заштита пољопривредног земљишта мерама и активностима којима се трајно обезбеђују његове природне функције
- Препознавање компаративних предности у односу на остала подручја и ускладити начин коришћења пољопривредног земљишта с природним погодностима и ограничењима
- Укрупљивање земљишног поседа
- Обезбедити демографски опстанак и економски просперитет сеоских домаћинстава
- Обновити и даље развијати рентабилно планинско сточарство
- потпуније валоризовати местимичне агроеколошке погодности за производњу квалитетног поврћа, воћа, грожђа и других пољопривредних производа

У области шумарства и ловства:

- Очување шумских екосистема
- Повећање површина под шумама и побољшање шумске инфраструктуре
- Одрживо газдовање укупним шумским фондом
- Побољшање услова станишта у ловиштима и постизање економског капацитета у бројности, полној и старосној структури дивљачи
- Заштита ретких врста дивљачи

У области индустрије:

- Увођење нових технологија
- Развој малих и средњих предузећа
- Контрола утицаја индустријских активности на животну средину

У области саобраћаја:

- Дефинисање коридорских и инфраструктурних ограничења републичког значаја
- Предузимање свих мера заштите простора од негативног утицаја инфраструктурног коридора
- Очување постојеће путне мреже и њено побољшање
- Комплетирање постојеће путне мреже

У области терцијарних делатности:

- Повећање капацитета и подстицање њиховог развоја и смислу достизања савремених стандарда живљења
- Рационалан развој туристичких активности усклађен са циљевима очувања и заштите свих природних и културних вредности

- Успоставити добро конципирану и функционално уравнотежену мрежу инфраструктуре, која ће бити један од услова за полицентрични и равномерни развој у простору и која ће омогућити ефикасну повезаност, висок комунални стандард и минималну девастацију простора.

Заштита планског подручја

Заштита простора се конципира за целокупно планско подручје, водећи рачуна о међусобном утицају суседних и граничних подручја, јер се сама заштита не може ограничити на административно-територијалну и функционалну поделу.

Заштита планског подручја се темељи на начелу одрживог развоја, са предвиђеним мерама и активностима за заштиту квалитета животне средине и одрживог развоја Општине.

Циљеви у оквиру заштите природе су:

- старање о заштићеним природним добрима
- картирање, валоризација и предлог за стављање под заштиту природних добара која се одликују изузетном природном вредношћу
- заштита предела који су карактеристични за Општину

Циљеви заштите културних добара су:

- афирмација урбаног континуитета
- коришћење културног наслеђа
- интегрисање културног наслеђа

Препознатљивост подручја је једна од карактеристика општине којој се мора посветити посебна пажња у циљу очувања властитог идентитета у функцији развоја. У том смислу неопходно је препознавање, очување и заштита природних и предеоних, културно-историјских и створених вредности.

3.4. КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Основна концепција просторног развоја Општине Пирот базира се на предузимању активности, које су кључне за усмеравање целокупног развоја планског подручја.

- Функционална интеграција Општине Пирот са суседним општинама и регионима, као и са међународним окружењем преко међуграничне сарадње са општинама и регионима у Бугарској
- Јачање и развој функција регионалног карактера града Пирота и функционална организација мреже насеља саме Општине
- Изградња дела коридора Х од Ниша до границе са Бугарском који пролази преко територије Општине Пирот, а истовремено и побољшање регионалне и локалне мреже путева
- Стара планина, подручје изузетних природних вредности, са посебним акцентом на заштиту, уређење и одрживо коришћење овог високопланинског подручја
- Развој пољопривреде, са посебним акцентом на планинско сточарство, као и развој прерађивачких капацитета и повећање конкурентности пољопривредне производње
- Равој малих и средњих предузећа и јачање предузетништва уз специјализацију производње и привредно повезивање са великим привредним системима и индустријским центрима
- Развој туризма и комплементарних делатности који се заснива на очуваној природи и туристичким потенцијалима од локалног до међународног значаја.

3.5. КОНЦЕПЦИЈА ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА, КОРИШЋЕЊА И РАЗВОЈА ПОЈЕДИНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

Одрживо управљање природним ресурсима уз заштиту и унапређење животне средине, представља један од основних циљева планирања и уређења простора. Природни ресурси укључују пољопривредно, шумско и водно земљиште, минералне сировине и обновљиве изворе енергије, а њихово стање представља последицу географског, геотектонског и антропогеног утицаја.

Укупне земљишне површине на подручју Општине Пирот износе 123.200ха. Од тога 56,7% припада пољопривредном, 33,9% шумском и 9,4% осталом земљишту (табела бр.10).

Табела бр.10 - Укупне земљишне површине на подручју Општине Пирот

Земљиште	Површине (ха)	Структура (%)
Укупне површине земљишта	123.200	100,00
Пољопривредно земљиште	69.916	56,7
Шумско земљиште	41.756	33,9
Остало земљиште	11.528	9,4

Концепција заштите, уређења, коришћења и унапређења природних система и ресурса се заснива на следећим принципима:

- Омогућавање еколошке одрживости и органске повезаности свих природних система и ресурса.
- Коришћење земљишта и његова одржива мултифункционалност, захтева посебну пажњу приликом планирања и уређења простора. Пољопривредно земљиште ће се у планском периоду штитити мерама и активностима којима се трајно обезбеђују његове природне функције. У том смислу забраном коришћења пољопривредног земљишта у друге сврхе, осим у случајевима утврђеним Законом или Планом, забраном испуштања и одлагања отпадних и штетних материја, контролисаном применом минералних ђубрива и препарата за заштиту, избором адекватних технологија у обради земљишта и противерозионих мера, сачуваће се квалитет земљишта, тј. његова физичка, хемијска и биолошка својства.

- Све шуме на територији Општине Пирот треба користити у складу са њиховом заштитном улогом, као и са потребом за њиховим одржавањем, обнављањем али и искоришћавањем - у складу са њиховим капацитетом. Обнављање и заштита шума, уз ограничено експлоатисање подразумева систем одређених мера и разумних ограничења усмерених, не на очување у њеном природном или нетакнутом стању, већ на очување и преображај који ће ускладити човекове неопходне потребе са реалним могућностима.
- Значај вода и водног земљишта захтева интензивнији рад на њиховом унапређењу, коришћењу и заштити. Због тога се Просторним планом предвиђа њихово интегрално уређење, заштита и коришћење, што подразумева реализацију вишенаменских водoprивредних система, који су складно уклопљени у окружење и усклађени са свим другим корисницима.
- Експлоатација минералних сировина ће се сводити на експлоатацију пешчара, кречњака и мермера уз планско усмеравање у складу са економско-еколошким стандардима и реалним потребама.
- Стварање могућности за веће коришћење обновљивих извора енергије. Мале хидроелектране, уз електране на ветар, соларне електране и геотермална постројења, представљају вероватно, еколошки најприхватљивији извор енергије. Међутим, на подручју Општине Пирот у планском периоду реално је очекивати коришћење хидроенергетских потенцијала, јер се велики део њене територије налази на високој Старој планини, која има обилне годишње падавине и богата је водама. Као и велике, тако и мале хидроелектране представљају обновљив извор енергије, неисцрпан природни ресурс, богатство које мора бити под контролом државе.

3.6. РЕГИОНАЛНА И ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ

Стратешко опредељење Србије је да у што скоријој будућности постане држава кандидат за учлањење у Европску Унију. То значи да ће се отворити могућности за приступ читавом низу специфичних фондова, конституисаних управо као подршка просторном развоју, са циљем да се унапреде и усагласе постојеће и потенцијалне просторне структуре са европским.

У документима ЕУ који се тичу будућег развоја европског простора и европских региона, међунасељској и регионалној сарадњи се даје приоритет, јер је то сигуран пут да се постигне један од кључних циљева - успостављање веће просторне кохезије и усклађеног полицентричног развоја. Наиме, окосницу свих програма и пројеката ЕУ представља дефинисање заједничке стратегије просторног развоја која ће се супротставити све израженијим регионалним развојним диспаратима и кроз стратешке смернице и опције политика омогућити усклађен развој европског континента уз поштовање принципа одрживости и заштиту свеевропског природног и културног наслеђа. Документи ових иницијатива усмерили су своју пажњу нарочито развоју градова и метрополитенских регија и њиховом узајамном умрежавању у функционалне и комплементарне урбане системе, као и унапређењу веза са руралним просторима.

Фундаментални циљеви просторних перспектива европског развоја (ESDP) у односу на које су формулисане одговарајуће политике развоја морају да испуне неколико захтева. Први захтев односи се на савлађивање географских разлика по питању просперитета и благостања, други на оптимизацију пословне климе, док се трећи концентрише на дефинисање просторног оквира у коме се одражавају просторне последице европске секторске политике. Да би се испуниле ове три функције дефинисана су три основна домена политика. То су:

1. Полицентрични просторни развој и нови односи између урбаних и руралних подручја;
2. Једнакост у приступу инфраструктури и знању;
3. Пажљиво управљање природним и културним наслеђем.

Стратешки циљеви у области регионалног и локалног одрживог развоја обухватају:

1. децентрализацију уз примену савременог концепта регионализације и социо-економског приступа;
2. изградњу и јачање новог система расподеле надлежности између различитих вертикалних нивоа власти;
3. јачање концепта регионалне конкурентности и повезивања;
4. смањење неравномерности у регионалном развоју; унутар региона и између села и града,
5. развој, квалитетно и непрекидно унапређење комуналне инфраструктуре;
6. заштиту и коришћење природних ресурса којима газдује јединица локалне самоуправе у складу с принципима одрживог развоја применом економских инструмената;
7. стварање боље организоване и координисане локалне власти, локалне администрације и јавних предузећа, стална промоција укључивања јавности у планирање и усвајање принципа добре праксе и одрживог развоја у урбанистичкој планској документацији;
8. развој локалне економије на основу расположивих природних ресурса и мера за подршку промоције одрживог коришћења ресурса;
9. институционално јачање локалне самоуправе и подизање нивоа знања изабраних и постављених лица запослених у општинским управама;
10. промовисање развоја локалног менаџмента за одрживи развој путем израде локалних стратешких и развојних планова;
11. полицентричан развој мреже насеља и стварање урбаних регија с мрежом средњих и малих градова и сеоских насеља.

Афирмација Општине Пирот у регионалном окружењу захтева ангажовање свих актера у развоју, односно корисника простора, инвеститора, власника некретнина као и јавних служби у Општини. Поред докумената на општинском, покрајинском и републичком нивоу, значајно упориште за остварење развоја пружају и документа, програми и смернице Европске Уније и Уједињених нација.

Остварење развоја и афирмације Општине омогућиће: јачање прекограничних и регионалних веза, као и међуопштинских веза са суседним Општинама, у складу са испољеним економским и социокултурним интересима. Значај сарадње са суседним Општинама је уједно од великог значаја за јачање и афирмацију целог региона;

У циљу упрошћавања система спољне помоћи, као и постизања максималних резултата коришћења намењених финансијских средстава, Европска комисија је донела одлуку да све предприступне фондове (Phare, ISPA, SAPARD и CARDS), замени новим предприступним инструментом IPA (Instrument for Pre-accession Assistance), успостављен Регулатором Европског савета бр. 1085/2006 од 17. јула 2006.

IPA садржи пет компоненти:

1. Помоћ транзицији и изградњи институција. Ова компонента је најважнија за све активности које су везане за изградњу институција и подршку транзицији у земљама потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ. Ова компонента пружа подршку земљама кандидатима, као и потенцијалним кандидатима, у њиховим напорима јачања сопствених демократских институција и владавине права, реформи државне управе, поштовању људских и мањинских права, јачању цивилног друштва, економском развоју, реформи образовања, заштити животне средине, као и унапређењу регионалне сарадње равномерног регионалног развоја држава корисника финансијских средстава и *asъuis communaautaire* тј. правних тековина ЕУ.
2. Прекогранична сарадња. Ова компонента ће финансирати пројекте прекограничне сарадње институција из пограничних региона једне земље са институцијама из пограничних региона суседне земље (била суседна земља чланица ЕУ или не) у свим областима које две земље дефинишу као приоритетне.
3. Регионални развој. Трећа компонента ће бити доступна за земље кандидате да би се припремиле за имплементацију и управљање кохезионом политиком Заједнице, поготову за њихово прилагођавање Европском фонду за регионални развој и Кохезионом фонду.
4. Развој људских ресурса. Циљ ове компоненте је да припреми земље кандидате за програмирање, имплементацију и управљање Европским социјалним фондом у оквиру Европске стратегије запошљавања. У том процесу ће се узети у обзир циљеви Заједнице на пољу друштвене инклузије, едукације и тренинга и једнакости између полова.
5. Рурални развој. Последња компонента је намењена земљама кандидатима у циљу припреме за имплементацију и управљање заједничком пољопривредном политиком Заједнице. Имплементација помоћи у оквиру ове компоненте допринеће одрживом развоју пољопривредног сектора и руралних области као и успешнијој имплементацији *asъuis communaautaire* везано за Заједничку пољопривредну политику.

Општина Пирот је до сада постигла значајне резултате у учествовању и имплементацији међурегионалних пројеката и то како од стране саме Општине тако и од стране многих невладиних организација.

Пројекат „Сиреви кластер југ“

Општина Пирот је кренула са реализацијом пројекта „Сиреви кластер југ“ који у оквиру Регионалног-економског програма развоја 2 (РДЕПР 2) који финансира Европска унија, а чији је основни циљ побољшање капацитета девет Регионалних агенција за развој (РАР) које се налазе у: Крагујевцу, Краљеву, Лесковцу, Нишу, Новом Пазару, Пожаревцу, Зајечару, Зрењанину и Ужицу.

Пројекат „Сиреви кластера југ“ обухвата Топлички, Нишавски и Пиротски округ и има за циљ регионално повезивање у области привреде, повећања регионалне компетитивности и повећање запошљавања на територији ова три округа. Партнери општине Пирот на пројекту су Град Ниш, Општина Прокупље и Обласна развојна асоцијација.

Пројекат „Оснивање Канцеларије за ЛЕР“

Пројекат „Оснивање Канцеларије за ЛЕР“ изабран је за један од 10 примера добре праксе спровођења пројеката у оквиру програма прекограничне сарадње у Србији, у конкуренцији од око 170 пројеката финансираних из средстава КАРДС. Тим поводом на Годишњој конференцији програма прекограничне сарадње „Од КАРДС до ИПА фондова“ 29. априла општини Пирот је уручена захвалница и организован је сајам пројеката финансираних из средстава КАРДС, где се општина Пирот појавила у својству излагача.

„Оснивање Завода за локални економски развој Пирота“

Општина Пирот спроводи пројекат „Оснивање Завода за локални економски развој Пирота“ у партнерству са општином Монтана, Републике Бугарске. Општи циљ пројекта је да утиче на прилив инвестиција и пораст животног стандарда индиректно од планираних акција стручњака из пројектног тима, у смислу сервисирања и контаката са потенцијалним инвеститорима, грађанима и другим заинтересованим странама.

Канцеларија за локални економски развој је основана у оквиру Суседског програма Србија-Бугарска. Пројекат је финансиран од стране Европске Агенције за Реконструкцију (ЕАП).

Пројекат „Еврорегион“

Еврорегион Нишава формиран је јула месеца 2005. године између два регионална удружења грађана УГ Понишавље, регионално удружење Пиротског округа и УГ Нишава, регионално удружење Софијске области. Тако формиран еврорегион назван је Нишава. Овај регион чине чланови, грађани општина пиротског округа и општина софијске области. Општине које улазе у састав пиротског округа су Димитровград, Пирот, Бела Паланка и Бабушница, а општине које улазе у састав софијске области су Своге, Косин Брод, Сливница, Бижурште, Годеч и Драгоман. Еврорегион Нишава је у јулу месецу 2007. године примљен у Асоцијацију европских пограничних региона - АЕБР. Еврорегион има своје области делатности, као што су регионални развој, економски развој, туризам и спорт, култура, трансфер иновација, екологија, пољопривреда, социјална сарадња, здравство, комуникације, образовање и сл. Еврорегион Нишава има и своју визију: повећано разумевање и толерантност између суседа и грађана путем изградње партнерства између Пиротског округа у Србији и Софијске области у Бугарској. Има и своју мисију која би се могла дефинисати као подршка заједничком регионалном развоју у духу толерантности, добросуседских односа и пријатељства између два нараода.

Иначе Еврорегион Нишава учествовао је у низу пројеката прекограничне сарадње које су финансирале фондације КАРДС и ФАР, као и ЕАР. То су углавном били пројекти везани за културу, образовање, екологију, спорт и сарадњу, за однос људи са људима.

С обзиром да је Општина Пирот члан Еврорегиона Нишава, то значи да се отвара могућност учествовања у пројектима које финансирају горе наведене фондације, а самим тим и могућност добијања и реализације истих. Имајући на уму све ово Општина Пирот са суседним Општинама у Републици Бугарској, које припадају Еврорегиону Нишава, учествује и учествоваће у пограничним пројектима, омогућавајући да европска средства преко структурних и кохезионих фондова, дођу до наших простора, како би се утицало на развој и гаранцију у области пољопривреде, социјалне политике, инфраструктуре, заштите животне средине и сл. Тиме се стварају директни услови, којима се делује на бржи развој Општине, подизање стандарда и смањење регионалне социјалне разлике.

Б. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. СТРУКТУРА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА СА БИЛАНСОМ ПОВРШИНА (2011-2021)

Планом се дефинишу 4 основне категорије коришћења земљишта (**пољопривредно, шумско, водно и грађевинско**) за које се прописују правила коришћења. У оквиру истих се детерминишу посебне зоне заштите које представљају изразити јавни интерес у простору и унутар којих се такође прописују правила коришћења земљишта.

Ради рационалног коришћења земљишта, као једног од најдрагоценијих ресурса, Планом се предлаже следеће:

1. очување квалитетног пољопривредног земљишта, као основног ресурса за развој пољопривреде;
2. дуж развојних осовина и главних излазних праваца према окружењу (тзв. правци или коридори) концентрисати тракасту инфраструктуру;
3. повећати густине становања и радних места у сеоским и приградским насељима, али само тамо и само тада када се обезбеђују квалитетнији услови становања и рада;
4. при утврђивању грађевинског подручја насеља и пратећих структура чувати квалитетно пољопривредно земљиште и успоставити хармоничне односе на линији контакта изграђених и природних структура;
5. непланску изградњу ван грађевинских подручја насеља енергично сузбијати и спречити деградацију предела;
6. зоне за подизање кућа за одмор организовати само на земљишту које је већ обухваћено овим процесима;
7. најатрактивнији делови предела пре свега Парк природе Стара планина и специјални резерват природе Јерма морају бити максимално заштићени од деградације простора;
8. избећи строго зонирање и ослонити се на режиме коришћења земљишта по принципу претежних намена;
9. одредити капацитете и потребан простор за инфраструктуру у наредних 10 година;
10. на целокупној територији, спроводити принципе одрживог развоја, због амбијенталних и еколошких вредности, економске користи и заштите од ерозије.

Основни критеријуми за свеобухватно сагледавање свих насеља, као и за утврђивање њиховог грађевинског подручја су следећи:

- рационално коришћење и намена простора,
- објективно сагледавање потреба за простором за свако насеље на темељу процена будућих демографских процеса, расположивог неизграђеног простора, процене привредних и осталих потенцијала и потреба, као и капацитета постојеће инфраструктуре,
- осигурање положаја насеља у планираној мрежи насеља,
- заштита јавног интереса,
- очување аутентичности насеља
- вредновање квалитета простора и његове околине тако да се одређивањем простора за грађење не смањују шумске и квалитетне пољопривредне површине и штите водни ресурси.

Просторним планом приказани су постојећи грађевински реони и планирани који представљају резервну површину за будући развој насеља и приказани су на рефералној карти бр.1 – „намена простора“ у размери 1 : 50 000. Постојећа грађевинска подручја развијаће се реконструкцијом постојећих објеката, градњом нових објеката за становање, привреду, јавне и друштвене саджаје уз очување идентитета насеља, затим подизањем комуналног стандарда насеља, реконструкцијом постојеће и изградњом нове саобраћајне и комуналне инфраструктуре и осигурањем простора за пратеће садржаје. Основни грађевински реон насеља формиран је на простору око постојећег функционалног центра и линеарно уз постојеће и планиране путеве који се зракасто протежу кроз насеља. На тај начин усмерава се даља изградња на просторима, у деловима насеља, у којима је већ започета градња, а у циљу рационалног коришћења и инфраструктурног опремања земљишта. Планирано проширење грађевинског реона намењено је претежно за радне и сервисне функције.

Анализа постојећег стања изграђености на подручју Општине указала је на постојање великог броја мањих површина (засеока) са изграђеним објектима, што је посебно изражено у брдскопланинским селима. Имајући у виду „раштрканост“ ових подручја, као и мали број постојећег и планираног становништва на овим просторима, није било рационално ширење јединственог грађевинског реона због укључивања ових површина у њега. Наведена грађевинска подручја су задржана са могућношћу повећања постојећих површина формирањем нових кућишта у слободним међупросторима ових засеока. Такође је могућа трансформација ових подручја у циљу формирања правилнијих грађевинских парцела (у складу са правилима парцелације из овог плана), бољег организовања површина у оквиру кућишта (задовољавајући распоред и међусобна удаљеност стамбених и економских објеката и сл.), као и повећања густине изграђености, која је на овим просторима врло ниска.

Посматрано по основним категоријама земљишта може се констатовати да ће у планском периоду доћи до следећих промена:

- Укупно пољопривредно земљиште ће се смањити због планираних радних садржаја у атару, реализације планираног повећања туристичко-спортско-рекреативних садржаја, изградње путне инфраструктуре.
- Повећаће се површине под шумама и шумским земљиштем и формирати ваншумско зеленило у виду ветрозаштитних појасева дуж инфраструктурних коридора и канала (на пољопривредном и водном земљишту) Пејзажно уређење непосредног окружења путева, озелењавање радних зона и насеља ће такође утицати на повећање шумовитости Општине.
- Повећаће се површина под грађевинским земљиштем, што се може сматрати рационалним имајући у виду предложено проширење грађевинских реона и нова туристичка насеља
- Водно земљиште повећава површину због формирања акумулација и микроакумулација.

Табела бр.11 - Биланс површина

Земљиште	Површина (ha)	Структура (%)
Укупно	123.200	100
• Пољопривредно	69.805	56.6
• Шумско	41.756	33.9
• Грађевинско	4.045	3.3
• Водно	7.594	6.2

Промене у начину коришћења земљишта проистекле су, пре свега, из потребе да се:

- формирају радне зоне у атару уз насеља, како би се искористиле инфраструктурне и локационе предности,
- формирају викенд зоне на атрактивним локацијама за потенцијалне градитеље, а да се заштите вредни делови природе од непланске градње;
- пољопривредна производња организује на земљиштима која ће својим квалитетом и адекватном обрадом да омогуће веће приносе, а да се земљишта лошијег квалитета, где су резултати у пољопривредној производњи незадовољавајући "препусте" пре свега шумарству, а затим и индустрији (малој привреди), водопривреди, путној привреди и др.,
- заштити пољопривредно земљиште, вода и ваздух, подизањем мреже зеленила на територије целе Општине (шуме, заштитни појасеви, дрвореди и др.)
- заштити пољопривредно земљиште од унутрашњих и спољних вода као и да се зауставе бујичне воде, изградњом планираних микроакумулација,

2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

Одрживо управљање природним ресурсима уз заштиту и унапређење животне средине, представља један од основних циљева планирања и уређења простора. Природни ресурси укључују пољопривредно, шумско и водно земљиште, минералне сировине и обновљиве изворе енергије, а њихово стање представља последицу географског, геотектонског и антропогеног утицаја.

2.1. Заштита, коришћење и уређење пољопривредног земљишта

Од укупне површине Општине Пирот, пољопривредно земљиште заузима 69.619ха, односно 56,7%. Његов квалитет и начин коришћења зависе пре свега од природних (геоморфолошких, педолошких, хидролошких, климатских), али и антропогених фактора (ширење грађевинског земљишта, депоновање отпада, хемијско загађивање од стране већих индустријских и саобраћајних извора итд.).

Пространа Пиротска котлина је најзначајнији привредни ресурс за пољопривреду овог краја. Котлина је тектонског порекла и претпоставља се да је настала пре олигоцена. У току језерске фазе испуњена је дебелом наслагама седимената. Преко осушеног језерског дна је потекла река Нишава.Изнад и испод насталог покривача налази се врло жива геолошка тектонска структура у којој доминирају кречњаци различите структуре и састава, а у значајној мери су заступљени терцијарни лапори и пешчари. На раседним линијама северозападно од Пирота јављају се у издашнијој мери и стене еруптивног порекла. У котлинама се јављају и тектонски предиспонирана врела и терме (Бањица и Дагбањица).

Пиротска котлина (320-400м.в.н.м.) се протеже од југоистичне до северозападне границе општине и дуга је око 25км. Са обрешјима (ободним деловима) има површину од око 12.000ха, од чега равничарски део заузима око 8.000ха. Покрива 28 катастарских општина, и то: Градашница, Бериловац, Извор, Пољска Ржана, Крупац, Јовановац, Велико Село, Градиште, Чиниглавац, Обреновац, Срећковац, Суково, Војнеговац, Петровац, Држина, Расница, Барје Чифлик, Костур, Блато, В. Суводол, Гњилан, Станичење, Црвенчево, Црноклиште, Враниште, Осмаково, Темска.

Пољопривредно земљиште се у планском периоду штити мерама и активностима којима се трајно обезбеђују природне функције земљишта. У том смислу забраном коришћења пољопривредног земљишта у друге сврхе, осим у случајевима утврђеним Законом или овим Планом, забраном испуштања и одлагања отпадних и штетних материја, контролисаном применом минералних ђубрива и препарата за заштиту, избором адекватних технологија у обради земљишта и противерозионих мера, сачуваће се квалитет земљишта, тј. његова физичка, хемијска и биолошка својства.

Један од циљева оптималног коришћења земљишта у наредном периоду је прилагођавање и побољшавање земљишне структуре одређеним категоријама коришћења, у складу са принципима одрживости. С тим у вези, а полазећи од услова за развој пољопривредне производње као и од ограничавајућих фактора, Планом се предлаже:

- Максимална заштита и чување најквалитетнијег пољопривредног земљишта. Смештено у пиротској котлини ово земљиште је угрожено близином и ширењем града на његов рачун. Пољопривредно земљиште треба искористити на најбољи начин, чиме би друштвени ефекти били далеко већи од тренутне уштеде која се постиже изградњом на овим земљиштима;
- Спровођење услова за комасацију пољопривредног земљишта, јер тренутно стање уситњености поседа ограничава могућност рационалне организације и подизања квалитета пољопривредне производње;
- Побољшање квалитета земљишта применом различитих мера и акција (мелиорација, одговарајући начин орања, ђубрења итд.);
- Искључивање из ратарске производње свих пре свега планинских подручја, која су угрожена ерозијом и њихово пошумљавање;
- Извршити темељну санацију травњака пре свега на простору Старе планине. Овде ће од највећег значаја бити ђубрење, формирање вештачких травњака односно подсејавање као и биолошка мелиорација (забрана испаше) деградираних природних травњака;
- Ратарство, воћарство, виноградарство, и земљорадњу различитим стимулативним мерама усмерити на пиротско поље и налегли брдски појас;
- Стимулисати развој сточарства на Старој планини, изградњом већег броја мини фарми. Овде се најпре мисли на овчарство и говедарство;
- У развој овчарства укључити науку о селекцији и оплемењивању оваца и побољшати квалитет вуне, а све у циљу обнове вунарске индустрије у Пироту, (којој ће близина тржишта и добри индустријски капацитети умногоме помоћи) и изналажења нових тржишта;
- Усмеравање сеоског становништва на производњу која је оптимална за дате услове, кроз едукацију и јачање институционалних капацитета;
- Развијање планске производње кроз израду програма за унапређење свих врста пољопривредне производње, што представља основу за одрживи развој пољопривредне производње;
- Упошљавање старих и развијање нових производних капацитета. Локална самоуправа треба да подстиче пољопривреднике да обрађују сво расположиво земљиште и одржавају објекте. Могућности и начин изградње нових производних капацитета биће одређени правилима грађења;
- Израда планова за проглашење ерозионих подручја и одбрану од бујичних поплава;
- Израда катастра пољопривредних површина;

2.2. Заштита, коришћење и уређење шума

Све шуме на територији Општине Пирот треба користити у складу са њиховом заштитном улогом, као и са потребом за њиховим одржавањем, обнављањем али и искоришћавањем, у складу са њиховим капацитетом. Због тога је неопходно:

- Обезбедити трајност и стално повећање шумских површина. То подразумева: забрану прекомерне сече шума, забрану испаше стоке на шумским површинама, њихово неговање системским уклањањем непожељних врста, проређивање шума;
- Пошумљавање свих угрожених подручја у циљу спречавања даље деградације земљишта;

- Извршити компензацију власницима и корисницима шума за ограничења у коришћењу шума и шумских подручја или за умањене приходе који на основу тога настају;
- Пошумљавати пољопривредно земљиште које је бонитетно предиспонирано за шумске културе, уз претходну сагласност и компензацију власницима поседа;
- Смањење експлоатисаних површина и преусмеравање шумарства на узгојну, хигијенску и заштитну функцију;
- Израда шумских основа за све шумске површине на територији Општине, јер је за обезбеђење трајности шума и њиховог повећања, неопходно интегрално сагледавање и брига о њима;
- Израда планова за проглашење ерозионих подручја и одбрану од бујичних поплава, у којима поред регистровања угрожених подручја овим непогодама, мора бити извршена и њихова прогноза и истакнуте мере њихове контроле и санације, као што су: изградња већег броја акумулација, затрављивање или пошумљивање, чиме би се смањило ризик од њиховог поновног оживљавања;

Планом се предвиђа унапређење стања шума и у том смислу ће се обављати радови на обнављању, попуњавању и нези шумских састојина. Планом се предвиђа:

- задржавање свих постојећих шума и ваншумског зеленила;
- подизање нових шума на еродираним подручјима, као и на земљиштима непогодним за пољопривредну производњу;
- подизање високог ваншумског зеленила уз канале, путне коридоре, насеља и викенд зоне;
- пресецање инфраструктурних коридора (сечом шуме) и компензационо подизање нових шума у складу са развојем туристичко-рекреативне инфраструктуре;

Према Уредби о утврђивању просторног плана подручја парка природе и туристичке регије стара планина (Службени гласник РС бр.115/08) антиерозивна заштита оствариће се применом биолошких (пошумљивање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера уређења на пространим површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија:

- 1) на делу слива водоакумулације "Завој" и Височице у циљу очување њене запремине од засипања, и то претежно на:
 - западној страни непосредног слива водоакумулације "Завој";
 - северној и северозападној (левој) долинској страни Дојкиначке реке;
- 2) на делу слива Топлодолске реке и Темштице и то претежно на јужној и југоисточној (десној) долинској страни (II категорија ерозије);

Планским газдовањем шумама, кроз планиране радове на гајењу, коришћењу и заштити шума постићиће се: очување и заштита подручја, повећање дрвног фонда, побољшање старосне структуре састојина и њихово боље здравствено стање.

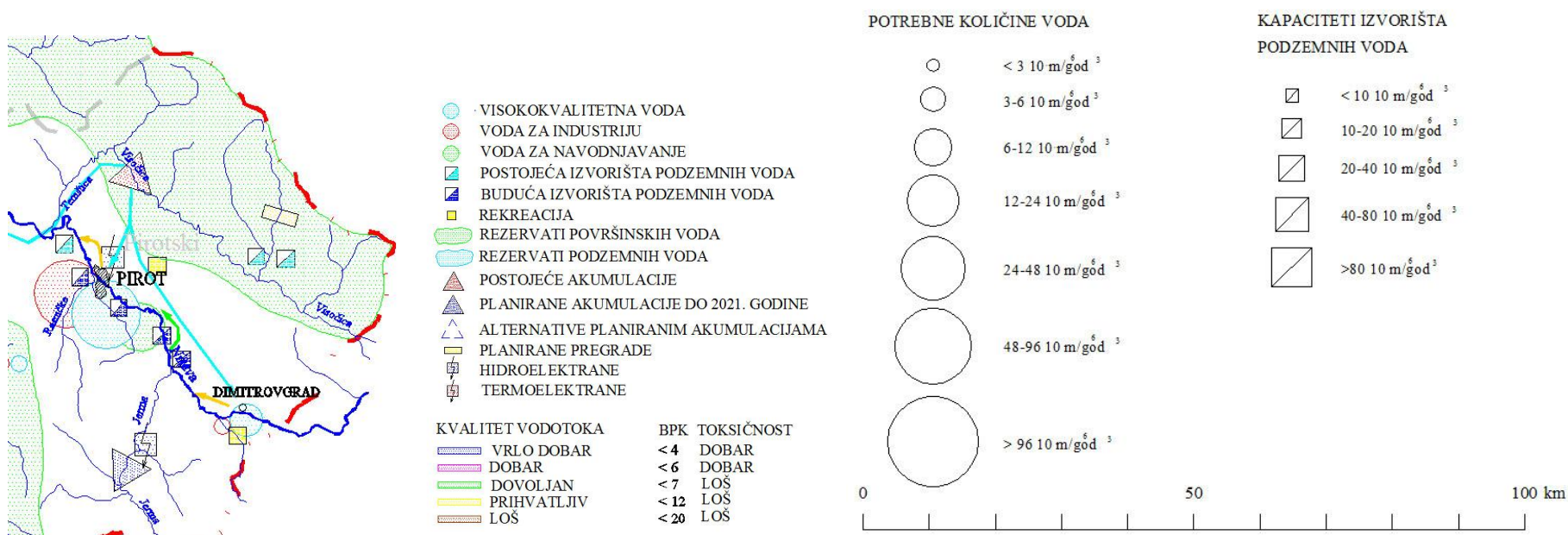
2.3. Заштита, коришћење и уређење вода и водног земљишта

Значај водених површина захтева интензивнији рад на њиховом унапређењу, коришћењу и заштити. Због тога се Просторним планом предвиђа интегрално уређење, заштита и коришћење вода. То подразумева реализацију вишенаменских водoprивредних система, који су складно уклопљени у окружење и усклађени са свим другим корисницима.

Водни ресурси Општине Пирот су углавном очувани и представљају значајни развојни потенцијал. По квалитету старопланински водотоци су углавном сврстани у I и II класу а старопланинска изворишта представљају изворишта националног и регионалног карактера. Најзначајнији водни објекат на подручју Плана је свакако водоакумулација "Завој", која представља стратешку резерву воде највишег квалитета. Спада у врло ретке вишенаменске акумулације у Републици Србији, које омогућавају вишегодишње регулисање протока, што јој даје изванредан значај у водoprивредном систему Републике Србије.

Водно земљиште (заштитне зоне око водоакумулација, река и језера) је у великој мери угрожено ненаменским коришћењем и бесправном изградњом, чиме је угрожен његов квалитет и биодиверзитет. Ово се пре свега односи на приобаље Завојског језера, као једног од најзначајнијих регионалних система за водоснабдевање, с обзиром да је то подручје нападнуто великим бројем нелегално подигнутих објеката, без водоводне и канализационе мреже.

Према Водoprивредној основи Србије воде Општине Пирот чине део јединственог водoprивредног система Србије и треба их интегрално штитити, посебно воде Старе планине, која представља резерват површинских вода националног значаја.

Регулација, заштита и уређење водотока и водног земљишта спроводиће се:

- 1) усклађивањем техничких и биолошких радова на регулацији водотокова и заштите од великих вода, бујица и ерозије приобаља са планским решењима регионалних водопривредних система;
- 2) посебним, амбијентално усклађеним, уређењем приобаља и корита водотока у насељима, туристичким местима и пунктовима (шеталишта, риболовне и излетничке стазе и слично);
- 3) уређењем водотокова у зони заштите природних и културних добара применом природне регулације и у складу са условима и мерама заштите добара;
- 4) уређењем водотокова и обала у зони насеља по принципима регулације урбаног типа, чиме ће се створити еколошки повољнији услови развоја, а мали водотоци у зони насеља се могу уређивати и по принципима природне регулације, што је еколошки повољнији начин, јер побољшава услове за развој водених и приобалних екосистема;
- 5) санацијом локалних појава одрона и клизишта, чишћењем корита од наноса, отпада и слично;
- 6) уклањањем/санацијом постојећих објеката на водотоковима (воденице, јазови, МХЕ, прелази и слично) који не испуњавају водопривредне услове или нарушавају водни режим;
- 7) успостављањем и уређењем профила за мерење протицаја и квалитета вода на Височици, Топлодолској реци, Дојкиначкој реци, Јеловичкој реци и Росомачкој реци и већим притокама Нишаве
- 8) регулацијом водотока Височице низводно од бране "Завој" и Темштице низводно од састава Топлодолске реке и Височице у циљу обезбеђења услова за туристичко рекреативно коришћење;¹
- 9) Дозвољава се реконструкција постојећих објеката, а према водопривредним условима, за објекте који су на водопривредном земљишту.

2.4. Минералне сировине

Подручје Општине Пирот је релативно сиромашно у економско значајним минералним сировинама. Овде се срећу више врста пешчара, ватрогасних глина, кварцног песка и нешто мало енергетских сировина. Експлоатација минералних сировина се своди на експлоатацију пешчара, кречњака и мермера.

Експлоатација лежишта сировина минералног или стенског састава је могућа, уколико није у супротности са режимима заштите (потенцијалне локације морају бити ван зона заштите инфраструктурних система, природних или културних добара) – уколико се прибаве услови свих надлежних институција и спроведу мере заштите утврђене Планом и Просторним планом подручја парка природе и туристичке регије Стара планина (Службени гласник РС бр.115/08). Потенцијалне локације за изградњу асфалтних база, морају бити ван уже зоне заштите инфраструктурних система (аутопута, гасовода, пруге за возове великих брзина итд), такође, уз прибављене услове свих надлежних институција и уколико нису у супротности са режимима заштите природних и културних добара.

2.5. Обновљиви извори енергије

Основни извори обновљиве енергије су: сунце (соларна енергија), ветар, вода у покрету, топлота унутрашњости земље (геотермална енергија) и биомасе (дрво, органски отпадци и разне биљке уљарице). Степен коришћења обновљивих извора енергије у Општини Пирот, као и у целој Србији, је веома низак, јер су трошкови њиховог коришћења знатно виши од трошкова коришћења конвенционалних извора енергије.

На простору Општине Пирот постоје добри природни предуслови за ефикасно коришћење соларне енергије. Годишњи просек дневне енергије глобалног зрачења на хоризонталну површину је већи од $4 \text{ kWh/m}^2/\text{дан}$ а просечна годишња вредност се креће и до $1550 \text{ kWh/m}^2/\text{дан}$. Број кишних и облачних дана на годишњем нивоу је мали. Поред повољних климатских услова постоје и други природни предуслови у виду постојања великих површина необрадивог или тешко обрадивог земљишта са повољном оријентацијом и нагибом, као и релативно добро развијена електро енергетска преносна мрежа способна да преузме производну енергију.

Министарство рударства и енергетике РС и Републички хидрометеоролошки завод урадили су меродавна истраживања која говоре да локације на Старој планини око врха Миџор, спадају у најперспективније локације за производњу енергије ветра на нивоу целе земље. Правац и интензитет дувања ветрова зависе од годишњег доба и у зимским месецима њихова брзина износи више од 10 km/h са просечном енергијом на висини 100 m од земље од 75 kWh/m^2 .

На територији Општине избија већи број термоминералних извора који су лоцирани на дубинским раседима по ободу котлина и у речним долинама. Најзначајнији извор је Даг бањица у долини Градашничке реке. Температура воде износи 30°C са просечном годишњом издашношћу од око 20 л/секунди .

Енергетски потенцијал биомасе на територији Општине је значајан. Ово се пре свега односи на дрвену биомасу (огревно дрво, шумски отпад, санитарна сеча, остаци од прераде дрвета, остаци после шумских пожара). Преко $40\,000 \text{ ха}$ општине је под шумом међу којом преовладавају високе букове шуме и велики комплекси пошумљени четинарским растињем. Поред количине, предност представља и доступност места стварања дрвене био масе и добра саобраћајна инфраструктура.

Богатство водотокова, мале годишње осцилације протока, велике висинске разлике и погодан рељефни систем представљају добар предуслов за коришћење хидроенергије на територији Општине Пирот.

Тренутно, на подручју општине постоји ХЕ "Пирот" снаге $2 \times 40 \text{ MW}$ која користи воду из водоакумулације "Завој" на Старој планини. ХЕ "Пирот" просечно годишње ради 1400 часова и производи око 130 GWh најквалитетније вршне електричне енергије.

Такође на подручју Старе планине на реци Темштици постоји МХЕ "Темац", која од пуштања у рад ХЕ „Завој“ углавном не ради. У фази изградње је МХЕ "Завој" која је лоцирана низводно од бране водоакумулације "Завој" (пројектоване снаге 350 kW и планираном годишњом производњом од $2,5 \text{ GWh}$ електричне енергије).

Из разлога што већег искоришћења постојећих капацитета ХЕ "Пирот", урађена је студија превођења Топлодолске реке у акумулацију "Завој". На основу ње се приступило реализацији пројекта, да би 2002. године била заустављена ова

¹ Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Службени гласник РС бр.115/08)

инвестиција, протестом мештана села Темска и одлуком Скупштине Општине Пирот. У овом Плану превођење дела "великих" вода Топлодолске реке се дефинише као стечена обавеза из Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина ("Сл. гласник РС" бр. 115/08), односно Закона о Просторном плану Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 88/10).

Енергетски потенцијал свих водотокова и локација за изградњу МХЕ свеобухватно су дефинисане "Катастром малих хидроелектрана на територији СР Србије ван САП" из 1987. године. Овим документом је на територији Општине Пирот предвиђено 38 локација за градњу МХЕ. Исте 1987. године Катастар је проширен са две локације на реци Нишави низводно од Пирота.

Узимајући у обзир измене хидро-метеоролошких услова, изграђеност објеката и друге примене настале у уређењу и коришћењу простора а сагласно својим обавезама из Закона о енергетици, Општина Пирот је 2005. године покренула поступак за израду новог катастра локација МХ. Резултат ове иницијативе је израда Студије "Хидроенергетски потенцијал - мале хидроелектране до 10 MW" за територију Општине Пирот која је 2006. године усвојена од стране Со Пирот. Ова Студија је приликом израде Просторног Плана парка природе и туристичке регије Стара планина, од стране аутора прихваћена и локације МХЕ из ње су укључене у План.

Даља разрада Студије је обухватила израду Претходне студије изводљивости "Оптимално коришћење слива реке Нишаве" (СЕЕЦ - Београд 2008.), Идејног пројекта - прва фаза "Енергетско коришћење реке Нишаве на територији општине Пирот низводно од улива ХЕ Пирот (СЕЕЦ - Београд, 2009.) и "Идејно решење за могуће локације водозавхвата МХЕ на реци Височици и њеним притокама узводно од Завојског језера са техно-економским показатељима" (Хидроинг-Алексицац, 2010.).

Резултат ових студије су обрађене 61. потенцијална локација. Међутим, 3 МХЕ на Јерми се налазе у границама заштите Специјалног резервата природе „Јерма“, па се Планом предвиђају локације за 58 МХЕ (са једним или више водозавхвата).

Мале хидроелектране, уз електране на ветар, соларне електране и геотермална постројења, представљају вероватно, еколошки најприхватљивији извор енергије. На подручју Општине Пирот у планском периоду реално је очекивати коришћење хидроенергетских потенцијала, јер се велики део њене територије налази на високој Старој планини, која има обилне годишње падавине и богата је водама. Као и велике, тако и мале хидроелектране представљају обновљив извор енергије, неисцрпан природни ресурс, богатство које мора бити под контролом државе.

Изградња мини хидроелектрана на територији Општине је свакако оправдана инвестиција и то из више разлога:

1. Све хидроелектране су на еколошки чистом терену, на незагађеним рекама и водотоцима и њихова изградња не угрожава животну и еколошку средину. Највећи број предложених електрана су проточне и раде на сезонским великим водама при отапању снега и у кишним периодима. Изградњом свих ових електрана не би се реметили токови река и водотока, неби се угрозила лепота околине а створили би се услови за наводњавање појединих поља и значајна производња електричне енергије;
2. Предложена решења за изградњу МХЕ које би имале акумулацију, определило је комисију за то решење из разлога што се тим акумулацијама побољшавају услови за локални туризам, повећали садашњу акумулацију ХЕ Пирот, спречили нанос у акумулацију "Завој" и омогућиле недељну и дневну вршну електричну енергију и димензионисање електрана веће снаге. Акумулације изнад села Рсовци и изнад села Височка Ржана потопиле би део скоро напуштених њива које се углавном не обрађују јер је становништво у старим годинама или више не живи у тим селима.
3. Изградњом МХЕ на предложеним локацијама обезбедила би се електрична енергија за будуће туристичке објекте на Старој планини која се у наредном периоду опредељује за значајни развој туризма у Србији. Ово из разлога јер се 80% електрана налази у сливу Дојкиначке и Јеловичке реке односно Височице и сливу Топлодолске реке односно Темштице, а то је подручје где се планирају значајни туристички објекти Старе планине.

Табела бр.12 - Списак потенцијалних МХЕ на територији Општине Пирот

Р.бр.	Назив	Притока Нишаве	Река-водоток	Коте водозавхвата	
				X	Y
1.	Чуковац	Вранашница	Осмаковска река	47 92 692	76 16 976
2.	Осмаково	Вранашница	Осмаковска река	47 94 718	76 13 343
				47 95 902	76 14 848
3.	Парасиње	Нишава	Петрова река	47 93 836	76 20 100
4.	Рудиње	Темштица	Рудинска река	47 97 906	76 24 814
				47 96 732	76 25 780
5.	Темска	Темштица	Рудинска река	47 94 319	76 25 747
6.	Огорелица	Темштица	Топлодолска река	47 97 494	76 33 312
7.	Дурманица	Темштица	Засковачка река	47 98 887	76 31 669
8.	Засковци	Темштица	Засковачка река	47 99 498	76 30 005
				48 00 103	76 32 010
9.	Прчевица	Темштица	Топлодолска река	47 97 645	76 34 441
				47 98 370	76 34 934
10.	Тошин камик	Темштица	Топлодолска река	48 00 562	76 36 112
11.	Топли до	Темштица	Топлодолска, Ракитска река	48 02 182	76 35 831
12.	Удички рит	Темштица	Топлодолска, Ракитска река	48 02 786	76 35 999
				48 03 108	76 35 075
13.	Селиште	Темштица	Ракитска, Калуђерска река	48 03 036	76 34 598
				48 04 370	76 34 850
14.	Ковински дол	Темштица	Топлодолска, Јаворска река	48 01 621	76 37 554
15.	Топли до I	Темштица	Топлодолска, Јаворска река	48 01 109	76 38 343
16.	Стражешки поток	Темштица	Топлодолска, Јаворска река	48 00 623	76 38 591
				48 00 774	76 39 430
				48 01 553	76 40 451
				48 01 953	76 40 641
				48 01 374	76 39 534
17.	Занога	Темштица	Топлодолска река, Студенац	48 02 795	76 40 637
				48 03 651	76 40 782
				48 03 611	76 40 994
				48 02 427	76 41 645

				48 01 592	76 42 373
18.	Завој	Темштица	Височица, Љубички поток	47 94 509	76 33 057
				47 94 486	76 33 692
				47 92 917	76 34 555
				47 92 402	76 36 131
19.	Покровеник	Темштица	Височица, Покровеничка река	47 91 666	76 32 827
				47 90 912	76 32 251
				47 89 917	76 32 470
20.	Стубол	Темштица	Височица, Гостушка река	47 90 957	76 37 808
21.	Сребеница	Темштица	Височица, Гостушка река	47 91 536	76 38 896
22.	Гостуша	Темштица	Височица, Гостушка река	47 95 649	76 38 173
				47 93 238	76 39 205
23.	Белски мост	Темштица	Височица, Белска река	47 88 863	76 40 128
				47 88 819	76 40 576
24.	Рсовци-Св. Илија	Темштица	Височица, Светоилијски поток	47 82 404	76 43 657
25.	Рогливађе	Темштица	Височица, Дојкиначка река	47 85 263	76 47 523
26.	Бојчевица	Темштица	Височица, Дојкиначка река	47 89 718	76 45 706
				47 90 625	76 45 364
				47 90 994	76 45 098
				47 91 744	76 45 107
				47 92 269	76 44 895
				47 93 220	76 44 285
				47 93 413	76 43 969
27.	Неђулица	Темштица	Височица, Дојкиначка река	47 94 961	76 44 214
				47 95 929	76 44 267
				47 95 791	76 43 341
				47 95 481	76 43 329
28.	Столови	Темштица	Височица, Дојкиначка река	47 97 014	76 45 594
				47 98 408	76 46 360
				47 97 108	76 44 572
				47 97 228	76 43 356
29.	Јеловица	Темштица	Височица, Јеловичка река	47 87 392	76 49 987
				47 87 532	76 50 211
				47 88 359	76 50 397
30.	Јаворски мост	Темштица	Височица, Јаворска река	47 89 154	76 51 421
31.	Широке луке	Темштица	Височица, Јеловичка река	47 92 601	76 49 713
				47 92 848	76 49 702
32.	Славиња	Темштица	Височица, Росомачка река	47 80 161	76 51 357
33.	Бобај	Темштица	Височица, Росомачка река	47 81 672	76 51 677
34.	Росомач	Темштица	Височица, Росомачка река	47 85 474	76 52 994
35.	Врело	Темштица	Височица, Јеловичка река	47 83 770	76 49 449
36.	Бобовиште	Темштица	Дојкиначка река	47 83 300	76 49 079
37.	Височка Ржана I	Темштица	Дојкиначка река	47 82 090	76 48 700
38.	Височка Ржана II	Темштица	Височица	47 80 630	76 48 150
39.	Височка Ржана III	Темштица	Височица	47 80 404	76 47 765
40.	Рсовци I	Темштица	Височица	47 81 250	76 46 950
41.	Рсовци II	Темштица	Височица	47 82 440	76 45 450
42.	Рсовци III	Темштица	Височица	47 83 018	76 44 577
43.	Височица	Темштица	Височица	47 83 570	76 44 000
44.	Паклештица	Темштица	Височица	47 85 050	76 43 300
45.	Брана - Завој	Темштица	Височица	47 93 445	76 33 092
46.	Ушће	Темштица	Височица	47 95 980	76 31 220
47.	Градашница	Градашничка река	Градашничка река	47 86 866	76 32 206
48.	Добри до	Градашничка река	Добродолски поток	47 85 521	76 34 945
				47 85 219	76 34 315
49.	Мржљак	Бистрица	Расничка, Пасјачка и Присјанска река	47 72 021	76 27 107
				47 74 757	76 25 128
50.	Камик	Бистрица	Расничка, Присјанска и Камичка река	47 67 675	76 26 954
51.	Расница	Бистрица	Расничка река	47 74 250	76 25 660
52.	Тигар	Нишава	Нишава	47 81 280	76 28 580
53.	Нишава VI	Нишава	Нишава	47 82 140	76 28 350
54.	Нишава V	Нишава	Нишава	47 85 140	76 27 150
55.	Нишава IV	Нишава	Нишава	47 87 158	76 25 380
56.	Нишава III	Нишава	Нишава	47 86 140	76 24 080
57.	Нишава II	Нишава	Нишава	47 85 740	76 22 780
58.	Нишава I	Нишава	Нишава	47 87 740	76 19 180

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, МРЕЖЕ НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

3.1. Становништво

По попису из 2002. године Општина Пирот има 63.791 становника и просечну густину насељености од 52 ст./км² што је знатно испод републичког просека (106 ст./км²). Становништво живи у 22711 домаћинстава и 28115 станова, било да су то станови у граду или у селима.

Између две пописне године дошло је до пада броја становника са 67113 на 63791. Витални догађаји показују да из године у годину стопа морталитета превазилази стопу наталитета и јавља се негативан природни прираштај који износи -5.3, али је ипак виши него прираштај у региону који износи -8.1. У међупописном периоду 1991-2002 број становника се просечно годишње смањивао за 302 становника.

Ако се анализира промена броја становника у међупописном периоду од 1948. до 2002. године, уочава се да је механички прираштај знатно већи од природног и да је механички прираштај у Општини Пирот у доминацији над природним, који је још увек у изразитој тенденцији опадања.

Основни индикатор процеса социјално-економске покретљивости становништва су смањење пољопривредног у укупном становништву. Поређењем стопа смањења сеоског становништва, пољопривредног и активног пољопривредног у периоду од 1971. до 2002. може се закључити:

- Процес социјалног пререструктурирања становништва тече брже од процеса његовог преласка у град, што је индикатор социо-економске трансформације села и његовог постепеног урбанизовања;
- Упоредо са растом градског становништва и смањењем сеоског и пољопривредног, долази до раста броја запослених са око 8000 у 1971. на око 20.000 у 2002. години;

Интензивно пресељавање сеоског становништва у град се одвија до средине 80-их година, а од тада тај процес успорава и почиње територијална урбанизација приградских насеља, јачање дневног урбаног система Пирота, као просторног израза трансформације функцијских односа и веза у околини града.

Одлив дела становништва из непољопривредних делатности није увек праћен истим темпом његовог просторног преразмештаја. Урбанизација овог простора добија нове облике, али до неке озбиљније фазе јаког регионалног центра потребно је још много тога урадити, а пре свега економски и образовно ојачати становништво. Просторно манифестовање ове фазе огледаће се променом великог броја сеоских насеља у више - мање урбанизована. Ову фазу урбанизације одликује интензиван раст периурбаних села која временом морфолошки и функцијски срастају са градом и субурбаним центрима у којима се концентришу индустрија и становништво.

Посматрајући степен урбанизације само са демографског становишта, Пирот карактерише средњи ниво урбане развијености јер је однос броја становника у граду и укупног броја становника општине 0,60. Иначе однос од 0,30 до 0,70 указује на средњу урбанизованост, а однос броја становника на територији Генералног плана Пирота и укупног броја становника износи 0,70, па се намеће закључак да тренд урбанизације карактерише раст и можемо рећи да се ради о претежно урбаном друштву. На основу показатеља о кретању укупног, градског, сеоског, активног, пољопривредног и активног пољопривредног становништва може се извести закључак да је геопростор Општине Пирот, у периоду после другог светског рата, захваћен снажном урбанизацијом и деаграризацијом што се посебно имплицирало у демографском развоју Пирота и демографском пражњењу већине села у Општини.

За разлику од већине општина Источне Србије које се налазе у стадијуму „најдубље демографске старости“, Општина Пирот је у незнатно бољој позицији јер је карактерише „дубока демографска старост“. Присутан је апсолутни и релативни пораст броја становника из категорије старог становништва, док број школске деце опада. Радно способна популација као битна претпоставка социо-економског развоја чини око 65% становништва али је учешће незапослених у њој око 20%, са привредом у којој преовлађују ниско акумулативне гране и са неповољном структуром запослених.

Низак природни прираштај, снижавање фертилне стопе и фертилног дела становништва, значајне миграције, као и старење сеоских насеља утицали су на неповољну демографску слику. Прилив становништва у сам Пирот и његову приградску зону је нарушио равномерност у насељавању. Јасно је да град Пирот, својом атрактивношћу функционалних садржаја, пружа могућност потпунијег задовољавања животних и радних потреба становништва, па би један од могућих услова равномернијег развоја простора Општине Пирот била и правилна организација мреже насеља.

3.1.1. Пројекција кретања становништва

Основна планска претпоставка јесте покретање економије и интензивирање инвестиционе активности, развој полицентричног система насеља, сеоских и туристичких подручја. Улагања (приоритетно у инфраструктуру и привреду) у неразвијена и депопулациона насеља омогућиће задржавање становништва, док ће јачање утицаја градског центара, допринети заустављању одласка образованих и квалификованих младих људи у друге веће градове Србије и иностранство.

Већину планских решења није могуће остварити у кратком року, већ поступно и то синергичним дејством различитих политика (непосредан утицај имају политика запошљавања и социјална политика, а од великог значаја су и развојне политике предузетништва, пољопривреде, туризма и развоја инфраструктуре).

Пројекција кретања становништва урађена је коришћењем математичке методе - методе екстраполације на основу геометријске прогресије (табела бр.13).

Табела бр.13 - Пројекција кретања становништва у Општини Пирот

Територија		Попис становника, домаћинства и станова по новој методологији		Пројекција броја становника на основу математичког модела експоненцијалног раста		
		1991	2002	2011	2016	2021
Општина		67113	63791	61196	59800	58436
Град		39899	40678	41327	41691	42060
Остала насеља		27214	23113	20222	18775	17431
1	Базовик	335	203	135	107	85
2	Барје Чифлик	786	693	625	590	558
3	Басара	19	8	4	3	2
4	Бела	41	37	34	32	31
5	Бериловац	1623	1933	2230	2415	2614
6	Беровица	41	30	23	20	17
7	Блато	697	630	580	554	529
8	Брлог	130	83	57	47	38
9	Велика Лукања	22	17	14	12	11
10	Велики Јовановац	483	395	335	306	279
11	Велики Суводол	610	523	461	430	401
12	Велико Село	409	345	300	278	257
13	Височка Ржана	101	54	32	24	18
14	Власи	138	71	41	30	23
15	Војнеговац	336	270	226	204	185
16	Враниште	282	165	106	83	65
17	Ѓњилан	2124	2478	2811	3015	3234
18	Горња Држина	47	29	20	16	13
19	Гостуша	263	139	82	62	46
20	Градашница	450	412	383	368	354
21	Градиште	114	86	68	60	53
22	Добри До	231	116	66	48	35
23	Дојкинци	400	273	200	168	141
24	Држина	592	472	392	354	319
25	Засковци	113	68	45	36	28
26	Извор	905	781	692	647	605
27	Јалботина	122	104	91	85	79
28	Јеловица	182	113	77	62	50
29	Камик	177	112	77	63	51
30	Копривштица	117	67	42	33	26
31	Костур	409	311	249	219	194
32	Крупац	1623	1444	1312	1244	1180
33	Куманово	56	38	28	23	19
34	Мали Јовановац	155	144	136	131	127
35	Мали Суводол	347	281	236	215	195
36	Милојковац	13	7	4	3	2
37	Мирковци	46	20	10	7	5
38	Нишор	229	162	122	104	89
39	Нови Завој	1536	1458	1397	1364	1332
40	Обреновац	139	143	146	148	150
41	Ореовица	205	128	87	70	57
42	Орља	145	75	44	32	24
43	Осмакова	355	292	249	228	208
44	Паклештица	91	56	38	30	24
45	Пасјач	67	32	17	12	9
46	Петровац	482	389	326	296	269
47	Пирот	39899	40678	41327	41691	42060
48	Планиница	31	18	12	9	7
49	Покровеник	170	126	99	86	75
50	Пољска Ржана	1301	1349	1390	1413	1436
51	Понор	482	379	311	279	250
52	Присјан	251	143	90	70	54
53	Рагодеш	357	234	166	137	113
54	Расница	468	391	338	311	287
55	Росомач	107	60	37	29	22
56	Рсовци	337	183	111	84	64
57	Рудиње	311	217	162	137	117

58	Сиња Глава	189	138	107	92	80
59	Славиња	81	49	32	26	21
60	Сопот	502	367	284	246	214
61	Срећковац	221	162	126	109	95
62	Станичење	742	609	518	474	433
63	Суково	869	728	630	581	536
64	Темска	1160	908	743	665	595
65	Топли До	160	108	78	65	55
66	Трњана	210	157	124	108	95
67	Царев Дел	61	30	17	12	9
68	Церова	248	171	126	107	90
69	Црвенчево	154	135	121	114	108
70	Црноклиште	435	338	275	245	219
71	Чиниглавци	408	331	279	254	231
72	Шугрин	171	95	59	45	34

Основни циљеви просторног развоја становништва су:

- створити услове за успоравање темпа смањења броја становника и његово усмеравање у позитивном правцу, у циљу оживљавања сеоских подручја на територији Општине Пирот. Индиректно, то значи побољшати услове и квалитет живота становништва руралних насеља, којим би мотиви емигрирања били задовољени унутар самих насеља.
- омогућити природно обнављање становништва - стимулисањем млађег женског становништва да остане у сеоским насељима, доношењем и реализацијом специфичних програма и предузимањем одговарајућих акција ка носиоцима репродуктивне способности (младима), нудећи им елементарне услове за формирање породица, запослење, побољшање услова живљења и сл. У том смислу Република Србија мерама популационе политике треба да створи подстицајне предуслове за опстанак младих на селу и бављење просперитетним делатностима (савремена пољопривредна производња, производне и занатске делатности, туризам и др.) Имајући у виду дуготрјано деловање негативних демографских тенденција, без подршке и помоћи на нивоу државе, практично је немогуће остварење овог циља;
- повећати наталитет на територији целе општине, посебно у руралним, депопулационим подручјима, што треба да омогући обнављање пољопривредног становништва, заустављање процеса старења и опстанак становништва у завичајна подручја;
- створити услове за запошљавање младих и жена у већем обиму, чиме би се створили и економски предуслови повећања природног прирастаја. Економским и социјалним мерама процес миграција преусмеравати, чиме би се остварило смањење депопулационих процеса и остварио равномеран привредни и демографски развој у простору.

3.2. Однос градских и сеоских насеља и функционално повезивање насеља и центара

На основу анализе насеља и центара Општине Пирот, и на основу броја становника, не рачунајући град Пирот који са својим бројем становника (40678) одудара од свих осталих насеља, дошло се до закључка да постоје три групе насеља:

- насеља која имају преко 1000 становника (5 насеља)
- насеља која имају између 100 и 1000 становника (44 насеља) и
- насеља која имају мање од 100 становника (21 насеље). У овој групи налази се одређен број насеља која су по последњем Попису скоро демографски празна. Ту се издвајају Милојковац са 7, Басара са 8 и Планиница са 18 становника. Ова и по броју становника њима слична насеља из ове групе, налазе се у ситуацији да у планском периоду остану потпуно празна, без сталног становништва. Да не би дошло до потпуног гашења ових насеља, неопходна је валоризација употребе локалних ресурса и вредности, с обзиром да се на овом подручју налазе значајни природни потенцијали (шуме, пољопривредно земљиште, амбијенталне вредности и сл.) и њихово одрживо коришћење у циљу стварања услова за ревитализацију ових насеља. У том смислу је и један од основних циљева Просторног плана Републике Србије, а то је „успостављање равномернијег територијалног размештаја становништва и усклађенијих просторно-демографских односа, што подразумева деурбанизацију, подстицање развоја мањих и средњих градова, демографску ревитализацију емиграционих, угрожених, брдско планинских и пограничних подручја, у складу са објективним могућностима и потребама, програмску, планску и другу подршку развоју депопулационих подручја, унапређење односа између града и села и повезивање са руралним окружењем“².

Основу концепта развоја и организације будуће мреже насеља сачињавају заједнице насеља. У оквиру њих ће одређена насеља са најповољнијим положајем и другим потребним условима (ниво опремљености, концентрација активности и становништва, тенденције у развоју и успостављеним односима и везама) обављати функцију центра.

Центри заједница насеља усмеравају се и развијају тако да буду носиоци повезивања у мрежи центара и насеља и да омогуће пружање услуга које ће задовољити разноврсне потребе становништва. Ови центри истовремено треба да представљају главне покретаче развоја и трансформације постојећих насеља која му гравитирају. У складу са функцијама и функционалним односима и везама, као и својим гравитационим подручјима, у Општини Пирот могуће је одредити следећу концепцију организације мреже насеља:

1. регионални и општински центар – Пирот

2. приградска насеља – насеља која су територијално обухваћена Генералним планом Пирота, а која су морфолошки и функционално директно вазана за сам Пирот и то су: Бериловац, Гњилан, Градашница, Извор, Нови Завој и Пољска Ржана

² Просторни план Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 88/2010)

3. секундарни центри - центри заједнице насеља – Крупац, Темска, Суково, Височка Ржана
4. примарна сеоска насеља – остала села Општине Пирот
5. викенд насеља – „4км“, „Басара“, „Св. Јован“, „Јерма“, „Комије“, „Врело“ и „Даг Бањица“
6. села са посебним функцијама – Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина одређена су постојећа насеља као носиоци посебних функција и то су: Топли До, Гостуша, Дојкинци, Јеловица, Росомач и Височка Ржана
7. планирана насеља – Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина предвиђена је изградња туристичких центара, туристичких насеља и туристичких пунктова и то су:
 - туристички центри – Топли До 2 и Мрамор
 - туристичка насеља – Ракитска Гора, Росомач 1, Врело-Јеловица, Јеловица 1, Дојкинци 1, Дојкинци 2, Завој и Завојско Језеро
 - туристички пунктови – Топли До 1 и Гостуша 1

Унутрашња територијална кохезија функционалног подручја Општине Пирот остварује се кроз развитак нових и јачање већ формираних функционалних веза на релацијама:

- Пирот – регионални центри Ниш и Софија;
- Пирот - општински центри (Бабушница, Бела Паланка, Димитровград)
- Пирот – секундарни центри (Крупац, Темска, Суково, Височка Ржана) на општинском нивоу;
- Примарна сеоска насеља – Пирот;
- Примарна сеоска насеља – секундарни центри;

Егзогене функционалне усмерености урбаног подручја се ослањају на доминантне функције Коридора X, али проистичу из територијално-административне поделе Србије. Коридор директно и индиректно утиче на развој функционалне комплементарности читавог региона са свим деловима Србије. Поред тога, функционалне везе треба усмеравати према функционално-урбаном региону Ниша у целини, те према центрима у јужноморавској и тимочној осовини развоја Србије.

У интеррегионалној сарадњи посебан значај имаће функционална специјализација села, њихове мреже или агломерације, која ће им помоћи у укључивању у савремене економске процесе, односно омогућити да пронађу своје место у домаћој и међународној расподели рада. У том смислу могуће је функционално умрежавање (формирање кластера):

- Туристичких подручја Старе планине са сличним центрима у Бугарској (Боровец, Бањско) и Србији, посебно са Копаоником и Власином;
- општина и насеља Старе планине са насељима у другим деловима Србије чији би становници имали интерес за боравак на планини (нпр. насеља у Војводини);
- пољопривредних центара са пољопривредним и трговинским предузећима у осталим деловима Републике и сл.

Пирот као општинско седиште има потенцијал центра са вишим квалитетом урбаних функција регионалног значаја. То значи да, поред развоја секундарног сектора, треба имати у виду и функције Пирота као центра услужних делатности, здравства, културе, информатике, банкарства и сличних делатности, праћене развојем институција регионалног значаја (нпр. истраживачко-иновативних, развојно-консултантских). Приметна је тенденција концентрације становништва и активности у приградским насељима Пирота, коју уз посебне мере у будућности, треба усмеравати и контролисати, нарочито на правцима према Нишу, граници са Бугарском, према Књажевцу, Зајечару, Бору, као и према Лесковцу, што и даље треба подржати обезбеђењем понуде локација са одговарајућом инфраструктурном опремљеношћу.

На подручју сеоских атара, нарочито на ободу и на планинском делу Општине, смештена су збијена сеоска насеља, делимично и сезонског карактера, са могућношћу обављања и јачања неких производних и услужних делатности. Као најпогодније се јављају производња здраве хране, сеоски и еко-туризам.

Основни циљеви просторног развоја и унапређења мреже насеља су:

- развој регионалних функција Пирота - развој терцијарног, кварталног и секундарног сектора и различитих институција (развојних, информатичких и др.), стимулација даљег развоја општинског центра и самим тим да се добије на већој улози носилаца развоја у мрежи насеља, односно да Пирот добије на значају као регионални центар
- контрола концентрације становништва и привредних активности у урбаној зони и дуж саобраћајних коридора - контролисање коришћења и изградње простора урбане зоне, нарочито на улазно-излазним правцима града, уз санацију и урбану регулацију непланске изградње;
- унапређење квалитета живљења и доступности сеоског подручја - селективна децентрализација појединих економских активности, пре свега малих и средњих предузећа из секундарног и терцијарног сектора у центре у мрежи насеља и поједина насеља са одговарајућим локацијским предностима
- развој средњих и малих предузећа у центрима и другим насељима која имају локационе погодности и интерес за развој оваквих предузећа - побољшање доступности и опремљености инфраструктурних система насеља, нарочито повећање квалитета локалне путне мреже и развоја фиксне и мобилне телефоније, уз изградњу и побољшање водоводног и канализационог система; потпунијим и комплекснијим коришћењем расположивих просторних потенцијала подстиче даљи развој постојећих центара;
- очување и трансформација насеља у долином и планинском подручју Општине Пирот - задржавање млађег становништва у сеоским насељима, подстицањем развоја крупнијих пољопривредних газдинстава фармерског типа и омогућавањем њиховог запошљавања и самозапошљавања у занатству, шумарству, туризму, водопривреди и другим активностима
- очување руралних и природних карактеристика при развоју сеоских насеља - повећање доступности и квалитета услуга здравствене и социјалне заштите и програма помоћи старачким домаћинствима, као и услуга јавних служби младом становништву (деци и омладини) и женском делу популације, уз неопходну рационализацију мреже објеката јавних

услуга; у мањим насељима развијати нуклеусе централних делатности да би се смањила улога примарног сектора и зауставио процес иселјавања.

3.3. Организација јавних служби

Развој и организација јавних служби у директној вези је са испољеним процесима у демографској структури становништва. Услед депопулације, деаграризације и неповољне старосне структуре, долази до проблема са аспекта развоја мреже насеља, опремања и развоја сеоских подручја и квалитета живљења у селима. У насељима до 1000 становника интензивни су процеси депопулације и старења становништва услед неповољне економске ситуације, па долази до смањења ионако малог броја корисника јавних служби и услуга, тако да је њихова квалитетна организација још више отежана. Опремање и развој сеоских подручја и унапређење квалитета живота у сеоским насељима, треба да иде упоредо са развојем економске моћи становништва и пораста индивидуалног стандарда, али и улагањима друштвене заједнице у развој села.

На простору Општине Пирот постојећа просторна дистрибуција установа јавних служби је разнолика и зависи од величине насеља, броја становника одређеног подручја и удаљености насеља од Пирота. Пирот је по свему регионални и општински центар, са задовољавајућом концентрацијом свих типова основних и стандардних јавних служби и појединим облицима специјализованих јавних служби. У оквиру града изражена је просторна централизација заступљених јавних служби, на релативно малом простору централног градског језгра, где је груписан највећи број централних делатности.

Основно планско опредељење је унапређење јавних служби које ће омогућити одрживи и уравнотеженији развој Општине, допринети јачању функција центара у мрежи насеља и обезбедити територијалну и функционалну доступност и квалитет услуга. У планском периоду развој јавних служби биће заснован на постојећој мрежи објеката, потребама корисника, примени комуникацијских иновација, новим улагањима јавног и приватног сектора и коришћењу донација.

Здравствена заштита

Највиши ниво здравствене заштите на територији Општине Пирот обезбеђује Здравствени центар Пирот, у чијем саставу се налазе: Општа болница (пружа стационарну, специјалистичко-консултативну и дијагностичко терапеутску делатност за становништво Пиротског управног округа, са око 117000 становника), Дом здравља (носилац примарне здравствене заштите у општини Пирот, организује свој рад формирањем Диспанзера, Служби, здравствених станица и амбуланти) и медицина рада. Поред ових, на простору Општине је и Апотекарска установа, а последњих година отворен је и већи број приватних медицинских ординација. Здравствени центар Пирот на територији читаве Општине има мрежу здравствених станица, амбуланти, лабораторија, диспанзера.

Посматрано у целини, може се констатовати да је у Општини Пирот формирана мрежа здравствених објеката која омогућава рационалну организацију и релативну доступност услуга примарне здравствене заштите и да су створене могућности за даљу надградњу. Имајући у виду стандарде Светске здравствене организације, нова здравствена политика подразумева оптималну ефикасност система здравствене заштите, укључење приватне праксе у систем здравственог осигурања, уједначавање услова пружања здравствене заштите и побољшање стручног рада запослених у овим установама. То ће се обезбедити подизањем квалитета услуга, објеката (санацијом и обновом већине постојећих и, евентуално, заменом изградњом нових) и доступности (обезбеђењем теренских и санитетских возила). Један од начина за повећање доступности примарне здравствене заштите корисницима, нарочито на руралном подручју, јесте организовање мобилних здравствених тимова, интегрисаног пружања услуга здравствене и социјалне заштите. За то је наравно поред државне подршке (субвенционирање, различите мере пореске политике), неопходна и подршка невладиног сектора и донација. У планском периоду, организација здравствене заштите првенствено ће зависити од реорганизације здравствене заштите на државном нивоу, уз ширење мреже приватних здравствених установа.

Образовање

Образовање и васпитање становништва на подручју Општине Пирот организовано је мрежом установа за предшколско васпитање, основних школа, специјалног основног и средњег образовања, средњег образовања и виших и високих школа - факултета.

Предшколско васпитање на територији Општине Пирот је организовано преко предшколске установе „Чика Јова Змај“ са шест вртића у граду и три забавишне групе у оближњим селима (Пољској Ржани, Крупцу и Ђиљану) организоване у просторијама при основним школама. Проширење мреже објеката усмераваће се на поједина приградска насеља, и центре у мрежи насеља, у складу са потребама деце и родитеља. Посебно треба подржати и развијати укључивање приватног сектора у пружање ових услуга. Подршку невладиног сектора и донација треба усмерити на развој мобилних дечјих вртића/учионица за мање доступна насеља или наменски изграђеним вишефункционалним јавним и приватним објектима. Изградња вртића у ромском насељу може служити за пример.

Основно образовање на територији Општине Пирот је организовано преко четири основне школе са својим истуреним одељењима, једне основне музичке школе и једне основне школе за ученике са сметњама у развоју. У планском периоду неопходно је усклађивање мреже објеката са кретањем и размештајем деце и младих узраста 6-15 година. Организација мреже објеката основног образовања и васпитања ће се и даље заснивати на матичним осморазредним школама у Пироту и њиховим истуреним одељењима у мрежи насеља Општине. Рационализација мреже засниваће се на демографским променама, доступности, квалитету и опремљености објеката, а може да подразумева и гашење школа у појединим насељима и повећање капацитета постојећих или отварање нових школа у другим насељима. Предуслов за задржавање школа је њихова санација, модернизација и опремање школског простора, уређење школског комплекса и простора за спорт и повећање квалитета доступности. Организовање специјализованог превоза неопходно је за ученике који живе на удаљености већој од 4 км од школе и за све ученике са посебним потребама, за шта је свакако неопходна подршка средстава републичких фондова и донација.

Основне смернице за побољшање услова у образовању односе се на доградњу, одржавање и инфраструктурно опремање школских објеката, планирање и доградњу рекреативних садржаја, као и опремање савременим наставним и другим средствима. Због малог броја становника у примарним сеоским насељима, и даље су задржане подручне основне школе од 1. до 4. разреда, а даље основно образовање ће се наставити у центрима заједнице насеља или у самом Пироту.

Све ове промене би требало да прати и реформа основног образовања, у смислу организације основних школа, обезбеђивање релативно приближних услова школовања за све ученике основних школа, подизање квалитета наставе и сл.

Средње, више и високо образовање на територији Општине Пирот је организовано преко пет средњих школа и једне средње школе за ученике са сметњама у развоју, Више школе за образовање васпитача и једног истуреног одељења Техничког факултета Бор. Постојећу мрежу објеката је неопходно допунити новим домовима за смештај ученика и студената. Регионализација и рационализација мреже средњег образовања подразумева и умрежавање стручних школа сличних образовних профила и њихову већу флексибилност за прилагођавање потребама привреде и тржишта рада.

Средњошколско и високо образовање је и даље планирано само у Пироту, с обзиром на популацију становништва и процену потреба. Отварање виших школа и факултета није планирано као обавезан садржај образовних институција на територији Општине, али је дато као могућност, узимајући у обзир даљи развој Пирота као регионалног центра, а поготово што постоји основа за формирање оваквог облика образовања (транзициона кретања у друштву, потреба доквалификације и преквалификације појединих занимања, потреба становништва за вишим обликом образовања, као и тенденција отварања приватних средњих, виших школа и факултета).

Културне активности

Културне активности на територији Општине Пирот одвијају се кроз одређени број специјализованих установа, као и кроз окупљања у саставу аматерских културно - уметничких друштава. Постојање домова културе у насељима, од којих је већина у лошем стању, није довољан услов да се може сматрати да је ова област организована на потребном нивоу. У планском периоду неопходно је одговарајуће ангажовање културних и других институција на квалитетној организацији културних манифестација, одговарајућој презентацији, транспарентности на нивоу Општине, као и подстицање иницијативе да се и на локалном нивоу организују културне манифестације и окупљања по различитим интересовањима и културним деловањима, како би се ове манифестације одржавале на простору целе Општине, а не само у Пироту.

Очување културног идентитета оствариваће се преко регионалних и локалних програма развоја културе и интегрисаних културно-образовних и других програма. За припрему и остваривање ових програма неопходна је рехабилитација и умрежавање постојећих установа културе, као и укључивање приватног и непрофитног сектора. То подразумева и субвенционисање јавног и приватног сектора из републичких фондова и донација и укључивање непрофитног сектора у развој нових услуга, посебних програма и организацију мобилне културне понуде (мобилне библиотеке, представе, креативне радионице, еколошке и хуманитарне активности и сл.) пре свега на руралном подручју.

Спорт и рекреација

На територији Општине постоји неколико спортских објеката у оквиру Спортског центра, који задовољавају потребе и стандарде за активно и рекреативно бављење спортским активностима и организацију различитих спортских такмичења. Међутим, посматрано у целини у мрежи насеља постоји велики број спортских терена, али њихова функционалност није потпуна, јер тек неколико терена има потребне пратеће објекте. Мрежу објеката физичке културе одликује једностраност, недовољна развијеност и слаба опремљеност. Доминирају фудбалски терени, које имају скоро сва села, као и аматерски фудбалски тимови који се такмиче у различитим лигама. Терени за мали фудбал и рукомет се углавном налазе у склопу школских објеката и претежно су без реквизита и у лошем стању. У руралним подручјима је дакле, неопходно повећати квалитет опремљености појединих објеката и спортских терена.

У Општини Пирот постоје и бројни спортски клубови. У око 30 спортских клубова заступљени су готово сви спортови. Са преко 20 олимпијских дисциплина, по резултатима које пиротски спортисти постижу, са новом спортском двораном Кеј, као и ускоро са новим затвореним базеном и развојем модерног скијашког центра на Старој планини, Пирот ће оправдати епитет спортског центра југоисточне Србије.

Развој физичке културе, која је у последње време доста занемарена, омогућиће се изградњом спортских терена које свако насеље треба да има, бар у основном облику, а то су отворени и уређени простори погодни за различите врсте спортских активности, са минималним захтевима у погледу одржавања. Такође, важно је да се у планском периоду реализује и изградња школских сала за физичко васпитање при свим основним и средњим школама, са свим пратећим садржајима и стандардном опремом.

Социјална заштита

У области социјалне заштите ситуација је јако неповољна, јер ни у једном сеоском насељу не постоје установе овог типа. Од објеката социјалне заштите само се у Пироту налази Центар за социјални рад, а предвиђена је изградња Геронтолошког центра (на нивоу идејног решења).

Планирани развој подразумева да је у наредном периоду, уколико постоји интерес и економска основа, могуће изградити објекте за трајни смештај старих лица као и домове за смештај деце без родитељског старања. Ови садржаји могу бити у оквиру јавног и приватног власништва, а локације могу бити на целој територији Општине, односно тамо где надлежне службе утврде да је најпогодније.

Медији

Информационе институције које представљају локални медијски простор чине два новинско-издавачка предузећа, три телевизијске станице и три радио станице.

У току планског периода створиће се услови и претпоставке за развој информационог система који ће одговорити функционалним и техничким захтевима и потребама.

Цивилни сектор

Цивилни сектор на територији Општине Пирот представљен је бројним удружењима грађана и невладиним организацијама, које ће у планском периоду својим широким спектром деловања умногоме допринети развоју целокупне Општине па и читавог региона.

Пирот, као регионални и општински центар, и даље остаје најдоминантнији у погледу планираног развоја јавних служби, тако да ће сва насеља са подручја Општине и убудуће бити ослоњена на њега за задовољење својих потреба, нарочито потреба за даљим образовањем (средње и више школе) и специјализованим здравственим услугама. У осталим насељима развој јавних служби је планиран тако да задовољи потребе насеља у односу на њихов ниво у мрежи насеља, као и захтеве рационалне организације и квалитета услуга, а да функционисање насеља ипак подигне на виши ниво.

Развијеност јавних служби у насељима на подручју Општине Пирот је веома различита, посебно анализирајући по појединим областима. Јавне службе ће се развијати у складу са циљевима развоја мреже насеља и специфичним карактеристикама планског подручја. Планирана мрежа јавних служби треба да обезбеди основне потребе становништва у насељима, као и у ширим просторним целинама, а у складу са планираним нивоом насеља, односно његовим функционалним значајем у мрежи насеља на простору Општине Пирот.

Основни циљеви даљег развоја и унапређења мреже јавних служби су:

- даљи развој и диверзификација услуга јавних служби у Пироту у области здравствене и социјалне заштите, културе, образовања и васпитања, спорта, информатике и др;
- обезбеђење доступности јавних служби свим корисницима (без обзира на место становања), повећањем квалитета услуга и физичке доступности објеката јавних служби у центрима у мрежи насеља;
- рационализација мреже објеката основног образовања и побољшање квалитета образовног процеса, уз проширивање обухвата специјализованог и субвенционираног превоза на све ученике основног и средњег образовања;
- диверзификација и флексибилнија организација услуга и мреже објеката јавних служби (у јавном и приватном сектору), којом ће се омогућити равноправно коришћење за све категорије корисника;
- преиспитивање и дефинисање минимума норматива за потребан простор, опрему и средства који ће обезбеђивати републички и/или локални ниво управљања, уз стимулисање инвестиција и донација приватног сектора у развој јавних служби преко гарантованог минимума;
- усклађен размештај објеката образовања, културе и др. из оквира друштвених делатности у складу са хијерархијом насеља која ће бити одређена у Плану, одређена (условљена) посебним захтевима рационалне организације и прагом корисника;
- применити где је то могуће, другачије видове задовољења потреба и захтева из области друштвених делатности (мобилне службе, превоз школске деце, школовање путем интернета за специфичне наставне области и сл.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

Развој привредних делатности мора бити усмерен ка побољшању услова живота и рада локалног становништва, као и ка стварању услова за потпунију валоризацију читавог простора у циљу снажнијег доприноса општем просперитету ширег подручја. Притом се мора водити рачуна да пре свега у Парку природе, привредне функције не дођу у сукоб са функцијама заштите простора. Основни предуслов даљег привредног развоја Општине уз стварање динамичког пословног амбијента, је довршавање процеса приватизације и прилагођавање новим тржишним условима привређивања.

Пирот је град индустријске традиције и у свом окружењу се издваја по показатељима привредне развијености и атрактивности. У предходном периоду носиоци привредног развоја били су велики индустријски системи, који су данас углавном у процесу реструктурирања односно приватизације. Последњих година, привредна структура Пирота се мења уз приметни раст приватног предузетништва. Мала и средња предузећа добијају све већи значај у привредним токовима, а у структури предузетника доминирају трговинске, угоститељске и занатске радње.

У досадашњем привредном развоју Општине мањи удео је имала и пољопривредна производња, чији је развој углавном остао у сенци ограничавајућих фактора. Такође, што се тиче развоја туризма, с обзиром на погранични положај према Републици Бугарској, на подручју Општине Пирот до сада нису уложена значајна државна средства, већ је развој остварен претежно напорима локалне средине. Проблем у финансијама је усложњавала и доскорашња законска регулатива, с обзиром да су се у заштићеном подручју Старе планине, као највећег туристичког потенцијала, ограничавале или онемогућавале различите активности због друштвених интереса, за шта држава приватним власницима није обезбеђивала адекватну компензацију.

Под претпоставком да ће бити испуњени основни предуслови даљег привредног развоја подручја Просторног плана, који се односе на реализацију неопходне инфраструктуре, довршавање процеса приватизације, решавање имовинско-правних односа, стварање динамичког пословног амбијента (сходно потенцијалима, ограничењима и могућностима Општине) могу се дефинисати најзначајније делатности/приоритети развоја и то:

- **Пољопривреда**, прилагођена тржишним условима привређивања и унапређеним традиционалним видовима производње. Развој пољопривреде засниваће се на: бољој повезаности са агроиндустријом и директним пласманом производа сектору туризма, формирању микропгона за прераду пољопривредних производа, укрупњавању поседа и удруживању произвођача, подизању техничке опремљености и едукације пољопривредних произвођача и обезбеђивању повољних услова кредитирања. Коришћење значајних потенцијала пољопривреде треба подржати мерама економске и пореске политике за формирање пољопривредних поседа: великих преко 100 ha, средњих преко 30 ha и малих од 3,5 до 30 ha. То се, пре свега, односи на равничарски део Пиротске котлине где је могућа интензивна ратарска и воћарска производња, док се у брдско планинским подручјима треба фокусирати на развој сточарских фарми одговарајуће величине.
- **Туризам**, са централним пројектом туристичке регије Стара планина, базиран на очуваној природној средини и повољним условима за развој готово свих видова туризма са целогодишњом понудом. Туризам ће допринети развоју комплементарних делатности (са пратећим услугама за подмиривање потреба туриста и излетника), побољшавању стандарда и запослености локалног становништва, истовремено доприносећи решавању појединих развојних проблема, подизању атрактивности подручја за инвестирање, побољшање демографске структуре становништва и мотивисање младих за останак и повратак на рурална подручја.
- **Саобраћајне услуге и складишно-логистичке активности**, посебно полазећи од геосаобраћајног положаја Општине на коридору X и пограничног положаја који пружа погодности за трансгранично повезивање. Посебан значај ће имати Слободна зона Пирот.
- **Индустрија и МСП**, као основни облик организовања фирми и генератори развоја, конкурентности и запошљавања (приоритетно у производњи и преради пољопривредних производа, туризму, трговини и сектору услуга). Посебну подршку треба обезбедити за активирање микро бизниса и тзв. породичних фирми (домаће радиности и сл).
- **Водопривреда и енергетика**, заснована на развоју интегралних система коришћења, уређења и заштите речних вода у оквиру Нишавског регионалног подсистема.
- **Даљи развој услуга терцијарног и кварталног сектора**, посебно трговине, занатства, пословних услуга, финансијских, информатичких, техничких и других услуга, личних услуга, послова са некретнинама, и др.
- **Развој прерађивачког сектора индустрије**, заснован на примени савремене технологије, знања, иновација, истраживачко-развојне и маркетиншке активности; и
- **Развој шумарства**, заснован на обнављању и заштити шума уз смањењу експлоатисаних површина и њихово ограничено коришћење.

4.1. Развој пољопривредне производње

Пољопривредна производња на подручју Општине Пирот, дугорочно посматрано, има тенденцију пада и заостаје у односу на реалне могућности које су одређене расположивим агроеколошким и другим условима. На обим и структуру пољопривредне производње последњих година прошлог и на почетку овог века битно су утицали следећи чиниоци:

- 1) Претежан број пољопривредних газдинстава (домаћинстава) су мешовита и старачка и она се највећим делом оријентишу на натуралну производњу;
- 2) Просечна површина газдинстава је релативно мала, са великим бројем уситњених парцела, што у знатној мери поскупљује употребу механизације и отежава ефикаснију организацију радних процеса;
- 3) Мушка радна снага је већим бројем у дугом периоду била запослена у индустрији и изван подручја Општине, тако да су на имањима углавном радили старци и жене;
- 4) Мали је број специјализованих робних газдинстава;
- 5) Структура пољопривредне производње је претежним делом натуралног карактера, због чега се недовољно користе расположиви капацитети, а посебно тржишни инструменти;

Приоритетни правци просторне орјентације пољопривредне производње у пиротској области, према Просторном плану Републике Србије су: мешовито и пашњачко сточарство у брдском, односно планинском подручју, као и њима комплементарно воћарство односно агрошумарство. На ужим локалитетима истим Планом је предвиђен развој виноградарства у брдском односно производње органске хране у планинском подручју. У политици даљег усмеравања развоја и унапређивања пољопривредне производње, то подразумева производњу хране високе биолошке вредности и познатог географског порекла, у системима органске, интегралне и традиционалне пољопривреде, паралелно са

активностима на одрживом управљању и заштити природних ресурса и развоју локалних прерађивачких капацитета и других пратећих делатности (пре свега руралног туризма).

Пољопривредна производња треба бити заснована на унапређеним традиционалним видовима, уз ефикасније ангажовање људских потенцијала и повећање економске ефикасности расположивог земљишта. Обнова сточног фонда, развој сточарства фармерског типа, подстицање органске пољопривреде са заштитном марком стандарда квалитета и географског порекла ће умногоме помоћи развоју пољопривреде, као и интеграција са туризмом, кроз директан пласман производа, ангажовање у сеоском туризму, мотивисање младих за повратак итд.

Производно-структурну трансформацију пољопривреде треба извршити на бази стручних елабората који би били сачињени од стране одговарајућих научних институција, а на основу детаљно урађених анализа кључних производних фактора (састав земљишта, климатски услови, морфологија терена, хидролошки услови...). На тим основама могла би се засновати обимнија производња квалитетних и здравих пољопривредних производа. Поред тога, пожељна је и структурна трансформација пољопривреде у смислу веће заступљености оних култура које су више тражене, нарочито на иностраном тржишту, а које обезбеђују виши ниво тржишности и профитабилности пословања у пољопривредном сектору.

Такође, за унапређење пољопривредне производње поред стручне подршке, неопходна је и подршка кредитне, пореске и аграрне политике како би се створила материјална основа за:

- укрупњавање пољопривредних поседа;
- преусмеравање дела ситних газдинстава на интензивно сточарство, воћарство, виноградарство и повртарство;
- оснивање крупних сточарских фарми оријентисаних на сезонско коришћење планинских пашњака, адаптацијом, реновирањем или изградњом нових објеката за смештај стоке на рубним зонама долинских насеља, као и на другим саобраћајно повољним локацијама;
- Формирање услова за добијање ознаке брэнда широке лепезе пољопривредно прехранбених производа;
- изградњу мањих прерађивачких погона за производњу оних производа који су компатибилни туристичкој потражњи;
- обнову сточног фонда;
- обезбеђивање квалитетне ветеринарске заштите;
- израду посебних програма коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривредне производње.

Основни циљеви унапређења пољопривредне производње су:

1. Повећати обим и економске резултате у пољопривредној производњи и преради пољопривредних производа, у складу са расположивим ресурсима, одрживим развојем, компаративним предностима подручја и европским стандардима квалитета.
2. Ублажити негативне демографске тенденције у руралним деловима Општине.

Услови за развој пољопривредне производње и достигнут степен развоја

Пиротска котлина углавном, пратећи правац тока реке Нишаве, у висинском погледу захвата равно пиротско поље, са местимично обухваћеним брежуљцима. То у комбинацији са умерено континенталном климом, алувијалним наносима и богатством воде погодује развоју свих врста пољопривредних делатности, пре свега земљорадњи. Најквалитетније пољопривредно земљиште лоцирано је на најнижим котама (у котлинском и брдском појасу), где је заступљено повртарство, ратарство, воћарство и виноградарство. Поред тога, планински предели нуде најповољније услове за формирање травњака који представљају најјачу природну основицу за развој сточарства. Оваква рејонизација локалне пољопривреде ослања се на добру праксу микрорегије, стечену дугогодишњим искуством и традицијом.

Пољопривредна производња у брдском и планинском подручју Општине, је јако ограничена, пре свега због природних услова (висина, нагиби, клима, педолошки састав) али и због неповољне обраде и стварања пољопривредног на рачун шумског земљишта, што је довело до појаве ерозија и осиромашења педолошког слоја. Јако еродабилни материјали (пешчари, седименти, конгломерати, лапорци), нагиби терена и велика количина падавина чине ово подручје јако бујичним подручјем, велике ерозионе моћи. То представља највећи ограничавајући фактор пољопривредне производње, али и свих осталих делатности. Обрадиво земљиште у овом подручју је стешњено у доњим токовима Височице, Дојкиначке и Топлодолске реке.

Деструктивни утицај природних фактора али и антропогених делатности, пре свега на Старој планини, најизраженији је на примеру ерозије. То је процес убрзаног спирања и одношења растреситог земљишта, дезорганизованим отицањем кишнице и бујичарских водених токова. Због великих падова, водени токови и млазеви који настају после јачих киша и пљускова, у растреситом покривачу усецају читав систем плићких и дубљих ерозивних бразди, вододерина или јаруга. На Старој планини процеси ерозије су доста изражени, а готово све реке су бујичарског карактера. Интензивно спирање, посебно на оголићеним површинама - без травњака или шума, јавља се већ после мањих пљускова. Наравно, на стрмијим падинама, деструктивни ефекат спирања је много већи. С друге стране дезорганизовано отицање се преобраћа у мање или веће бујичарске токове, чија је разарачка снага далеко већа. Бујице носе огромне количине растреситог материјала који се акумулира у подножју планине. Долазећи до Нишаве, старопланинске бујице изазивају засипање пиротског поља, па самим тим и поплаве, чиме се наносе огромне штете насељима, обрадивим површинама, саобраћајницама.

У оцењивању степена развоја пољопривредне производње Општине Пирот, треба рећи да је достигнут високи квалитет, али је обим производње недовољан да обезбеди пристојан животни стандард становништва.

Пшеница се гаји претежно поред река, на њиховим алувијалним равнима и речним терасама, али није реткост видети и по коју парцелу на блаже нагнутим странама речних долина. Кукуруз се за разлику од пшенице гаји и на планинским странама, и то на знатним висинама (до 1000 м). Услед повећања атмосферског талога са висином и веће инсолације, планински кукуруз има довољно влаге, топлоте и светлости за правилан развој и потпуно сазревање. Овас, јечам и раж су слабијег квалитета и заузимају мање површине земљишта.

На територији Општине Пирот је заступљено и гајење готово свих повртарских култура, али на незнатним површинама. Међу њима су највише заступљени кромпир, лук, парадајз, паприка, шаргарепа, купус, краставац, цвекла... Производња поврћа је оријентисана искључиво на задовољење потреба становништва. Приноси су скромни, те тржишних вишкова нема.

Воћарство и виноградарство такође имају врло скроман економски значај. Према заступљености појединих врста, водећу улогу има грождје, шљива, затим јабуке и крушке. Од осталих воћних сорти гаје се орах, трешње, вишње, дуње и још из доба Турака заостали примерци једне врсте брескве зване шевтелија.

Сточарска традиција у Општини, условљава и производњу сена. За добијање овог најважнијег сточног хранива служе многобројне ливаде, а раније су много више коришћене и пашњачке површине.

Још са првим насељавањем Старе планине, сточарство је била основна привредна делатност становника. Велики пашњаци и богата хидрографска мрежа пружају идеалне услове за гајење домаћих животиња, пре свега оваца. Овца је била извор хране, одеће и новца, једноставно представљала је стуб егзистенције. Овчарство је представљало значајан фактор у производњи млека, меса и вуне. На жалост, последњих година је број оваца на Старој планини драстично смањен. Услед недостатка радне снаге, пре свих чобана, данашње стадо од 100 - 150 оваца је резултат удруживања десетак власника, што им омогућава наизменично чување. Структура сточарске производње указује на то да је коњарство, говедарство, свињарство и живинарство у функцији задовољења потреба локалног становништва (изузев неколико фарми и пољопривредних газдинстава која послују као мала односно средња предузећа и остварују значајније приходе).

Воћарство и виноградарство

С циљем развоја воћарско-виноградарске производње на територији Општине, а у складу са оријентацијом на интензивирање свих облика пољопривредне производње неопходно је:

- донети стратегију развоја воћарско-виноградарске производње;
- задужити стручне службе за контролу садног материјала и по препорукама ове службе подизати нове воћњаке и винограде;
- спровести санацију постојећих засада и крчење старих и дотрајалих уз заснивање нових;
- уносити интегралан биолошки концепт у воћарско-виноградарској производњи како би се пратили светски трендови производње;
- перманентно повећати површине под трајним засадима, водећи рачуна о истовременом побољшању квалитета производње;
- укупну виноградарску производњу и винарство повезати са терцијарним делатностима, нарочито туризмом, у циљу што брже валоризације производње и обезбеђења подстицаја за њен даљи развој и напредак - туристичке манифестације, (укључивање овог подручја у винске туре по Србији, са могућношћу дегустације и конзумације вина на месту где се производе) што ће свакако допринети популарисању ове производне гране.

Ратарство

Стратешки приоритети развоја ратарства морају се огледати у следећем:

- обезбедити прехранбену сигурност грађана довољним количинама квалитетних производа;
- обезбедити довољне количине квалитетних сировина за прехранбену индустрију, како домаћих, тако страних произвођача;
- повећати производњу квалитетног семена за домаће произвођаче и за извоз;
- изменом структуре сетве и применом нових технологија тежити ка већим економским ефектима ратарске производње;
- повећати површине за семенску производњу;
- очувати земљишни ресурс водећи рачуна о квалитету земљишта;
- избор технологије производње не сме да изазове негативан утицај на животну средину;
- ослонац у креирању стратегије треба да остану домаћи научно образовни институти и стручне службе.

Повртарство

С обзиром да територија Општине поседује добре агроеколошке услове, као и дугу традицију производње поврћа, реално је очекивати да се у наредном периоду повећају површине у повртарској производњи, а уз примену савремених технологија да дође и до повећања приноса. Очекује се да у наредном периоду дође до повећања површина у свим облицима производње од баштенског и њивског до производње у заштићеном простору, а да би се то постигло потребно је дефинисати посебне стратешке приоритете:

- Повећање површина под повртарским културама;
- Разноврснији производни програм, увођењем квалитетнијих и отпорнијих сорти високог нутритивног и здравственог квалитета;
- Осавремењивање баштенског начина производње уз избор сорти које захтевају веће ангажовање људске радне снаге и комбиновање са производњом у заштићеном простору;
- Набавка нове специјализоване савремене механизације;
- Подизање већег броја батеријских стакленика и пластеника;
- Повећање образовног нивоа пољопривредних произвођача, путем стручних саветовања о достигнућима у савременој повртарској производњи;
- Обезбеђење вишег степена прераде на месту настанка сировина (сушење, смрзавање, паковање, производња амбалаже, транспорт итд).

Остали видови биљне производње

С обзиром на концентрацију биљне производње у долиномском, односно брдском подручју, њен даљи развој је потребно интегрално сагледати. То подразумева искоришћавање планинских предела, јер поред многих фактора који делују ограничавајуће на развој биљне производње, постоје облици брдско - планинске пољопривреде, који имају услова за развој. Тако је земљиште испод 600 м.н.в. погодно за отпорније повртарске културе У истом појасу има услова и за интензивнији развој воћарства, што би због близине потрошача, нарочито погодновало развоју туризма. Поред тога, подручје Старе планине спада у ред најрепрезентативнијих у Србији, са аспекта заштите природе, што јој пружа огромне могућности за сакупљање и прераду лековитог биља и јестивих гљива, као и воћа овог поднебља (боровнице, дивље малине, дивље купине, дивље јагоде) које успева и на висинама од 1000м.н.в. Њихова самоникла станишта треба стимулисати и заштитити, јер ће убудуће ово бити један од најзначајнијих видова привређивања на Старој планини.

Природни услови формирања травњака и мере за њихову санацију

Терени на надморској висини, изнад 1000м.н.в. и нагиба изнад 15°, нису више подесни за обраду, односно гајење ратарских култура, па се претежно налазе под ливадама, пашњацима, шумама и голетима. При томе, на нешто нижим висинама од 1500 м планински травњаци су бољег флористичког састава, веће продуктивности и бољег квалитета, па се могу косити, тј. користити за спремање сена, док се травњаци на теренима изнад 1500 м углавном користе као пашњаци. Овакву намену земљишта у зони планинских травњака одређују лошији природни услови: релативно плитка земљишта, недостатак хумуса, слаба плодност, ерозија, низак водени капацитет. Осим тога, услед великих висина, нижа је температура ваздуха. Значи, са порастом надморске висине погоршавају се природни услови, а тиме и квалитет травног покривача.

Међутим, травњаци Старе планине испољавају једну специфичност а то је, да је земљиште на вишој надморској висини бољег квалитета и са релативно добрим травним покривачем. Поред тога, центални део масива, нарочито простор Топлодолске реке одликује се топлијом климом, што уз годишње падавине од 900мм погодује порасту биљне масе условљавајући истовремено и бољи квалитет паше. С друге стране, ако је са надморском висином температура све нижа и неповољно делује на принос травњака, падавине делују супротно, односно са надморском висином падавине су веће, што доприноси порасту трава.

Из овога се може закључити да је подручје Старе планине врло повољно за формирања квалитетних травњака и на већим надморским висинама. Међутим, део ових травњака је значајно занемарен и његова продукција није на највишем нивоу. Наиме, дугогодишњом и неправилном испашом, квалитет травног покривача са стално погоршавао, с обзиром да стока бира квалитетну траву и чупа је из земље. Тако простор освајају неквалитетне траве. Због тога је неопходно извршити темељну санацију травњака, при чему су од највећег значаја ђубрење, формирање вештачких травњака односно подсејавање као и биолошка мелиорација деградираних природних травњака, која је најзначајнија са становништва заштите животне средине на Старој планини.

Санација старопланинских травњака је неопходна с обзиром да ће и у даљем развоју пољпривреде на Старој планини, носилац пољопривредне производње бити сточарство. Зато је неопходно обезбедити квалитетнију сточну храну, јер је део травњака као што је већ ређено, занемарен па самим тим и мање продуктиван.

Ђубрење. Да би се подигао квалитет травњака на подручју Старе планине, поред осталих мера пажњу треба посветити и одржавању плодности земљишта, односно ђубрењу, чиме би се повећали приноси травњака. Међутим, травњаци Старе планине важе као простор за производњу здраве хране, па све мере усмерене ка повећању производње морају бити у функцији екологије. Зато се ова два готово антагонистичка става морају "помирити" односно неопходно је изабрати најрационалнији програм ђубрења. Тако ће доминантну улогу играти органска ђубрива пре свега стајњак. Својом органском компонентом, она подстичу микробиолошке активности у земљишту и помажу бржем разлагању биљних остатака, којих има нарочито много на планинским травњацима. Тако се побољшавају физичке особине земљишта, чиме се повећавају и квалитет и принос травњака. За удаљене планинске травњаке, где се стока дуже задржава треба користити торење као специфичан начин ђубрења. То подразумева држање стоке у торовима који се после неколико ноћи премештају на нову површину, а ефекти су исти као код коришћења стајњака, што значи сигурно обезбеђивање квалитетне сточне хране.

Подсејавање травњака на Старој планини треба вршити ради повећања површина под травњацима, повећања приноса и побољшања квалитета травног покривача. С друге стране "поправљање" оваквих површина је у функцији спречавања ерозије и заштите природне средине од даље деградације. Овако сејани травњаци, уз добро комбиновану смешу сејања трава, обезбеђују квалитетнију испашу и сено и дају веће приносе.

Биолошка мелиорација природних травњака је значајна за травњаке који су на деградираним, еродираним и плитким земљиштима. Неправилна испаша би их потпуно уништила, па је неопходна природна обнова травног покривача. Улога човека је у подстицању услова који томе иду у прилог, а то је на пример забрана испаше.

Велике травне површине данас чине основу за развој пољопривредне производње. Овим и сличним мерама би се значајно појачала сировинска база за ширење и унапређење сточарства које је данас готово замрло, али се у будућности од њега много очекује. Поред тога, травне површине повољно утичу и на развој туризма, обезбеђујући с једне стране далеко повољније скијашке терене, док је с друге стране, производња сена конвергентна туристичким функцијама, поготову општој рекреацији.

Сакупљање и гајење лековитог, ароматичног биља и шумских плодова

Стара планина је подручје са богатом флором, а климатско педолошки фактори условили су њену велику разноврсност. У том светлу треба поменути и велики број лековитог и ароматичног биља и шумских плодова. Међу лековитим и ароматичним биљем овде се срећу: линцура, мразовац, клека, шипак, слез, јагорчевина, коприва, липа, глог, медвеђе грождје, кантарион, маслчак, чемерика, хајдучка трава, боровница, нана, мајчина душица, здравац и још око стотину других врста. Од шумских плодова најзначајније су дрењине, боровнице, шумске јагоде, малине, купине, клека, зова, дивља крушка, јеребика и др.

Са овако богатим асортиманом, Стара планина представља реално исплатив природни ресурс са становишта лековитог, ароматичног биља и шумских плодова. Ако се при томе има у виду да је могућност плантажног гајења такође реална, дата област је са посматраног аспекта вишеструко исплатива.

Заинтересованост тамошњег становништва за сакупљањем ових биљака постоји, па је неопходно организовати сакупљање самониклог лековитог биља и шумских плодова као и њихов откуп и дораду у одговарајућем центру. С друге стране, могуће је развијати и плантажну производњу лековитог биља као и производњу семеног материјала. Гајење лековитог биља би се одвијало на аутохтоним налазиштима која максимално одговарају њиховим природним биотопима. То се посебно односи на иначе јако угрожену линцуру (*gentiana lytea*) која се посебно користи у фармацеутској индустрији.

Сакупљање и гајење лековитог, ароматичног биља и шумских плодова на Старој планини би био сасвим оправдан програм развоја, како за њене становнике тако и са еколошког аспекта. Наиме, то је производња у којој је сав отпадни материјал органског порекла. Он се може користити за производњу органског ђубрива или сточне хране, па је ово потпуно затворен тип производње, без загађивања животне средине. Значи са еколошког аспекта, програм сакупљања, гајења и прераде лековитог и ароматичног биља и шумских плодова је потпуно "зелен".

Сакупљање и гајење печурки

Последњих година у свету, па и код нас све је већи захтев за производњом биолошки вредније хране. На Старој планини у добро очуваној природној средини има шумских и ливадских гљива, које важе за храну високе биолошке вредности. Зато их је могуће сакупљати и откупљивати, а потом и прерађивати.

Тражња за гљивама на домаћем и страном тржишту стално расте, као последица измена навика у исхрани у правцу вегетаријанске, нискокалоричне и макробиотичке исхране. Становници Старе планине су заинтересовани за сакупљање, узгој и прераду гљива на шта стимулативно делују њихове цене приликом откупа. Зато треба изаћи у сусрет и организовати откуп, пре свега када је сезонски висока понуда (пролеће и јесен).

Сточарство

Сточарство као некада водећа привредна грана, данас бележи озбиљан застој, иако има највеће могућности за развој. Да би простор био искоришћен на бољи начин него што је то сада случај, потребно је да дође до реструктурирања сточарске производње. Стање у сточарству на територији Општине карактеришу нагомилани проблеми праћени slabим производним резултатима према могућностима подручја и перманентним падом производње. Да би се овакво стање побољшало неопходно је:

- утврдити стратегију развоја сточарства за територију Општине уз израду јединственог одгајивачко-селекцијског програма;
- успоставити задовољавајући здравствени статус животиња уз стални надзор ветеринарске службе;
- обезбедити повезивање примарне производње са прерађивачком индустријом, како би се ускладили планови производње;
- извршити адаптацију постојећих објеката фарми, а нове објекте пројектовати и изводити у више фаза и етапа реализације;
- утврдити нова савремена научна сазнања у процесу производње;
- праћење контроле квалитета сточне хране;
- израдити посебан програм ревитализације и унапређења сточарства за територију целе општине и дефинисати носиоце спровођења програма.

Развој овчарства

Кажу да се између два светска рата Стара планина белила од многобројних стада. Данас су нажалост права реткост, па постоји велика несразмера између садашње мале продуктивности овчарства и његовог могућег производног потенцијала.

Овчарска производња је за ово подручје имала велики значај чинећи основ људске егзистенције. Извоз вуне и млечних производа био је значајан, што данас није случај. Међутим, ако се осврнемо на данашњи степен развоја науке, и још увек траженом јагњету, придодасмо већу вредност вуне, лако се закључује да ће приходи од овчарства бити знатно увећани, чиме би се интерес за гајење оваца подигао на виши ниво. Наравно, не треба заборавити благодете млечних производа, пре свега чувеног старопланинског качкаваља који, посебно на страном тржишту, има високу цену.

Сходно томе, овчарство на Старој планини треба интензивно развијати. А услова за развој има. Огромне травне површине на Старој планини обезбеђују квалитетну храну, како у летњем, тако и у зимском периоду. Летња испаша је, наравно, много квалитетнија, али је исто тако и зими могуће обезбедити "свежу храну". Такозвана зимска испаша могућа је пре свега захваљујући морфологији терена. Тако на Старој планини постоје локалитети који су високим косама заштићени од јаких ветрова и снежних наноса, а окренути су ка југоистоку тако да их сунце греје током целог дана.

Развој говедарства

Број говеда на Старој планини се такође смањило. Поред смањења броја становника, то се може повезати и са постојањем погрешне тенденције да се говеда повлаче са пашњака у стаје, дакле на исхрану која је далеко скупља од испаше, с обзиром да се у таквој исхрани у значајној мери користе и концентрати. Зато је неопходно користити огромне пашњаке и ливадске површине, са којих је могуће добити велике количине јефтине хране. Самим тим, месо, млеко и њихове прерађеније би биле јефтиније, конкурентније на тржишту, и што је најбитније - бољег квалитета.

Производња високовредне хране

Стара планина као оаза природе, коју тековине људске цивилизације нису успеле да униште, нуди могућност за производњу високовредне хране, а истовремено је интегрисана са очувањем природне средине. Старопланински травњаци представљају природну сточну храну, па је могуће производити аутохтону и пре свега здраву храну високе биолошке вредности. Овакви производи су веома интересантни и тражени, пре свега у земљама запада, а постижу и релативно високу цену.

Квалитет на далеко познатог старопланинског качкаваља везује се за постојање огромних пашњачких површина. Разноврсне траве, пре свега оне лековите, утичу како на здравље стоке, тако и на квалитет њених производа. Због тога се својим квалитетом и посебним укусом издваја и старопланинска јагњетина, која спада у ред најтраженијих производа на домаћем и светском тржишту.

На простору Старе планине, поред качкаваља и јагњетине, биолошки јако вредни производи су и сир, цеђено и кисело млеко, урда, масло.

Могућности развоја пчеларства

С обзиром на могућности, данашњи степен развоја пчеларства је незадовољавајући. Појединим домаћинствима је то споредно занимање, али могу остварити веће приходе, пошто се за пчеларењем ретко ко определи, а потражња за медом или прополисом је увек велика. Међутим, ово подручје има све услове да се у њему развије пчеларство и пчеларска производња. Пчеларство је интересантно с обзиром да се може развијати на малом простору, ослањајући се на домаћу технологију и репроматеријал. С друге стране, пчелињи производи се користе без икаквих дорада. Значи, у развој

пчеларства се улаже мало, а економски ефекти су завидни. Читаво подручје, са великим биолошко - медоносним потенцијалом и незагађеном средином има изврсне услове за интензивније пчеларење. Ако се томе дода и планско ширење медоносних биљака, шибља, дрвећа, трава и других култура, недвосмислено се може закључити да ће се ови услови у перспективи само побољшати.

Посебна улога у целокупној пољопривредној производњи треба да припадне задругама. Уз одговарајућу политику, у њима би се вршио откуп свих пољопривредних производа и бирало најадекватније тржиште. С друге стране, то би била основа за развој еко - туризма чији је битан елемент здрава храна, а сељаци би задовољили своје потребе за саветодавном стручном службом агронома, ветеринара, економиста, правника. Приликом формирања задруга посебну пажњу треба посветити њиховој организационој структури, све у нади да ће оне поново заживети и вратити сељаку вољу за останак на свом вековном огњишту. С друге стране, повезивањем индивидуалних пољопривредних произвођача са задругама, које би у први план морале да ставе унапређење пољопривредне производње, створили би се услови да индивидуални пољопривредници од сваштара и ситних робних произвођача постану специјализовани. То би у многоме допринело, како њима, тако и општем развоју пољопривредне производње.

4.2. Развој индустријске производње и малих и средњих предузећа

У планском периоду, АД „Слободна зона“ Пирот ће, као и до сада имати посебан значај у развоју целе Општине, па и ширег окружења. Општина је дала значајне подстицаје за развој бизниса у Зони, ослобађајући је од такси при добијању грађевинских дозвола, прикључака на инфраструктуру и друго. СО Пирот је тренутно власник око 13,5% акција у Зони и то је најбољи вид јавно - приватног партнерства у Србији. Индиција је да Слободна зона и будући Индустријски парк Пирота прерасту у обједињену Економску зону Пирот.

У даљем тексту ће се посебно акцентовати АД „Слободна зона“ Пирот, као инкубатор развоја малог и средњег бизниса, која има велики утицај на привлачење страних инвестиција, с обзиром да поседује материјалне, кадровске и инфраструктурне ресурсе.

Правци развоја Слободне зоне Пирот

У односу на тренутно стање СЗП и површине коју Слободна Зона Пирот обухвата планирано проширење је превиђено у два смера:

- Проширење СЗП на локацију „Тигар За“ (Бивши Драгош) подразумева стављање у режим слободне зоне, земљиште са објектима који се налазе на локацији бившег „Драгоша“-а које је купила „Тигар АД“ и на којима намерава да изврши санацију неких од постојећих као и изградњу нових објеката потребних за даље проширење фабрике Техничка гума и Хемијски производи. Локација је површине 68.000 м².
- Изградња индустријског парка која ће се састојати од две фазе: прва фаза подразумева изградњу индустријског парка од 25ха (на скици обележена зеленом бојом) и друга фаза подразумева додатно проширење индустријског парка на још 45 ха (обележена плавом бојом). Планирано проширење биће урађено на зеленим површинама, што ће омогућити рационалније искоришћење и бољу ергономију планираног индустријског парка, док би само један мали део покрио brownfield локацију бившег „Аутотранспортног“ предузећа.

Индустријски парк – Greenfield чине парцеле које ће у оквиру формирања дела Индустријског Парка бити приведене намени по плану детаљне регулације. Локација се налази непосредно уз ауто пут коридора Х и међународну железничку пругу и између планираног прикључног пута и магистралног пута Пирот-Књажевац-Зајечар. Веза са аутопутем Коридора Х биће остварена преко „планираног прикључног пута“ и петље „Пирот запад“. Локација ће тада имати 2 попречне улице које директно везују алтернативни пут Пирот-Књажевац са новим прикључним путем за коридор Х. Све новопројектоване саобраћајнице у оквиру Слободне Зоне Пирот повезане су са улазном и излазном саобраћајницом према аутопуту и магистралном путу Пирот – Књажевац – Зајечар.

Саставни делови индустријског парка и Слободне Зоне Пирот на овој локацији заједно са планираном инфраструктуром чиниће јединствену целину са следећим садржајем:

- Логистички центар
- Контејнерски терминал
- Ро-Ла терминал
- Друмске и железничке саобраћајнице
- Складишта отворена и затворена
- Паркинг
- Управна Зграда (предузеће за управљање слободном зоном и царинска испостава за послове слободне зоне)
- Пословни објекти (корисници, шпедиције, агенти, банке, осигуравајуће компаније, лабораторије)
- Услужне и пратеће службе (снабдевање ел. енергијом, водом ПТТ, угоститељске услуге, здравствене, обезбеђење, одржавање)
- Индустријски парк
- Научни парк
- Инкубатор центар развоја

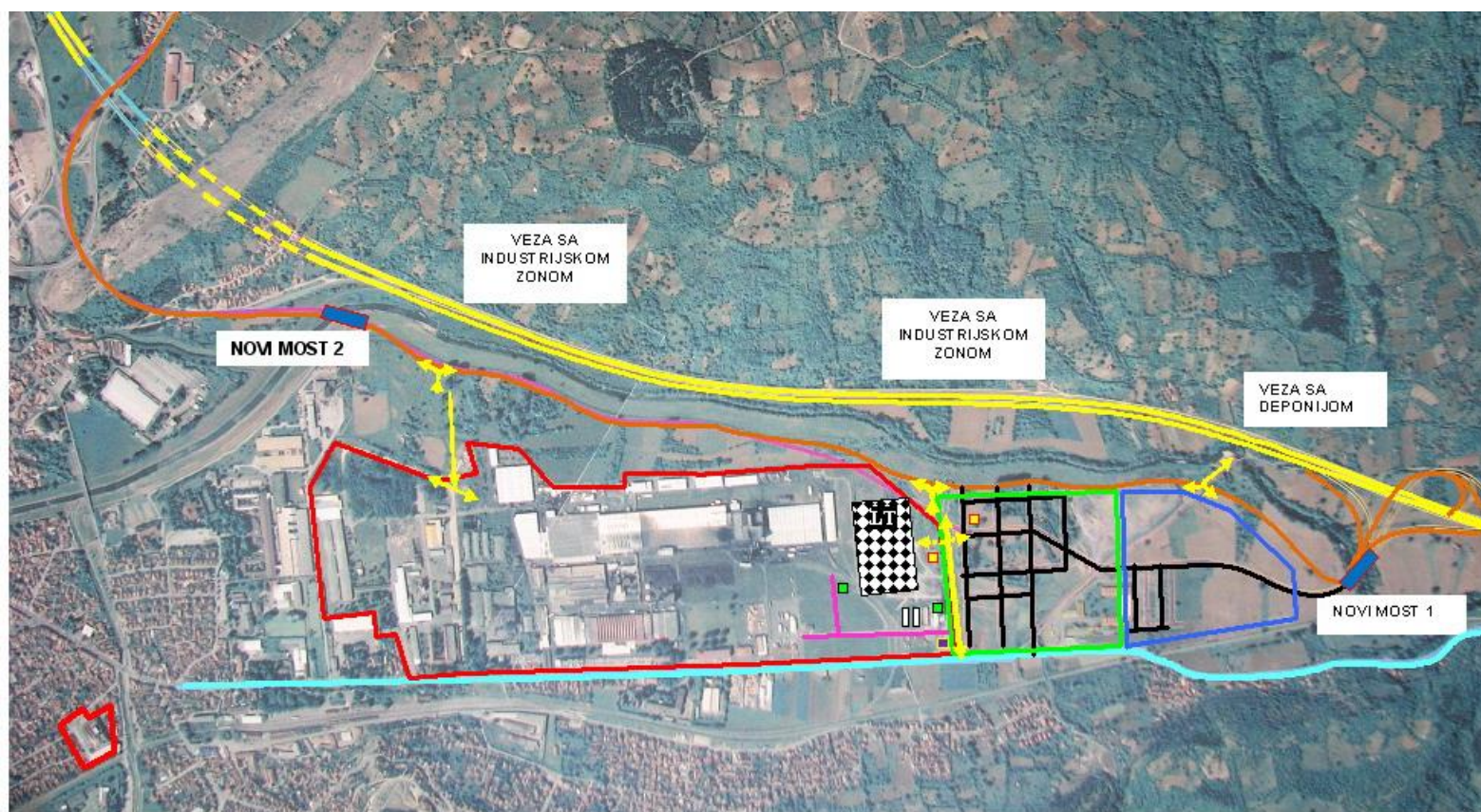
Битна одредница оваквог флексибилног концепта (економске Зоне) јесте симбиоза слободне Зоне и Индустријског парка, који ће омогућити рад корисника у режиму слободне зоне без плаћања царина и ПДВа-намењен иностраним тражиштима и рад намењен домаћем тражишту који се обавља у индустријским парковима уз коришћење погодности инфраструктурно опремљеног земљишта.

Планирани пројекти у оквиру Слободне зоне Пирот:

- Конструкција Логистичког терминала
- Изградња производних капацитета „Пиротех Трико“
- Изградња производних капацитета „Серб Пакацинг“

- Подршка стратешким партнерствима кроз подршку иницијативама и предузетничким идејама
- Модернизација фабрике "Tigar Tyres" фабрике аутогума
- Модернизација фабрике "Тигар Обућа – Тигар АД"
- Модернизација фабрике "Техничка гума"
- Модернизација фабрике "Хемијски Производи"
- Изградња "складишта бр 5"
- Адаптација објекта „Тјубинг“ и „Браварска радионица“ и њиховог стављања у функцију
- Формирање инкубатора производних активности
- Формирање инкубатора пословних активности

Економска зона коју предвиђа елаборат о формирању Економске зоне Пирот би представљала симбиотску заједницу Слободне зоне и Индустијског парка који би омогућио значајан прилив страних инвестиција и ново упошљавање радне снаге у региону Пирота. За подручје економске зоне Пирот урађен је и Елаборат инвестиционих потенцијала као и Комуникациона стратегија. Пројекат формирања Економске зоне Пирот финансиран је од стране Европске Уније кроз програм прекограничне сарадње Србија-Бугарска чијом реализацијом је до сада финансирана и изградња две интерне саобраћајнице у оквиру Слободне зоне Пирот.

Skica br. 2: Prikaz planiranog proširenja Slobodne Zone Piroth sa planiranom infrastrukturom

■ Površina Slobodne Zone Piroth	■ Izgradjene saobraćajnice u okviru SZP
■ Industrijski Park 25 ha (Planirano proširenje SZP u fazi 1)	■ Industrijski park 45 ha (Planirano proširenje u fazi 2)
■ Put koji vezuje grad sa SZP	■ Planirane saobraćajnice u okviru Industrijskog parka
■ Lokalni put	■ Planirani autoput Koridora 10 i veze sa lokalnog puta sa industrijskom infrastrukturom
■ Trafo stanica - velika	■ Pirothex triko
■ Inkubator proizvodnog i poslovnog razvoja	■ LT Multimodalni Logistički terminal
■ Most preko Nišave	■ Skladišta

Користећи своје компаративне предности, а имајући у виду укупне и посебне потенцијале Општине Пирот, основни развојни приоритет треба да буде даљи динамичнији развој постојећих индустрија, као и развој малих и средњих предузећа, односно њихово повезивање са великим предузећима. Стварање јаког приватног сектора кроз оснивање нових и развој постојећих МСП, посебно средњих која ће преузети иницијативу у области развоја и примене иновација и техничко-технолошког напретка, повећања продуктивности и конкурентности привреде, захтева даље унапређење стимулативног пословног амбијента (унапређење финансирања и финансијских мера подршке, подизање нивоа знања и способности у МСП и сл.) Отварање МСП има значаја нарочито у функцији отварања нових радних места и оживљавања привредне активности у сеоским насељима. Значајни просторни и сировински потенцијали сеоских насеља, као и недовољно ангажована радна снага треба да се активира обезбеђењем услова за развој прерађивачких капацитета мањег обима (нарочито прерада пољопривредних производа, услужне делатности итд.). Интензивирањем привредног и укупног развоја Општине ангажоваће се највећи део континента радно способног становништва.

Треба поменути и могућност развоја индустријске производње на новим инвестиционим локацијама и то:

- Индустијска зона „Бег башча“ површине око 25ха, од којих је 8ха инфраструктурно опремљено, па треба радити на њеном даљем опремању
- Индустијска зона „Божурато“ површине око 13ха, од чега је око 30% на располагању за нове инвестиције
- Индустијска зона „Средорек и Барје“ површине 29,6ха, од чега је на располагању 70% површине за нове инвестиције.

Принципи и правила организације будуће просторне структуре привредних активности су:

- изградња и функционисање привредних капацитета мора се одвијати уз строго поштовање мера заштите животне средине, природних и непокретних културних добара утврђених Законом и овим Планом;
- капацитете са великим просторним и посебним саобраћајним захтевима градити у оквиру планираних радних зона;
- капацитете производно оријентисане мале привреде градити, по правилу, у оквиру планираних радних зона. Изузетно, када просторне могућности парцеле то дозвољавају, када технолошки процес производње и пратеће активности не угрожавају животну средину, те нису у супротности са преовлађујућом наменом зоне, ови капацитети се могу градити унутар основног насељског ткива;

- капацитете намењене развоју туризма градити у за то планираним зонама;

С обзиром на стање индустријске производње у Општини Пирот, неопходно је извршити њено реструктурирање, како би се обезбедио равномернији развој. Развој треба усмеравати искључиво на планираном грађевинском земљишту (поред обилазнице), па самим тим и штитити пољопривредно земљиште. Овде се пре свега мисли на развој малих и средњих предузећа, и радних површина за складишне и сервисне функције.

Основни циљеви унапређења индустријске производње су:

1. Решавање имовинско правних питања, као и оптерећености имовине предузећа у дуговима, како би се омогућило коришћење појединих објеката и делова комунално опремљених површина од стране трећих лица;
2. Одржавање конкурентности и интензивирање сарадње између привреде региона, великих система и малих и средњих предузећа;
3. Стварање услова за максимално искоришћавање садашње индустријске зоне што подразумева усмеравање малих привредника на потпуно опремљено земљиште, али и на оживљавање постојећих фабрика;
4. Комунално опремање земљишта око приоритетних саобраћајница за развој мале привреде, како се град не би суочавао са проблемима са којима се данас сусреће;
5. Стварање и опремање нове радне зоне у близини будућег аутопута. Поред позитивног ефекта који ће привредницима пружити аутопут, овакво размишљање оправдава и ружа ветрова;
6. На Старој планини стимулирати отварање малих капацитета за прераду и производњу високовредне хране, пре свега јагњетине и качкаваља, (који су већ стекли јако добру репутацију на домаћем и светском тржишту), али и лековитог биља, шумских плодова, меда и других аутохтоних производа;
7. Стимулисање становништва за отварањем малих "мајсторских радионица" домаће радиности и занатства;
8. Стимулисање сеоског становништва за развој допунске односно алтернативне сеоске економије, са микро-малим производним погонима а у складу са тржишним условима;

Развој мале привреде је у потпуности комплементаран развоју осталих делатности, пре свега развоју туризма. Позната је заинтересованост туриста за старим, традиционалним занатима. Развој домаће радиности тече упоредо са развојем сточарства, пре свега овчарства, с обзиром да њихови производи представљају предуслов и базу домаће радиности, нудећи јој на првом месту сировине. С друге стране, развој традиционалних заната (израда грнчарских производа, различитих сувенира или пружењем плетеног намештаја) би употпунио туристички амбијент, с обзиром на атрактивност етносмештаја. Тако би само присуство туриста подстакло пре свега Старопланинце да поново отворе своје мале "мајсторске радионице", а заједничким излагањем свих уметничких и занатских производа на јавним местима, створило би се веће поштовање и већа заинтересованост према локалној култури.

Општина Пирот ради на формирању базе о brownfield и greenfield локацијама на њеној територији. Као потенцијалне brownfield локације јављају се објекти у власништву неактивних предузећа и предузећа која нису приватизована. Локална самоуправа је заинтересована и за увид у локације у приватном власништву које би у име власника промовисала потенцијалним инвеститорима.

Потреба нових производних капацитета и МСП за локацијама, биће реализоване пре свега концентрацијом индустријске производње у Пироту, али и њеном дисперзијом у градском окружењу. **Концентрација индустријске производње у Пироту**, у већ постојећој привредној зони је оправдана пре свега са економске тачке С обзиром на све бржи развој Индустрије Тигар, али и на земљиште добре комуналне опремљености, са неискоришћеним капацитетима и празним објектима, намеће се потреба другачијег сагледавања простора у Привредној зони. Појава више мањих и одређени број средњих предузећа, за које се сматра да ће у будућности запошљавати добар део становништва, захтева њихово даље лоцирање у индустријској зони. Тако ће се превазићи проблеми који се проузрокују њиховим тачкастим лоцирањем у простору, као што су: угрожавање суседа, саобраћајна закрчења, проблеми са комуналном инфраструктуром итд. С друге страна **дисперзија индустријске производње** се пре свега односи на изградњу МСП у близини аутопута, али и на изградњу малих производних постројења на Старој планини.

Дакле, будућу просторну структуру привредних капацитета чиниће следећи облици просторно-организационих јединица:

- радне зоне;
- појединачни радни комплекси на засебним парцелама у оквиру зона са другом превлађујућом наменом;

Принципи и правила изградње свих индустријских објеката биће обрађени у одељку II - правила уређења и грађења

4.3. Развој лова и риболова

Ловишта у границама подручја обухваћеног Планом имају добре услове за развој и гајење дивљачи. Према Закону о дивљачи и ловству (Сл.гл.Републике Србије бр.18/10), ловна подручја установљава Влада и то на целој територији Републике Србије, ради спровођења јединствене ловне политике и одговарајућих мера заштите, гајења и унапређивања газдовања дивљачи. Према истом закону право на газдовање ловиштем може да стекне један корисник, који испуњава услове одређене Законом. Стратегија развоја ловства је у фази израде.

Пун економски капацитет ловишта ће се постизати добром прогнозом диманике развоја популације дивљачи, односно пројекцијом оптималног матичног фонда за сваку ловну годину уз уважавање реалног прираста, губитака и одстрела дивљачи.

И сама туристичка понуда Старе планине, може се употпунити ловном понудом, отварајући тиме своје нове перспективе. Лов као комплементарни садржај туристичког боравка на Старој планини, представљао би новину у нашем планинском туризму. Могућност бављења ловом обогатио би садржај боравка туриста, а организовање ловачких вечери, вечери дружења са искусним ловцима уз традиционалне обичаје, представљало би незабораван доживљај за сваког туристу.

Поред лова, изванредних услова за развој има и риболов. То омогућују бистри планински потоци и реке, а нарочито Завојско језеро у којима се најчешће среће поточна пастрмка, кркуша, клен, скобаљ и др. Наравно овде се пре свега мисли на развој спортског риболова, који би привукао и многобројне туристе. С друге стране, риболовци и њихова удружења морају стално вршити подмлађивање рибљег фонда, како би се створила повољнија и већа понуда на тржишту. Риболовачко удружење "Пастрмка" из Пирота се стриктно држи овог правила, па њихов пример треба следити.

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

Према природним потенцијалима а уз поштовање принципа одрживог развоја на територији Општине Пирот могу се дефинисати следећи видови туризма:

1. Планински туризам. Према просторном плану Републике Србије Стара планина је сврстана у примарне туристичке дестинације, као регионална целина, тј дестинација са комплетном целогодишњом понудом.

Развој туризма на Старој планини не сме да ремети њене природне и створене вредности, већ да подстиче њихово креативно, вишенаменско коришћење кроз комплементарне традиционалне активности, као што су: пољопривреда, шумарство, лов и риболов, домаћа радиност, сеоски занати и др. које уствари заокружују комплекс туристичких мотива. Поред тога ове активности подржавају туристичку привреду (храном, пићем, производима домаће радиности, занатским производима), остварујући повољније ефекте него што би имале у самосталном пословању. Тако туризам има могућност да координира развој осталих делатности на Старој планини, усмеравајући их ка основним циљевима и функцијама Парка природе. Активирање планинског потенцијала ће покренути процес структуралних промена Општине и тиме обезбедити равномернији територијални развој.

Према природним потенцијалима у Парку природе и туристичкој регији Стара планина доминантни вид туризма биће стационарни и излетнички планински туризам, са главним активностима у зимским спортовима и рекреацији - алпском скијању и активностима осталих зимских спортова (нордијско и турно скијање, сноуборд стазе, паркови и полигони, скијеринг, клизање и друго). Како рационалност предвиђања у планинском туризму подразумева целогодишње коришћење капацитета понуде, за које овде има довољно потенцијала, предвиђени су и бројни видови туризма у летњем периоду и то спортско рекреативни на водама језера и река (укључујући и спортски риболов) и на планинским локалитетима и излетничким и планинарским итинерерима, уз делимично коришћење жичара.³

Зимска понуда треба да представља доминантну понуду у простору планинске туристичке зоне и јединствен систем алпског скијалишта. На територији Општине Пирот према Уредби о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08) предвиђена су 4 сектора алпских скијалишта и то: Топли До, Мрамор-Гостуша, Дојкинци-Копрен и Јеловица-Росомач. Минимална дужина алпских ски стаза је 85км док им површина заузима 425ха. Такође, на Видличу је предвиђен мањи сектор алпског скијалишта у склопу градског излетишта "Басарски камен".

Истим планом летња понуда је представљена спортско рекреативним полигонима/стадионима и то на Вртибогу у близини туристичког центра "Мрамор " и на Понору изнад туристичког насеља "Дојкинци 1". Полигони ће садржати отворене терене за фудбал, атлету и мале спортове, трим стазе, терминале излетничких и планинарских стаза, дечија игралишта итд. У горњим сливовима Топлодолске, Дојкиначке, Јеловичке и Росомачке реке предвиђене су и бројне стазе за спортски риболов, планинарење, излете, параглајдинг и др.

У оквиру планинске зоне, на основу распореда и капацитета система алпског скијалишта, валоризације погодности терена за изградњу непосредно у подножју тог скијалишта, као и на основу могућности рационалног саобраћајног приступа, водоснабдевања и канализације отпадних вода, одређене су локације туристичких центара, туристичких насеља и туристичких пунктова. На територији Општине Пирот предвиђена су 2 туристичка центра ("Топли До 2" у долини горњег тока Топлодолске реке и "Мрамор" на истоименој локацији), 6 туристичких насеља ("Ракитска Гора" на територији КО Топли До, "Дојкинци 1" у долини Дојкиначке реке узводно у близини истоименог села, "Дојкинци 2" у долини горњег тока Дојкиначке реке, "Врело-Јеловица" на ушћу Дојкиначке и Јеловичке реке, "Јеловица 1" у долини Јеловичке реке узводно од истоименог села "Росомач 1" у долини Росомачке реке узводно од истоименог села) и 2 туристичка пункта ("Топли До 1" уз село Топли До и "Гостуша 1" у долини горњег тока Гостушке реке изнад истоименог села).

У оквиру подпланинске зоне а на основу Уредбе о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08) планирана је претежно летња туристичка понуда и то на следећим локацијама:

1. Завојско језеро (са спортско рекреативним туризмом на обалама језера; 2. Већи водотоци (са предвиђеним риболовним стазама и пунктovima у функцији риболова, рекреације, истраживања и презентације Парка природе);
3. Излетничке стазе (које су диференциране по тематици на: спортско-рекреативне, еколошко-природњачке за обилажење природних вредности Парка природе, етнолошко-споменичке за обилажење културно историјских вредности читавог подручја или комбиноване рекреативно-културолошке)
4. Ловишта - за комерцијализацију лова предвиђени су најпогоднији простори подпланинских простора, који се налазе у зони III степена заштите Парка природе у неограђеним и ограђеним просторима.
5. Градска излетишта, од којих је најзначајније већ афирмисано излетиште "Басарски камен" на Видличу, а предвиђа се и забавно рекреативни аква сити, у оквиру акумулационог језера хидроакумулације "Пирот", градског купалишта и Нишаве, као и излетишта Даг Бањица са термоминералним изворима и пратећим садржајима и 4. километар.

2. Културно-манifestациони туризам ће користити предности богатог културно историјског и етнолошког наслеђа, етно архитектуре и традицију организовања манифестација.

3. Здравствено - рехабилитациони туризам ће се заснивати на коришћењу термоминералних вода Даг Бањице и Звоначке бање. Формирањем природних лечилишта и изградњом адекватних објеката везаних за коришћење термалних вода, овај природни ресурс ће бити искоришћен на адекватан начин, као допунско средство лечења у склопу медицинске рехабилитације.

4. Спортско - рекреативни туризам ће се заснивати на коришћењу спортско рекреативних целина, намењених активним спортским делатностима, које изискују посебно изграђене и опремљене спортске комплексе и појединачне спортске објекте у урбаном ткиву, у којима су доминантне изграђене структуре, као што су стадиони, спортски центри, спортске дворане, сале, комплекси базена и сл. У Пироту су то Спортски центар "Кеј", Омладински стадион, градски стадион, купалиште, Балон хала, терени за различите врсте спортова у оквиру самих насеља итд. Поред тога у сврху спортско рекреативног туризма користиће се и спортски комплекси у којима доминира зеленило, као што су веће јавне парковске, шумске и језерске површине, површине излетишта, које не изискују посебно изграђене или опремљене површине и објекте, а употпуњене су трим стазама, стазама за шетњу и вожњу бицикла, дечијим игралиштима, површинама за одмор, камповање и евентуално игралиштем за мале спортове и сл. Углавном се ради о спортским површинама за самоиницијативне

³ Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08)

активности корисника, у смислу спонтане рекреације појединаца и група. Могући локалитети у Општини Пирот су: Сарлах, Планинарски дом, Врело, локална излетишта, Завојско језеро итд.

5. Излетнички туризам ће имати велике перспективе, с обзиром на природне погодности Општине, традицију и нарастајуће потребе становништва у урбаним срединама за кратким и квалитетним боравцима у природи. У случају добре организације и атрактивног садржаја излетничког облика туризма (уз добру пропаганду и маркетиншку афирмацију) оне могу бити код одређених случајева туристичке тражње веома атрактивне, те и основни мотив укључења у туристичка кретања, међутим то истовремено повлачи за собом и обавезе улагања у уређење и опремање туристичких локалитета, за шта је потребно доградити инфраструктуру за прихват туриста и за њихов боравак

6. Транзитни туризам је везан за потребе корисника транзитног саобраћаја и граничног прелаза. Пирот може рачунати на краће задржавање туриста који су у транзиту, са понудом за разгледање значајних културно историјских споменика, Парка природе и других природних вредности. Информативни центар на граничном прелазу Градина и Туристичка организација Пирот пружаће све потребне услуге туристима. Хотели, мотели и одмаралишта представљају неопходан садржај за стандард путовања савременог туристе.

7. Сеоски туризам има најмању традицију на подручју Општине, али су могућности за његов развој веома велике. Развој сеоског туризма представља активирање постојеће материјалне базе, кадровско и организационо оспособљавање становништва за пружање туристичких услуга смештаја, исхране и понуде садржаја у простору. Туристичка тражња, нарочито инострана, за етно мотивима стално се увећава и све више усмерава ка етно-туристичким дестинацијама, са карактеристичним и изворним обележјима своје понуде. Као и до сада, велику улогу у презентовању сеоског туризма треба да одигра Туристичка организација Пирот.

8. Конгресни туризам има делимично остварене предуслове, али се понуда у овој области мора подићи на виши ниво. Посебну предност у развијању овог вида туризма представља и близина Републике Бугарске односно могућност прекограничне сарадње на свим нивоима. Поред стварања материјалних услова за организовање конгреса, саветовања и семинара (смештајни капацитети, погодне сале за састанке, ниво опремљености објеката за међународне конгресе, веће комуникационе могућности), потребно је радити и на организовању пратећих програма за учеснике конгреса, који ће на адекватан начин представити вредности Општине.

9. Еколошко образовни туризам обухвата заштићене делове природе пре свега Стару планину, које је могуће посебним програмом, уз сагласност Завода за заштиту природе Републике Србије, укључити у програме развоја туризма. У оквиру еколошког туризма одвијаће се следеће активности:

- Туризам посебних интересовања: посматрање птица—"bird watching", фото сафари,
- Јахање, вожња бициклима, стручно и научно упознавање и проучавање природних вредности, скупљање лековитог биља, печурака и друго,
- Школе у природи, еколошки кампови, екскурзије, стручни и студијски боравци за одрасле итд.

Основни циљеви развоја и унапређења туризма су:

1. Рационалан развој туристичких активности усклађен са циљевима очувања и заштите свих природних и културних вредности
2. Изградња свих неопходних смештајних и услужних капацитета, за развој летњег излетничког и зимско рекреативног и стационарног, као и ловног туризма у складу са капацитетима природе
3. Повећати атрактивност културно-историјских и природних вредности окружења, изградњом излетничких пунктова са пратећим садржајима
4. Усмеравање дела туристичког прихода на програм заштите и презентације природних и културних вредности подручја
5. Обезбеђивање услова за изградњу свих услужно сервисних објеката око аутопута. Даљим разрађивањем усвојене варијанте, неопходно је пре свега комунално опремити земљиште, како би се створили услови за даљи развој.

Један од основних предуслова одрживог развоја туризма је квалитетан маркетиншки програм као и план едукације свих учесника у туризму, пре свега туристичких радника и локалног становништва.

6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА

6.1. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћај, у смислу организованог кретања, односно као општи вид комуницирања представља саставни део мреже насеља. У односу на свој географски положај и услове за изградњу саобраћајног система, подручје Општине Пирот је покривено искључиво копненим комуникацијама. Основу саобраћајне мреже планског подручја чине државни путеви I и II реда, општински путеви и железница.

Државни путеви

Од државних путева преко територије општине Пирот пружају се следећи путни правци:

- Државни пут I реда од Ниша ка Димитровграду (М-1-12) у дужини од 36км кроз Општину Пирот (интерконтинентални магистрални правац, европски аутопут Е-70)
- Државни пут I реда од Пирота ка Бабушници (М-9) у дужини од 11км кроз Општину Пирот (магистрални правац ка Лесковцу)
- Државни пут II реда Р-121 Књажевац - Кална - Пирот - Височка Ржана - Доњи Криводол - Димитровград у дужини од 61км кроз Општину Пирот
- Државни пут II реда Р-244а Пирот - Суково – Јасенов Дел у дужини од 12км кроз Општину Пирот
- Државни пут II реда Р-262 Пирот - Понор - Бела Паланка у дужини од 10км кроз Општину Пирот

Просторним планом подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Бугарске (Службени гласник РС бр. 86/2009) предвиђене су следеће деонице аутопута:

деоница Бела Паланка - Пирот (км 46+350 - км 82+000) - за ову деоницу предложене су четири варијанте, и то:

- варијанта I (долинска по Генералном пројекту аутопута Е-80)
- варијанта II (долинска са обилажењем Пирота)
- варијанта III (брдска-јужна)
- варијанта IV (потенцијална брдска за коју је урађен идејни пројекат)

деоница "Пирот - Петља Суково" (км 82+000 - км 87+800) - између Пирота и Димитровграда траса аутопута је у коридору постојећег пута М1.12 пружа се равничарским тереном и претежно је у правцу и са минималним нагибом нивелете. На деоници измену Пирота и Димитровграда јавља се више денivelисаних укрштаја са локалним путевима. Укрштај са државним путем II реда Р-244а остварује се преко петље "Суково" у непосредној близини насеља и железничке станице "Суково";

деоница "Петља Суково - Граница Бугарске" (км 87+800 - км 103+495) - после петље код Сукова траса аутопута прати ток реке Нишаве до уласка у градско подручје Димитровграда. Од км 96+180 траса аутопута Е-80 обилази Димитровград и приградска насеља са северне стране преко стабилног, неплодног и неизграђеног земљишта, што не ремети постојеће функционисање града и његов будући просторни развој. На делу граничног прелаза траса аутопута се уклапа у постојећу саобраћајницу. Положај петље Димитровград је западно од градског језгра. Друга петља планирана је код граничног прелаза Градина.“

У току израде Просторног плана Општине Пирот, од стране Министарства животне средине и просторног планирања, издата су Решења о локацијској дозволи за изградњу дела аутопута Е-80 Ниш-Граница Бугарске и то:

- деоница 4 Чифлик – Станичење, бр. 351-03-00152/2010-07, од 12.07.2010.год.
- деоница 5 Станичење – Пирот исток, бр.351-03-00153/2010-07 од 26.08.2010.год
- деоница 6 Пирот исток – Суково, бр 351-03-00154/2010-07 од 17.05.2010.год. и
- деоница 7 Суково – Димитровград, бр.351-03-00155/2010-07 од 19.05.2010.год.

што је и учртано на графичким прилозима (као варијанта IIа).

Одлуком С.О. Пирот (бр.06/53-11 са седнице СО Пирот од 10.06.2011.год) као усвојене варијанте трасе аутопута третирају се само већ учртана IIа варијанта (са издатим локацијским дозволама) и IV брдска варијанта. Истом Одлуком утврђује се да по издавању грађевинске дозволе од стране надлежног Министарства, за једну од горе наведених варијанти аутопута, преостала траса аутоматски престаје да важи.

Општински путеви

О општинским путевима и расвети у Општини Пирот стара се Друштвени Фонд за градско грађевинско земљиште чија је основна делатност уређење грађевинског земљишта, изградња и одржавање општинских и некатегорисаних путева, заштита добара од општег интереса, изградња станова солидарности.

Одлуком о утврђивању локалних путева и Одлуком о некатегорисаним путевима („Међуопштински службени лист – Ниш“, број 32/84) одређени су следећи општински путеви:

- Пут који се одваја од државног пута I реда број 9 – Барје Чифлик – Расница, у дужини од 6 км, са ознаком ОП1
- Пут Пирот – Крупац – Велико Село – Мали Јовановац – Велики Јовановац – Трњана – Пољска Ржана – Пирот, у дужини од 17 км, са ознаком ОП2
- Пут који се одваја од државног пута I реда број 1/12 – Враниште – Осмаково, у дужини од 7 км, са ознаком ОП3
- Пут Темска – Темац – Топли До, у дужини од 18 км, са ознаком ОП4
- Пут Пирот – Присјан, у дужини од 9 км, са ознаком ОП5
- Пут Пирот – Нишор – Велика Лукања, у дужини од 18 км, са ознаком ОП6

- Пут Височка Ржана – Врело – Јеловица – Широке Луке, у дужини од 11 км, са ознаком ОП7
- Пут Врело – Брлог – Дојкинци, у дужини од 7 км, са ознаком ОП8

Остали путеви локалне путне мреже представљају некатегорисане путеве.

Укупна дужина путева у Општини је 223км, од чега је државних путева I реда у дужини од 47км, државних путева II реда 83км а општинских путева 93км.

Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина предвиђене су следеће деонице новопланираних општинских путева:

- Ђуштица – Бабине Ливаде – Засковци до везе са путем Темска Топли До, дужине око 17.15 км, од чега на територији општине Пирот око 7.65 км
- Мртвачки мост – брана „Завој“, дужине 4.3 км
- Церова – туристички ризорт Јабучко равниште дужине око 12 км до локалитета Бабине ливаде, одакле наставља планираним локалним путем Бабине ливаде – Јабучко Равниште у дужини око 4.4 км (предвиђено је да овај пут, уз претходну израду студије оправданости добије ранг државног пута II реда)
- Брана „Завој“ – Гостуша дужине 11.2 км,
- Копривштитички крст – Белски крст дужине 8.4 км
- Белски крст – туристички центар „Мрамор“ дужине 11.2 км
- Белски крст – Гостуша – туристички пункт Гостуша дужине 8 км
- Веза од пута за село Гостушу (пре одвајања за Белски мост) – Рсовци дужине 9.7 км
- Топли До – туристички центар „Мрамор“ дужине 11.7 км
- Од пута Топли До – „Мрамор“ до туристичког центра „Топли До 2“ дужине 3.4 км
- Топли До – туристичко насеље „Ракитска гора“ дужине око 5 км
- Туристичко насеље „Ракитска гора“ – Бабин зуб дужине 8.35 км
- Дојкинци – туристичко насеље „Дојкинци 1 и 2“ – туристички центар „Мрамор“ дужине 13.5 км
- Веза од пута Темска – Топли до – Рудиње дужине 3 км
- Рудиње – туристички ризорт „Јабучко равниште“ дужине око 8 км (до локалитета Бабине ливаде одакле наставља планираним локалним путем Бабине ливаде – Јабучко равниште у дужини око 4.4 км)
- Станичење (железничка станица на прузи Ниш – Димитровград) – Бегов мост – Темска у дужини око 7 км

Планом се предвиђа и изградња пута аутопут – Враниште – Мирковци – „Јабучко равниште“.

Железничка инфраструктура

Железнички саобраћај на простору Општине Пирот је на интерконтиненталном магистралном железничком правцу Београд-Истанбул и по интезитету је значајан у функцији превоза роба и путника за потребе како планског подручја тако и целокупног простора Србије, али и транзита. Изграђеност и стање пруга, станица, као и станичних капацитета не омогућују потребни ниво експлоатације по европским стандардима, па се ова пруга мора ремонтovati (повећање носивости, поправка осталих елемената ради повећања експлоатационих брзина, као и изградња још једног колосека и потпуна електрификација) како би се створили задовољавајући експлоатациони услови за извршење транспортног рада по европским стандардима. Неопходно је изградити нову савремену станицу и све пратеће капацитете као правилну логистичку подршку савременом пословању и комплетну железничку инфраструктуру изместити из старог градског језгра, односно из самог насеља.

Просторним планом подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Бугарске (Службени гласник РС бр. 86/2009) предвиђен је положај коридора пруге за возове великих брзина и дефинисан је по деоницама, а на делу територије Општине Пирот то су:

деоница Бела Паланка-Пирот - укрштање коридора пруге и аутопута је код Клења на км 44+700. На км 44+550, км 45+165, км 46+100 и км 47+750 пруга прелази преко Нишаве, а затим на км 47+820 улази у тунел дужине 1500 м. После изласка из тунела пруга пресеца аутопут Е-80 ван нивоа и поново прелази преко Нишаве на км 50+245, км 51+700 и км 56+280 и преко реке Темштице на км 57+220. Пруга пролази кроз масив брда Сарлах тунелом дужине 5.000 м. По изласку из тунела на км 62+740 пруга прелази преко магистралног пута М-9 Бабушница-Пирот и мањих водених токова, до станице Пирот;

деоница Пирот-Димитровград - између Пирота и Сукова све до км 77+146 коридор пруге прати трасу постојеће пруге. Између Сукова и Димитровграда коридор пруге прелази преко Јерме, два пута сече Нишаву, улази у тунел дужине 540 м и 880 м, а на км 85+830 коридор пруге и регионалног пута Ниш – Димитровград укрштају се у два нивоа;

Истим планом на коридору пруге Ниш – Димитровград, а на делу територије Општине Пирот планиране су следеће железничке станице:

Станица "Пирот" (км 67+200) се налази у југозападном делу града између постојеће обилазнице и аутопута Е-80, а у непосредној близини петље на аутопуту и градске магистрале што омогућује лак приступ до градске и ванградске путне мреже. Станица Пирот и постојећа железничка станица међусобно су повезане денивелисаним пружним прелазима;

Станица "Суково" (км 78+575) - на 800 м северозападно од постојеће станице, налази се службено место "Суково". Приступ до станице обавља се преко регионалног пута Ниш-Димитровград;

Генералним планом Пирота предвиђен је простор за железничку станицу „Пирот“ који се у потпуности поклапа са смерницама из Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш – граница Бугарске.

Бициклическе стазе

Просторним планом Републике Србије предвиђена је израда одговарајуће студије којом ће се дефинисати бициклическе руте на читавом подручју Републике Србије (основним правцем север-југ и бочним везама) и систем центара развоја бициклизма у циљу остваривања међудржавне сарадње (руте 6 и 11 EuroVelo – европска мрежа бициклических рута), а уз то ће градови обезбедити услове за кретање бицикала.

На територији Општине Пирот, део бициклическе руте се у већој или мањој мери поклапа са правцем државног пута I реда од Ниша ка Димитровграду (М-1-12) у дужини од око 36 км.

С обзиром на значај саобраћаја за читав привредни развој Општине, неопходан је константни рад на његовој даљој изградњи, усавршавању и реконструкцији. Побољшање саобраћајних веза аутопутем и пругом за возове великих брзина, умногоме ће допринети развоју читаве Општине али ће и негативно утицати на њега. Због тога је неопходно утврдити читав низ мера које би смањиле такав утицај. С друге стране неопходан је и развој и унапређење свих примарних и секундарних саобраћајница, како би се повезали насељски центри, али и насеља из њиховог гравитационог подручја.

План развоја путне инфраструктуре претпоставља подизање квантитета и квалитета путне мреже, применом следећих решења:

1. Очување постојеће путне мреже и њено побољшање - ојачањем коловоза и његовим проширењем, у складу са захтевима саобраћаја;
2. Комплетирање постојеће путне мреже - изградња неизграђених путева и деоница, како би се обезбедила равномерна расподела мреже саобраћаја и лакша повезаност унутар подручја Општине, као и на ширем подручју;
3. Предузимање свих мера заштите простора од негативног утицаја инфраструктурног коридора, који су изражени кроз ефекте буке, вибрација, аерозагађења као и различитих опасности које су последица изградње изван грађевинског подручја;
4. Изградња локалних путева и стаза, како би се повећала доступност најатрактивнијим туристичким подручјима;
5. Дефинисање коридорских и инфраструктурних ограничења републичког значаја

6.2. Водопривредна инфраструктура

План развоја водопривредне инфраструктуре засниваће се на успостављању интегралних регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода и сливова. Одрживо коришћење воде ће се обезбедити изградњом нових мини акумулационих система на подручју Општине. То ће умногоме помоћи развоју локалне али и шире заједнице, уколико се исти користе вишенаменски и то: за водоснабдевање, добијање електричне енергије, наводњавање, за обезбеђење гарантованог протицаја река у периоду суша или за заштиту подручја од великих вода. Са гледишта потребе за водом и одбране од вода, природу треба добро искористити тако што ће се сва вода која падне на земљу и површински отиче, хватати и задржавати помоћу бране у акумулацију да би се касније плански употребила. Акумулације производе много више позитивних резултата у односу на негативне утцаје на средину, пре свега приликом њихове изградње, јер по правилу, са собом вуку и изградњу инфраструктурних система, који умногоме помажу развоју читаве средине.

6.2.1. Систем водоснабдевања

Концепција развоја снабдевања водом у Општини Пирот

Концепцијски ће се сва насеља поделити у три групе:

1) За насеља која су по Попису становништва, домаћинства и станова из 2002. године већ имала мање од 100 становника, предвиђено је минимално организационо повезивање које подразумева контролу квалитета воде на локалном изворишту, одржавање уређаја за дезинфекцију воде и санитарну заштиту локалног изворишта. То су: Басара, Бела, Беровица, Брлог, Велика Лукања, Височка Ржана, Власи, Горња Држина, Градиште, Засковци, Копривштица, Куманово, Милојевац, Мирковци, Орља, Паклештица, Пасјач, Планиница, Росомач, Славиња, Церев Дел и Шугрин.

2) Насеља за која се предвиђа организационо повезивање у јединствен систем управљања као трајно решење, а без техничког повезивања у веће системе и то су: Базовик, Враниште, Гостуша, Добри До, Дојкинци, Јалботина, Јеловица, Камик, Нишор, Ореовица, Осмаково, Покревеник, Присјан, Рагодеш, Расница, Рсовци, Рудиње, Сиња Глава, Сопот, Темска, Топли До и Церова.

3) Насеља за која се, после увођења у јединствени систем управљања, предвиђа техничко повезивање у веће системе.

У централни водоводни систем предвиђа се спајање следећих насеља: Барје Чифлик, Бериловац, Блато, Велики Јовановац, Велики Суводол, Велико Село, Ђњилан, Градашница, Држина, Извор, Костур, Крупац, Мали Јовановац, Мали Суводол, Нови Завој, Пирот, Пољска Ржана, Понор, Трњана, Војнеговац, Петровац и то преко водоводних подсистема Блато-Костур, Бездан-Ћелташ и Војнеговац.

У водоводни систем Водовија предвиђа се спајање следећих насеља: Станичење, Црвенчево и Црноклиште.

У водоводни систем Ждрело предвиђа се спајање следећих насеља: Градиште, Обреновац, Срећковац, Суково и Чиниглавци.

Године 2002. је спроведена анкета међу корисницима услуга од стране Општине, која указује да су главни проблеми водоснабдевања у Пироту везани за квалитет воде и снабдевање у већој или мањој мери.

оцена	добро	осредње	лоше
квалитет воде	66%	21%	12%
снабдевање водом	84%	10%	4%

ЈП „Водовод и канализација“ Пирот у циљу даљег побољшања водоснабдевања и планско-развојних пројеката планира у наредних пет година:

- Наставак и завршетак радова на изградњи резервоара Провалија, запремине $V=250\text{m}^3$ на 455мнв, за потрошаче II висинске зоне насеља Радин До и Провалија
- Наставак санације старе и дотрајале водоводне мреже и азбестних цеви
- Изградњу цевовода Пирот – Пољска Ржана, где се предвиђа спајање водоводне мреже села Пољска Ржана на градски систем, чиме би се заједничким функционисањем два система побољшало водоснабдевање
- Захватање нових количина воде са изворишта Сарлах на локацији Бањица при дну Сарлаха, између тунела и корита реке Бистрице, одакле се може очекивати додатних 100 l/s изворске воде

Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08) предвиђени су примарни правци развоја водоснабдевања, којим ће се вода од водозахвата одговарајућим цевоводним мрежама допремати до туристичких локалитета и на територији Општине Пирот то су:

- туристички центар „Топли До 2“ - туристички пункт Топли До 1 - туристичко село Топли До - туристичко насеље „Ракитска Гора“, који користи изворе и врела на присојним странама изворишне челенке слива Студеничке реке и Ракитске реке, односно друга локална изворишта
- туристички центар „Мрамор“, који користи изворе и врела на присојним странама изворишног слива Топлодолске реке, у првој фази, односно водозахвата из Завојског језера, у другој фази, када се предвиђа и повезивање са туристичким селом и туристичким пунктом Гостуша
- туристичко насеље „Дојкинци 1“ – „Дојкинци 2“ - туристичко село Дојкинци који користи изворе и врела на присојним странама изворишне челенке слива Дојкиначке реке
- туристичко насеље „Јеловица 1“ - туристичко село Јеловица - туристичко насеље „Врело-Јеловица“ који користи изворе и врела на присојним странама изворишне челенке слива Јеловичке реке
- туристичко насеље „Росомач 1“ - туристичко село Росомач који користи изворе и врела на присојним странама изворишне челенке слива Росомачке реке

Обавезне мере заштите изворишта водоснабдевања

Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања, у складу са Законом о водама, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде. Обавезно је уређивање и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата:

1. површинско уређивање терена,
2. уклањање нехигијенских објеката,
3. реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине,
4. забрану грађења нових објеката који нису у функцији водоснабдевања,
5. забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада,
6. забрану транспорта опасних и штетних материја,
7. забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи,
8. редовну контролу наменског коришћења земљишта.

На подручју шире зоне заштите водоизворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине. У том циљу реализује се систем мониторинга квалитета и квантитета подземних вода изворишта, у складу са програмом систематске контроле воде у изворишту. Заштита изворишта остварује се применом следећих превентивних мера:

1. није дозвољена изградња објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност цевовода и водопривредних објеката,
2. забрана изградње индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште,
3. остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним Законом,
4. постојећи индустријски објекти морају у складу са законом обезбедити каналисање и пречишћавање отпадних вода,
5. дозвољена је изградња објеката намењених за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописане Законом,
6. чврсти отпад сакупљати само на водонепропусним површинама, а трајно одлагање отпада обезбедити на санитарним депонијама изван шире зоне заштите,
7. није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе,
8. забрањује се транспортовање и складиштење опасних и отровних материја.

На подручју Општине Пирот каптирано је 4 изворишта и за њих се Планом предвиђају посебне мере заштите:

Извориште Кавак

Прва зона - (зона строгог надзора) треба да обухвати сам каптажни објекат врела "Кавак", на удаљености од 10 м од спољних граница каптаже. Ова зона се оградајује и физички обезбеђује. Приступ је дозвољен само овлашћеним лицима. Поред самог изворишта (каптажног објекта), овим Пројектом дефинише се и тзв. појас заштите око трасе главног цевовода на релацији каптажни објекат - постројење за третман и он износи најмање по 2,5 м са сваке стране, формирајући појас укупне ширине 5 м. У овом појасу није дозвољена изградња објеката, постављање уређаја и вршење радњи које на било који начин могу загадити води или угрозити безбедност цевовода. Прва зона санитарне заштите даље обухвата постројење за прераду вода и објекте инфраструктуре.

Као превентивне мере предлажу се решења која потенцијалну опасност од загађења своде на најмању могућу меру. Оне се огледају у сталној контроли квалитета подземних и површинских вода, чишћењу дренажног канала поред пруге, надзору радова у кругу касарне који могу угрозити извориште, контролу нафтних деривата и евентуално опасних материја. У оквиру прве зоне не могу се изводити никакви истражни и други радови без претходних консултација са стручњацима одговарајућег профила ЈП "Водовод и канализација" из Пирота. Уз уобичајену редовну контролу квалитета воде, остале мере заштите, предвиђене законском регулативом су испуњене. У првој зони нема саобраћаја, нема транспорта опасних материја и сл. Ако је неопходан транспорт мазута или сличних нафтних деривата за потребе постројења за прераду и сл. исти се мора одвијати строго контролисано.

Као што је већ истакнуто, прва зона санитарне заштите се простире тако да обухвати постројење за прераду и објекте инфраструктуре с тим што је пожељна и унутрашња диференцијација саме каптаже. Код објеката се морају уважавати веома строги санитарни критеријуми. У циљу што потпуније заштите самог изворишта, пожељно би било границе зоне строгог надзора померити изван постојеће жичане оgrade, тј. на северо-исток до пруге, а затим за исто растојање у свим правцима тако да правилно обухвата простор око изворишта. У оквиру прве зоне такође се морају стога поштовати следећа правила: не смеју се дозволити активности као што су прање и поправка возила, боравак или складиштење разних отпадних материјала и робе, а нарочито хемијских препарата, нафтних деривата и средстава за технолошке потребе постројења и слично. Не треба понављати да свака градња објеката различитих намена како на простору непосредне зоне заштите изворишта, тако и на ширем простору, морају имати ваљане гаранције и стручну потпору, како хидрогеолога тако и стручњака других одговарајућих профила. У оквиру прве зоне санитарне заштите потребно је поставити одговарајуће табле које обавештавају о зони строгог надзора изворишта.

Друга зона - зона ограничења; С обзиром да границе прве зоне заштите било ког изворишта нису довољне за потпуну безбедност у очувању квалитета воде на постојећем изворишту, сходно релевантним чињеницама, извршено је утврђивање граница друге зоне, тзв. зоне контролисаног, или ограниченог режима. Овом зоном је обухваћен простор од око 20 км². Другом зоном или зоном ограничења обухваћени су алувијални седименти шире околине врела "Кавак", као и плио-квартални седименти јужно од самог врела и јужно и југозападно ка ободу Влашке планине.

Граница друге зоне утврђена је према важећим критеријумима, међу којима су пресудну улогу имале раније поменуте геолошке, геоморфолошке, хидролошке и хидрогеолошке карактеристике терена. У границама друге зоне санитарне заштите препоручује се контрола пражњење септичких јама локалних домаћинства, контрола изливања потенцијалног отпада у кругу касарне и опремање омањих стајских објеката локалног домаћинства бетонским базенима за прихват и чување стајског ђубрива и осоке. Такође је неопходна повремена контрола бунара у оквиру ове зоне и узимање воде из њих за хемијске и микробиолошке анализе, а све у циљу праћења квалитета подземних вода. Железничка пруга Димитровград-Пирот пролази кроз другу и трећу зону санитарне заштите на укупној дужини од 2,5 км. Овај објект инфраструктуре представља константан извор могућег загађења изворишта "Кавак". Да би се спречило могуће загађење изворишта, као против мера се предлаже изградња дренажног канала са обе стране пруге, који би се надовезао на већ постојећи у дужини саме зоне. Отпадне воде из овог канала се морају одвести ван зона заштите и пречишћене укључити у канализациону мрежу. Државни пут I реда (обилазница око Пирота) пресеца другу зону санитарне заштите правцем ССЗ - ЈИ. Из правца Пирота, као и из правца Димитровграда, поред пута потребно је поставити табле са обавештењем да се улази у другу зону заштите изворишта. Дуж пута кроз ову зону ограничити брзину кретања возила на 50 км/х. Такође је потребно укинути сва привремена стајалишта за моторна возила на овом потезу. Другом зоном санитарне заштите обухваћено је углавном пољопривредно земљиште које се интензивно обрађује, те је због тога неопходна контрола коришћења вештачких ђубрива и других препарата, као и прописно одлагање уља и мазива из машина које се користе у пољопривреди. Без обзира на све геолошке повољности изворишта потребно је обратити пажњу на све наведене чиниоце који би имали негативне последице на карстне воде које хране врело "Кавак".

У оквиру овако утврђене зоне дозвољени су неки крупнији захвати као што су подизање грађевинских објеката, изградња инфраструктуре и слично, али уз контролу комуналних инспектора, или других лица која се баве геолошким, или хидрогеолошким истраживањима. Од осталих мера предострожности потребно је озаконити интерним општинским законским актима, да се саобраћај улицама које пролазе у близини прве зоне и кроз другу зону, као и пругом, мора регулисати тако да пружа максималну сигурност при транспорту нпр. опасних материја и нафтних деривата. Свака крупнија промена намене земљишта треба да претходно буде заснована на сигурности у погледу потпуне заштите изворишта изданских вода.

Трећа зона - зона надзора представља терене који могу да имају значаја за генезу и заштиту изучаваних изданских вода. У хидролошкој пракси, истраживања и захватања карстних изданских вода, било каптирањем природног истицања било израдом бунара као вештачког објекта, приликом утврђивања "треће зоне - зоне надзора" или тзв. шире зоне заштите, због специфичности карста као средине, обично се ово распрострањење поклапа (или приближно поклапа) са "стварним" сливним подручјем. Ово из разлога што у карсту, као специфичној хидролошкој средини врло често се разликује топографска од хидрогеолошке вододелнице. Тако се практично цео хидрогеолошки и типграфски слив укључују у ову зону. Поред тога ова зона обухватаће и распрострањење баремских кречњака на падинама Влашке планине и то од села Расница на западу преко Држине до села Петровац на источном делу анализираних подручја. Врло често у карсту није могуће раздвојити другу, односно ужу зону, од шире зоне заштите, тако да практично постоје само прва и друга зона заштите. У сваком случају морају се обавезно утврдити и штитити зоне повећане инфилтрације у подземље (увале, понори и сл.) без обзира да ли се налазе у непосредном или ширем залеђу изворишта, због њихове директне везе са карстним водама. Уколико у таквим зонама постоје или било како доспевају опасне и штетне материје може доћи до директног загађења подземних вода.

У оквиру треће зоне потребно је обићи све јаме, поноре и пећине и исте очистити од већ присутних загађивача (дивље депоније, угинуле животиње и др.), оградити их и поставити табле са забраном депоновања било каквог отпада. Посебним мерама, како општинским актима, тако и на лицу места забранити локалном становништву депоновање ђубрива и осоке у оквиру ове зоне, а нарочито у вртаче и јаме. Одговорно лице од стране ЈП "Водовод и канализација" из Пирота дужно је да постави одговарајуће табле са ознаком шире зоне санитарне заштите. Као оцена садашњег стања са тог аспекта у ширем сливном подручју изворишта може се рећи да је извориште изузетно безбедно превасходно због ненасељености терена и непостојања загађивача који би утицали на квалитет изданских вода врела "Кавак". Да би се овакви услови одржали и даље, потребно је на време пратити и планирати све крупније активности које могу имати негативне последице по квалитативна својства вода које се захватају на каптажи.

Зоне санитарне заштите изворишта Кавак приказане су на рефералној карти 2 „Туризам и заштита простора“

Изворишта Крупац1 и Крупац2

Прва зона санитарне заштите обухвата непосредно извориште са објектима и уређајима за експлоатацију воде лоцирани на изворишту, где се не дозвољава никаква активност нити боравак лица изузев особља запосленог у институцији која врши експлоатацију и дистрибуцију воде. У случају Крупачког врела под непосредним извориштем треба подразумевати подручје извирања подземне воде на врелу 1. Заштитна зона треба да буде низводно од последње тачке извирања 30м, а узводно још 50м. изнад тачке повремениг истицања. Бочно, лево и десно од овог правца непосредна зона заштите треба да се простире по 50м. с једне и друге стране. Ово је најнепосреднији слив изворишта где било каква активност или присуство, с обзиром на састав и порозност терена (јак испуцали кречњаци и кречњачка дробина/ могу директно утицати на квалитет воде /физичко - хемијски и бактериолошки састав).

Друга зона санитарне заштите; Будући да се подземне воде формирају, крећу и дренирају искључиво кроз карстни колектор, то би друга зона санитарне заштите, теоретски посматрано, обухватила цело сливно подручје врела. Међутим, спровођење заштитних мера на тој површини практично није могуће. Ми ћемо у циљу безбедности предложити да границе друге заштитне зоне обухвате и извор бр.2. Сем тога бочно од једног до другог извора ова зона треба да се простире још по 250м. Узводно од извора број 1, уз постојећу јаругу према путу Крупац – Одоровци, ширина заштитне зоне треба да буде по 150м. лево и десно, све до поменутог пута.

Сем тога што се читава сливна површина Крупачког врела не може заштитити из практичних разлога, у прилог томе могу се навести и следеће чињенице које могу "ублажити" захтеве за постављање друге зоне санитарне заштите:

- на целом сливном подручју врела нема површинских токова, већ се атмосферске воде у високом проценту инфилтрирају директно у подземље /док други део падавина испари,
- на сливном подручју врела нема насеља /осим усамљених сточарских колиба/, нити било каквих индустријских и других објеката или ратарских површина са отпадним водама или штетним материјама,
- да подземне воде циркулишу кроз јако испуцале и карстификоване кречњаке, са велике површине и значајних растојања, па постоји релативна могућност самопречишћавања,
- да циркулација подземних вода силази доста дубоко испод површине терена.

Трећа зона санитарне заштите не зависи од хидро – геолошких услова изворишта, те је овде нећемо третирати.

Извориште Градиште

Појас непосредне санитарне заштите - зона строгог режима обухвата непосредну околину објекта водовода / врела, издани, постројења и свих уређаја за црпљење, прераду. Сакупљање и потискивање воде /, транзитног и дистрибутивног система. Овај појас служи искључиво за потребе водовода, те се у њему не дозвољава друга активност. Овај појас мора бити ограђен, поплочан или засејан травом. Његова површина се несме ђубрити, нити засађивати дрвећем са дубоким корењем. У овај појас могу имати приступ само у водоводу запослена лица која су под санитарном контролом. Појас непосредне санитарне заштите одређује се посебно за све објекте водоводног система / захват воде, црпна станица, постројење за кондиционирање резервоара, комора за прекид притиска, главни довод и мрежа /.

Појас уже санитарне заштите - зона ограничења има за циљ да заштити воду која напаја водне објекте, на њеном површинском или подземном току, као и већ каптирану воду од секундарног загађења. У појасу уже санитарне заштите забрањује се свака изградња објеката, копање канала и извођење земљаних радова. У овом појасу несме пробити горњи / заштитни / слој земљишта, а то значи да се несме копати шљунак, песак, глина и сл. Не дозвољава се грађење уређаја за уклањање отпадних материјала / канализација, нужничке јаме, ђубриште/ несме се гајити стока, нити ђубрити земљиште или обавити било каква делатност која би могла загадити водоносни слој и изменити квалитет воде у објекту за снабдевање водом, која се напаја подземном водом. Овај појас не захтева ограђивање земљишта, већ само обележавање видним знацима. Искоришћавање земљишта дозвољава се само за гајење култура трава / луцерке, детелине и сл. / За воћњаке без ђубрења.

Појас шире санитарне заштите - зона санитарних посматрања обухвата читаву територију на којој станују потрошачи воде и обухвата и осталу заштићену површину преко које би се ако на истој не одржава одређени санитарни режим, могле да пренесу водом инфективне болести или узрокују нека друга погоршавања квалитета или количине воде. Дозвољено је слободно коришћење земљишта, уз изузетне мере ограничења, које прописују надлежни органи здравствене службе. са циљем да се спречи или отклоне нехигијенске прилике на том подручју, које би могле проузроковати цревне заразне болести и њихово преношење путем водовода.

Надлежни здравствени органи обавезни су да врше хигијенско -епидемиолошки надзор над овим подручјем, нарочито у погледу кретања цревних зараза и других масовних обољења, проузрокованих употребом неисправне воде.

Посебну пажњу због регионалног значаја, треба посветити **Регионалном систему за водоснабдевање "Завој"**. Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08) као и Водопривредном основом Републике Србије предвиђене су 3 зоне заштите (реферална карта бр.2). У делу Просторног плана који обухвата део слива водоакумулације "Завој" и део вансливних површина у подбранском делу, као и део слива Топлодолске реке узводно од водозахватног објекта за превођење великих вода у водоакумулацију "Завој", успостављају се следеће зоне заштите изворишта:

1. зона непосредне заштите изворишта утврђује се:

- у односу на коту нормалног успора (КНУ) водоакумулације "Завој" од 612,5 м н.в. и обухвата простор у ширини од 100 м низводно од круне бране и појас ширине минимум 20 м дуж узводног обода круне бране и у акваторији око водозахватног и преливног објекта;

- у односу на коту водозахватног објекта за превођење великих вода из Топлодолске реке у водоакумулацију "Завој", од око 620 м н.в. (узводно од ушћа Засковачке реке у Топлодолску реку) и обухвата простор пречника минимум 20 м око водозахватног објекта;

Успоставља се режим строгог санитарног надзора са забраном изградње, коришћења простора и одвијања активности које нису у функцији водопривреде.

2. ужа зона заштите изворишта утврђује се:

- узводно од профила бране у појасу ширине 500 м дуж обала акумулације рачунајући од обалске линије у односу на коту максималног успора (КМУ) од 615,9 м н.в.;
- узводно од водозахватног објекта за превођење великих вода из Топлодолске реке у водоакумулацију "Завој", у појасу од 500 м дуж њених обала;

Успоставља се режим сталног санитарног надзора, са забраном изградње и контролисаним коришћењем простора.

Изузетно, дозвољава се проширење или изградња новог стамбеног (викенд) објекта као замена постојећег или за решавање стамбених потреба чланова постојећег домаћинства, као и реконструкција економских објеката уз обавезу контролисаног елиминисања чврстог отпада и обезбеђења санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода. За потребе туристичко-рекреативног коришћења водоакумулације дозвољава се уређење излетничких и риболовних стаза и планирано уређење приобаља (плаже, отворени спортски терени, понтони, сидришта, санитарни објекти, угоститељски објекти, сервис спортске опреме и слично) са санитарно обезбеђеним објектима за дневни боравак посетилаца и пратећом инфраструктуром (ложишта, заклони од кише и сл.). Поред наведених изузетака, на простору уже зоне заштите забрањује се градња свих инвестиционих објеката, осим објеката у функцији заштите и коришћења водоакумулације. У ужој зони заштите забрањена је експлоатација камена, шљунка као и сви други рударски радови.

До доношења интегралног програма уређења пољопривредног земљишта, задржава се постојећа структура пољопривредних површина, уз поштовање принципа обраде и сетве према нагибу и типу земљишта. Употреба средстава за заштиту биља и минералних ђубрива мора бити усаглашена, по врсти и количини, са агропедолошким условима и режимом заштите вода. Ограничава се обим економске експлоатације шума, одређивањем ових шума за заштитне шуме, као приоритетном функцијом. Газдовање шумама ускладиће се са интересима водопривреде, првенствено у погледу заштите од ерозије и потенцијалних клизишта у току експлоатације водоакумулације.

Забрањује се вршење радњи које могу угрозити водоакумулацију (формирање депонија комуналног отпада, формирање нових гробља, закопавање угинуле стоке, превоз, складиштење и испуштање опасних и штетних материја и друго). Приоритет има обезбеђење услова за примену одговарајућих мера заштите од отицања стајњака, осоке, фекалија и других органских загађења преко површинских и отпадних вода. По успостављању уже зоне заштите, потребно је извршити санитацију постојећих стамбених и економских објеката, објеката за одмор и рекреацију, као и санитарно уређење терена (уклањање депонија, одлагалишта сточног ђубрета, осоке и слично, као и изградња санитарних објеката и повезивање економских објеката са хигијенским депонијама на начин да се спречи испирање у водотоке) што обезбеђује инвеститор водопривредног објекта. Чврсти отпади, као и садржаји из непропусних септичких јама и сувих нужника морају се редовно сакупљати и износити са подручја слива на за то прописане локације.

Развој саобраћајне инфраструктуре ограничава се на категорију локалних јавних путева, пољских и шумских путева. Дуж јавних путева обезбеђује се инфраструктура за прикупљање атмосферских вода, са сепараторима нафтних деривата. Путеви који се изводе за потребе водопривреде користе се и за потребе локалног саобраћаја. Изградња преносне и дистрибутивне електро-енергетске и телекомуникационе мреже, локалних водовода и слично није ограничена.

Границе уже зоне заштите морају бити видно означене стубовима са натписним плочама и то у равним линијама у размаку од 500 до 1.000 м, у делу постојећих насеља у размаку од најмање 100м и у свим тачкама пресека са јавним путевима, надземним и подземним инфраструктурним водовима, водотоцима и каналима.

3. шира зона заштите утврђује се на подручју дела слива:

- реке Височице на територији Републике Србије узводно од бране "Завој", у делу који није обухваћен непосредном и ужом зоном заштите изворишта, и то: од профила бране "Завој" у атару села Завој у општини Пирот граница шире зоне заштите у правцу истока прати морфолошку вододелницу до Државне границе (КО Топли До), скреће ка југоистоку, пратећи вододелницу и Државну границу прелази из општине Пирот (КО Росомач) у општину Димитровград (КО Сенокос) у зони врха Мучибаба (кота 1.727 м н.в.) и пружа се до врха Сребрна глава (кота 1.933 м н.в.), наставља у правцу југа пратећи Државну границу и морфолошку вододелницу дела слива Височице на територији Републике Србије, пресеца ток Височице источно од насеља Доњи Криводол (КО Горњи Криводол) и наставља у правцу југозапада до пресека границе КО Влковија и Државне границе код граничног камена 283 на територији општине Димитровград, наставља у правцу севера и пратећи морфолошку вододелницу гребеном Видлича прелази из општине Димитровград (КО Браћевци) у општину Пирот (КО Славиња) код врха Славињски камик (кота 1.354 м н.в.), пресеца државни пут И реда Р-121 (КО Рсовци), пружа се источно од водоакумулације "Завој" до локалитета "Богданац" (кота 975 м н.в.) где се повија и долази до профила бране "Завој" (КО Завој) из правца запада;

- узводно од водозахватног објекта за превођење великих вода из Топлодолске реке у водоакумулацију "Завој", у делу који није обухваћен непосредном и ужом зоном заштите изворишта, и то: од профила водозахватног објекта у атару насеља Топли До у општини Пирот граница шире зоне заштите у правцу севера прати морфолошку вододелницу до попречног гребена Старе планине ("Бабин зуб - Жаркова Чука - Прилепски Врх - Тупанар - Миџор"), где скреће у правцу истока, накратко прелази из општине Пирот (КО Топли До) у општину Књажевац (КО Црни врх), у зони "Бабиног зуба" (кота 1.757 м н.в.) и Прилепског врха (кота 1.906 м н.в.) и пружа се ка главном гребену Старе планине до коте 2.077 м н.в. и Државне границе, повија ка југу и наставља по морфолошкој вододелници која се поклапа са Државном границом и главним гребеном Старе планине до врха "Врајја глава" (кота 1.934 м н.в.) где скреће ка југозападу и поклапа се са попречним гребеном Старе планине ("Браткова страна"), односно границом слива водоакумулације "Завој" до локалитета "Белан" (кота 1.576 м н.в.), где скреће ка југу и пратећи вододелницу преко врха "Дебели дел" (кота 1.231 м н.в.), повија ка западу и долази до профила водозахватног објекта из правца истока, преко "Лилкове шије" (кота 893 м н.в.).

Успоставља се режим селективног санитарног надзора, са контролисаним изградњом и коришћењем простора.

Због потенцијалног еколошког оптерећења, горе наведене зоне санитарне заштите Завојског језера се могу сматрати прелиминарним, до израде Елабората о зонама санитарне заштите Завојског језера, а према Правилнику о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (Сл.гласник РС бр.92/08).

Коришћење и уређење пољопривредног и шумског земљишта биће засновано на решењима и одредбама основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног и шумског земљишта. У насељима и зонама са стамбеним, туристичким и економским објектима, код којих се на било који начин могу угрозити изданске, површинске воде и водоакumulација, мора се обезбедити санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање или одвођење отпадних вода ван слива водоакumulације, што условљава реализацију канализационих система и одговарајућих ППОВ односно, тамо где то није рационално ни изводљиво, изградњу и уређење непропусних септичких јама, уз организовање службе која ће се старати о њиховом пражњењу. Такође потребно је спровести комплетну санитацију насеља са изградњом хигијенских депонија, хигијенских клозета, као и асанацију постојећих мини фарми, тако да испуњавају све санитарно-техничке услове који обезбеђују потпуну сигурност од загађивања вода и тла.

За потребе туристичко-рекреативног коришћења слива водоакumulације дозвољава се реализација скијалишта на Старој планини (сектори "Топли До", "Мрамор/Гостуша", "Дојкинци/Копрен", "Јеловица/Росомач" и "Сенокос/Сребрна глава"), скијалишта "Видлич", пратеће инфраструктуре и санитарно обезбеђених објеката за потребе скијаша (ски ресторани, заклони и слично), излетничких и спортско-рекреативних стаза са мањим објектима за предах туриста (одморишта, видиковци, надстрешнице за склањање од невремена) и зона туристичке изградње, под условом санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода, а тамо где је могуће и одвођења отпадних вода ван слива водоакumulације.

Рударски објекти и радови могу се изводити условно, само ако је у њиховом пројектовању и извођењу обезбеђено канализација и пречишћавање отпадних вода, као и њихова рецикулација у производном процесу, односно одводњавање пречишћених вода изван зона заштите, према посебним техничким прописима. Развојем и уређењем регионалне саобраћајне инфраструктуре обезбедиће се услови за несметано одвијање транзитног путничког и робног промета, уз контролисан превоз опасних и штетних материја које могу трајно и у значајном обиму да угрозе извориште водоснабдевања. Дуж државних путева обезбедиће се инфраструктура (водонепропусне риголе и слично) и уређаји за прикупљање, одвођење и санитарно прихватљив третман загађених атмосферских вода, као и привремен пријем отпадних материја у случају акцидента у редовном саобраћају.

Развој и уређење локалне саобраћајне и техничке инфраструктуре реализоваће се без посебних захтева у погледу заштите водоакumulације.⁴

Заштита од вода

Заштита од поплава оствариваће се применом, односно оптималном комбинацијом:

1) хидротехничких мера, које чине:

- пасивне мере заштите (заштита линијским одбрамбеним системима - насипи, регулациони радови, чији се степен заштите прилагођава вредностима садржаја који се бране)
- активне мере заштите - ублажавањем поплава таласа у акумулацијама;

2) организационих мера просторног и урбанистичког планирања, којима се спречава изградња нових скупих урбаних, привредних и инфраструктурних садржаја у зонама које су посебно угрожене од поплава.

6.2.2. Канализациони систем

У циљу даљег побољшања канализационог система и планско-развојних пројеката, у планском периоду предвиђа се:

- Наставак и завршетак радова на изградњи канализационе мреже у селима Крупац и Пољска Ржана
- Израда пројектне документације и изградња постројења за пречишћавање отпадне воде (ППОВ) града Пирота и села Крупца.

Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08) предвиђени су сепаратни канализациони системи и на територији Општине Пирот то су:

- комплетирање канализационог система за отпадне воде са ППОВ и развој система за одвођење атмосферских вода на грађевинском подручју Пирота (у складу са Генералним планом Пирота)
- сепаратни гравитациони систем Топли До - Засковачка река (у сливу Топлодолске реке) који има висинску разлику од око 300 м и покрива целокупан потез од туристичког центра „Топли До 2“ (900 м н.в.), са туристичким пунктом Топли До 1, туристичким селом Топли До све до ушћа Засковачке реке у Топлодолску реку (испод водозахватног објекта за превођење дела великих вода из Топлодолске реке у водоакumulацију „Завој“) где се планира ППОВ (600 м н.в.) и на овај систем ће се прикључити посебни системи за евакуацију отпадних вода из праваца:
 - туристичког насеља „Ракитска Гора“, код туристичког села Топли До, са посебним ППОВ, које може бити у употреби до стављања у функцију објекта за превођење дела великих вода из Топлодолске реке у водоакumulацију „Завој“
 - туристичког центра „Мрамор“, код туристичког центра „Топли До 2“, са посебним ППОВ, које може бити у употреби до стављања у функцију објекта за превођење дела великих вода из Топлодолске реке у водоакumulацију „Завој“
- сепаратни гравитациони систем Дојкинци - Врело (у сливу Дојкиначке реке) који има висинску разлику од око 400 м и покрива целокупан потез од туристичког насеља Дојкинци 2 (1.100 м н.в.) преко туристичког насеља „Дојкинци 1“ и туристичког села Дојкинци све до туристичког насеља „Врело“, односно испод ушћа Јеловичке реке у Дојкиначку реку где се планира ППОВ (700 м н.в.) и на овај систем ће се, код туристичког насеља Врело, прикључити посебан систем за евакуацију отпадних вода из правца туристичког насеља „Јеловица 1“ и туристичког села Јеловица

⁴ Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08)

- сепаратни гравитациони систем Росомач - Градиште (у сливу Росомачке реке) који има висинску разлику од око 150 м и покрива потез од туристичког насеља „Росомоч 2“ (1.000 м н.в.) до туристичког села Росомоч, односно низводно од села, где се испод локалитета Градиште планира ППОВ (850 м н.в.)
- сепаратни гравитациони систем Завојско језеро - подбрански део (у непосредном сливу Завојског језера) који има висинску разлику од око 250 м и покрива потез од туристичког насеља „Завојско језеро“ (750 м н.в.) до туристичког насеља у подбранском делу Завојског језера, односно низводно до планираног ППОВ (500 м н.в.) и на овај систем ће се прикључити посебни системи за евакуацију отпадних вода из праваца
- туристичког насеља „Гостуша 1“ и туристичког села Гостуша, у коридору планираног пута северном обалом језера, код подбранског дела
- туристичких садржаја на јужној обали језера (ван уже зоне заштите), код туристичког насеља „Завојско језеро“
- посебни мали системи са ППОВ за мешовито насеље Темска и излетнички туристички пункт „Басарски камен“, туристичко село Височка Ржана и друга насеља (у сливу Височице)
- посебни мали системи са ППОВ за села у функцији туризма Рсовци, Бела и друга села (у сливу Височице)
- У постројењу за пречишћавање отпадних вода Технологија пречишћавања мора бити таква да се ни на који начин не ремети квалитет водотокова на Старој планини.

Генерална оријентација и будуће планирање изузев побољшања постојећих услуга, је на изради и реализацији плана изградње постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) чија је локација одређена у оквиру постојећег Генералног плана Пирота. Несумњиво је да би овај пројекат пуно значео и самом Пироту, јер се сада сва канализација излива у речни реципијент. Његовом изградњом би се побољшао квалитет Нишаве, побољшала би се животна средина, дао велики допринос очувању еко система, подигао степен квалитета воде, дао нов квалитет реци и омогућио коришћење реке као природног богатства, а и битно смањила средства која се улажу за њено чишћење и пречишћавање. Како се ради о већем броју Општина које би требало да буду заинтересоване за овај пројекат треба размотрити могућност заједничког деловања и улагања средстава.

6.2.3. Извори воде у Општини Пирот

Вода каптирана на извориштима Општине Пирот може се користити за водоснабдевање уз хлорисање у циљу елиминисања бактериолошког загађења. На појединим извориштима, у краћим временским периодима (у летњим месецима или приликом топљења снега) јављају се замућења, тако да је у тим интервалима потребно извршити третман воде пре упуштања у систем.

На подручју Општине Пирот познат је већи број изворишта значајног капацитета: (Кавак, Крупац 1 и 2, Градиште, Јеловичко врело, Водовија), као и изванредан број извора са нешто мањом издашношћу, али перспективних са аспекта водоснабдевања (Бездан, Ћелташ). Постоји и већи број извора мање издашности, али сасвим довољне за водоснабдевање села у близини.

Укупне количине воде карстних изворишта у периоду минималне издашности износе 860 l/s (према подацима из Извештаја Геозавода из 1990. године). Изворишта на којима су до сада изграђене каптаже за водоснабдевање имају укупну издашност око 530 л/с, с тим да се са већег броја изворишта, осим оних који снабдевају градски систем, у маловодном периоду расположиве количине воде користе делимично. Остатак воде одлази у водотокове и одржава равнотежу у екосистему.

Изворишта на која се у перспективи рачуна за потребе водоснабдевања Пирота и приградских насеља су изворишта подземне воде Кавак, Крупац 1 и 2 и Градиште, а такође и Бездан и Ћелташ на којима се врше детаљна истраживања. За потребе снабдевања индустрије техничком водом могу се користити изворишта Сарлах и Бањица, која могу обезбедити укупну издашност у минимуму од око 350 л/с.

Завојско језеро

Укупна запремина водоакмулације "Завој" износи 170.000.000m² од чега је корисна запремина 140.000.000m². Површина слива водоакмулације "Завој" износи око 554,8km². Површина водоакмулације "Завој" при КНУ износи око 6,1km² и простира се на око 14km речног тока Височице, са највећом ширином језера око 1.000m и највећом дубином око 80m.

Из водоакмулације "Завој" вода се наменски испушта и прерађује у ХЕ "Пирот", а искоришћена вода одлази у компензациони базен (36ха) на десној обали Нишаве, чији је задатак да врши дневно регулисање притока. Поред овог, на левој обали Нишаве постоји и резервни компензациони базен (5ха) који при великом водостају реке треба да прими воду која тренутно не може да уђе у реку. Са главним базеном је повезан сифоном који пролази испод Нишаве, а у летњим месецима се користи као градско купалиште.

Завршетком фазне реализације објекта водоакмулације "Завој" успостављају се услови за развој планског решења Нишавског регионалног подсистема водоснабдевања и Нишавског подсистема Јужноморавског речног система, које ће обезбедити следеће приоритетне намене:⁵

1) Снабдевање водом највишег квалитета

Водоакмулација "Завој" омогућиће дугорочно снабдевање водом становништва у конзумној зони низводних насеља општина Димитровград, Пирот, Бела Паланка, Гаџин Хан, Ниш и Мерошина, прикључком на овај систем. Корисници вода из Нишавског подсистема, за високи стандард који ће добити очувањем количина и квалитета воде у сливу и изворишту акмулације "Завој", учествоваће у надокнади изгубљене користи - ренте узводним корисницима подручја слива и изворишта унутар Парка природе којима се због придржавања прописаних режима заштите, уређења и коришћења подручја Парка природе и зона заштите изворишта на очувању квалитета воде за пиће, значајно смањују могућности производње и добити. У том смислу, становници подручја Парка природе, посебно они из његовог најчистијег дела изворишта воде за пиће, биће посебно стимулисани да очувају Парк природе и извориште од загађења.

⁵ Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08)

2) Снабдевање технолошком водом

Са оживљавањем привредних активности створиће се потреба и услови за захватање технолошке воде из речног система, јер су изворишта воде високог квалитета резервисана искључиво за снабдевање насеља. Индивидуални системи за снабдевање технолошком водом (из сопствених каптажа и извора), као што је случај код АД "Тигар", задржавају се у функцији.

3) Управљање водним режимима

Оперативно управљање водним режимима оствариће се испуштањем из водоакумулације "Завој"

- гарантованог протока од 0,6 m³/s, преко испуста на брани "Завој", чиме се на читавом току реке Темштице низводно од ушћа Височице поправљају водни режими, повећавају протоци у маловодним периодима, ублажавају таласи великих вода, стварају услови за формирање мале акумулације узводно од насеља Темске са стабилном акваторијом вишенаменског значаја, намењене житељима Темске за потребе пољопривреде, туризма и рекреације на води и утиче на очување и унапређење природног окружења у околини (узводно и низводно) манастира Св. Ђорђа, као и код хидроелектране и средњевековног утврђења Темац, с тим да се део наменски испуштеног протока за еколошке потребе користи за снабдевање водом планираног акватичког комплекса у подбранском делу водоакумулације "Завој";

- протока за потребе ХЕ "Пирот", до око 45 m³/s, којим се преко тунелске деривације спаја Завојско језеро са Нишавом и омогућава значајно управљање водним режимима на Нишави низводно од Пирота, с тим да се део наменски испуштеног протока за технолошке и еколошке потребе користи за снабдевање водом планираног акватичког комплекса у Пироту.

Реализацијом интегралног система Топлодолска река - Завојско језеро, побољшање водних режима реке у сливу Топлодолске реке и Темштице биће еколошки и водопривредно још ефикасније. Гарантована проточност ће износити 200 l/s у Топлодолској реци у зони ушћа са Височицом, 800 l/s у Темштици од ушћа са Височицом низводно ка насељу Темска (низводна проточност се повећава услед прилива гарантованог протока из Височице односно Завојског језера од 600 l/s) и 1.200 l/s у зони насеља Темска (услед додатног прилива вода из Засковачке реке).

4) Хидроенергетско коришћење водоакумулације

Сви протоци који се из водоакумулације "Завој" гравитационо упућују према регионалним подсистемима, хидроенергетски се прерађују у:

- МХЕ "Темац" на Темштици, са три агрегата, што омогућава врло флексибилно прилагођавање расположивим протоцима, инсталисане снаге 625 kW и годишњом производњом од 2,8 GWh;

- МХЕ "Завој" низводно од бране водоакумулације, инсталисане снаге 350 kW и годишњом производњом од 2,5 GWh;

- акумулационој ХЕ "Пирот" деривационог типа, инсталисане снаге 2 x 40 MW и просечне годишње производње 130 GWh (која ће се повећати за додатних 37,90 GWh након превођења дела великих вода Топлодолске реке) најквалитетније вршне енергије.

5) Ублажавање таласа великих вода и заштита од поплава

Водоакумулација "Завој" омогућава ефикасно ублажавање поплава и сврстава се у водоакумулације са вишегодишњим регулисањем протока, што је од посебног значаја на делу тока Височице и Темштице низводно од бране, као и на читавом току Нишаве, све до ушћа у Јужну Мораву. То захтева и да режим рада ХЕ "Пирот" у потпуности испоштује време и количину наменски испуштеног протока, како низводно од компензационих базена не би долазило до непредвиђених дневних осцилација водостаја Нишаве који угрожавају локалне комуникације.

На подручју слива водоакумулације "Завој" нема опасности од поплава, јер су насеља углавном довољно уздигнута у односу на Височицу и мање притоке. Сигурност у долини Височице побољшаће се стављањем у функцију миниакумулације узводно од МХЕ "Темац", са запремином око 30.000 м³. Постоји могућност јављања локалних проблема мањих бујица, који се могу санирати без већих захвата у простору.

Крупачко језеро

Крупачко језеро се налази југоисточно од Пирота између села Крупац и Великог села. Дугачко око 1.5 км, са просечном ширином око 200 м, а местимично дубоко и до 5 м и прекривено је великом количином хидрофилне вегетације. Језеро добија воду из великог броја извора, од којих се највећи зове Ђошка. Вода отиче из језера и улива се у Нишаву код села Крупца, па отуда и потиче назив овог језера.

Суковско језеро

Суковско језеро се налази југоисточно од Пирота у плодном Суковском (Белополском) пољу. Само поље обухвата простор између села Сукова, Малог Јовановца и Великог Јовановца, а језеро се налази на око 1.5 км северозападно од центра села Сукова, па отуда и потиче назив овог језера.

Беровачко језеро

Беровачко језеро налази се у Беровачком крашком пољу које се простира између долине Присјанске реке и клисуре Јерме, југоисточно од Пирота. Само крашко поље дугачко је око 8км, а особено је по томе што се у пролеће образује мало језеро на његовом дну, да би оно убрзо по престанку киша усахло кроз поноре. У близини се простира и долина реке Јерме, на чијој се долиној страни налази пећина Ветрена дупка, која је системом канала повезана са понорима у Беровачком пољу;

У будућем периоду предвиђа се да се недостајуће количине воде у региону могу надоместити коришћењем воде из акумулације Завој или захватањем и пречишћавањем вода са природних водотокова. Водопривредном основном Републике Србије планира се изградња Доње-јужноморавског регионалног система, са Нишавским подсистемом као саставним делом. Обзиром да се ради о веома скупом систему, који се може градити само у сарадњи са Републиком Србијом и градом Нишем као носиоцем, Пирот ће се снабдевати претежно са карстних изворишта, док њихова издашност то буде омогућавала.

Значај водених површина захтева интензивнији рад на њиховом унапређењу, коришћењу и заштити. Окосницу будућег система за водоснабдевање ће чинити новопроектване акумулације у зони заштићених изворишта, каква је, према Просторном плану Републике Србије и цела Стара планина, али и постојеће акумулације. Посебну пажњу треба обратити на Завојско језеро и његову заштиту од даљег загађења, с обзиром да је то подручје нападнуто великим бројем нелегално подигнутих објеката, без водоводне и канализационе мреже. Одрживо коришћење воде ће се обезбедити изградњом нових

мини акумулационих система на подручју Општине. То ће у многоме помоћи развоју локалне али и шире заједнице, уколико се исти користе вишенаменски и то: за водоснабдевање, добијање електричне енергије, наводњавање, за обезбеђење гарантованог протицаја река у периоду суша или за заштиту подручја од великих вода.

Приоритети развоја водопривредних система су:

- Санација, реконструкција и доградња водоводних и канализационих система;
- Израда постројења за пречишћавање отпадних вода;
- Израда водопривредне основе, посебно Старе планине као изворишта најквалитетније воде.

6.3. Енергетска инфраструктура

Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Службени гласник РС бр. 115/2008) предвиђен је развој електроенергетске мреже и објеката по напонским нивоима и то за:

1) далеководе и ТС 110 kV, радови на повећању капацитета постојећих електро-енергетских објеката, имајући у виду да је на овом подручју изграђен поуздан систем преноса електричне енергије, као и изградње нових електро-енергетских објеката, у циљу обезбеђења поузданог напајања електричном енергијом туристичког ризорта, и то:

- изградња далековода 110 kV на правцу ТС 110/35 kV Сврљиг - туристички ризорт Јабучко равниште, до нове трафостанице ТС 110/35(20) kV Јабучко равниште (мањим делом пролази преко територије општине Пирот);

2) далеководе и ТС35 kV, реконструкција постојећих електро-енергетских објеката и изградњу нових у циљу обезбеђења поузданог напајања и двостраног система снабдевања електричном енергијом конзумног подручја, посебно туристичких центара, и то:

- изградња новог далековода ДВ35 kV од трафостанице ТС35/10(20) kV Голема Река, до ТС35/10(20) kV Топли До за ТС Топли До;
- изградња ТС35/10(20) kV Топли до (2x4 MVA) за туристички центар "Топли До";
- изградња новог далековода ДВ35 kV од трафостанице ТС35/10 kV Топли До до ТС 35/10(20) kV Темска;
- изградња новог далековода ДВ35 kV од трафостанице ТС35/10(20)kV Топли До до туристички центар "Мрамор" са новом трафостаницом ТС35/10(20) kV Мрамор, односно до ТС 35/10(20) kV Дојкинци и даље до постојеће ТС 35/10(20) kV Височка Ржана;
- замена трансформатора у ТС35/10(20) kV Височка Ржана (2x4 MVA);
- изградња новог далековода ДВ35 kV од трафостанице ТС35/10(20)kV Височка Ржана до ТС35/10(20) kV Сенокос;
- истраживање могућности за повезивање надземним и кабловским ДВ на правцу од ТС110/35(20) kV и ТС35/10(20) kV Јабучко равниште ка ТС35/10(20) Топли До и Голема река у циљу обезбеђења поузданог напајања;
- изградња (одвајање) директног далековода ДВ 35 kV, са ДВ 35 kV Темска ТС35/10 kV-Пирот 4 ТС 35/10 kV, до ТС110/35 kV Пирот 1, у циљу обилажења ТС Пирот 4 ТС 35/10 kV која се налази у комплексу Тигра;
- изградња кабловског вода 35 kV од ТС110/35 kV Пирот 2 до ТС35/10 kV Пирот 8;
- изградња далековода ДВ35 kV Нишор - Темска;
- изградња далековода ДВ35 kV Пирот - Бела Паланка;
- прилагођавање ТС35/10 kV за систем даљинског управљања, уз примену информационих система;
- реконструкција електро-енергетских објеката: ТС35/10 kV Пирот 8, ТС35/10 kV Пирот 5 прва фаза, ТС35/10 kV Пирот 5 друга фаза, ТС35/10 kV Звонце, ТС35/10 kV Димитровград 2 доградњом 10 kV постројења;

3) далеководе и ТС10(20)/0,4 kV значајним унапређењем у функцији поузданијег снабдевања електричном енергијом планираног развоја туристичког ризорта, туристичких центара и насеља и скијалишта, путем реконструкције постојећих и изградње нових надземних и кабловских ДВ (приоритетно на правцу Црни врх-Јабучко равниште), у складу са дефинисаним параметрима снаге и енергије, ради сагледавања преносне моћи ДВ и ТС 10(20)/0,4 kV и оптималних уклопних стања (за све варијанте падова напона).

У планском периоду циљеви развоја енергетске инфраструктуре су:

1. успостављање ефикасног система планског управљања и експлоатације изграђених енергетских ресурса, уз примену савремених решења и модернизације система преноса и дистрибуције;
2. стварање услова за поуздано и рационално напајање електричном енергијом конзумног подручја, постојећих и планираних насеља и локалитета;
3. интензивније коришћење хидропотенцијала за изградњу МХЕ енергије из алтернативних обновљивих извора, посебно хидропотенцијала за изградњу МХЕ;
4. коришћење алтернативних извора енергије, као што су: енергија сунца, енергија ветра;
5. коришћење "одрживих" извора енергије, као што су: целулозни отпадци из пољопривредне производње, или коришћење биогаса произведеног из сточарства;
6. Коришћење геотермалне енергије, пре свега са термалног изворишта Даг Бањице (која се налази у близини Пирота).

6.4. Телекомуникациона и поштанска инфраструктура

У циљу побољшања развоја телекомуникационе инфраструктуре предвиђа се:

1. Повећање броја веза између градског центра и сеоских средина;
2. Израда нових телефонских централа и елиминисање двојних веза, пре свега у сеоским срединама;
3. Побољшање интернет веза и омогућавање новим провајдерима несметан развој;

У циљу побољшања постојећег стања пошта, предвиђено је да се отворе нове поштанске јединице у свим центрима заједнице насеља, тамо где сада не постоје. Развој поштанске мреже предвиђа:

1. побољшање просторне дистрибуције и опремљености поштанских јединица уз увођење нових услуга у поштанском саобраћају;
2. могућност функционисања дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти;
3. отварање одговарајућих броја шалтера поштанске службе, пре свега у насељима са специфичним функцијама;
4. реализацију поштанских јединица у зонама туристичког развоја, у већим туристичким насељима и туристичким селима.

6.5. Комунална инфраструктура

У циљу интензивнијег и ефикаснијег решавања проблема неадекватног начина одлагања и депоновања комуналних отпадних материјала, уз рационално коришћење простора, рационално улагање средстава и постизања задовољавајућег квалитета животне средине Влада Републике Србије је 2003. године усвојила Националну стратегију управљања отпадом, заједно са програмом приближавања Европској Унији. На територији Србије је утврђено 29 региона за управљање отпадом. Тако је за цео пиротски округ, који обухвата Општине Пирот, Димитровград, Белу Паланку и Бабушницу, планирана једна регионална депонија. Њено лоцирање на територији Општине Пирот је имплицирано упоредном анализом различитих погодности и ограничавајућих фактора и применом принципа "већу количину отпада транспортовати на мању даљину, а мању количину на већу даљину". Планирана локација је Мунтина падина удаљена око 5км од Пирота у правцу северозапад, а планирани капацитет 50 година. У току су завршни радови на изградњи депоније чиме ће се решити проблем одлагања и депоновања комуналних отпадних материјала.

У планском периоду у области третмана комуналног отпада предвиђа се: затварање постојећих несанитарних депонија (дуж путева, речних токова и у близини сеоских и градских насеља), завршетак изградња нове регионалне санитарне депоније, њено стављање у функцију и установљавање децентрализованог система управљања отпадом, који би укључио и сеоска насеља (прикупљањем органског и неорганског отпада, прераду органског отпада и даљу дистрибуцију неорганског отпада крајњим корисницима, тј. откупљивачима секундарних сировина). Такође, неопходно је и систематско затварање и рекултивација постојећих депонија пре свега на Старој планини, уз детаљно геолошко и хидротехничко истраживање и анализа квалитета подземних вода у непосредној близини сваке депоније, због процене еколошке угрожености земљишта, као и одређивање мреже локација трансфер станица (у складу са пројектима за регионалне депоније, критеријумима удаљености од насељених места и депонијских простора и др.) из којих би се отпад превозио на место прераде и коначног одлагања.

Планско опредељење је и да развој регионалне депоније у наредним фазама обухвати и реализацију рециклажног постројења, у коме ће се потенцијалне сировине (стакло, метал, папир и пластика) сепаратно одвајати и укључивати у производни процес одређених индустрија, органске материје (лишће, отпаци од дрвета и трава) компостирати и прерађивати у органско ђубриво (потенцијално за биогаз), а несагориви и неразградиви отпаци (шут, пепео, отпаци камена, опеке и сл.) користити за насипање путева или друге грађевинске потребе, чиме би се смањио запремински удео укупне количине отпада.

Структура отпада:

количина прикупљеног отпада	тона/дан	м ³ /дан	% проценат учешћа органских компоненти у отпаду	% папир	% стакло
домаћинства	78	130	57	40	3
јавне установе	3,5	6	5	90	5
индустрија	28	47	35	50	2

6.6. Производња и дистрибуција топлотне енергије

6.6.1. Производња топлотне енергије

Због економичнијег, еколошки здравијег и рационалнијег снабдевања корисника топлотном енергијом и сигурнијом и поузданијом производњом топлотне енергије, идеја је да се изградњом једне котларнице „СЕЊАК“ на периферији града Пирота, изврши гашење свих пет постојећих котларница у граду, тј. четири котларнице („Чешаљ“, „АТП“, „Бујица“, „Суд“) у тзв. „пазарском“ делу града у првој фази градње и једне котларнице „Централа“, у другој фази градње у тзв. „тијабарском“ делу града са даљом топлификацијом града Пирота.

Све постојеће котларнице су у ужем центру града и како због застарелости опреме тако и због неефикасности (степен корисности око 60% - 65%) , стварају проблеме како у експлоатацији повећаном потрошњом горива, тако и повећаним загађењем ваздуха у непосредној близини котларница.

Новопроектовани објекти котларница „СЕЊАК“ и складишни резервоар мазута предвиђени су за изградњу на периферији града Пирот у насељу „Сењак“ на катастарској парцели бр. 4161 КО Пирот – град, на парцели на којој нема постојећих објеката. Око објекта котларнице планирана је изградња саобраћајнице и платоа, која омогућава манипулацију ватрогасним и осталим возилима, као и везу са главним градским уличним саобраћајницама.

У првој фази предвиђена је уградња три нова котла (2 котла инсталисане снаге 10,5 MW и један котла инсталисане снаге 6,5 MW) тако да је укупан инсталисани капацитет котларнице „Сењак“ 27,5 MW. Котлови су вреловодни (температура воде већа од 110°C) степена корисности 90% - 92 %. Као основно гориво користиће се за сада тешко лож уље - мазут, а природни земни гас је разматран за неку будућу фазу (када се изгради гасовод у Пироту). Пројектује се и ново складиште мазута - надземни вертикални самостојећи резервоар запремине 500 м³ са бетонском танкваном око њега која прима 100% запремине резервоара. Гориво се довози ауто цистернама, из којих се претоварним пумпама транспортује у складишни резервоар. Температурни режим рада топлотне мреже је 130/75°C. Регулација система је квалитативно-квантитативна, са променом температуре полазне воде у разводној мрежи према клизном дијаграму.

Изградњом котларнице „СЕЊАК“ предвиђена је и изградња 3 нова димњака висине $H = 38 \text{ m}$, чиме је имисија штетних гасова CO_2 и NO_x , као и чађи у околни простор смањена на најмању могућу меру испод максимално дозвољене концентрације - МДК за насељено подручје. Прохромски димњаци, постављени иза задње фасаде, састоје се од три димноводне цеви. Објекат ће бити прикључен на градску водоводну и канализациону мрежу. Цео објекат је пројектован и за рад на природни земни гас када се за то буду стекли услови.

У будућности се предвиђа проширење топлотног капацитета котларнице на 50 MW. Грађевинским пројектом је предвиђена и та фаза, тако да ће се у другој фази уградити још два додатна котла, израдити додатна цевна мрежа са пратећом арматуром, изградити два додатна димњака и евентално проширити капацитет за складиштење мазута.

Као основни енергенат користи се мазут, док природни земни гас остаје као алтернативно гориво у зависности од гасификација Пирота, тако да су котлови опремљени горионицаима за сагоревање мазута и природног земног гаса (комбиновани горионици). На котловима је предвиђена уградња економајзера (измењивача топлоте) на страни димних гасова, који би били активни када се као гориво користи природни земни гас, чиме се повећава степен корисности котлова на 98%. Употребом фреквентно регулисаних пумпи смањује се потрошња електричне енергије. Аутоматским радом целе котларнице коришћењем SCADA софтвера цео процес, тј. рад котларнице се води енергетски најефикасније са вођењем рачуна о заштити животне средине (контрола емисије штетних гасова са контролом рада горионика). Приликом пројектовања, градње и експлоатације биће примењени сви стандарди и прописи који афирмишу примену максималних мера заштите животне средине, природних и културно историјских добара, климе, површинских и подземних вода, флоре, фауне и тла. Изградњом овог објекта смањиће се трошкови при производњи топлотне енергије (повећаном енергетском ефикасношћу рада котлова, аутоматским радом целокупног постројења), побољшаће се квалитет снабдевања постојећих потрошача, као и оствариће се неопходни предуслови за прикључење нових потрошача. Имајући у обзир врсту и намену објекта повратак уложених средстава је изванредан са динамиком која се може предвидети прикључењем будућих корисника и уштедом аутоматским радом котларнице.

6.6.2. Дистрибуција топлотне енергије

Изградњом новог магистралног топловода од будуће котларнице „СЕЊАК“ планира се повезивање са свим постојећим котларницама у граду, чиме се омогућује централизован начин производње и дистрибуције топлотне енергије. Тиме би се постојеће 5 котларнице („Чешаљ“, „Суд“, „Бујица“, „АТП“ и „Централа“) угасиле и претвориле у подстанице. На тај начин се елиминише загађење ваздуха у центру града.

Постојеће котларнице греју вишеспратне стамбене објекте, јавне установе и пословни простор укупне површине од 192.200 m^2 .

Новопроектваном топловодом из котларнице предвиђена је и будућа топлификација постојећих стамбених објеката у насељу „Сењак“, као и подручја планираних за будућу изградњу стамбених зграда и изградњу спортско рекреативног центра (спортске дворане и затвореног пливачког базена). У периоду од 2011 – 2020 год. планирано је повећање грејне површине (стамбених, пословних и јавних објеката) укупне површине од 200.000 m^2 . Топловод је планиран да се изради од предизолованих челичних цеви положених у земљаном рову са уграђеном детекцијом цурења, чиме се топлотни губитци, као и евентуални губитци воде своде на најмању могућу меру. Температурни режим рада топловода је $130^\circ\text{C}/75^\circ\text{C}$, називног притисака 16 бар. Топловод је пројектован са бешавним цевима са фабричком предизолацијом на бази PURPEN/PEND сходно EN253 са уграђеним индикаторима влаге. Подземна топловодна мрежа од предизолованих цеви полаже се безканално. Заштитни слој земље (насипа) изнад подземно положене топловодне мреже може бити најмање 0,8 м изнад горње ивице топловода.

Приликом пројектовања, градње и експлоатације биће примењени сви стандарди и прописи који афирмишу примену максималних мера енергетске ефикасности.

Експлоатацијом котларнице „СЕЊАК“, као и новоизграђеног топловода са уградњом аутоматских компактних топлотних подстанци у сви објектима потрошача стварају се услови за примену система наплате стварно утрошене топлотне енергије, тј. примену тарифног система наплате утрошене топлотне енергије (kWh). Последица тога биће стварање неопходних предуслова и подстицаја за примену делотворних мера енергетске ефикасности на објектима потрошача (уградња термостатских вентила, изолација спољних зидова, уградња столарије са бољим топлотним карактеристикама).

За развој система гасификације, Просторним планом инфраструктурног коридора Ниш-граница Бугарске (Службени гласник РС бр. 86/09) на територији Општине планирана је изградња магистралног гасовода МГ-10, чија је траса дефинисана на графичким прилозима. Планом се предвиђа заштитни појас ширине 60м са обе стране осе гасовода (ужа зона заштите), односно 130м лево и десно од ужег појаса заштите (шира зона заштите).

7. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Концепт заштите и унапређења животне средине за подручје Плана заснован је на заштити простора, оптималном коришћењу природних ресурса, еколошки прихватљивом управљању природним вредностима, превенцији и контроли потенцијалних облика загађивања, заштити и мониторингу стања животне средине.

7.1. Заштита и унапређење животне средине

Према Просторном плану Републике Србије (Службени гласник РС бр. 88/10) подручје Општине Пирот спада у подручја веома квалитетне (подручје Старе планине са планинским врховима, тешко приступачним теренима и водотоцима I класе) и квалитетне животне средине (шумска подручја, туристичке зоне контролисаног развоја, пољопривредне, воћарске и виноградарске зоне, ливаде, пашњаци, водотоци II класе).

Просторни план Општине Пирот представља основу за:

- планирање простора за одрживо коришћење природних ресурса и очување природних вредности животне средине;
- успостављање превентивне заштите простора, а на основу процењених потенцијалних утицаја и негативних или позитивних ефеката на животну средину
- заштиту ваздуха од загађивања и побољшање његовог квалитета (избор најприхватљивијих енергената, централизовано загревање, енергетска ефикасност, коришћење обновљивих извора, саобраћајна матрица, систем зеленила, успостављање потпуног мониторинга квалитета ваздуха, дефинисање референтних мерних места и праћење утицаја на здравље становништва, уградња ефикасних филтерских постројења итд);
- заштиту вода од загађивања (планирано комунално опремање – колектори и канализациона мрежа, уређаји и постројења за пречишћавање отпадних вода, централно постројење за пречишћавање отпадних вода, водонепропусне септичке јаме као прелазна решења до реализације канализационе мреже, уређење водног земљишта);
- заштиту изворишта водоснабдевања (мере заштите непосредне, уже и шире зоне заштите);
- заштиту земљишта од нерационалног коришћења и загађивања (дефинисана грађевинска подручја, дефинисано грађевинско земљиште ван грађевинских подручја, дефинисани урбанистички параметри, утврђена регионална санитарна депонија комуналног отпада, управљање квалитетом пољопривредног земљишта, мере заштите и мере забране); итд

Просторним планом су предвиђене одређене мере и активности у контексту заштите квалитета животне средине и одрживог развоја Општине.

Заштита ваздуха

Просторним планом се уз примену обавезних техничких мера заштите на извору загађивања, предвиђа и основ за превентивно спречавање загађивања ваздуха и побољшање његовог квалитета. С тим у вези предвиђа се:

1. Потпуна гасификација и топлификација градског центра, радних зона и насеља;
2. Формирање катастра загађивача и успостављање мониторинга квалитета ваздуха на подручју Општине, уз предузимање одређених мера према потреби, у складу са добијеним резултатима мерења,
3. Повећање процента шумовитости Општине и формирање заштитних зелених појасева дуж саобраћајница, око радних зона и комуналних површина, у викенд-зонама, туристичким локалитетима и др., што ће унапредити санитарно-хигијенске и амбијенталне услове предметних површина.
4. Адекватно одлагање комуналног отпада и сточних лешева,
5. Изградња обилазнице око центра Пирота (тзв Други ринг) ће умногоме елиминисати фреквентан саобраћај из центра, што ће смањити аерозагађење и буку коју изазивају возила;
6. Боља регулација саобраћајне проточности градских саобраћајница односно њихова реконструкција за меродавно саобраћајно оптерећење;
7. Озелењавање градских и осталих саобраћајница као и свих површина у функцији саобраћаја;
8. Селективна реконструкција постојећих и планирање нових зелених површина свих категорија према просторним и локацијским условима;
9. Мониторинг квалитета ваздуха, према утврђеном Програму уз стално преиспитивање потребе за ширењем мреже мерних места за праћење квалитета ваздуха;
10. Сви постојећи производни и други погони, као и планирани, који представљају изворе аерозагађивања, су у обавези да примене најбоље доступне технике и технологије, у циљу спречавања и смањења емисије штетних и опасних материја;
11. Обавезна доступност резултата испитивања и праћења стања квалитета ваздуха, редовно информисање јавности и надлежних институција у складу са важећим Законом;
12. Стална едукација и подизање еколошке свести о значају квалитета ваздуха и животне средине;

Заштита вода

Предложена намена простора на подручју Плана, комунално опремање, изградња канализационе мреже, постројења за пречишћавање отпадних вода, санација постојеће и изградња нове, регионалне депоније уз поштовање мера заштите површинских и подземних вода и изворишта водоснабдевања од загађивања, представља добро решење за очување квалитета вода и водног земљишта и један од услова при вредновању простора у поступку имплементације планиране намене површина.

У циљу заштите воде, као природног ресурса, предвиђају се следеће мере:

1. У свим насељима обезбедити водоводну и канализациону мрежу, у складу са могућностима;
2. Мања насеља, туристички локалитети и центри, као и викенд зоне, проблем одвођења отпадних вода решаваће преко компактних мини уређаја за биолошко пречишћавање, или ће се отпадне воде евакуисати у бетонске водонепропусне септичке јаме;
3. Пре упуштања отпадних вода у реципијент предвиђа се њихово пречишћавање на централном постројењу за пречишћавање отпадних вода (ЦППОВ);
4. За самосталне системе канализације (у оквиру насеља), обавезна је израда посебних система за пречишћавање отпадних вода;
5. Индустијске отпадне воде решаваће се, по потреби, посебним системима, а зависно од врсте и типа загађене воде вршиће се њихово претходно пречишћавање кроз предтретман, па ће се тек онда ићи на заједничко пречишћавање са санитарном и атмосферском отпадном водом;
6. Изградња канализационе мреже отворених и затворених канала за одвођење сувишних атмосферских вода у општинском центру, а у насељима мрежа отворених канала, положених уз саобраћајнице;
7. Формирање заштитних зона око изворишта и објеката за водоснабдевање у складу са Законом о водама;
8. Обавезно је доношење Плана (Програма) управљања отпадним водама;
9. За зоне и локације за које се не планира израда планске документације, при издавању локацијске дозволе, обавезна мера је каналисање отпадних вода, изградња водонепропусне септичке јаме капацитета и димензија према потрошњи воде и меродавном возилу за евакуацију отпадних вода (или уређаја за третман отпадних вода);
10. За мања насеља, сточне фарме, кланице, млекаре, прераде воћа и сличне делатности обавезни су системи са биолошким пречишћавањем отпадних вода;
11. Изградња нових и одржавање постојећих одбрамбених насипа;
12. Предузимање антиерозионих мера у деловима насеља која се налазе на падинама (Прчевац, Провалија, Нови Завој...);
13. Израда студије о акумулацијама на малим рекама у њиховим горњим токовима где би се у сврху вишенаменског коришћења – нарочито у маловодним периодима, могле сакупљати и атмосферске воде;
14. Регулација мањих водотока, посебно оних који се налазе у зонама очуваних екосистема, треба обављати по принципима „натуралне регулације”, која подразумева што мању употребу грубих вештачких интервенција (облагања целог попречног профила каменом или бетоном.) како би се у целости очували водени екосистеми и непосредно приобаље;
15. На бујичним водотоцима у горњим деловима слива, заштиту обавити активним мерама ублажавања поплавних таласа;

Заштита земљишта

Основна поставка Плана је рационално коришћење земљишта као природног необновљивог (тешко обновљивог) ресурса. Заштита земљишта као природног ресурса спроводиће се мерама ограничења, забране и заштите од ненаменског коришћења, загађивања и деградације.

У циљу заштите земљишта од загађења предвиђено је:

1. Обавезно успостављање система перманентне контроле стања и квалитета земљишта на свим локацијама где су уочени проблеми са повећаним концентрацијама опасних и штетних материја;
2. Обавезно доношење и усвајање Програма контроле квалитета земљишта и редовно праћење концентрација опасних и штетних материја у земљишту;
3. Обавезна контрола технолошких процеса, смањење емисије отпадних материја и управљање свим врстама отпада;
4. Обавезно доношење и усвајање Програма са мерама перманентне санације и превенције у смислу одржавања квалитета земљишта (санација и рекултивација деградираних површина и сметлишта, инфраструктурно и комунално опремање насеља - изградња недостајуће водоводне и канализационе мреже у насељима, изградња постројења и уређаја за пречишћавање отпадних вода, организовано сакупљање и одношење смећа, регулисање атмосферских талоба, редовно праћење улица и озелењавање површина отвореног вегетацијског склопа и еродираних површина);
5. Обавезно доношење и усвајање Програма перманентне едукације и промовисање правилне примене агротехничких мера у пољопривреди;
6. Обавезна је изградња заштитног зеленила око пољопривредних парцела које се интензивно третирају вештачким ђубривом и пестицидима;
7. У заштитном појасу између границе пољопривредних парцела и обале водотока у појасу од мин. 10м није дозвољено коришћење пестицида и вештачких ђубрива;
8. Адекватно одвођење отпадних вода из насеља;
9. Заштита од ерозије пошумљавањем и уређењем страна бујичних потока;
10. Адекватно одлагање комуналног отпада и сточних лешева у оквиру Регионалне санитарне депоније
11. Санација и рекултивација постојећег сметлишта и дивљих депонија (у складу са принципима Националне стратегије управљања комуналног отпада) што подразумева, поред формирања регионалне депоније и изградњу трансфер станице и низа сакупљачких станица у насељима;
12. Експлоатација минералних сировина ће се вршити у складу са Законом о рударству, уз примену обавезних мера заштите животне средине;

Заштита од буке

Реализација планираних намена, објеката, функција и садржаја у фази уређивања земљишта и изградње објеката и инфраструктурних система, представља појаву негативних утицаја са краткорочним и привременим негативним ефектима по животну средину. Дугорочно гледано, план намене површина и побољшање саобраћајне матрице, представља предуслов за позитивне ефекте на животну средину, здравље становништва и смањење нивоа буке на подручју Плана.

У циљу заштите животне средине од буке, предвиђено је:

1. Извршити акустично зонирање, на основу серије извршених мерења, утврђених стандарда и механизма деловања, а у зависности од извора буке и врсте делатности;
2. Предузимање одговарајућих мера за сузбијање штетног утицаја буке на здравље људи, а према Закону о заштити од буке у животној средини (Сл. Гласник РС бр. 36/09 и 88/10).

При пројектовању, грађењу и реконструкцији објеката саобраћајне инфраструктуре, индустријских објеката, стамбених, стамбено-пословних и пословних објеката носилац пројекта дужан је да спроведе мере звучне заштите у складу са Законом о заштити од буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009 и 88/2010).

Заштита магистралних инфраструктурних система

Планом се утврђују следеће зоне заштите магистралних инфраструктурних система:

Ужа зона заштите - појас веома великог еколошког оптерећења - простор ширине 60 м лево и десно од путног земљишта код аутопута, 100 м лево и десно од пружног појаса и 60 м лево и десно од трасе гасовода. Успоставља се режим строго контролисаног коришћења простора, при којем се могу обављати само оне активности које су у функцији инфраструктурног система. Због емисија у ваздух, повећане буке и загађивања земљишта дозвољено је формирати заштитно зеленило.

Шира зона заштите - појас малог еколошког оптерећења - простор ширине од 255м лево и десно од ужег појаса заштите аутопута, 100 м лево и десно од ужег појаса заштите пруге и 130 м лево и десно од ужег појаса заштите гасовода. Успоставља се режим контролисаног простора, при којем се могу обављати активности које нису у сукобу са функционисањем инфраструктурних система. Изградња стамбених, пословних и привредних објеката дозвољена под условом да се обезбеде мере заштите од буке.

7.2. Заштита и унапређење предела

Планом се дефинишу предеони типови који изражавају разноликост природне, односно културне баштине и који су својим специфичностима карактеристични за подручје Општине. То су: Сарлах са средњевековним утврђењем Кале у свом подножју, манастирски комплекси, амбијенталне целине, шумски комплекси... Планским мерама, правилима уређења и грађења спречавају се нежељене промене, нарушавање и уништавање карактеристичних обележја предела, њихових разноврсности, јединствености, естетских вредности и традиционалних начина коришћења.

7.3. Заштита и унапређење природе и природних вредности

На подручју Плана налазе се 2 заштићена природна добра:

1. Парк природе "Стара планина", заштићен Уредбом о заштити Парка природе Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.23/09) којим је Стара планина стављена под заштиту као природно добро од изузетног значаја и сврстана у I категорију заштите као Парк природе;
2. Заштићено подручје "Јерма" које је стављено под заштиту Решењем о предходној заштити Специјалног резервата природе "Јерма" (Сл.гл.Републике Србије бр.55/08) и то I, II и III степен заштите;

У оквиру границе Плана налази се и културно добро манастир Темска, чија је околина предложена за заштиту 2003.год. као и заштићена стабла - Споменик природе "5 стабала ситне границе", на територији КО Осмаково и Споменик природе "Стабло храста лужњака", на територији КО Сопот, која представљају ботаничке Споменике природе. Планом се штите наведена подручја и забрањују се све радње и активности које угрожавају њихова обележја и вредности.

Осим регистрованих заштићених природних добара на планском подручју се налази и "Крупачко блато" - мочварно подручје, значајно по богатству специфичним и строго заштићеним биљним и животињским врстама, простор предвиђен за заштиту као Специјални резерват природе. С обзиром да је покренут поступак за проглашење Природног добра, према Закону о заштити природе (Службени гласник РС бр. 36/09, 88/10 и 91/10) ово подручје се ставља под предходну заштиту (Акт о предходној заштити доноси Министарство).

Парк природе Стара планина

У области заштите природних добара, посебан значај дат је заштити високопланинског подручја Старе планине (заједно са заштитом изворишта и водотокова прве категорије). Стара планина је стављена под заштиту као природно добро од изузетног значаја и сврстана у I категорију заштите као Парк природе. То је међународно значајно подручје за птице (Important Bird Area - IBA), међународно значајно биљно подручје (Important Plant Area - IPA) и значајно подручје дневних лептира Европе (Prime Butterfly Area - PBA). Подручје Старе планине је укључено у EMERALD мрежу на основу Конвенције о заштити европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција). Приоритатне активности су уписивање Старе планине у међународну Рамсарску листу еколошки значајних подручја, као уписивање на Листу резервата биосфере на основу програма UNESCO Човек и биосфера (Man and Biosphere MaB).

Према Уредби о заштити Парка природе Стара планина (Службени гласник РС бр.23/09), Парк природе "Стара планина" ставља се под заштиту да би се, у интересу науке, образовања и унапређења културе и одрживог привредног и демографског развоја, очували: изузетна разноврсност дивљег биљног и животињског света, коју чини 1.200 врста и подврста виших биљака, међу којима је 115 ендемичних врста, 40 врста које представљају природне реткости Србије, 50 врста које се налазе на списку угрожене европске флоре (међу којима су неке које су сврстане у категорију критично угрожених, као што су мужица, пречица, бор кривуљ, росуља и друге), 52 шумске, жбунасте и зељасте биљне заједнице, 150 врста гнездарица међу 200 врста птица које углавном престављају природне реткости Србије (међу којима су и посебно значајне ретке и угрожене врсте, као што су риђи мишар, сури орао, степски соко, сиви соко, велики тетреб, прдавац, планински жалар, ушата шева, жутокљуна галица, мала мухарица, дрозд камењар и друге), 30 врста сисара (међу којима је

20 врста које представљају природне реткости или су угрожене врсте, као што су снежна и риђа волухарица, текуница, рис, медвед, слепо куче, велики сиви пух, пух лешникар и друге), 6 врста водоземаца, 12 врста гмизаваца (међу којима је и ретка врста живородног гуштера), 26 врста риба, велики број маховина, лишајева, гљива и инсеката, чији број није коначно утврђен, аутохтоне расе и сорте домаћих животиња и биљних култура; места која изражавају изузетну геолошку разноврсност подручја, као што су одређени облици рељефа, посебне појаве површинских и подземних вода и формације стена које су структурно, палеонтолошки, стратиграфски и минералозки значајне; лепота и разноликост предела; културне вредности које су представљене средњовековним манастирима и другим непокретним културним добрима, објектима народног градитељства, традиционалним алатима, предметима, занимањима и обичајима локалног становништва.

У делу Плана који обухвата Парк природе успостављају се зоне заштите I, II и III степена.

Режим заштите I степена - строга заштита, обухвата 1 површину односно локалитет и то:

1. Орлов камик-Копрен, површине 3.318 ха, општина Пирот, катастарске општине Топли До и Дојкинци.

На овом подручју забрањује се коришћење природних ресурса и изградња објеката, коришћење природних богатстава и сви други облици коришћења и активности, осим научних истраживања, организоване едукације и ограничене (такође организоване) презентације и наменског коришћења постојећих шумских и других службених путева.. Изузетно, у случају пожара, пренамножавања штетних инсеката и других екстремних непогода могу се предузети одговарајуће заштитне или санационе радње на основу меродавних докумената и посебних протокола донетих и утврђених у складу са Законом.

Режим заштите II степена – активна заштита, обухвата следеће површине, односно локалитете:

1. Свети Никола-Јабучко равниште-Сребрна глава, површине 12.235 ха, општина Књажевац, катастарске општине Татрасница, Алдина река, Равно Бучје, Црни Врх, Ћуштица, општина Пирот, катастарске општине Засковци, Топли До, Гостуша, Дојкинци, Јеловица, Росомач и општина Димитровград, катастарске општине Сенокос и Горњи Криводол;
2. Темштица, површине 735 ха, општина Пирот, катастарске општине Завој, Покревеник и Темска;
3. Вртибог, површине 388 ха, општина Пирот, катастарске општине Гостуша, Паклештица и Дојкинци;
4. Владикина плоча, површине 1.555 ха, општина Пирот, катастарске општине Паклештица, Дојкинци, Брлог, Височка Ржана и Рсовци;
5. Јеловица, површине 245 ха, општина Пирот, катастарске општине Јеловица и Росомач;
6. Росомач, површине 301 ха, општина Пирот, катастарске општине Росомач, Славиња и Височка Ржана;
7. одсек Видлича, површине 980 ха, општина Пирот, катастарске општине Рсовци, Височка Ржана и Славиња и општина Димитровград, катастарске општине Браћевци и Изатовци.

На овом подручју успоставља се ограничено и контролисано коришћење природних богатстава, као и изградње и коришћења простора. Могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин. Активности у простору могу се обављати у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности.

Режим заштите II степена забрањује:

1. изградњу индустријских, металуршких и рударских објеката, асфалтних база, рафинерија нафте, као и објеката за складиштење и продају деривата нафте и течног нафтног гаса,
2. термоелектрана и ветрогенератора,
3. робно-трговинских центара,
4. аеродрома, услужних складишта, магацина и хладњача,
5. експлоатацију минералних сировина, тресета и материјала речних корита и језера,
6. преоравање природних травњака,
7. привредни риболов,
8. уношење инвазивних алохтоних врста,
9. изградњу објеката за рециклажу и спаљивање отпада и образовање депонија отпада;
10. преграђивање и регулација корита водотока;
11. ложење ватре, камповање, брање или сакупљање гљива, шумских плодова, биљака и животиња на земљишту у приватној својини лицима која нису власници или законити корисници тог земљишта, као и на земљишту у јавној и задружној својини лицима која за то немају одговарајуће одобрење.

Искључује се изградња осим ограничене планске и контролисане градње и уређења простора за потребе:

1. туристичко-рекреативног коришћења Парка природе - изградња алпског и нордијског скијалишта (које се састоји из ски-стаза, ски-полигона, ски-путева, ски-рута, ски-лифтова, жичара, сервисних објекта скијалишта, снежне и сервисне механизације, сервисних путева, сопствених енергетских објеката, миниакумулација и објеката за оснежавање, противпожарних објеката, приступних путева и паркинга на улазима у скијалиште, објеката за обављање делатности на скијалишту, објеката за предах скијаша и санитарно-хигијенске потребе, пратеће инфраструктурне мреже и друго) и сноуборд стаза и паркова, реализација голф и других спортско-рекреативних терена;
2. објеката туристичког смештаја, угоститељства и туристичке инфраструктуре
3. презентације заштићеног природног добра - уређење излетничких, риболовних, планинарских, јахачких, бициклистичких и других стаза, уз постављање информативних пунктова, маркирање стаза, изградњу мањих објеката за предах туриста, посматрање природних вредности, едукативне функције (одморишта, видиковци, еко-учионице на отвореном, надстрешнице за склањање од невремена) који се граде као рустични објекти;

4. изградње и реконструкције саобраћајне, комуналне и техничке инфраструктуре ради повезивања, опремања и ревитализације сеоских насеља, туристичког ризорта и туристичких центара и насеља лоцираних у III зони, као и ради повезивања алпских и нордијских скијалишта;
5. изградње и реконструкције стамбених и пољопривредних објеката сеоских домаћинстава у оквиру постојећих грађевинских парцела, уз обавезу контролисанога елиминисања чврстог отпада и обезбеђења санитарно безбедног прикупљања и елиминисања отпадних вода.
6. изградње викендица и других породичних објеката за одмор у сеоским насељима, викенд насељима и новопланираним туристичким центрима и насељима,
7. формирања водоакумулација,
8. мелиорационих и других хидротехничких радова,
9. изградње хидроелектрана, соларних електрана и електрана на био-гас,
10. изградње рибњака, објеката за конвенционално гајење домаћих животиња и дивљачи,
11. лова - планске активности на заштити и гајењу дивљачи;
12. рибарства, - планско порибљавање и излов у научноистраживачке сврхе;
13. реконструкције, доградње и одржавања електропривредних, водопривредних и шумарских објеката,
14. реконструкције, доградње и одржавања непокретних културних добара, спомен обележја и јавних чесми;
15. каптирање извора ради одвођења воде за водоснабдевање које није предвиђено одговарајућим планом, односно програмом донетим у складу са законом;

Коришћење и уређење пољопривредног и шумског земљишта биће засновано на решењима основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног и шумског земљишта које предвиђају скуп мера на умереном повећању површина под шумом и јачању опште корисних функција шуме. Коришћење локалних изворишта површинских и подземних вода за потребе водоснабдевања и флаширања вода захтева примену мера уређења и заштите простора према Правилнику о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања ("Службени гласник РС", број 92/08). Активности лова и риболова се ограничавају, са нагласком на гајење и заштиту ловног и рибљег фонда. Забрањује се формирање депонија комуналног отпада, формирање нових гробаља, закопавање угинуле стоке, испуштање опасних и штетних материја, као и вршење других радњи које могу угрозити вредности Парка природе. Експлоатација минералних сировина се сматра непожељном. Прихватљивост наведених изузетака од забране изградње или вршења делатности и активности које се ограничавају, обавезно се проверава кроз стратешку процену утицаја на животну средину за решења која су предмет Просторног плана, односно кроз друге на закону засноване инструменте у фази примене Просторног плана и спровођења Уредбе о заштити Парка природе Стара планина.⁶

Режим заштите III степена - проактивна заштита, обухвата преостали део заштићеног подручја који није обухваћен режимом заштите I и II степена.

У III степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу.

Режим заштите III степена забрањује:

1. изградњу рафинерија нафте и објеката хемијске индустрије, металуршких и термоенергетских објеката, складишта нафте, нафтних деривата и природног гаса,
2. уношење инвазивних алохтоних врста
3. образовање депонија;

Изричито Уредбом о заштити Парка природе Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.23/09) на површинама на којима је утврђен режим заштите III степена забрањује се:

1. изградња индустријских објеката, складишта индустријске и друге робе, великих објеката за узгој стоке и живине и других објеката који неповољно утичу на ваздух, воде, земљиште и шуме или изгледом, прекомереном буком или на други начин могу нарушити или уништити природне и остале вредности заштићеног подручја, а посебно лепоту предела, тресетишта, ретке и значајне врсте биљака и животиња и њихова станишта;
2. изградња и реконструкција стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава, викендица и привремених објеката изван грађевинских рејона и грађевинског земљишта утврђених и проглашених у складу са законом, а до доношења одговарајућих урбанистичких планова изградње објеката пољопривредних домаћинстава може се вршити само у оквиру постојећих грађевинских парцела;
3. експлоатација минералних сировина која није у складу са прописаним мерама заштите животне средине, природних вредности и културних добара;
4. експлоатација тресета и други облици оштећивања и уништавања станишних услова и живог света тресетишта;
5. узнемиравање и уништавање птица, оштећивање и уништавање њихових гнезда, јаја и младунаца, присвајање и уништавање других дивљих врста животиња које су заштићене као природне реткости или су заштићене на други начин у складу са законом;
6. одстрел дивљачи на утврђеним и обележеним стаништима и местима прихране птица и других животиња које су заштићене као природне реткости или су заштићене на други начин у складу са законом;
7. брање, оштећивање и уништавање биљака које су заштићене као природне реткости или су заштићене на други начин у складу са законом;
8. крчење и чиста сеча шуме, осим када се ради о планској промени врста дрвећа и узгојних облика шуме на малим површинама, изградњи шумских комуникација и објеката и планом утврђеној намени изградње и уређења простора у складу са законом;

⁶ Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08)

9. сеча, уништавање и оштећивање репрезентативних стабала дрвећа и примерака заштићених, ретких и у другом погледу значајних врста дрвећа и жбуња;
10. садња, засејавање и насељавање дивљих врста биљака и животиња страних за изворни биљни и животињски свет источне Србије, осим планског и ограниченог уношења ловне дивљачи, пошумљавања и садње биљака на малим површинама и у строго контролисаним условима ради пејсажног уређења, заштите од водне ерозије и рекултивације деградираних површина;
11. мелиорација пашњака и природних ливада, орање обрадивог земљишта и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процес водне ерозије и неповољне промене изгледа предела;
12. одлагање комуналног, индустријског и грађевинског отпада, амбалаже, расходованих моторних возила, других машина и апарата, осим комуналног и пољопривредног отпада пореклом са заштићеног подручја, који може да се одлаже на прописан начин на местима која су за то одређена и обележена;
13. руковање хемијским материјама и нафтним дериватима у количинама и на начин који могу проузроковати загађивање земљишта и вода и изазвати тровање и друге неповољне последице по биљни и животињски свет;
14. нерегулисано испуштање отпадних вода домаћинства, привредних и других објеката, односно испуштање противно прописима из области водопривреде;
15. складиштење стајског ђубрива на начин који нарушава животну средину, лепоту природних предела, насељених места и околине непокретних културних добара;
16. разградња и други видови оштећивања и уништавања објеката који по својим архитектонско-грађевинским одликама, времену настанка и намени представљају репрезентативне примере народног градитељства или заштићена културна добра;
17. запуштање и закоровљавање обрадивог пољопривредног земљишта, путева, водотока и места за рекреацију, народне светковине и друге скупове, као и земљишта у путном и водном појасу и у окружењу културних добара, историјских споменика и јавних чесми;
18. риболов, осим спортског риболова и излова ради научног истраживања, праћења стања водених екосистема и рибљег насеља и регулисања бројности пренамњених и мање вредних врста риба, а у складу са програмом унапређења рибарства;
19. непланско порибљавање и уношење врста риба које су стране изворном рибљем фонду;
20. употреба моторних чамаца и других пловила на хидроакумулацији "Завој" без одговарајућег одобрења.

Искључује се изградња осим ограничене планске и контролисане градње и уређења простора за потребе:

1. других индустријских и енергетских објеката,
2. асфалтних база,
3. објеката туристичког смештаја и јавних скијалишта,
4. инфраструктурних објеката,
5. складишта индустријске робе и грађевинског материјала,
6. изградње викендица,
7. експлоатације и примарне прераде минералних сировина,
8. образовања објеката за управљање отпадом,
9. изградње насеља и ширења њихових грађевинских подручја,
10. лова и риболова,
11. формирања шумских и пољопривредних монокултура,
12. примене хемијских средстава и других радова и активности који могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности

На подручју са режимом III степена заштите успоставља се режим са селективним и контролисаним газдовањем природним ресурсима, изградњом и коришћењем простора и активностима у простору, уз услов одржања високог квалитета животне средине, биолошке и пределе разноврсности. То је пољопривредно-шумска и насеобинска зона, која осим планског уређења и комуналног опремања постојећих насеља, подразумева и планску изградњу туристичког ризорта, туристичких центара и насеља и туристичко-рекреативне инфраструктуре (алпског и нордијског скијалишта, сноуборд стаза и паркова, голф терена и других спортско-рекреативних терена) и друге техничке инфраструктуре, ограничено коришћење минералних сировина, развој шумарства, развој сточарства и других грана пољопривреде, лов и спортски риболов и друге видове одрживог развоја засноване на водећим принципима заштите природе и животне средине, на дугорочној добробити локалне заједнице и ревитализацији локалног становништва и насеља. У функцији Парка природе предвиђено је очување и унапређење станишта посебно значајних дивљих врста и њихових заједница, оптимално управљање популацијама тих врста, очување и презентација репрезентата гео-наслеђа, очување и складно уређење целина амбијенталних вредности, укључујући такође стара сеоска насеља, објекте и облике традиционалног градитељства, као и живота и културно-историјске вредности.

У насељима и локацијама са стамбеним, туристичким и економским објектима, код којих се на било који начин могу угрозити изданске и површинске воде, мора се обезбедити санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање или одвођење отпадних вода, што условљава: реализацију канализационих система и одговарајућих ППОВ, односно тамо где то није рационално ни изводљиво, изградњу и уређење непропусних септичких јама, уз организовање службе која ће се старати о њиховом пражњењу.

Развојем и уређењем саобраћајне инфраструктуре обезбедиће се услови за несметано одвијање транзитног путничког и робног промета, уз контролисан превоз опасних и штетних материја, као и других материја у количинама које могу трајно и у значајном обиму да угрозе вредности Парка природе. Дуж државних путева II реда локалних и путева као и на грађевинском подручју туристичких ризорта, туристичких насеља и центара обезбедиће се инфраструктура (водонепропусне риголе и слично) и уређаји за прикупљање, одвођење и санитарно прихватљив третман загађених атмосферских вода.⁷

⁷ Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08)

Специјални резерват природе "Јерма"

Подручје Јерме је дефинисано Решењем о претходној заштити Специјалног резервата природе "Јерма" (Службени гласник РС бр.55/08 од 27.05.2008.год) и на основу чл.42 Закона о заштити природе (Службени гласник РС бр.36/09) се сматра заштићеним и након престанка важења Решења. Изменама и допунама Законом о заштити природе (Службени гласник РС бр.36/09, 88/10 и 91/10) према чл.47 надлежни орган је дужан да Акт о проглашењу заштићеног подручја донесе у року који не може бити дужи од годину дана, а у противном престаје претходна заштита и иста се више не може успоставити. Планом се штити предметно подручје до Законом предвиђеног рока. Подручје Јерме је међународно значајно подручје за птице (Important Bird Area - IBA) и међународно значајно биљно подручје (Important Plant Area - IPA), укључено у EMERALD мрежу на основу Конвенције о заштити европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција).

На подручју Резервата "Јерма" утврђују се режими заштите I, II и III степена.

Подручје са режимом заштите I степена заузима површину од 883,15 ха (13,5% укупне површине заштићеног природног добра), на локалитетима:

1. Кањон Јерме са деловима Гребена и Влашке планине,
2. Турка - јужни делови планине Гребен,

Подручје са режимом заштите II степена заузима површину од 359,03 ха (5,5% укупне површине заштићеног природног добра), на локалитетима:

1. Плато Влашке планине
2. Полидоминантне шуме Влашке планине,
3. Влашко ждрело (клисура Јерме у низводном делу),
4. Долина Јерме код села Петачинци.

Преостали део природног добра се налази **у режиму заштите III степена** и обухвата 5.320,78ха, односно 81.00% укупно заштићене површине. У овом режиму заштите утврђује се селективно и ограничено коришћење природних богатстава и контролисане интервенције и активности у простору уколико су усклађене са функцијама заштићеног природног добра или су везане за наслеђене облике обављања привредних делатности и становања укључујући и изградњу сеоских туристичких капацитета.

На читавом заштићеном подручју прописују се следеће мере заштите којима се забрањује:

1. индустријска експлоатација минералних и неминералних сировина;
2. формирање примарних и секундарних јаловишта, пепелишта, депонија комуналног и другог отпада и вишкова земље са откопа на заштићеном подручју, изузев на местима која ће се посебним одлукама надлежних органа утврдити;
3. вршење било каквих радова на просторима који су означени као геонаслеђе уколико они нису у функцији њиховог уређења;
4. узимање фосилоносних материјала са геолошких профила, изузев у научне сврхе;
5. неконтролисано сакупљање и стављање у промет врста чији се промет и коришћење контролишу;
6. неконтролисани лов;
7. коришћење отровних мамаца за ограничавање бројности штеточина;
8. просецање било које нове јавне саобраћајнице, уколико није утврђена важећим прописима или урбанистичким планом, или гранским основама које су усаглашене са режимом и мерама заштите подручја;
9. забрањује се изградња ветрењача или млинова на ветар;
10. сакупљање, оштећивање и уништавање дивљих заштићених и угрожених врста биљака и животиња заштићених као природне реткости или друге законски регулисане категорије, као и њихових станишта;
11. изградња индустријских, инфраструктурних, хидротехничких и других објеката привредне делатности, чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, воде, ваздуха, живог света, лепоте предела, културних добара и њихове околине, осим оних који су већ у изградњи;
12. промена намена површина, а посебно пољопривредних и шумских површина изузев промена које проистичу из планских докумената;
13. градња стамбених, економских помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинских подручја утврђених посебним планским и урбанистичким документима, односно градња објеката пољопривредних домаћинстава изван постојећих грађевинских парцела до доношења тих докумената;
14. разградња и други видови уништавања објеката који по архитектонско-грађевинским одлукама и времену настанка и намени представљају споменике народног градитељства;
15. обављање било каквих радова на непокретним културним добрима и добрима под претходном заштитом без претходно прибављених услова и сагласности надлежне службе за заштиту споменика културе;
16. Преоравање земљишта, крчење шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе јаке и ексцезивне водне ерозије и неповољне промене предела;
17. складиштење, одлагање и бацање комуналног отпада и отпадних материјала свих врста ван места одређених за ту намену, као и нерегулисано формирање мрциништа;
18. руковање отровним хемијским материјама, нафтним дериватима и другим опасним материјалима на отвореном простору;
19. насељавање врста животиња страних за природни живи свет овог подручја, у слободном простору;
20. узнемиравање птица и фауне;
21. слободна употреба замки, мрежа и сл. прибора за хватање и прикупљање животињских врста (изузев уз посебне дозволе), и
22. кресање лисника и прекомерно коришћење дрвне масе у односу на циљеве и принципе газдовања шумама.

За локалитете **под режимом II степена заштите**, поред мера прописаних за цело природно добро, утврђују се и додатне мере заштите којима се забрањује:

1. просецање нових путева, осим за потребе брдско-планинских насеобина;
2. експлоатација минералних сировина, укључујући и привремена позајмишта;
3. каптирање извора, укључујући и регулацију водотока;
4. преоравање природних ливада и пашњака;
5. садња, засејавање и насељавање врста биљака страних за природни живи свет овог подручја, осим за потребе спречавања ерозије и клизишта;
6. сакупљање и коришћење свих заштићених дивљих биљних и животињских врста;
7. лов, осим за потребе одржавања здравственог стања и бројности популације дивљачи и планских активности лова предвиђених ловним основама и постојећим ловиштима;
8. слободно кретање паса и других домаћих животиња по зонама I и деловима II степена заштите (осим на местима и коридорима предвиђених за те сврхе);
9. кретање хеликоптера, парагладера, пењање по литицама и стенама на посебно заштићеним локалитетима првог и другог степена заштите (где може доћи до угрожавања и узнемиравања посебно значајних и заштићених врста).

У режиму заштите I степена утврђује се забрана коришћења природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора и активности осим оних које би спречиле деградацију и нестанак развијених екосистема, као и научних истраживања, контролисане едукације и коришћење постојећих службених путева.

Радови и активности који се планирају на подручју Резервата „Јерма“ могу се изводити по предходно прибављеним условима Завода за заштиту природе Србије и других надлежних институција.

7.4. Заштита и унапређење културно историјског наслеђа

Подручје Општине Пирот је било поприште различитих историјских збивања, па самим тим располаже и богатим културно историјским наслеђем. Непокретна културна добра на подручју Просторног плана обухватају објекте и локалитете споменика културе, просторних културно-историјских целина, археолошких налазишта и осталих објеката који су проглашени за НКД, налазе се под претходном заштитом, евидентирани или неевидентирани. Заштита добара подразумева конзервацију, рестаурацију и ревитализацију, уз њихово физичко интегрисање са природом и природним вредностима у природно-културним пределима посредством заштићених околина добара, као и интегрисање у одрживи развој подручја стављањем у функцију туризма и укупног социоекономског и културног развоја локалне средине. Најзначајнија непокретна културна добра стављају се под режим заштите I степена, а остала под режиме II и III степена заштите.

СПОМЕНИЦИ КУЛТУРЕ

1. Пиротска тврђава – Момчилов град
На основу решења о заштити Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије
Бр. 115 од 29. јуна 1953. године
2. Кућа породице Христић – Музеј Понишавља
На основу решења о заштити Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије
Бр. 844 – 468/ 1 од 14. септембра 1953. године
3. Зграда “Бела Мачка”
На основу решења о заштити Завода за заштиту споменика културе у Нишу
Бр. 187/ 2 од 10. маја 1967. године
4. Кућа Стојана Божиловића – Белог ул. Трг Карађорђа, бр.13
5. Зграда гимназије
На основу одлуке Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 44 – 89 од 25. 04. 1989. године
6. Зграда бивше апотеке “Карло Скацел” у ул. Бориса Кидрича 73
На основу решења о заштити Завода за заштиту споменика културе у Нишу
Бр. 715/ 1 од 21. јула 1977. године
7. Зграда бившег окружног начелства
На основу одлуке Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 45 – 89 од 25. 04. 1989. године
8. Зграда општинског суда
На основу одлуке Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 46 – 89 од 25. 04. 1989. године
9. Црква Рождества Христовог
На основу одлуке СО Пирот 02-020/115-86 од 08.12.1986.
10. Српско и грчко војничко гробље
На основу одлуке СО Пирот
Бр. 02-020/44-87(међ. Сл. лист 15/87)
11. Споменик ослободиоцима Пирота од Турака
На основу одлуке СО Пирот 02 бр. 020/42-87 (међ. Сл. лист 15/87)
Бр. 02-020/44-87(међ. Сл. лист 15/87)
12. Манастир Темска са црквом посвећеном Св. Ђорђу
Према решењу о заштити Републичког завода за заштиту споменика културе СР Србије Бр. 327 од 08. марта 1948.год. Велики значај – одлука СРС РС бр. 69 од 28.06.1983.год. Сл.гласник 28/83
13. Црква Вазнесења Господњег у Завоју
Према решењу о заштити Републичког завода за заштиту споменика културе СР Србије
01 бр. 92/1 од 04.02.1963.год.
14. Црква посвећена Св. Петке у Станичењу

- На основу решења о заштити Завода за заштиту споменика културе у Нишу
Бр. 04/ 2 – 66 од 09. маја 1967. године
Велики значај – одлука СРС РС бр. 29 од 29.03.1979.год, Сл. гласник 14/79
15. Манастир Планиница са црквом Св. Николе
На основу решења о заштити Завода за заштиту споменика културе у Нишу
Бр. 11/ 2 – 66 од 09. маја 1967. године
 16. Манастир Суково са црквом посвећеном Св. Богородице
На основу решења о заштити Завода за заштиту споменика културе у Нишу
Бр. 18 од 13. марта 1968. године
 17. Пећинска црква Св. Петра и Павла код Рсовца
На основу одлуке Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр.020/128-81 од 14. 07. 1981. године
 18. Црква Св. Николе у селу Дојкинцу
На основу одлуке Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/54-84 од 30. 03. 1984. године (међ. Сл. лист 13/84)
 19. Манастир Св. Богородице код Височке Ржане
Према одлуци Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 82 – 84 од 25. јуна 1984. године(међ. Сл. лист 26/84)
 20. Црква Св. Ђорђа у селу Осмакову
Према одлуци Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 83 – 84 од 25. јуна 1984. године (међ. Сл. лист 26/84)
 21. Црква Св. Николе у Крупцу
Према одлуци Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 85 – 84 од 25. јуна 1984. године(међ. Сл. лист 26/84)
 22. Спомен цркве Св. Јована Главосека код Крупца
На основу одлуке извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 02 – 633/ 1 – 86 од 30. 06. 1986. године (међ. Сл. лист 22/86)
 23. Црква Св. Ђорђа у селу Славињи
Према одлуци Извршног савета Скупштине општине Пирот
Бр. 020/ 84 – 84 од 25. јуна 1984. године (међ. Сл. лист 26/84)
 24. Бегов мост код Станичења – Пирот
На основу одлуке СО Пирот
02 бр. 020/41-92 од 13.04.1992.год.
 25. Споменички простор са спомен плочом стрељаним припадницима НОР-а на Каца Камену
Знаменито место
02-бр. 020/43-870(међ. Сл. лист 15/87)

КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ ЦЕЛИНЕ

1. Стара занатско-трговачка чаршија Тијабара
На основу одлуке СО Пирот 020-127-81од 14.07.1981.

ДОБРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕДХОДНУ ЗАШТИТУ и ОСТАЛА ДОБРА УВРШЋЕНА У ЕВИДЕНЦИЈУ ЗАВОДА

1. Археолошко налазиште „Старо вашариште,, - ПРЕДХОДНА ЗАШТИТА поред више местимичних налаза из античког периода до којих се дошло приликом изградње околних улица током осамдесетих година 20. века, у току 2006. и 2007. године приликом изградње „Макси дисканта,, на предметној локацији откривени су објекти који датирају највероватније из 5. или 6. в.н.е. Један од објеката (вила) је конзервиран и презентован у оквиру паркинг простора поменутог трговинског објекта.
2. Археолошко налазиште „Петља,, - на предметном подручју налазе се два објекта, откривена током радова на изградњи саобраћајне петље деведесетих година 20. века. Један од њих представља део утврђења(кула), а други сакрални објекат базиликалног типа. Оба објекта припадају касно античком, односно рановизантијском периоду.
3. Културно-историјска амбијентална целина - ГРАЂАНСКА АРХИТЕКТУРА С ПОЧЕТКА 20.ВЕКА у улици ЋИРИЛА И МЕТОДИЈА - Простор ове културно-историјске целине обухвата делове следећих улица Ћирила и Методија, Томице Милосављевића и Вука Караџића. Граничне тачке ове просторне културно-историјске целине чине веома значајни и маркантни објекти (црква Рождества Христовог и зграда бившег дома, зграда Високе школе струковних студија за образовање васпитача, зграда Хитне службе, комплекс ОШ Вук Караџић, Зграда у коме се налази дописништво „Политике,,). Између њих лоцирани су стамбени објекти, максималне спратности П+1+Пк.
4. Културно-историјска амбијентална целина - ГРАЂАНСКА АРХИТЕКТУРА С КРАЈА 19. И ПОЧЕТКА 20.ВЕКА у улици СРПСКИХ ВЛАДАРА - Простор ове културно-историјске целине обухвата део улице Српских Владара. Граничне тачке ове просторне културно-историјске целине чине веома значајни и маркантни објекти, а то су Пиротски град на једној и Гимназија, Суд и Бивше окружно начелство на другој страни. Између њих лоцирани су објекти различите намене настали крајем 19. и у првој половини 20.века.
5. Културно-историјска амбијентална целина – СТАРА ЧАРШИЈА ИСПРЕД ГОЛЕМОГ МОСТА - Простор ове културно-историјске целине обухвата део улица Кнеза Милоша и Саве Ковачевића. Носиоци ове просторне културно-историјске целине јесу Објекат бивше апотеке „Карло Скацел,, који већ ужива заштиту као споменик културе и зграда у којој се налази Завод за запошљавање(лева страна). Десну страну формира низ објеката мање спратности који имају или искључиво пословну или мешовиту намену. Већина објеката датира из времена прелаза из 19. у 20.век.

- Читав овај комплекс представља једини преостали део старе чаршије на Пазару, који се преко „великог моста,, надовезује на заштићену амбијенталну целину „Стара занатско-трговачка чаршија Тијабара,,
6. Кућа у ул. Српских владара бр.172
 7. Кућа у ул. Српских владара бр. 227(КАФАНА „ПАДЕЖ,,)
 8. Кућа у ул. Николе Тесле бр.26
 9. Кућа у ул. Саве Ковачевића бр.56
 10. Кућа у ул. Николе Пашића бр.107
 11. Саборна црква у Тијабари(Црква Св.Богородице)
 12. Стара занатско-трговачка чаршија Тијабара (проширена зона заштите) са комплетним простором трга на коме се налазе Споменик ослободиоцима од турака и чесма „Гушевица,,
 13. Пиротски град (зона заштите)
 14. Тијабарско гробље, зона заштите
 15. **ЦИВИЛНО ГРОБЉЕ**, Црква Св.Петке у Градашници и сеоско гробље
 16. **СЕОСКО ГРОБЉЕ**, Остаци старе цркве у Градашници („манастириште,,) село Градашница
 17. Црква Св.Тројице и сеоско гробље , село Извор -_заштићена околина к.п.3442, 3395
 18. Тврђава Црни врх – некадашњи војни комплекс
 19. Село Гостуша – амбијентална целина

ЕВИДЕНТИРАНИ АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ

1. Атар села Градашница-локалитет са остацима рушевина неког римског објекта где је било и покретних налаза
2. Пирот-локалитет „Логориште,, или „Ђулина воденица,,
3. Пирот-локалитети са траговима римских грађевина и гробница: подручје централног градског трга, код чесме (улица Српских владара), улица Кнеза Милоша, угао улица Војводе Степе и Српских владара, угао улица Српских владара и Иве Лоле Рибара, улица Српских владара испред бројева 43, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 95, 153, 155 и улица Стевана Сремца
4. Утврђење „Момчиловац,, изнад села Гњилан

ЕВИДЕНТИРАНИ СПОМЕНИЦИ И СПОМЕН-ОБЕЛЕЖЈА

1. Село Пољска Ржана
2. Село Градашница
3. Село Гњилан

ЕВИДЕНТИРАНИ ОБЈЕКТИ НАРОДНЕ АРХИТЕКТУРЕ

1. Село Бериловац-куће, амбари и воденице
2. Село Градашница-куће, амбари и воденице
3. Село Извор-куће и амбари
4. Село Гњилан-куће и амбари
5. Село Пољска Ржана-куће и амбари
6. Село Топли До
7. Село Дојкинци
8. Село Брлог
9. Село Темска

ЕВИДЕНТИРАНА ГРОБЉА (независно од црквених објеката)

1. Село Пољска Ржана
2. Село Гњилан
3. Пазарско гробље у Пироту

ЕВИДЕНТИРАНИ САКРАЛНИ ОБЈЕКТИ

1. Црква у селу Гњилан

Непокретна културна добра треба штитити интегрално са простором у коме се налазе и третирати их као развојни потенцијал Општине и шире. Треба их максимално штитити од свих облика неконтролисане урбанизације и изградње, од реконструкција које су без надзора и заштите надлежних органа, од изградње индустријских погона, великих инфраструктурних система, објеката посебне намене и других објеката који могу трајно да деградирају не само њихово окружење већ и само културно добро.

На свим археолошким налазиштима, потребно је пре предузимања било каквих земљаних радова тражити посебне услове заштите од Завода за заштиту споменика културе Ниш. На овим локалитетима дозвољена је изградња инфраструктуре и извођење грађевинских радова само уз претходно прибављање појединачних мера заштите и обезбеђивање заштитних археолошких ископавања, праћења радова и адекватне презентације налаза.

Заштита и уређење споменика културе подразумева заштиту споменика у изворном, интегралном облику. Дозвољене интервенције се односе на регулацију приступа споменику као и партерно решење заштићене зоне спомен обележја.

Осим горе наведених споменика културе и евидентираних културних добара, треба напоменути да постоје и објекти индустријског наслеђа, народног градитељства и руралне целине који се издвајају као посебни ресурси, за које треба предузети даља истраживања и презентацију.

Стратешки приоритети заштите културног наслеђа се односе на непокретна добра по свим врстама и категоријама:

1. непокретна културна добра штитити интегрално са простором у коме се налазе;
2. организовање активне заштите непокретног културног наслеђа вршити, укључивањем културно-историјских мотива у туристичку понуду и презентацију;
3. очувати постојеће уличне матрице и карактеристике просторне организације;
4. очувати евидентиране визуре и непокретна добра као реперне објекте;
5. уз ревитализацију и очување објеката етно-архитектуре неговати и етнолошке вредности подручја (сеоски начин живота, традиционална храна, стари занати...)

Уколико на предметном подручју дође до евидентирања археолошких налазишта, до завршетка истраживања конзерваторских и других радова, треба успоставити следеће мере заштите:

1. извођење грађевинских радова и промена облика терена дозвољавају се само уз очување изворне матрице, вегетације и предходно обрађених археолошких истраживања;
2. забрањује се неовлашћено копање на археолошким локалитетима, одношење камена и земљишта са налазишта
3. забрањује се промена конфигурације терена на археолошком локалитету
4. забрањује се изградња објеката на археолошком локалитету
5. забрањује се изградња инфраструктуре, индустријских објеката и постројења, складишта и објеката сличне намене на археолошком локалитету
6. забрањује се неовлашћено прикупљање покретног археолошког материјала
7. забрањује се просипање и одлагање отпадних и штетних материјала на археолошким локалитетима
8. забрањује се одношење надгробника и прекопавање гробова

На простору евидентираних и заштићених објеката, потребно је успоставити следеће мере заштите, које обезбеђују очување аутентичности објеката и простора око њих:

1. очување изворног изгледа архитектуре, хоризонталног и вертикалног габарита, облика и нагиба крова, свих конструктивних и декоративних елемената, оригиналних материјала и стилских карактеристика
2. забрана радова који могу угрозити статичку стабилност непокретног културног добра
3. забрана поправке, доградње и надградње
4. забрана складиштења материјала и стварања депонија
5. забрана изградње објекта који својом архитектуром, габаритом и висином угрожавају културно добро
6. забрана градње објеката трајног или привременог карактера који нису у функцију културног добра
7. изградња инфраструктуре дозвољена је само под условом и надзором надлежне установе заштите
8. извођење грађевинских радова и промена облика терена дозвољавају се само уз очување изворне матрице, вегетације и предходно обрађених археолошких истраживања

Планом се препоручује израда Студије заштите непокретних културних добара и археолошких налазишта за простор који обухвата Просторни план која би обухватила детаљну анализу стања културних добара на предметном подручју и предлог за могућу ревитализацију и презентацију. Одговарајућа презентација требало би да културно наслеђе постави као ресурс и да обухвати: презентацију средњевековних утврђења, градске архитектуре, очување сакралне архитектуре, као и формирање етно и археолошких паркова. Повезивање културног наслеђа са природним ресурсима требало би да буде база за будући развој туризма на овом подручју.

У даљој заштити културног наслеђа незаобилазана је израда планова нижег реда, којим би био настављен рад на детаљној валоризацији евидентираних објеката и целина градитељског наслеђа, које се налазе у зонама планирања и које ће се на погодан начин, интегрисати у савремени живот, уз утврђивање одређених мера правне и техничке заштите, као и ревитализације.

Мере техничке заштите и други радови којима се могу проузроковати промене непокретног културног добра или повредити његова својства, могу се применити ако се:

1. утврде услови за преузимање мера техничке заштите и других радова од стране надлежних служби
2. прибави сагласност на пројектну документацију за извођење ових радова, у складу са Законом
3. прибаве потребни услови и одобрења на основу важећих закона и прописа о планирању и изградњи објекта.

Ове одредбе се примењују и у случају предузимања мере заштите и других радова на заштићеној околини непокретног културног добра, односно на добру које ужива предходну заштиту. Условне за предузимање мере заштите и других радова, сагласност на пројекте и документацију за извођење радова утврђује-издаје надлежна установа у складу са Законом о културним добрима.

Културно наслеђе представља основ туристичке понуде подручја, али се морају истовремено развијати и остали видови коришћења: едукативна и привредна димензија јер само међусобно интегрисани чине одговарајући приступ наслеђу као ресурсу.

Повезивање културног наслеђа са природним ресурсима и природним добрима, требало би да буде база за будући развој туризма на овом подручју.

Према Уредби о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл.Републике Србије бр.115/08) непокретна културна добра иницирају формирање неколико итинерера - "културних стаза" на подручју и то: Пирот - Темска - Топли До и Пирот - Рсовци - Височка Ржана - Врело - Дојкинци; Стара сеоска насеља, објекти народног градитељства и амбијенталне целине комплетирају туристичке мотиве на овим "културним стазама" и отварају могућности формирања нових стаза - посебно на мотивима осталих старих планинских села, засеока и бачија, ревитализације културе номада Црновунаца (Каракачана) у сарадњи са Републиком Бугарском и друго.

7.5. Организација простора од интереса за одбрану земље и заштиту од елементарних непогода

Основни услови и захтеви за прилагођавање Просторног плана Општине Пирот потребама одбране земље сагледани су кроз посебан прилог – Анекс 1, а у складу са условима и захтевима прибављених од Министарства одбране – сектор за материјалне ресурсе – управа за инфраструктуру (пов. Бр. 2041-9 од 04.11.2010. године)

Планским решењима сагледани су војни комплекси који су закључком Владе Републике Србије обухваћени Списком непокретности које нису неопходне за функционисање Војске Србије, а које се стављају у функцију прибављања неопходних средстава за спровођење реформе система одбране и побољшање материјалног положаја Војске Србије. За ове непокретности може се дефинисати друга намена, али се реализацији планских решења може приступити тек након претходне сагласности и мишљења Министарства одбране и регулисања својинских односа у складу са одредбама Закона о средствима у својини Републике Србије („Сл.Гласник РС“ бр.53/95, 03/96, 54/96 и 32/97), а у поступку пред Републичком дирекцијом за имовину РС.

- 1) ид.бр.798 - „Дојкинци“
- 2) ид.бр.800 - „Росомач“
- 3) ид.бр.806 - „Бабина Бара“
- 4) ид.бр.807 - „Барје“
- 5) ид.бр.812 - „Присјан - Шанчеви“
- 6) ид.бр.813 - „Пут Извор - железничка станица“
- 7) ид.бр.814 - „Пут Пољска Ржана“
- 8) ид.бр.815 - „Шанчеви“
- 9) ид.бр.816 - „Тврђава“
- 10) ид.бр.1339 - „Басарски камен“
- 11) ид.бр.1340 - „Видлич“
- 12) ид.бр.808 - „Божурато“
- 13) ид.бр.811 - „Нишавска долина“
- 14) ид.бр.810 - „Клуб ВС“

Остали војни објекти и комплекси који се налазе на територији Општине Пирот сагледани су у посебном прилогу Прилагођавање просторног плана Општине Пирот потребама одбране земље и имају карактер поверљивих података и не могу бити доступни јавности. и заједно са прибављеним условима чине саставни део Документационе основе Плана, које се не излаже јавности, већ се израђује у најмање два примерка и трајно чува у Републичкој агенцији за просторно планирање, односно у органу јединице локалне самоуправе надлежним за послове просторног и урбанистичког планирања.

Поред тога цивилна заштита је организован систем чија је основна делатност заштита, спасавање и отклањање последица елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и других већих опасности које могу угрозити становништво, материјална и културна добра и животну средину у миру и ванредном и ратном стању.

II ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

1.1. Целине и зоне одређене планским документом

Целине одређене просторним планом су:

- целина 1 - град и приградска насеља;
- целина 2 - долинска ;
- целина 3 - брдско планинска ;

Зоне изградње одређене просторним планом су:

- Породична стамбена изградња
- Вишепородична стамбена изградња;
- Мешовита стамбена изградња
- Приградско становање
- Мешовите урбане површине
- Радне површине за складишне и сервисне функције
- Индустриске радне површине
- Спортско-рекреативне површине
- Комуналне површине
- Посебна намена
- Сеоско становање
- Викенд насеља
- Туристичка насеља

1.2. Урбанистички услови за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене и мреже саобраћајне и друге инфраструктуре

Грађевинско земљиште јавне намене обухвата:

- просторе где су смештене јавне функције и јавне службе;
- простор под саобраћајницама, стазама, трговима и пругама;
- просторе где су смештене комуналне функције (објекти ТС,ЦС, постројења, депоније)
- просторе под јавним зеленилом, парковима, скверовима
- просторе под гробљима

Општи урбанистички услови су везани са начелима концепције уређења простора на подручју ПП-а.

1.2.1. Урбанистички услови уређења

Уређење јавних површина и јавних објеката

Уређење јавних површина подразумева уређење простора који су планом предвиђени као површине за објекте чије је коришћење, односно изградња од општег интереса у складу са законом, као што су јавни путеви, паркови, тргови, улице и друге површине и објекти од јавног интереса.

а) Јавни путеви, тргови и улице

Према Закону о јавним путевима (Сл.Гласник РС бр.101/05 чл.5) јавне путеве на подручју плана чине државни путеви првог реда, државни путеви другог реда и општински путеви као и примарне, секундарне и локалне улице у насељу. Под некатегорисаним путевима подразумевају се путеви који нису јавни путеви, а користе се ма по ком основу за саобраћај (улице, осим улица које су саставни делови јавног пута, сеоски путеви, шумски и пољопривредни путеви, путеви на насипима за одбрану од поплава, стазе и сл.). Изградња, реконструкција, одржавање и заштита некатегорисаних путева, као и начин њиховог коришћења, утврђени су посебном Одлуком, која се налази у документационој основи Плана.

Тргови као део јавних површина, на подручју плана представљају шире слободне просторе између, односно испред јавних објеката, који су предвиђени као јавни уређени простори

б) Јавни објекти

Јавне објекте на подручју плана чине постојећи и планирани објекти као што су

- школе
- дечје установе
- здравствени објекти
- објекти социјалне заштите
- објекти културе
- објекти спорта и рекреације
- заштитно зеленило и паркови

- водoprивредни објекти
- објекти комуналне инфраструктуре
- саобраћајни и енергетски објекти
- објекти јавних служби (науке, информисања, управе и администрације)

Површине јавне намене и јавни објекти су на земљишту у јавној својини у градском грађевинском земљишту и ван градског грађевинског земљишта.

Уређење површина јавне намене врши се у складу са општим условима из плана и Правилима уређења простора, Правилима грађења и другим општим и посебним условима надлежних органа.

1.2.1.1. Правила за изградњу и уређење јавних зелених површина

- Програмима и урбанистичким плановима нижег реда дефинишу се правила уређења и изградње јавних зелених површина, у складу са нормативима и важећим прописима.
- Уређивање земљишта за јавне зелене површине врши се њиховим припремањем и опремањем.
- Припремање земљишта за подизање и уређење јавних зелених површина, обухвата истражне радове као што су: израда биолошких основа и пројектне документације, геодетских и других подлога за реконструкцију јавних зелених површина и геодетски снимак и мануал постојеће вегетације, израда студија, санирање и нивелација терена и друге радње.
- Опремање земљишта за јавне зелене површине обухвата изградњу комуналне инфраструктуре за редовни режим коришћења и одржавања зелене површине (водовод, канализација, јавна расвета и др.), као и уређење осталих јавних површина које су у контакту са зеленом површином (саобраћајне, пешачке и др.) у складу утврђеном наменом.
- Партерна решења ускладити са наменом и функцијом зелене површине, тако да се не угрозе постојеће вредности зелене површине
- Хортикултурна решења ускладити са трасама подземних инсталација испоштовати потребна минимална одстојања: од водовода 1,5 м, од канализације 2,5 м, од топловода 3,0 м, од електроинсталација 2,0 м, од ТТ инсталација 1,5 м, гасовода , односно у складу са важећим техничким прописима.

Избор врста за озелењавање усагласити са наменом и функцијом зелене површине као и условима станишта. Однос површина – поплочавања, травњака и високог растиња ускладити са наменом зелене површине. У зависности од намене зелене површине предвидети опремање одговарајућом опремом и садржајима.

Дозвољени радови:

- санитарна сеча стабала, реконструкција цветњака, нова садња, реконструкција вртно - архитектонских елемената, реконструкција стаза, реконструкција постојећих објеката, подизање нових вртно - архитектонских елемената, изградња фонтана, постављање елемената урбаног мобилијара, телефонске говорнице, јарбола, рекламних паноа, објеката спорта и рекреације, ограђивање и сл.

1.2.1.2. Инфраструктурни коридори

Инфраструктурни коридор је простор намењен за изградњу саобраћајне инфраструктуре и постављање свих врста инфраструктурних инсталација намењених побољшању животних услова становништва: водовод, канализација, гасовод, топловод даљинског грејања, електроенергетски водови, ПТТ, кабловске ТВ и интернет инсталације.

Граница инфраструктурног коридора је линија која омеђава простор погодан за изградњу инфраструктурних система и инсталација и који се на одређеним местима може али и не мора поклопити са постојећим регулационим линијама.

Тачан положај и изглед садржаја инфраструктурног коридора дефинисаће се израдом урбанистичких планова погодне регулације односно утврђивањем тачних података за координате темена раскрсница и скретања, осовина саобраћајница, регулационе и грађевинске линије, а који може бити и другачији од понуђених могућих решења профила. Осим ових података у поступку израде урбанистичког плана утврђују се нивелете или се дају тачна нивелациона решења улица, канализационох колектора, водоводних цеви и осталих подземних инсталација.

Код израде инфраструктурних решења руководимо се законским нормативима, урбанистичким правилима, потребама становништва и економским могућностима града.

Урбанистичка правила за решења саобраћајница

Садржај инфраструктурног коридора је побројан и предвиђен због могућних реконструкција и доградња инфраструктурних система на простору за који постоји просторни план односно а не постоје планови нижег реда. У односу на досадашњи начин полагања кабловских инсталација (стално прекопавање улица и тротоара) препорука овог плана би била изградња кабловске канализације која би по капацитету задовољила и неке будуће потребе града. Полагање кабловске канализације би се вршило код: изградње нових инсталација, реконструкција улица или самих инсталација и плански ради уређења подземних инсталација.

Овим Правилима дата су само основна правила за утврђивање урбанистичке регулативе саобраћајних површина.

- Дефиниција улице

Под улицом подразумевамо јавну површину намењену кретању или мировању возила свих видова моторног саобраћаја, бициклиста, пешака и инвалида са помагалима. Уличном мрежом се омогућава комуникација људи, проток робе и смештај инсталација комуналне инфраструктуре.

Регулациона линија улице јесте линија која дели јавну површину улице од осталог земљишта.

Ширина улице је растојање између регулационих линија улице.

- Класификација уличне мреже

По функционалном значају и улози у просторној организацији града улична мрежа се дели на примарну и секундарну. Примарну мрежу чине улице првог и другог реда, а секундарну приступне улице и паркиралишта.

Примарна улична мрежа

Улице првог реда служе за међусобно повезивање појединих делова града истих, сродних или различитих намена. То су капацитетни потези намењени јавном или индивидуалном путничком и теретном саобраћају. У односу на спољну путну мрежу могу се повезивати на путеве регионалног карактера.

Попречни профил садржи коловоз од две траке и обостране тротоаре. Минимална регулациона ширина код реконструкција постојећих уличних профила може износити 18м, изузетно 15м (или мање ако се тиме не смањује пропусна моћ саобраћајнице а омогућава њена изградња). Пожељно је код ових саобраћајница предвидети и шире регулације од поменутих при чему се обезбеђују ивичне разделне траке са зеленилом, бицикличке стазе и сл.

Уколико ширина регулације то дозволи на овим саобраћајницама се може организовати ивично паркирање изван колосека.

Са другим улицама се остварује веза у нивоу са обавезном сигнализацијом праваца кретања.

Улице првог реда у оквиру простора обухваћеног планом, представљене су прстеном који окружује шири центар града (Српских Владара, Књаза Милоша, Николе Пашића и др.).

Примарне улице другог реда представљају везни елемент између примарних улица првог реда и секундарне путне и уличне мреже.

Попречни профил садржи коловоз са тракама у оба смера и обостране тротоаре, изузетно једностранни тротоар из оправданих разлога. Минимална регулациона ширина износи 12м, изузетно 10м. Шире регулационе мере ових саобраћајница омогућавају организацију паркинга површина ван коловоза и формирање једностранних или обостраних дрвореда.

Овој групи припадају главне градске саобраћајнице.

У ужим градским зонама могуће је грађевинске линије објеката поставити на регулацију ових саобраћајница.

Раскрснице са другим градским улицама остварују се у нивоу са семафорском или уређеном вертикалном и хоризонталном сигнализацијом.

Секундарна улична мрежа

Секундарна улична мрежа је најбројнија категорија градских улица и чини је сплет интерних улица и коловоза који служе за приступ до одређених делова града. Деле се на приступне улице и паркиралишта. Приступне улице се ближе дефинишу према основној функцији коју обављају (стамбене, пословне, трговачке), а намењене су теретном и путничком саобраћају и паркирању.

Паркирање и гаражирање је планирано да буде решено јавним и приватним гаражама, јавним паркиралиштима и паркингом местима на парцелама индивидуалних власника и у уличним профилима оних саобраћајница у којима је могуће, не реметећи моторни и пешачки саобраћај организовати улично паркирање.

Потребни капацитети за паркирање и гаражирање утврђују се на основу планираног степена моторизације који за Пирот износи 0.25. Према броју становника из задњег пописа 2002год, укупан број становника у подручју обухваћеном планом износи 47 219, што даје цифру од 11 805 аутомобила. Број потребних паркинга места у граду се процењује на 10% од броја моторних возила и износи 1 180 паркинга места.

1.2.2. Парцелација, препарцелација, регулација парцела за нову изградњу

1.2.2.1. Парцелација

Основе за парцелацију грађевинског земљишта садржане су у основним решењима плана Правилима уређења простора и Правилима грађења, а засноване су на постојећем стању имовинских односа и условима и нормативима за формирање грађевинских парцела.

Парцелација грађевинског земљишта, у складу са условима из Закона, реализоваће се даљом разрадом ПП-а плановима детаљне регулације и урбанистичким пројектима.

Детаљнија регулациона разрада простора прихвата границе постојећих парцела, осим у случају када парцела није условна за планирану изградњу и када се промена граница парцеле врши у корист јавне површине или јавне намене.

Промена границе постојеће парцеле и формирање нових се врши на основу Општих правила за парцеле и на основу посебних правила за одређену намену. Новоформиране парцеле треба да имају геометријску форму што ближе правоугаонику или другом облику који је прилагођен терену, планираној намени и типу изградње.

Подела постојеће парцеле на две и више мањих парцела се врши под следећим условима:

- подела се врши у оквиру граница парцеле
- приступ на јавну површину новоформираних парцела може се обезбедити и преко сукорисничких површина
- поделом се не могу формирати парцеле које су нестандартне у погледу величине и начина градње у односу на непосредно окружење, односно планирани тип изградње.

1.2.2.2. Могуће трансформације парцела - препарцелација

Спајање две или више постојећих парцела, ради формирања једне парцеле се врши под следећим условима:

- спајање се врши у оквиру граница целих парцела, а граница новоформиране парцеле обухвата сву површину појединачних парцела
- спајањем парцела важећа правила изградње за планирану намену се не могу мењати, а капацитет се одређује према новој површини. Због боље организације и искоришћености простора он може бити већи од збира појединачних капацитета спојених парцела.
- спајањем се формира парцела на којој тип изградње без обзира на величину парцеле треба да буде у складу са непосредним окружењем, а у заштићеним подручјима у складу са условима заштите.

Препарцелација није дозвољена на парцелама које су предвиђене за подизање објеката јавне намене, као и на парцелама на којима се већ налазе јавни објекти, споменици културе или други објекти од јавног интереса, осим у случају када се предметни простор увећава и уређује.

1.2.2.3. Регулација парцеле за нову изградњу

Регулација парцеле за изградњу значи дефинисање грађевинских линија на парцели у односу на:

- регулацију саобраћајнице
- бочне суседне парцеле
- задње суседне парцеле

Све грађевинске линије у границама парцеле морају бити постављене тако да:

- не представљају сметњу функционисању објекта на парцели
- не представљају сметњу при постављању мреже инфраструктуре
- не угрожавају функционисање и статичку стабилност постојећих објеката на суседним парцелама.

1.2.3. Правила за изградњу и реконструкцију јавних, комуналних објеката и инфраструктурних система

1.2.3.1. Правила за изградњу јавних објеката

- Величина објекта (габарит и спратност) мора бити у складу са важећим прописима за одговарајуће делатности које ће се обављати у објекту, уз примену конструкција, материјала, архитектонских облика и форми прилагођених амбијенту у коме се објекти граде.
- Објекти могу имати подрумски или сутеренски део ако не постоје сметње геотехничке или хидротехничке природе.
- Зелене површине комплекса морају заузимати минимум 30% од површине комплекса.

1.2.3.2. Правила за изградњу пијаца

Грађење зелених пијаца спроводи се у складу са Урбанистичким планом, а за насеља за која није предвиђена израда Урбанистичког плана, у складу са техничким прописима за ову врсту објеката.

1.2.3.3. Правила за изградњу комуналних објеката

Гробља

Правила грађења за гробља утврђују се:

- за изградњу објеката на неизграђеном делу гробља,
- за легализацију објеката који немају грађевинску дозволу,
- за реконструкцију постојећих објеката.

Под објектима на гробљима подразумевају се:

1. гробне парцеле,
2. гробна места,
3. капеле (боксови) ,
4. колске и пешачке саобраћајнице и прилазни пут
5. пешачки трг,
6. други објекти (верски, сале за парастасе, економски, продавнице цвећа и погребне опреме и други објекти за вршење погребне делатности),
7. зелене површине,
8. ограда гробља,
9. розаријум,
10. колумбаријум,
11. крематоријум.

Минимални садржај:

- за градско гробље под тачкама 1, 2, 3 и 4
- за сеоска гробља под тачкама 1, 2 и 4
- остали садржаји одређују се према величини, могућностима и потребама насеља.

Правила грађења за наведене објекте на гробљима су:

1. Облик и величина гробних парцела одређује се на основу просторних услова и функционалних захтева.
2. Минимална ширина пешачких стаза које деле гробне парцеле је 1,20м.

3. Колске саобраћајнице (прилазни пут) димензионишу се према категорији пута и рангу насеља, с тим што је минимална ширина коловоза 5,0 метара а изузетно минимално 2,5 метра за сеоска гробља када се прилаз утврђује преко пољског односно некатегорисаног пута.
4. Габарит, облик и положај капеле и других објеката одређује се према просторним могућностима, функционалним захтевима (повезивање за колски и пешачки саобраћај) и рангу и потребама насеља.
5. У случају када се гробље граничи са стамбеним објектима, приликом одређивања положаја гробних парцела на неизграђеном делу гробља, ивица парцеле мора бити удаљена минимално 25,0 метара од најближег постојећег или планираног стамбеног објекта. Простор између гробне парцеле и границе гробља има улогу заштитног зеленог појаса и мора се озеленити високом вегетацијом.
6. Ограда комплекса према јавном путу је пуна или транспарентна са висином прописаном за индустријске објекте а према неизграђеном земљишту је транспарентна са пуним парпетом висине 0,9м и укупном висином која је одређена за стамбене или индустријске објекте у зависности од намене неизграђеног земљишта. Могуће је са унутрашње стране засадити вегетативну ограду (тује или жива ограда).

Елементи наведених правила грађења за гробља примењују се у поступку издавања одобрења за локацију и изградњу.

Ова правила грађења не могу се примењивати за гробља или делове гробља:

- уколико земљиште не припада Општини, односно правном лицу на које је пренето располагање или ако земљиште није у државној својини.
- за проширење постојећег гробља за које није донет Урбанистички план и гробља ван граница донетог Плана,.

За земљиште из предходног става, обавезна је претходна израда одговарајућег Урбанистичког плана.

За гробља наведена у предходном ставу, као и за сеоска насеља, у случају када не постоје услови за сахрањивање (попуњеност, прилаз гробљу, правни статус), изузетно се може израдити одговарајући урбанистички план пре доношења одговарајућег плана насеља.

Евакуација отпада и животињских остатака

За евакуацију кућног смећа предвидети контејнере запремине око 1100 л (за комерцијалне објекте 1 контејнер на 600 м² корисне површине), као и типске канте запремине 120л за улице у којима није могуће поставити контејнере. Локације одредити у оквиру регулације основних саобраћајница, као издвојене нише са упуштеним ивичњаком, тако да максимално ручно гурање контејнера не буде веће од 15 метара, по подлози максималног нагиба до 3%. Тачне локације и потребан број контејнера одредити кроз израду одговарајуће техничке документације у сарадњи са надлежним ЈКП.

Судови се могу сместити и у унутрашњости комплекса, дуж интерних саобраћајница (чија минимална ширина не може бити мања од 3,5 м за једносмерни и 6 м за двосмерни саобраћај), са могућношћу окретања возила за одвоз смећа.

Могуће је предвидети и другачије системе и методе прикупљања и евакуисања кућног смећа, у складу са условима заштите животне средине. Прикупљени отпад се депонује на Регионалној санитарној депонији.

За сахрањивање животињских остатака (лешева уинутих животиња) са планског подручја, предвиђа се набављање специјалне хладњаче у којој ће се исти привремено складиштити, до одвожења у најближу кафилерију, а у складу са Законом о ветеринарству (Сл. Гласник РС бр. 91/05). За одлагање кланичног отпада власници кланица су у обавези да са кафилеријом имају склопљене уговоре о преузимању истог.

Отпад који по саставу не одговара кућном смећу и опасни отпад који представља нуспродукт процеса производње и складиштења, депонује се према посебним условима, обрађује и одвози уз предходну сагласност надлежних институција на за то одређене локације.

1.2.4. Правила за изградњу и реконструкцију инфраструктурне мреже

1.2.4.1. Саобраћајна мрежа

Изградња нових и реконструкција постојећих саобраћајница врши се у складу са законом, на јавном грађевинском земљишту.

Услови за изградњу нових саобраћајница издају се искључиво на основу урбанистичких планова детаљне регулације израђених на основу решења инфраструктуре из просторног плана.

Основне техничке карактеристике за реализацију појединачних саобраћајница према њиховој категорији утврђене су и дате у прегледу према рангу, врсти и шифри појединих категорија.

1) Државни пут првог реда-Аутопут

Аутопут је јавни пут намењен искључиво за саобраћај моторних возила који пролази у свом коридору у границама плана, реализује се по посебној просторно планској и пројектној документацији и користи у складу са посебним прописима (у складу са Законом).

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина	120 км/х (мин 100км/х)
Број коловозних трака	1 + 1
Ширина коловозних трака	мин 2 x 3.75м(3.50м)+2.50м
Регулациона ширина	105м
Разделна трака	обавезна (са бочним атарским саобраћајницама ван ограде)
Укрштања	ван нивоа
Подужни нагиб	4% до 7%
Радијуси кривина	мин750м (450м)

У тренутку израде овог плана постоје планови за изградњу Аутопута на територији Општине Пирот. Изградња објеката у зони аутопута регулише се посебним условима надлежних служби и органа.

2) Државни пут првог реда

Државни пут је међународни и јавни пут који повезује главне градове или важнија привредна подручја републике или државе. Пролази у свом коридору у границама плана, реализује се по посебној просторно планској и пројектној документацији и користи у складу са посебним прописима (у складу са Законом)

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина	100 км/х (мин 80км/х)
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака	мин 2 x 3.50м (3.25м)
Регулациона ширина са бочним атарским саобраћајницама	50м
Укрштања	може и у нивоу
Радијуси кривина	мин450м (250м)

Изградња објеката у зони државног пута првог реда регулише се посебним условима надлежних служби и органа.

3) Државни пут другог реда

Државни пут другог реда ван граница насеља је јавни пут који повезује привредна подручја регије или територијалне јединице на нивоу републике или које је од посебног значаја за републику, а налази се у границама Просторног плана.

Основне техничке карактеристике су:

Рачунска брзина	мах 80 км/х
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака	2 x 3.25м
Заштитне траке - банке	2 x 1.2м
Регулациона ширина са бочним атарским саобраћајницама	мин. 20 м
Укрштања са прим. токовима	регулисана
Укрштања са секундарним ток.	регулисана
Паркирање у коловозу није дозвољено	

Изградња објеката дуж државних путева другог реда посебно је регулисана Законом.

4) Државни пут другог реда у насељу:

Државни пут другог реда кроз насеље је јавни пут који повезује привредна подручја регије или територијалне јединице на нивоу републике или које је од посебног значаја за републику, а налази се унутар подручја грађевинског земљишта.

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина(кроз насеље)	мах 80 км/х
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака мин	2 x 3.50 м
Заштитно зеленило	2 x 1.0 м
Бицикличке стазе	2 x 1.5 м
Тротоари мин	2 x 1.5 м
Регулациона ширина мин	15 м
Укрштања са прим. токовима	регулисана
Укрштања са секундарним ток.	регулисана
Паркирање у коловозу није дозвољено	
Јавна расвета целом дужином у насељу	

Изградња објеката дуж државних путева другог реда кроз насеље, на подручју Просторног плана регулисана је утврђеним грађевинским линијама и одговарајућим правилима грађења.

Деоницу државног пута која пролази кроз насеље одређује Скупштина општине, по претходно прибављеној сагласности Министарства надлежног за послове саобраћаја.

5) Општински локални пут

Локални пут је јавни пут који повезује насеља на територији општине или који је од значаја за саобраћај на територији општине, а на подручју ПП-а пролази кроз насеља.

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина(кроз насеље)	мах 50 км/х
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака мин	2 x 3.50 м

Тротоари мин	2 x 1.5 м
Регулациона ширина мин	10 м
Укрштања са прим. токовима	регулисана
Укрштања са секундарним ток.	регулисана
Паркирање у коловозу није дозвољено	
Јавна расвета целом дужином	

6) Примарна улица првог реда

Примарна улица у планираном саобраћајном систему насеља служи за повезивање делова града исте, сличне или различите намене (становање, пословање или индустрија). Примарна улица је и део државног пута кроз насеље, а који представља део примарног саобраћајног прстена.

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина(кроз насеље)	50 км/х
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака мин	2 x 3.50 м
Заштитно зеленило	2 x 1.5 м
Бицикличке стазе	2 x 1.5м
Тротоари мин	2 x 1.5 м
Регулациона ширина мин	16 м
Укрштања са прим. токовима	регулисана семафорима
Укрштања са секундарним ток.	регулисана
Паркирање у коловозу дозвољено само у посебној траци-паркиралиште.	
Јавна расвета целом дужином	

Изградња објеката дуж примарних улица, на подручју плана регулисана је утврђеним грађевинским линијама, односно одговарајућим одредбама Правила грађења на начин да се не угрози функционално одвијање саобраћаја предвиђеног за саобраћајницу тог ранга.

7) Примарна улица другог реда

Примарна улица другог реда је сабирна улица која повезује примарне саобраћајнице из градског саобраћајног прстена са локлним: стамбеним и приступним улицама.

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина(кроз насеље)	50 км/х
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака мин	2 x 3.25 м
Бицикличке стазе	2 x 1.5м
Тротоари мин	2 x 1.5 м
Регулациона ширина мин	13 м
Укрштања са прим. токовима	регулисана
Паркирање у коловозу дозвољено само у посебној траци-паркиралиште.	
Јавна расвета целом дужином	

8) Локална улица

Локална улица је стамбена, односно приступна улица, која омогућава непосредан приступ стамбеним и стамбено пословним објектима у зони становања односно индустријским, сервисним, складишним, комуналним и другим објектима у радним и другим зонама.

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина(кроз насеље)	50 км/х
Број коловозних трака	1
Ширина коловозних трака мин	2 x 2,75 м
Тротоари мин	2 x 1.5 м (изузетно 1x1,5 м)
Регулациона ширина мин	8,5 м (изузетно 7,0 м)
Паркирање у коловозу није дозвољено	
Јавна расвета целом дужином	

Изградња објеката дуж локалних улица на подручју плана регулисана је утврђеним грађевинским линијама, односно одговарајућим одредбама Правила грађења.

9) Интегрисана улица

Интегрисана улица је део пута, улице или део насеља у коме коловоз користе и пешаци и возила.

Основне техничке карактеристике су :

Рачунска брзина(кроз насеље)	10 км/х
Регулациона ширина мин	3,5 м

Јавна расвета целом дужином

Изградња објеката дуж локалних улица на подручју плана регулисана је утврђеним грађевинским линијама, односно одговарајућим одредбама Правила грађења.

10) Атарски (шумски) пут

Основне техничке карактеристике су :

Регулациона ширина мин 5.5 м

Израз на уличну или мрежу локалних, односно некатегорисаних путева регулисан је саобраћајном сигнализацијом.

11) Железничка пруга

Основне техничке карактеристике железничких траса и постројења дефинисани су прописима железнице који се следствено примењују за све железничке капацитете.

Пружни појас је простор између железничких колосека, земљиште испод колосека и лево и десно поред крајњих колосека, на одстојању од најмање 8м, рачунајући од осе крајњих колосека, као и ваздушни простор изнад пруге у висини од 12м, односно 14м код далековода напона преко 220кВ рачунајући од горње ивице шине.

У пружном појасу могу се градити само објекти и постројења у власништву железнице, а изузетно, уз претходну сагласност ЖТП-а "Београд" могу се градити објекти и постројења других предузећа који служе за утовар и истовар ствари на железници.

У пружном појасу, уз претходно прибављену сагласност ЖТП-а "Београд", може се планирати провод градске комуналне мреже кроз труп пруге, с тим да се укрштај са пругом планира под углом од 90° , а уколико то није могуће под углом мин 60° .

На основу Закона о железници, уз претходно прибављену сагласност може се планирати:

- градња индустријских зграда и постројења, кречана, циглана и сл. објеката са грађевинском линијом мин 50м, рачунајући од осе крајњег колосека
- градња стамбених, пословних, помоћних и сл. објеката, копање бунара, резервоара, септичких јама, подизање далековода са грађевинском линијом мин 25м, рачунајући од осе крајњег колосека
- паралелно вођење трасе путева и пруге на растојању мањем од 25м је могуће уз сагласност управљача.
- паралелно вођење трасе каблова, електричних водова ниског напона, водовода, канализације и других цевовода, је могуће у заштитном појасу на растојању мањем од 25м рачунајући од осе крајњих колосека, а уколико то није могуће треба их планирати тако да буду постављене на граници железничког земљишта.

Укрштање пруге и пута треба планирати у складу са Законом о железници и Законом о безбедности у железничком саобраћају.

- укрштање железничке пруге и ауто пута и укрштање пруге и пута у станичном реону између улазних и излазних скретница не може бити у истом нивоу. Правило о денивелисаном укрштању важи и за пруге и државне путеве I реда.
- укрштање железничке пруге и јавног пута изводи се њиховим свођењем на најнеопходнији број. Размак између два укрштаја пруге и јавног пута не може да буде мањи од 2 000 м, осим у урбаном подручју, а према посебном договору железнице и градске управе, што ће се уградити у урбанистичку документацију.
- укрштање пруге и некатегорисаног пута изводи се усмеравањем тог пута на најближи јавни пут који се укршта са односном пругом, а ако то није могуће извести укрштање више некатегорисаних путева са пругом на једном месту.
- при планирању денивелисаних укрштаја пруге и пута изградњом друмских подвожњака и надвожњака, сви елементи ових објеката морају бити усклађени са елементима пруге на којој се ови објекти планирају.
- висина доње ивице конструкције друмског надвожњака или пешачке пасареле изнад пруге мора износити мин 6.80м рачунајући од горње ивице шине, због конструкције електровучних железничких постројења.

Правила која важе за све саобраћајне коридоре су:

- Основна линија за обележавање путног појаса, регулационих линија, тротоара, банкина и коловоза је осовина пута
- Осовина пута мора бити дефинисана аналитичко геодетским елементима из државне катастарске мреже.
- На основу успостављене осовине пута, врши се обележавање осталих елемената пута, према врсти, односно категорији пута.
- Нивелација Општинских локалних путева утврђује се израдом одговарајуће урбанистичко планске и пројектне документације, а обавезно се исказује у апсолутним котама.
- Пре израде урбанистичко планске и пројектне документације обавезно се мора извршити геодетско снимање терена и израдити топографско - катастарски план за предметну трасу пута.
- Регулациони појас пута служи искључиво функцији пута и у истом није дозвољена изградња објеката високоградње.
- Приликом изградње грађевинских објеката у близини путева, мора се поштовати прописано растојање према категорији пута.
- Укрштање државних путева са инсталацијама изводити искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на предметни пут у прописаној заштитној цеви, тако да минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже горње коте коловоза од горње коте заштитне цеви износи 1.35 - 1.50м, у зависности од конфигурације терена. Заштитна цев мора бити постављена на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута, увећана за по 3.00м са сваке стране. Минимална дубина горње коте заштитне цеви испод путног

канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала од горње коте заштитне цеви износи 1.00м.

- За државне путеве минимална удаљеност инсталација је 3.0м од крајње тачке попречног профила - ножице усека или насипа, или спољне ивице путног канала за одводњавање (изузетно ивице коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавање коловоза).

1.2.4.2. Мрежа комуналне инфраструктуре

Услови за изградњу инфраструктурне мреже односе се на изградњу:

- 1) Водоводне и канализационе мреже
- 2) Електроенергетске мреже
- 3) Мреже снабдевања топлотном енергијом
- 4) ТТ мреже
- 5) Регулацију водотокова

Постављање нове инфраструктурне мреже у оквиру нових траса треба да буде координирано у складу са условима плана. Постављање нових инфраструктурних мрежа у оквиру постојећих саобраћајних профила треба да буде координирано са постојећом изграђеном мрежом зависно од конкретних услова. Реконструкција инфраструктурне мреже треба да буде координирана тако да се новим решењима обезбеди бољи и функционалнији распоред мреже.

Услови изградње водоводне мреже

Положај мреже у саобраћајном профилу генерално треба да задовољи следеће услове:

- Уличну мрежу трасирати испод коловоза на 1,0 м од ивице коловоза, а ако за то не постоје услови па цевовод мора да прелази преко парцела мимо улице строго пазити да се приликом израде рова за полагање цевовода не угрозе суседни објекти, имајући у виду и будућу изградњу на тим потезима (према урбанистичким плановима)
- Дубина укопавања: минимум 1,0 м према условима конфигурације терена.
- Мрежу полагати ако је то могуће у супротној страни улице од планиране или изведене електро и телефонске мреже.
- Ако се у истом рову полагају водови других инсталација морају се задовољити минимална прописана растојања заштите.
- Сеоски водоводи, као и приватни, могу се изградити према посебним водопривредним условима, које издаје надлежни општински орган.
- За полагање водоводне мреже кроз путно земљиште вишег ранга, испод пруга и водотокова потребно је прибавити мишљење и посебне услове од надлежних органа и организација.

Услови изградње канализационе мреже и пречишћивача

- Уличну мрежу трасирати испод коловоза на минимум 1,0 м дубине укопавања, са обавезним каскадама, ако конфигурација терена захтева.
- Ако цевовод мора да се поставља преко парцела мимо улице строго пазити да се приликом израде рова за полагање цевовода не угрозе суседни објекти, имајући у виду и будућу изградњу на тим потезима (према Урбанистичким плановима).
- Ако је то могуће мрежу полагати у супротној страни улице од планиране или изведене електро и телефонске мреже.
- Ако се у истом рову полагају водови других инсталација морају се задовољити минимална прописана растојања заштите.
- За извођење радова на полагању цевовода на трасама изван насеља, приватних мрежа канализације и на трасама испод капиталних објеката важе иста правила као код полагања водоводне мреже.

Пречишћивач

Хидрауличким прорачуном одредити капацитете и габарит постројења за прераду отпадних вода.

Степен пречишћавања употребљених вода на постројењу треба да обезбеди очување прописане категорије реципијента-реке Нишаве (друга класа). Степен пречишћавања загађених вода као и режим испуштања тих вода регулисани су Законом и Уредбом о категоризацији водотокова.

Постројење пречишћивача треба да има одговарајућу заштитну зону према путу Станичење -Пирот , пружи Ниш Димитровград и околном окружењу.

Цевоводи

Канализациона мрежа за употребљену воду се по правилу поставља у осовини коловоза саобраћајница, или уз ивицу коловоза, на супротној страни од водоводне мреже.

Пречник цеви зависи од броја корисника који се прикључују на канализациону мрежу, при чему се мора имати у виду даље погушћавање становања у оквиру парцела.

1.2.4.3. Услови, правила и мере за уређење простора и изградњу мреже и објеката електроенергетског система

- Електроенергетски објекти се граде у складу са одредбама Закона о планирању и изградњи, Просторном плану, техничким и другим прописима.
- Одобрење за извођење радова испод, изнад или поред електро-енергетског објекта издаје енергетски субјект који је власник, односно корисник енергетског објекта.

Приликом изградње поштовати правила:

- Градњу свих објеката, нарочито објеката за боравак људи, треба градити што даље од далековода 110 кВ и 220 кВ (мин.25 м од ДВ 110 кВ, односно мин.30 м од ДВ 220 кВ). За добијање грађевинске дозволе за објекте у близини водова наведеног напонског нивоа потребно је прибавити сагласност привредног друштва за дистрибуцију електричне енергије „Југоисток“ Д.О.О., које ће као субјект који користи електро-енергетске објекте, утврдити услове за изградњу.
- Градњу објеката за боравак људи, као и других објеката треба избегавати и у близини водова 35 кВ и 10 кВ, односно у зони од мин. 5 м лево и десно хоризонтално од пројекције најближег проводника у неотклоњеном стању.
- Изузетно, уколико се из оправданих разлога мора градити у наведеној зони, потребно је пре почетка изградње прибавити сагласност од привредног друштва за дистрибуцију електричне енергије „Југоисток“ Д.О.О. на елаборат који треба да уради овлашћена пројектантска организација.
- За изградњу и реконструкцију објеката за производњу електричне енергије снаге преко 1 МВ, као и за објекте за пренос и дистрибуцију напона преко 35 кВ, неопходно је прибавити и енергетску дозволу коју издаје министар надлежан за послове енергетике у складу са Законом. Сигурносне висине, сигурносне удаљености и друге мере заштите дефинисане су Законом и подзаконски актима.
- Изградња малих хидроелектрана и објеката за друге видове коришћења обновљивих извора, као и њихово прикључење на мрежу вршиће се искључиво на основу смерница овог плана, услова надлежних организација и институција и прихваћене документације, у складу са Законом.

Прелазак водова и њихово приближавање разним објектима:

Опште одредбе:

- Износ сигурносне висине једнак је износу сигурносне удаљености, односно минимална удаљеност електричног стуба од земљишног појаса пута или другог објекта мора бити већа од висине стуба.
- Сигурносне висине и сигурносне удаљености важе за нисконапонске водове и високонапонске водове напона до 110кВ
- За водове називног напона 220кВ, сигурносне висине и сигурносне удаљености треба повећати за 0.75м, а за водове називног напона 380кВ повећати за 2.0м од вредности за напон 110кВ
- Ако високонапонски вод прелази преко неког објекта треба поступити онако како је за поједине објекте прописано Правилником о техничким нормативима за изградњу нисконапонских и високонапонских надземних водова. Прописане мере, осим сигурносне висине треба предузети и кад се вод приближи ауто путу, путу првог реда, на удаљеност мању од висине стуба над земљом
- Хоризонталне удаљености овде наведене, не односе се на нисконапонске водове који су функционално везани са односним објектом (осветљење путева, спортских игралишта...)

Неприступачна места:

За неприступачна места (гудуре, стене, непловне реке...) сигурносна висина и сигурносна удаљеност за прелазак водова износе

1) сигурносна висина	4.0м
2) сигурносна удаљеност	3.0м

За места неприступачна за возила:

За места неприступачна за возила сигурносна висина и сигурносна удаљеност износе:

1) сигурносна висина	
- за нисконапонске кућне прикључке	4.0м
- за све остало	5.0м
2) сигурносна удаљеност	4.0м

За места приступачна за возила (око насељених места, изнад поља око којих има пољских стаза, изнад ливада и ораница, изнад пољских путева и шумских стаза) сигурносна висина и сигурносна удаљеност износе:

1) сигурносна висина:	
• за високонапонске водове до 110кВ	6.0м
• за нисконапонске водове	5.0м
2) сигурносна удаљеност:	
• за високонапонске водове до 110кВ	5.0м
• за нисконапонске водове	4.0м

Објекти високоградње:

Вођење надземних високонапонских водова преко објеката која служи за стални боравак људи треба ограничити на изузетне случајеве, ако се друга решења не могу технички или економски оправдати.

Сматра се да вод прелази преко објекта и кад је растојање хоризонталне пројекције најближег проводника у неотклоњеном стању од зграде мање од 5.0м без обзира на напон вода.

За неприступачне делове зграда (кров, димњак и сл.) сигурносна удаљеност износи и то:

• за високонапонске водове до 110кВ	3.0м
• за нисконапонске водове на носачима узиданим са стране у зграду, осим за уводе у зграду	0.25м
• за нисконапонске водове изнад слемена и крова	0.40м
• за остале нисконапонске водове	1.0м

За стално приступачне делове зграда (терасе, балконе, грађевинске скеле и сл) сигурносна удаљеност и сигурносна висина износе:

сигурносна удаљеност:	
• за високонапонске водове до 110 кВ	4.0м
• за нисконапонске водове	1.25м
сигурносна висина:	
• за високонапонске водове до 110 кВ	5.0м
• за нисконапонске водове	2.5м

Вертикална удаљеност између проводника и делова зграда испод проводника (слеме крова; горња ивица димњака и сл.) за водове са висећим изолаторима треба да износи најмање 3.0м и ако у прелазном распону постоји нормално додатно оптерећење, а у суседним распонима нема тог оптерећења.

Вод 110кВ

Ширина коридора далековода треба да износи 24м

У делу вода где постоје објекти високоградње и на прелазима саобраћајница, морају се задовољити прописана хоризонтална и вертикална одстојања, а сам вод мора имати појачану механичку и електричну сигурност.

Вод 35кВ

Коридор далековода треба да износи 16м, а двоструког вода 20м и то 8м односно 10м са обе стране од осовине далековода.

У коридору далековода не дозвољава се подизање објеката високоградње, као ни подизање засада виших од 3м.

Стубна места дуж трасе треба да буду удаљена најмање 3м од ивичњака коловоза насељских саобраћајница, а најмање 10м (уз сагласност управљача путевима 5м) од коловоза државних саобраћајница.

У делу вода где постоје објекти високоградње и на прелазима саобраћајница, морају се задовољити прописана хоризонтална и вертикална одстојања, а сам вод мора имати појачану механичку и електричну сигурност.

Водови 10кВ:

Тенденција у подручју плана је замена свих надземних 10кВ водова кабловским.

Постојећа кабловска 10кВ мрежа се задржава, а на местима где омета изградњу измешта се.

Нова 10кВ мрежа треба да буде кабловска. Водови се полажу на 0.8м -1.0м испод коте терена, у тротоару ближе ивичњаку (до 0.8м од коловоза) по трасама дефинисаним у оквиру планова.

При прелазу преко саобраћајница водове треба механички заштитити.

Развод мреже унутар простора плана и траса 10кВ водова ће се дефинисати даљом детаљном разрадом кроз урбанистичке планове нижег реда.

На просторима пољопривредног земљишта мрежа је надземна.

Мрежа 0.4кВ:

Постојећа 0.4кВ мрежа се задржава и може се реконструисати, с тим што се задржава осовина трасе. Дуж главних саобраћајница и у зонама централних функција ова мрежа се може водити као кабловска.

Нова мрежа на просторима становања са централним функцијама, објектима друштвеног стандарда, радних зона, комуналних функција, паркова и спорта и рекреације треба да буде кабловска.

На просторима становања са делатностима и становања градског типа мрежа може бити надземна и подземна, у зависности од интереса корисника и услова надлежне Електродистрибуције Ниш- погон Пирот

На просторима становања сеоског типа и на пољопривредном земљишту мрежа је надземна.

Јавно осветљење

Мрежа јавног осветљења се изводи као и мрежа 0.4кВ.

Тип и висина стубова, као и типови светиљки су стандардизовани од стране Електродистрибуције Ниш -погон Пирот.

Снага и тип сијалица, висина стубова размак стубних места дефинисаће се према категоризацији саобраћајница и светлотехничким условима.

На просторима објеката друштвеног стандарда, централних и комуналних функција, спорта и рекреације, тргова и паркова може се уз одговарајуће образложење, одступити од типизације јавног осветљења, с тим да ако инсталацију одржава Електродистрибуција Ниш -погон Пирот, неопходно је прибавити њену сагласност на тип светиљки.

Пољопривредне потребе

Мрежа која би се могла поставити за пољопривредне потребе нивоа 10кВ и 0.4кВ, пратила би атарске путеве и изводила би се као надземна, по стандардима који су за наведене мреже утврђени на просторима сеоског становања и пољопривредног земљишта.

Трафостанице 110/35/10кВ

Прикључак ТС 110/35/10кВ треба да буде изведен водом са два система проводника.

Простор за нове трафостанице треба да буде оквирних димензија 50 x 100м, око које треба да буде простор потребне заштите.

Коначан облик и величина парцеле дефинисаће се по Одлуци Електродистрибуције Ниш - погон Пирот по усвајању варијанте трафостанице.

Трафостанице 10/04кВ

Постојеће трафостанице у оквиру подручја плана се у принципу задржавају.

Трафостанице типа "стубне" и "кула" ТС могу се заменити слободностојећим типским објектима који треба да буду непосредно уз или у близини постојеће ТС. Постојеће слободностојеће трафостанице могу се дограђивати и покривати косим кровом. Положај и број трафостаница дат у оквиру плана треба сматрати оријентационим.

Коначан број и положај ТС биће дефинисан у детаљнијој разради подручја плана кроз планове нижег реда.

Не дозвољава се подизање стамбених објеката на одстојању мањем од 0.4м од објеката ТС.

Трафостанице се могу градити у објектима у радним зонама и централним функцијама без становања. Трафостанице се не могу градити у оквиру локација за објекте друштвеног стандарда. Изузетно, када нема одговарајућег простора, може се дозволити таква изградња под условима да је ТС одвојена оградом.

Нове ТС треба да буду типски слободностојећи објекти, са косим кровом. Нове ТС треба да буду постављене на најмање 1.0м од регулационе ширине, а изузетно на регулационој линији. На периферији насеља и на просторима пољопривредног земљишта, могу се постављати стубне ТС.

1.2.4.4. Систем снабдевања топлотном енергијом

У Пироту, 1980г. формиран је ОО УР "Топлана" и тиме је отпочела акција на топлификацији града. Према изведеним анализама није реално очекивати централну топлификацију за укупно подручје општине Пирот. Шири подручја на простору плана могу се покрити системом топлификације тек са увођењем гаса као најпогоднијег енергента за централну топлификацију.

Локација за изградњу главне мернорегулационе станице (ГМРС) са потребном зоном заштите је код села Пољска Ржана. Простор за ГМРС треба да буде 50 x 40м, око које треба да буде простор потребне заштите.

Коначан облик и величина парцеле дефинисаће се по Одлуци транспортера природног гаса.

Услови за изградњу централног система грејања у смислу развода од котларница, трасе водова до подстанца, будуће трасе гасовода дате су планом.

- Топловодне инсталације се полажу на дубини од 0,8м – 1,0м, на растојању 1,0м од регулационе линије.
- Све заштитне цеви у које се полажу водови извести благовремено при изградњи саобраћајница, да се накнадно не би вршило прекопавање.
- У истом рову никада не полагају електроенергетске водове и топоводе.

1.2.4.5. Систем ТТ мреже

Услови за изградњу ТТ мреже у смислу траса и карактеристика водова и објеката дати су у условима надлежног јавног предузећа.

- Трасе постојећих оптичких и мрежних каблова задржавају се ако су у појасу улице, односно тротоара и ако не угрожавају локацију других планираних објеката.
- За полагање каблова потребно је обезбедити простор у тротоарима постојећих или планираних улица или у путном земљишту државних путева I и II реда, на дубини од мин. 1,0 м. Ако улица нема тротоар каблови се полажу на 0,5 м од регулационе линије на мин. дубини од 1,0 м од доње ивице одводног канала, односно 1,35-1,50 м од горње коте коловоза.
- Мрежу полагају у супротној страни улице од планиране или изведене електромереже, увек где је то могуће.
- Ако се у истом рову полагају и водови других инсталација морају се задовољити минимална прописана растојања заштите.
- Растојање каблова од подземних делова објекта: минимално 0,5 м.
- Све заштитне цеви и шахте у које се полажу водови извести благовремено при изградњи саобраћајница, да се накнадно не би вршило прекопавање.
- Објекти за потребе функционисања телекомуникационих мрежа могу се постављати на безбедном растојању које се одређује за сваки конкретан случај.
- Јавне телефонске говорнице могу се постављати на местима где постоји могућност полагања прикључног кабла и где је фреквенција људи велика: на прилазима и у јавним објектима (школе, железничке и аутобуске станице, спортски објекти, објекти културе и сл.) на трговима, тротоарима улица, парковима и другим просторима где њихове локације не ометају пешачки и други саобраћај, не затварају улазе, прилазе и слично.

1.2.5. Регулација водотокова

Река Нишава која протиче средином подручја плана је потпуно регулисана од села Пољске Ржане до Слободне зоне. Извршена је потпуна регулација Градашничке реке, Изворске реке и дела Бистрице код улива у Нишаву.

По водопривредним условима ЈВП "Србија воде", ВПЦ " Морава" Ниш, даљом регулацијом Бистрице, извођењем регулационих радова се спушта кота дна регулисаног корита у просеку за 1м. Стечене обавезе су и регулација превода Рогоза до улива у Нишаву који је до сада изведен око 30%, регулација Расничке и Костурске реке до улива у Бистрицу и даља регулација Бистрице у смислу израде камених подлога на косинама и дну речног корита и изради камених прагова каскада.

При решавању даљег регулисања поменутих водотокова морају се поштовати одредбе Закона, поставке Просторног плана Србије у делу који се односи на водопривредну проблематику, Водопривредне основе Србије као и захтеви и мишљења корисника предметног простора, па у том смислу и мишљење, односно услови ЈВП "Србија воде" ВПЦ "Морава" Ниш. Поред овога и Републички Хидрометеоролошки Завод даје стручна мишљења у поступку добијања водопривредних

услова за израду техничке документације. Мишљења се дају на хидролошке подлоге и прорачуне, као и претрходне студије и идејна решења за објекте који утичу на воде или воде утичу на њих.

1.2.6. Услови за прикључење на саобраћајну и комуналну инфраструктуру

- На захтев Одељења за урбанизам, комунално-стамбену делатност, грађевинарство и инспекцијске послове Општине Пирот, услове прикључења на саобраћајну и комуналну инфраструктуру утврђиваће органи, институције и предузећа који су законом за то овлашћени.
- За саобраћајни прикључак објеката (бензинске станице, пословни комплекси) на државни пут првог реда, предвидети траке за успоравање - убрзање. Повезивање појединачних локација (стамбени, стамбено - пословни објекти и др.) на државни пут првог реда условљава се изградњом паралелног једносмерног сервисног пута, са минимум 1,5 м широким разделним појасом од државног пута, који ће повезивати локације дуж путног правца. Уколико се сервисни пут предвиђа у залеђу локација, прикључење на државни пут првог реда предвидети на довољно великом растојању да се не омета саобраћај на истом.
- Прикључке на регионалне путеве предвидети контролисано и у односу на рачунску брзину довољно велика растојања прикључака, тако да не ометају саобраћај на јавном путу уз приоритет одвијања саобраћаја на истим.
- За подручја где не постоји организовано снабдевање пијаћом водом, дозвољава се изградња бунара или приватне водоводне мреже са бунаром или каптажом.
- За подручја где не постоји организовано одвођење отпадних вода, дозвољава се изградња непропусне септичке јаме, као привремено решење до изградње канализационе мреже.
- Ако је ниско-напонска мрежа подземна, кућни прикључак може бити само подземан, а ако је ниско-напонска мрежа надземна, кућни прикључак може бити надземни или подземни.

1.3. Попис објеката за које се пре обнове или реконструкције морају израдити конзерваторски или други услови

Објекти за које се пре обнове или реконструкције морају израдити конзерваторски услови су:

Споменици културе:

1. споменик културе од изузетног значаја "Конак малог Ристе", стара градска кућа из 19. века у Пироту;
2. споменик културе од великог значаја - "Бела мачка", стара градска кућа у Пироту;
3. споменик културе од великог значаја - тврђава "Кале" у Пироту,
4. споменик културе од великог значаја - манастир Св. Ђорђа из 16. века изнад Темске;
5. евидентирани споменик културе - пећинска црквица Св. Петра и Павла из 12. века код Рсоваца;
6. евидентирани споменик културе - манастир Св. Богородице из 18. века код Врела;
7. евидентирани споменик културе - црква Рођења Христовог из 19. века у Пироту;
8. Црква Св. Петке у Станичењу, споменик културе од великог значаја
9. Манастир Суково са Црквом Св. Богородице,
10. Црква Св. Ђорђа у Славињи,
11. Црква Св. Николе у Дојкинцима
12. Манастир Светог Николе код села Планиница,
13. Црква Св. Ђорђа у Осмакову,
14. Црква Св. Николе у Крупцу,
15. Манастир Св. Јована код Извора,
16. евидентирани споменик културе – Бегов мост на Темштици код ушћа у Нишаву;

1.4. Стратешка процена утицаја Плана на животну средину

Начин спровођења и генерални садржај стратешке процене утицаја Просторног плана општине Пирот (у даљем тексту стратешка процена или СПУ) су дефинисани Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину (Сл.Гл.РС бр.135/04 и 88/10), чијим је доношењем и применом извршено усклађивање са Европском Директивом 2001/42/ЕС о "процени утицаја одређених планова и програма на животну средину". СПУ представља инструмент за процену могућих утицаја на животну средину, мере за њихово смањење и спречавање, као и програм праћења стања животне средине у току спровођења плана. Извештај о СПУ је документ којим се идентификују, описују, вреднују и процењују значајни утицаји на животну средину до којих може доћи применом планских решења и одређују мере за смањење негативних утицаја. СПУ утицаја Просторног плана општине Пирот на животну средину је саставни део Плана и налази се у његовој Документационој основи.

1.5. Заштита од елементарних непогода и природних катастрофа

1.5.1. Заштита од земљотреса

Заштита од земљотреса ће се вршити кроз реализацију урбанистичких норми при лоцирању и изградњи објеката, на основу сеизмичке реонизације и микрореонизације где се планирају мањи или већи капацитети (привредне зоне, туристичка подручја и сл.)

Према подацима изнетим у Карти сеизмичке регионализације терена Републике Србије издате у Београду од стране Сеизмолошког завода СР Србије простор разраде Плана се налази у VIII зони сеизмичности по скали МЦС (Меркали-Цанцани-Сиелзберг).

На сеизмолошкој карти публикованој 1987.год за повратне периоде 50; 100; 200; 500; 1 000 и 10 000 година која приказује очекивани мах. интензитет земљотреса, са вероватноћом појаве 63% подручје Пирота се налази :

на олеати за повратни период (година)	у зони интензитета МСК -64
50	6 ⁰
100	7 ⁰
200	7 ⁰
500	8 ⁰
1 000	8 ⁰
10 000	8 ⁰

Сви објекти морају задовољавати одредбе Правилника о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима (Сл. лист СФРЈ бр 31/81;49/82;29/83;21/88 и 52/90) по коме су основа за планирање и пројектовање сеизмички интензитет приказан на карти за повратни период од 500 година и Правилник о техничким нормативима за пројектовање и прорачун инжењерских објеката у сеизмичким подручјима (који нема законску снагу)

Догођени мах сеизмички интензитет на подручју Пирота је био 7⁰ МСК-64 као манифестација Беровског земљотреса. Жаришта која одређују ниво сеизмичке угрожености на простору Пирота су Берово, Свилајнац, Скопље, Копаноник, Витина, Сурдулица, Лазаревац, Рудник. Обим и садржај сеизмолошке документације дефинише се пројектним задатком и пројектом истраживања, а у зависности од фазе израде техничке документације, као и од категорије објекта.

Одређивање сеизмичке силе:

Табела бр.14 - коефицијент категорије објекта

категија објекта	врста објекта	коефицијент категорије објекта (Ко)
I категорија	Зграде са просторијама за окупљање већег броја људи (биоскопске дворане, позоришта, фискултурне сале, изложбене дворане, школе, здравствени објекти, објекти везе, зграде ватрогасне службе, индустријске зграде са скупоценом опремом, зграде које садрже предмете изузетне културне и уметничке вредности...	1.5
II категорија	стамбене зграде; хотели; ресторани; јавне зграде које нису сврстане у I категорију, индустријске зграде које нису сврстане у I категорију	1.0
III категорија	помоћно - производне зграде, агротехнички објекти	0.75

Величина коефицијента сеизмичког интензитета износи за 8. степен МЦС $K_s = 0.050$.

Табела бр.15 - Величина коефицијента динамичности (зависно од категорије тла)

категија тла	карактеристични профил тла
I	стеновита и полустеновита тла (кристаласте стене, шкриљци, карбонатне стене, кречњак, лапорац, добро цементирани конгломерати); добро збијена и тврда тла дебљине мање од 60м, од стабилних наслага шљунка, песка и тврде глине изнад чврсте геолошке формације.
II	збијена и полутврда тла, као и добро збијена и тврда тла дебљине веће од 60м, од стабилних наслага шљунка, песка и тврде глине преко чврсте геолошке формације.
III	мало збијена и мека тла дебљине веће од 10м, од растреситог шљунка, средње збијеног песка и тешко гњечиве глине, са слојевима или без слојева песка или других некохерентних материјала тла.

Табела бр.16 - Коефицијент динамичности K_d

категија тла	коефицијент K_d	граничне вредности коефицијента K_d
I	0.50/ T	1.0 > K_d < 0.33
II	0.70/ T	1.0 > K_d < 0.47
III	0.90/ T	1.0 > K_d < 0.60

За круте армирано бетонске и зидане објекте до 5 спратова, ако се не врши прорачун периода слободних осцилација, узима се мах вредност коефицијента K_d

кофицијенат динамичности $K_d=1$

Коефицијенат дуктилитета и пригушења за све савремене конструкције од АБ, све челичне конструкције (осим конструкција од армираних зидова и челичних конструкција са дијагоналама где је $K_p=1.3$ и врло високих и витких конструкција са малим пригушењем као што су индустријски димњаци где је $K_p=1.6$) и све савремене дрвене конструкције $K_p = 1$.

Укупни сеизмички коефицијент $K = K_o \times K_s \times K_d \times K_p$
 Хоризонтална сеизмичка сила $S_x = K \times G$ (G = укупна тежина објекта и опреме)
 Вертикална сеизмичка сила $S_v = 0.7 \times K \times G$

Укупна хоризонтална сеизмичка сила S_x добијена овом анализом не сме бити мања од 75% од износа силе која се добија прорачуном по методи еквивалентног статичког оптерећења, нити мања од 0.02Г.

Са становишта сеизмологије понашање тла у Пироту је могућа појава локалних земљотреса, а осетан је утицај околних земљотреса у Македонији, северној Албанији, Црној Гори, Копаонику. Пирот припада VIII групи интензитета по МЦС скали, што је утврђено анализом догођених земљотреса као и испитивања Балканског полуострва (извештај комисије УНЕСКО-а) и елаборатима Сеизмолошког завода из Београда.

Локални земљотреси су "плитки" са хипоцентром магнитудом М-4.2 и кратким периодом осциловања у граници $T = 0.10-0.15$ сек.

У оквиру ових испитивања вршена су геомеханичка испитивања тла и мерен ниво подземних вода и може се рећи да, за потребе просторног обликовања градског језгра постоје релевантни подаци који дозвољавају истицање следећих ограничавајућих фактора:

1. Избегавати изградњу објеката са сопственим периодом осциловања од 0.10 до 0.41сек да не би дошло до појаве резонанце са амплитудом осциловања земљотреса.
2. Код избора материјала давати предност АБ-у јер армирано бетонски објекти трпе само сеизмичка оптерећења при појави земљотреса. Зидани објекти морају да се граде у свему према важећем правилнику за грађење објеката високоградње у трусним подручјима; с тим да се рачуна на појаву лакших конструктивних оштећења, док круте зидане објекте са $T=0.3$ сек и висином $X = 3.3 \times B$ треба избегавати због тога што трпе знатна конструктивна оштећења.
3. Мешовите системе избегавати, а уколико се граде треба проверити пријем сеизмичких утицаја, посебним вертикалним армирано бетонским платнима која би ишла целом висином објекта.
4. При адаптацији, реконструкцији или изградњи нових објеката неопходно је применити мере начина изградње сеизмички отпорних конструкција у складу са одредбама Правилника о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима (Сл. лист СФРЈ бр 31/81;49/82;29/83;21/88 и 52/90)
5. За објекте нискоградње нема посебних ограничења, али би требало водити рачуна о следећем:
 - локалне саобраћајнице градити са већом регулационом ширином, а везу са осталим регионима остварити са мин две саобраћајнице из два различита правца
 - извести двојни систем водоснабдевања и напајања електричном енергијом.

Мере заштите од земљотреса представљају правилан избор локације за градњу објеката, начин изградње, спратност објеката и др, као и строго поштовање и примена важећих законских прописа за изградњу објеката у сеизмичким подручјима.

1.5.2. Заштита од пожара

Мере заштите од пожара обухватају урбанистичке и грађевинско-техничке мере заштите. Урбанистичке мере заштите се односе на регулацију простора кроз урбанистичке показатеље (намена површина, степен изграђености, степен искоришћености) и правила изградње (регулациона линија, грађевинска линија, висина објекта, удаљеност објекта од суседних, ширина саобраћајница, паркиралишта и др.). Грађевинско-техничке мере заштите се односе на стриктну примену прописа о изградњи објеката, електроенергетских и гасних постројења.

Заштита од пожара се спроводи кроз превентивне мере заштите, а то су:

1. Обезбеђење условног ускладиштења запаљивих и експлозивних материја, а у складу са Правилником о изградњи постројења за запаљиве течности и ускладиштавању и претакању запаљивих течности (Сл. лист СФРЈ бр 20/71;23/71)
2. Правилним пројектовањем примарних саобраћајница са аспекта ПП заштите
3. Израда хидрантске мреже спољашње и унутрашње према Правилнику о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара (Сл. лист СФРЈ бр 30/91) и обезбеђивање потребне количине воде градској мрежи за хидрантски систем.
4. Употреба мобилне ПП опреме (ватрогасних апарата)
5. Предвиђање техничких мера заштите од пожара и експлозија у виду система за дојаву пожара; аутоматских система за гашење, израде плана евакуације, поштовању прописа и услова за евакуационе путеве.

Да би евентуалне могућности избијања и ширења пожара биле сведене на најмању меру, у утврђивању услова за изградњу и уређење простора, морају се доследно примењивати Законом утврђене мере противпожарне заштите, посебно када се ради о објектима, комплексима и целинама, који могу бити места потенцијалног избијања пожара, односно експлозије.

1.5.3. Заштита од поплава и бујица

Могуће опасности од поплава на подручју Плана могу бити последица високог водостаја водотокова на читавом подручју. Заштита се остварује преко водопривредних радова у сливовима река (регулације, бране и успори,

пошумљавање...) а у складу са Правилником о техничким мерама и условима за изградњу објеката за одбрану од поплава (Сл. лист СФРЈ бр. 2/70)

Уређење ерозивних сливова о заштита од бујица обухвата примену мера заштите које се састоје од техничких (изградња заштитних објеката као што су преграде, уставе, каскаде и сл.) и биолошких мера (извођења заштитних радова као што су пошумљавање, затрављивање, терасирање, чишћење корита и сл.).

Поред техничких мера заштите бујичних река пре свега на Старој планини, приоритет у планском периоду има превођење Рогоза.

За сваки систем одбране од поплава одређује се степен сигурности, изражен повратним периодом меродавних хидролошких услова који могу проузроковати поплаву брањеног подручја или појединих његових делова. Под повратним периодом меродавних хидролошких услова подразумева се просечан број година у коме се може очекивати појава тих или неповољних услова. Повратни период се утврђује хидролошким анализама, при чему се користе методе математичке статистике.

Хидролошки услови који су меродавни за одређивање степена сигурности линијских система одбране од поплава изражавају се према режиму водостаја. Висина водостаја је меродавна за заштиту од преливања, а трајање односно режим промена водостаја за стабилност објекта за одбрану од поплава.

Основне мере заштите у случају акцидентата на брани Завој

Због могуће опасности која прети становништву, на угроженом подручју од појаве поплавног таласа у случају наглог отицања воде из акумулације створене изградњом бране „Завој“, потребно је изградити систем за осматрање и обавештавање становништва (ОиО) на угроженом подручју. Имајући у виду време пристизања поплавног таласа угрожено подручје делимо на две зоне угрожености: I зона угрожености је део од бране до Беле Паланке, а II зона угрожености је од Беле Паланке до краја угрожености подручја (Мојсиње).

Систем за осматрање и обавештавање чине осматрачка мрежа, подцентар на брани „Завој“, општински центри у Пироту, Белој Паланци, Нишу, Мерошини, Алексинцу и Ражњу, алармне станице, телекомуникационе везе и белеге. Функција система за осматрање, обавештавање и узбуњивање била би и формирање алармног система, прослеђивање алармног сигнала општинским центрима и алармним станицама и обавештавање становништва на угроженом подручју. Као саставни део општег система, систем ОиО за брану Завој мора бити у могућности да прихвати и све захтеве општинских центара у погледу узбуњивања становништва на угроженом подручју. Рад овог система представља непрекидно надгледање бране и акумулације, контрола исправности уређаја и преносних путева из зоне угрожености и благовремено обавештавање становништва на целом угроженом подручју у случају појаве стања приправности и стања опште узбуне на брани Завој. Надгледање бране и акумулације врши се непосредно (надгледање и контролу врше стручне службе и дежурно особље) и посредно (надгледање бране врши се помоћу свих уређаја за оскултацију бране и уређаја за мерење нивоа воде). Мерни сигнали који се добијају из мерача нивоа горње воде за брану служе за аутоматско формирање алармног сигнала. Обрада ових сигнала, формирање алармних сигнала и његово прослеђивање врши се у подцентру ОиО на брани. Аутоматско прослеђивање алармног сигнала врши се само за врсту сигнала за узбуњивање у случају настанка елементарне непогоде.

ДП Ђердап, ДОО Кладово - Пирот поседује све релевантне пројекте са детаљима о мерама заштите у случају акцидентата.

1.5.4. Заштита од олујних ветрова

Заштита од олујних ветрова се односи на примену дендролошких мера у организацији и уређењу ширих простора, насеља, код формирања и уређења појединих делова насеља, као и код уређења непосредне околине сваког објекта. Дендролошке мере подразумевају и формирање одговарајућих ветрозаштитних појасева довољне ширине, планско засађивање високог дрвећа у одређеном распореду и др.

1.5.5. Заштита од клизања земљишта

Мере заштите од клизања земљишта су првенствено просторно-планске мере које обухватају избегавање планирања било какве изградње на нестабилним теренима и угроженим подручјима, планирање инфраструктурних коридора који заобилазе угрожена подручја и планско озелењавање и пошумљавање потенцијалних клизишта. За санацију клизишта потребно је урадити детаљно истраживање сваког клизишта појединачно и израдити елаборат о резултатима истраживања са предлогом мера.

Заштита од потенцијалних клизишта на подручју Плана односи се на:

1. избегавање нестандартних интервенција у природној конфигурацији земљишта, посебно на местима већих нагиба,
2. избегавање непланских грађевинских радова на теренима у нагибу,
3. одржавање вегетације на нагнутим површинама које су предвиђене за зеленило,
4. коришћење простора у складу са инжењерско - геолошким условима терена
5. правилно трасирање саобраћајница,
6. формирање катастра клизишта

1.5.6. Заштита од снежних наноса и поледица

И поред блажих зима, утврђене су надлежности одређених предузећа и њихова обавеза у спровођењу редовне заштите од снежних наноса из разлога што може доћи до завејавања путева и саобраћајних средстава, а самим тим и до одређеног степена угрожености живота и здравља путника. Ово је веома присутно у случају појаве одређених екстремних падавина и ветра, као и непоштовања упозорења о прекиду саобраћаја док падавине не престану.

1.5.7. Заштита од ратних дејстава

Подручје Пирота, према процени надлежних органа не спада у подручја од геостратегијског значаја, које би могло бити мета ратних разарања. У случају рата ширих размера треба имати у виду могућност привременог запоседања дела територије, уз могућа дејства класичним и савременим борбеним средствима.

Заштита становништва, материјалних и културних добара, на подручју Плана утврђена је у складу са степеном угрожености и одређеном врстом и обимом заштите, која се дефинише посебним прописима надлежних органа.

Капацитети заштитних објеката утврђују се Прописима за изградњу склоништа и заклона издатим од стране Министарства одбране РС. Изградња склоништа и заштитних објеката је прописана условима надлежне организације Министарства одбране - одсек Пирот.

Осим склањања становништва планирани су и услови за примену мера радиолошко биолошко хемијске (РБХ) заштите, заштите од рушења, организовања планске евакуације становништва и материјалних добара, прихватања угроженог становништва, санација терена, заштита производње и активности виталних функција у посебним условима, алтернативна снабдевања водом, храном и енергијом, функционисања школа и здравствене заштите у посебним условима, организованог сахрањивања људи, стоке и контаминиране хране, које се изводе по посебним програмима Министарства одбране.

За склањање материјалних добара, документације и покретних споменика културе, по одговарајућем програму обезбеђују се посебни објекти на конкретним локалитетима у зонама веће безбедности у околини насеља.

За успешну, брзу и организовану евакуацију становништва и материјалних добара у посебним условима користиће се магистрални саобраћајни правци, којима је по профилу и карактеру градње обезбеђена проходност и у посебним условима.

Изградња и заштита објеката посебне намене, као и друге мере заштите од интереса за одбрану и заштиту оствариваће се по посебним програмима а примењиваће се под надзором надлежних органа.

Алтернативно снабдевање водом:

У одељењу НО у Пироту је третиран проблем алтернативног снабдевања водом у случају немогућности коришћења градског водовода. У ту сврху је пописано 37 извора у оквиру општине Пирот са хигијенски исправном водом за пиће и 575 бунара. Снабдевање становништва водом би се одвијало на пуктовима оглашеним средствима јавног информисања путем цистерни. Цистерне које су пописане за алтернативно снабдевање водом у одељењу НО у Пироту су: две цистерне, власништво ЈП "Комуналац" са запремином 13м³, и једна власништво ТВЈ МУП-а Пирот са запремином 7 м³.

У случају непосредних ратних разарања или природних катастрофа, у одељењу НО, као мера заштите становништва предвиђа се организована евакуација становништва:

1.6. Посебни услови којима се површине и објекти јавне намене чине приступачним особама са посебним потребама

За кретање лица са посебним потребама обезбедити услове који су прописани Правилником о условима за планирање и пројектовање објеката у вези са несметаним кретањем деце, старих и особа са посебним потребама („Сл. гласник РС бр. 18/97).

На местима укрштања повшина за кретање моторних возила и пешака (пешачки прелази, паркинзи и сл.) где постоји денивелација терена обавезно предвидети рампе за инвалидска колица.

Предвидети рампе (по потреби лифтове) за приступ особа са посебним потребама у свим јавним објектима.

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

На укупној површини подручја Просторног плана Општине Пирот дефинисане су следеће структуре: грађевинско земљиште, пољопривредно земљиште, шумско земљиште, водно земљиште и инфраструктурни коридори, при чему свака од издвојених структура има своје карактеристике и тенденције у даљем просторном развоју.

Промене у билансу коришћења земљишта су планским решењима усмерене ка оптимизацији намене простора и природних услова, уз нужно заузимање земљишта за потребе реализације ширења привредних и стамбених зона, изградњу инфраструктуре и задовољење дугорочних економских потреба локалне заједнице.

2.1. Грађевинско земљиште

У структури грађевинског земљишта разликујемо : градско грађевинско земљиште и грађевинско земљиште ван граница градског грађевинског земљишта. Правила грађења су конципирана тако да се максимално искористи постојеће грађевинско земљиште.

На грађевинском земљишту издвајају се следеће зоне изградње:

1. Породична стамбена изградња
2. Вишепородична стамбена изградња
3. Мешовита стамбена изградња
4. Приградско становање
5. Мешовите урбане површине
6. Радне површине за складишне и сервисне функције
7. Индустријске радне површине
8. Спортско-рекреативне површине
9. Комуналне површине
10. Посебна намена

за које се локацијска дозвола издаје на основу правила грађења преузетих из Генералног плана Пирота до његовог усаглашавања. Објекти комуналне инфраструктуре могу се унутар предвиђене зоне и припадајућих правила изградње наћи и на другој локацији од планом предвиђене.

Правила грађења за:

1. Сеоско становање
2. Викенд насеља и
3. Туристичка насеља

утврђују се Просторним планом Општине Пирот

За подручје обухвата Просторног плана Општине Пирот примењују се правила грађења из Просторног плана и ГП Пирота (за зоне изградње које третира) на основу којих се издаје локацијска дозвола.

2.1.1. Сеоско становање

На територији Општине Пирот разликују се две врсте сеоског становања: села равничарског типа у котлини и села планинског типа на обронцима планинских масива. Разлика у положају села условила је и разлику у претежној делатности сеоског становништва: становници планинских села су били окренути сточарској производњи отвореног и полуотвореног типа, док су се становници равничарских села бавили претежно пољопривредном производњом. Основне карактеристике равничарских села су: издужен облик уз саобраћајницу, мала збијеност, велике парцеле правилног облика, ниска искоришћеност и изграђеност парцеле, изградња објеката уз међу и мала међусобна удаљеност суседних објеката, стамбених и економских објеката. Карактеристике планинских села су: правилан облик, велика збијеност, мале парцеле неправилног облика, висока искоришћеност и изграђеност парцеле, изградња објеката на међи и мала међусобна удаљеност суседних објеката, стамбених и економских објеката.

Села равничарског типа су: Градашница, Бериловац, Извор, Пољска Ржана, Барје Чифлик, Гњилан, Расница, Костур, Блато, Понор, Мали Суводол, Велики Суводол, Станичење, Црвенчево, Црноклиште, Враниште, Куманово, Темска, Сопот, Нишор, Крупац, Трњана, Велики Јовановац, Мали Јовановац, Велико Село, Држина, Петровац, Војнеговац, Суково, Градиште, Чиниглавци, Срећковац, Милојковац и Обреновац, а села планинског типа су: Базовик, Басара, Бела, Беровица, Брлог, Велика Лукања, Височка Ржана, Власи, Горња Држина, Гостуша, Добри До, Завој, Засковци, Јалботина, Јеловица, Камик, Копривштица, Мала Лукања, Мирковци, Ореовица, Орља, Осмаково, Паклештица, Пасјач, Планиница, Покревеник, Присјан, Рагодеш, Росомач, Рсовци, Рудиње, Сиња Глава, Славиња, Топли До, Церев Дел, Церова и Шугрин.

На савремени развој села и организацију сеоског становања уопште највећи утицај имају: опште економско стање Општине Пирот, месне прилике самог насеља (сеоско насеље у близини административног центра, село уз главне саобраћајне комуникације или забачено село ван важних комуникација), конфигурација терена (терен раван, благо нагнут или стрм према јавном путу) и природно окружење (близина водотокова или водених акумулација):

- села близу административног центра или главних саобраћајница попримају карактеристике приградских насеља, интензиван повратак радно способног становништва, напуштају традиционалну, екстензивну пољопривреду као основну делатност сеоског становништва, баве се трговином, специфичном или интензивном пољопривредом (стакленици и пластеници, мини фарме и фарме специфичних врста) или прерадом,

- села удаљена од главних саобраћајница која се налазе у планинским деловима Општине Пирот орјентисана су углавном на сточарску делатност као основну активност и експлоатацију шумског богатства, карактеристика тих села је мала насељеност, незнатан повратак радно способног становништва и велика старост становника. У задњем периоду приметно је интересовање за објекте у удаљеним селима искључиво у циљу реконструкције или изградње објеката за одмор и туризам (непољопривредна сеоска домаћинства).

За изградњу објеката у зони сеоског становања који се граде искључиво као индивидуални стамбени објекти на грађевинским парцелама, примењују се следећа правила грађења за **равничарска села**:

типови сеоског домаћинства	на територији Општине Пирот у зависности од привредне активности дефинишу се следећи типови: 1. пољопривредно, 2. мешовито и 3. непољопривредно сеоско домаћинство.
дозвољена је изградња објеката	за намене: становања, пољопривреде, водопривреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, јавних делатности, физичке културе и рекреације и посебних намена. Објекти чија се изградња дозвољава су: 1. стамбени, 2. пословни (продавнице, угоститељски објекти, мини фарме, породични погони за прераду пољопривредних, сточарских и шумских производа, рибњаци и др...), 3. економски, 4. помоћни. Економски објекти (сточне стаје, живинарници, пушнице, сушнице и др...) и помоћни објекти који су у функцији главног објекта (гараже, настрешнице, оставе, амбари, цистерне, септичке јаме, ограде и др..)
није дозвољена изградња објеката	за делатности које угрожавају околину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима, као што су индустрија, складишта опасних материја и сл.
грађевинска парцела	у зависности од типа домаћинства и функције објекта грађевинска парцела има: стамбени део парцеле (стамбено двориште), економски део парцеле (економско двориште) са колским прилазом (мин ширине прилаза 3,50 м) и башту, при чему њен облик треба да има геометријску форму што ближе правоугаонику или другом облику који је прилагођен терену, планираној намени и типу изградње. Минимална парцела пољопривредног домаћинства садржи: стамбени део - 400м ² , економски део - 600м ² и башту - 400м ² што је укупно 1400м ² . Минимална парцела мешовитог домаћинства је: стамбени део - 400м ² , пословни део - 600м ² што је укупно 1000м ² . Минимална парцела стамбеног домаћинства има површину 400м ² . Код пољопривредних домаћинстава могуће је да стамбени и економски део буду на посебним парцелама. Минимална ширина фронта грађевинске парцеле у зависности од тога ком типу домаћинство припада износи: - 25м за пољопривредна домаћинства, - 20м за мешовита домаћинства, - 15м за стамбена - непољопривредна домаћинства. Максимум површине или ширине фронта парцеле није ограничен. У зонама активних домаћинства, функционално организованих парцела и изграђених објеката градитељског наслеђа формирање парцела вршити по угледу на постојеће - 50% формираних парцела и изграђених објеката. На грађевинској парцели чија је површина или ширина мања од најмање површине или ширине утврђених у предходним ставовима, може се локацијском дозволом предвидети изградња или реконструкција објекта поштујући правила плана и ограничења парцеле. Код изграђених парцела могуће је вршити парцелацију са обезбеђењем колског пролаза минималне ширине од 3,5 м.
грађевинска линија	Минимално растојање између грађевинске линије стамбеног објекта и границе парцеле јавног пута за објекте је 5м. Приликом изградње нових објеката стамбени објекат се поставља искључиво на грађевинску линију својом главном фасадом. У зони у којој постоје изграђени објекти растојање из предходног става утврђује се на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%). Позиција економских објекта у односу на грађевинску линију утврђује се локацијском дозволом и применом најмањих дозвољених растојања утврђених овим правилима. Грађевинска линија помоћног или пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије главног објекта осим ако конфигурација терена и правци главних ветрова диктирају положај, што се утврђује локацијском дозволом. На сеоским парцелама где је ширина парцеле <i>примарних</i> путева мања од 10м положај грађевинске линије објекта је искључиво на растојању од 5м метара од границе парцеле јавног пута без обзира да ли се ради о изградњи, доградњи или реконструкцији. Од овог правила је могуће одступити само у циљу очувања амбијенталне вредности насеља (Гостуша, Паклештица, Рсавци и др.). На сеоским парцелама где је ширина парцеле <i>секундарних</i> путева већа од од 6м могуће је

	<p>де се грађевинска линија поклопи са границом парцеле јавног пута односно да се гради на међи, на парцелама где је ширина парцеле <i>секундарних</i> путева мања од од 6м положај грађевинске линије објекта је искључиво на растојању од 3м метара од границе парцеле према јавном путу. <i>Примарни пут</i> је саобраћајница уз коју се развило сеоско насеље, сви остали путеви у сеоском насељу су <i>секундарни путеви</i>.</p> <p>На парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут. Најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 3,50м. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже). На парцели са нагибом терена ка јавном путу, у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти. Најмања ширина приступног стамбеног пута је 3,50 м. Ако су испуњени услови из предходног става тада не важи правило да је стамбени објекат испред осталих објеката на парцели, па економско двориште може бити уз јавни пут.</p>
међусобна удаљеност објеката	<p>Минимална међусобна удаљеност сеоских објеката за становање на суседним парцелама је 4м. Удаљеност новог стамбеног објекта од постојећег објекта на суседној пацели може бити мања од 4м у случају да је постојећи објекат постављен уз јужну границу парцеле. У овом случају удаљеност може бити мања од 4м и ако један од зидова садржи отворе за дневно осветљење, али уз испуњен услов да нови стамбени објекат не заклања директно осунчање постојећем објекту више од половине трајања директног осунчања. За изграђене стамбене објекте чија међусобна удаљеност износи мање од 3м, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати наспрамни отвори за осветљавање стамбених и радних просторија. Слободностојећи стамбени објекат не може заклањати директно осунчање другом стамбеном објекту више од половине трајања директног осунчања.</p> <p>Економски објекти на суседним парцелама граде се на међусобном растојању од мин 3м. У случају да се економски објекти на суседним парцелама додирују, у циљу рационалног искоришћења парцеле могу се градити на самој граници парцеле уз обострану сагласност власника. Ако се економски део једне парцеле непосредно граничи са стамбеним делом друге парцеле, растојање између нових објеката утврђује се применом правила за најмања растојања стамбених и економских објеката кроз локацијску дозволу. Економски објекти (сточне стаје, стајњаци, живинарници и сл.) граде се на растојању од 15м од стамбеног објекта, а ђубришта и пољски клозети на растојању од 20м од стамбеног објекта, бунара или извора воде и то искључиво на нижој коти.</p> <p>Помоћни објекти се могу градити на парцели као самостални или уз стамбене и економске објекте поштујући припадајућа правила.</p> <p>За сеоске објекте који имају индиректну везу са јавним путем преко приватног прилаза, растојање из предходних ставова утврђују се одобрењем за локацију и изградњу према врсти изградње у складу са правилима плана.</p> <p>Код изградње, доградње или реконструкције објеката за потребе пољопривреде, водопривреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, јавних делатности, физичке културе и рекреације и посебних намена растојање између објеката не може бити мање од 5м. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, удаљење од објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката.</p>
најмање дозвољено растојање габарита објекта и линије суседне грађевинске парцеле	<p>за стамбене објекте у стамбеном делу парцеле износи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне орјентације 1,50м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне орјентације 2,50м 3. двојни објекти у прекинутом низу на бочном делу дворишта 3,50м <p>За изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од вредности утврђених у предходном ставу, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати отвори за осветљавање стамбених просторија. За зоне изграђених стамбених објеката чије је растојање до границе грађевинске парцеле различито од вредности утврђених у претходном ставу, могу се нови објекти постављати и на растојањима која су ранијим правилима постављања дефинисана и то:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне орјентације 1м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне орјентације 3м <p>За економске и пословне објекте удаљење од линије суседне парцеле износи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта 1,50 м <p>Ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање између нових економских објеката и границе парцеле је најмање 1м. За изграђене економске и пословне</p>

	<p>објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од вредности утврђених у предходном ставу, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати отвори за осветљавање.</p> <p>Код изградње, доградње или реконструкције објеката за потребе пољопривреде, водопривреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, јавних делатности, физичке културе и рекреације и посебних намена, локацијском дозволом дефинише се удаљење објеката од граница суседних парцела, поштујући растојања дефинисана планом и прописе за изградњу и заштиту наведених објеката.</p>
урбанистички параметри	<p>Стамбени део грађевинске парцеле: Индекс заузетости макс. 40% Индекс изграђености макс. 0,80 Максимална спратност П+1 Могућа је изградња подрума уколико нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе. Уређено зеленило уз стамбени објекат мин 30% површине стамбеног дела парцеле.</p> <p>Економски део грађевинске парцеле: Индекс заузетости макс. 60% Индекс изграђености макс. 1,20 Максимална спратност П+1 Могућа је изградња подрума уколико нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе.</p> <p>Могућа изградња других помоћних или пратећих објеката на парцели који су у функцији стамбеног или економског објекта (гараже, летње кујне, оставе, магацини, складиште, цистерне, септичке јаме, ђубришта и сл.) без прекорачења датих индекса заузетости и изграђености.</p>
Паркирање на парцели	<p>За паркирање возила за сопствене потребе власник објекта обезбеђује простор на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута. У зависности од врсте објекта одеђује се број неопходних паркинг места за несметано функционисање.</p> <p>За паркирање помоћних возила и прикључних апарата, власници објекта свих врста обезбеђују простор на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута.</p>
Остала правила грађења	<p>Заштита суседних објеката према техничким нормативима за одређену врсту изградње. Прикључак на инфраструктуру према конкретним условима локације. Архитектонско обликовање објеката и појединих елемената објеката у стилу савремене или традиционалне архитектуре интегрисани у градитељско наслеђе и природно окружење. Изградњу објекта базирати на аутохтоним материјалима локације.</p> <p>Без обзира на врсту објекта стандард приступачности мора бити задовољен за објекте јавне намене: осигурање несметаног кретања особама са посебним потребама, деци и старијим особама.</p> <p>Сви објекти у зависности од врсте и намене, морају бити пројектовани, изграђени, коришћени и одржавани на начин којим се обезбеђују позитивном законском регулативом прописана енергетска својства објекта.</p> <p>Услови заштите животне средине: пружање услуга, трговинска делатност и пословне активности примерене зони сеоског становања, у складу са позитивном законском регулативом која дефинише утицај објекта на животну средину.</p>
кота приземља	стамбени објекти – мах 1,20м пословни објекти – мах 0,20м економски објекти – мах 0,20м помоћни објекти – мах 0,20м
кота венца	стамбени објекти – мах 7,20м пословни објекти – мах 7,20м економски објекти – мах 6,90м помоћни објекти – мах 6,90м
кров	сваког објекта на парцели је вишеводан, кровни покривач: камен, цреп, тегола или пластифицирани лим. мах нагиб од стрехе до таванске плоче је мах 60 ⁰ , од таванске плоче до слемена мах 35 ⁰ .
надзидак поткровља	мах 1.60м рачунајући од коте пода поткровне етаже до унутрашње тачке прелома кровне косине
одводњавање	према сопственој парцели и јавном земљишту
ограда парцеле	дозвољено је оградити парцелу на којој се налази стамбени објекат транспарентном оградом висине 1,40м или оградом са пуним парапетом до 0,90м и транспарентним делом до укупне висине 1,40м, Део парцеле са економским садржајем дозвољено је оградити транспарентном оградом максималне висине 2,20м

Код изградње или реконструкције објеката у зонама сеоског становања за потребе пољопривреде, водопривреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, физичке културе и рекреације, јавних делатности и посебних намена који својом величином и утицајем на околину превазилазе параметре прописане овим правилима препорука је израда урбанистичког пројекта, а обавеза ако разрађују површину већу од 1,0Ха. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, удаљење од објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката.

За изградњу објеката у зони сеоског становања који се граде искључиво као индивидуални стамбени објекти на грађевинским парцелама, примењују се следећа правила грађења за **планинска села**:

типови сеоског домаћинства	на територији Општине Пирот у зависности од привредне активности дефинишу се следећи типови: 1. пољопривредно, 2. мешовито и 3. непољопривредно сеоско домаћинство.
дозвољена је изградња објеката	за намене: становања, пољопривреде, водопривреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, јавних делатности, физичке културе и рекреације и посебних намена. Објекти чија се изградња дозвољава су: 1. стамбени објекти, 2. пословни објекти (продавнице, угоститељски објекти, мини фарме, породични погони за прераду пољопривредних, сточарских и шумских производа, рибњаци и др...), 3. економски објекти (сточне стаје, живинарници, пушнице, сушнице и др...) и 4. помоћни објекти (гараже, настрешнице, оставе, амбари, цистерне, септичке јаме, ограде и др..)
није дозвољена изградња објеката	за делатности које угрожавају околину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима, као што су индустрија, складишта опасних материја и сл.
грађевинска парцела	у зависности од типа домаћинства и функције објекта грађевинска парцела има: стамбени део парцеле (стамбено двориште), економски део парцеле (економско двориште) са колским прилазом (мин ширине прилаза 3,50 м) и башту, при чему њен облик треба да има геометријску форму што ближе правоугаонику или другом облику који је прилагођен терену, планираној намени и типу изградње. Минимална парцела пољопривредног домаћинства садржи: стамбени део - 300м ² , економски део - 400м ² и башту - 300м ² што је укупно 1000м ² . Минимална парцела мешовитог домаћинства садржи: стамбени део - 300м ² , пословни део - 400м ² што је укупно 700м ² . Минимална парцела за стамбено домаћинство има површину од 300м ² . Код пољопривредних домаћинстава могуће је да стамбени и економски део буду на посебним парцелама. Минимална ширина фронта грађевинске парцеле у зависности од тога ком типу домаћинство припада износи: - 20м за пољопривредна домаћинства, - 16м за мешовита домаћинства, - 12м за стамбена - непољопривредна домаћинства. Максимум површине или ширине фронта парцеле није ограничен. У зонама активних домаћинства, функционално организованих парцела и изграђених објеката градитељског наслеђа формирање парцела вршити по угледу на постојеће - 50% формираних парцела и изграђених објеката. На грађевинској парцели чија је површина или ширина мања од најмање површине или ширине утврђених у предходним ставовима, може се локацијском дозволом предвидети изградња или реконструкција објекта поштујући правила плана и ограничења парцеле. Код изграђених парцела могуће је вршити парцелацију са обезбеђењем колског пролаза минималне ширине од 3,50м.
грађевинска линија	Минимално растојање између грађевинске линије стамбеног објекта и границе парцеле јавног пута за објекте је 3м. Приликом изградње нових објеката стамбени објекат се поставља искључиво на грађевинску линију својом главном фасадом. У зони у којој постоје изграђени објекти растојање из предходног става утврђује се на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%). Позиција економских објекта у односу на грађевинску линију утврђује се локацијском дозволом и применом најмањих дозвољених растојања утврђених овим правилима. Грађевинска линија помоћног или пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије основног објекта осим ако конфигурација терена диктира другачији положај, што се утврђује локацијском дозволом. На сеоским парцелама где је ширина парцеле примарних путева мања од 10м положај грађевинске линије објекта је искључиво на растојању од 5м метара од границе парцеле јавног пута без обзира да ли се ради о изградњи, доградњи или реконструкцији. Од овог

	<p>правила је могуће одступити само у циљу очувања амбијенталне вредности насеља (Гостуша, Паклештица, Рсавци и др.).</p> <p>На сеоским парцелама где је ширина парцеле <i>секундарних</i> путева већа од од 6м могуће је де се грађевинска линија поклопи са границом парцеле јавног пута односно да се гради на међи, на парцелама где је ширина парцеле <i>секундарних</i> путева мања од од 6м положај грађевинске линије објекта је искључиво на растојању од 3м метара од границе парцеле према јавном путу.</p> <p><i>Примарни пут</i> је саобраћајница уз коју се развило сеоско насеље, сви остали путеви у сеоском насељу су <i>секундарни путеви</i>.</p> <p>На парцели са нагибом терена од јавног пута наниже, у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут. Најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 3,50м. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта на нижој коти.</p> <p>На парцели са нагибом терена ка јавном путу, у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти. Најмања ширина приступног пута стамбеног дела парцеле износи 3,50 м.</p> <p>Ако су испуњени услови из предходног става тада не важи правило да је стамбени објекат испред осталих објеката на парцели, па економско двориште може бити уз јавни пут.</p>
међусобна удаљеност објеката	<p>Минимална међусобна удаљеност сеоских објеката за становање на суседним парцелама је 4м.</p> <p>Удаљеност новог стамбеног објекта од постојећег објекта на суседној пацели може бити мања од 4м у случају да је постојећи објекат постављен уз јужну границу парцеле. У овом случају удаљеност може бити мања од 4м и ако један од зидова садржи отворе за дневно осветљење, али уз испуњен услов да нови стамбени објекат не заклања директно осунчање постојећем објекту више од половине трајања директног осунчања. За изграђене стамбене објекте чија међусобна удаљеност износи мање од 3м, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати наспрамни отвори за осветљавање стамбених и радних просторија.</p> <p>Слободностојећи стамбени објекат не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања.</p> <p>Економски и пословни објекти на суседним парцелама граде се на међусобном растојању од мин 3м.</p> <p>Ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање између нових економских објеката и границе парцеле је најмање 1м. У случају да се економски објекти на суседним парцелама додирују, у циљу рационалног искоришћења парцеле могу се градити на самој граници парцеле уз обострану сагласност власника. Ако се економски део једне парцеле непосредно граничи са стамбеним делом друге парцеле, растојање између нових објеката утврђује се применом правила за најмања растојања стамбених и економских објеката кроз одобрење за локацију и изградњу.</p> <p>Економски објекти (сточне стаје, стајњаци, живинарници, пушнице, сушнице и сл.) граде се на растојању од 15м од стамбеног објекта, а ђубришта и пољски клозети на растојању од 20м од стамбеног објекта, бунара или извора воде и то искључиво на нижој коти.</p> <p>Помоћни објекти се могу градити на парцели као самостални или уз стамбене и економске објекте поштујући припадајућа правила.</p> <p>За сеоске објекте који имају индиректну везу са јавним путем преко приватног прилаза, растојање из предходних ставова утврђују се одобрењем за локацију и изградњу према врсти изградње у складу са правилима плана.</p> <p>Код изградње, доградње или реконструкције објеката за потребе пољопривреде, водопривреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, јавних делатности, физичке културе и рекреације и посебних намена растојање између објеката не може бити мање од 5м. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, удаљење од објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката.</p>
најмање дозвољено растојање габарита објекта и линије суседне грађевинске парцеле	<p>за стамбени објекат у стамбеном делу парцеле износи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне орјентације 1,50м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне орјентације 2,50м 3. двојни објекти у прекинутом низу на бочном делу дворишта 3,50м <p>За изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од вредности утврђених у предходном ставу, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати отвори за осветљавање стамбених просторија.</p> <p>За зоне изграђених објеката чије је растојање до границе грађевинске парцеле различито од вредности утврђених у претходном ставу, могу се нови објекти постављати и на растојањима која су ранијим правилима постављања дефинисана и то:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне орјентације 1м 2. слободностојећи објекти на делу бочног

ограда парцеле	дозвољено је оградити парцелу на којој се налази стамбени објекат транспарентном оградом висине 1,40м или оградом са пуним парапетом до 0,90м и транспарентним делом до укупне висине 1,40м, Део парцеле са економским садржајем дозвољено је оградити транспарентном оградом максималне висине 2,20м
-----------------------	--

Код изградње или реконструкције објеката у зонама сеоског становања за потребе пољопривреде, водoprивреде, производње, складиштење, комуналне и терцијарне делатности, физичке културе и рекреације, јавних делатности и посебних намена који својом величином и утицајем на околину превазилазе параметре прописане овим правилима препорука је израда урбанистичког пројекта, а обавеза ако разрађују површину већу од 1.0ха. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, удаљење од објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката.

Положај, локацију и габарит економског објекта прилагодити просторним могућностима економског дворишта, али при томе обезбедити лак приступ и добру организацију економског простора и везу са другим објектима. Прљаве садржаје, као што су стаје (капацитета до 20 грла говеда, 100 грла свиња, 150 грла оваца и коза и 350 јединки живине и кунића) и ђубришта лоцирати заједно са септичким јамама и пољским клозетима на најудаљенијим деловима економског дворишта и низ ветар у односу на чисте објекте.

Бунаре на делу где нема водовода градити на вишој коти од коте економских објеката, стаја, септичких јама и клозета ако је терен у нагибу и на прописаној удаљености од њих.

2.1.2. Викенд насеља

Викенд насеља на територији Општине Пирот настала су као одраз жеље њених становника да своје слободно време искористе за активан одмор у природном окружењу. Та жеља резултирала је изградњом викенд објеката за одмор на најразличитијим локацијама. У овом делу обрађују се правила грађења за викенд објекте у границама грађевинског земљишта Општине Пирот.

За изградњу објеката „викенд кућа“ за: одмор и повремени боравак у зони викенд насеља који се граде као индивидуални објекти за одмор на парцелама, примењују се следећа правила грађења:

дозвољена је изградња објеката	за намене: становање, физичка култура и рекреација и терцијарне делатности.
није дозвољена изградња објеката	за делатности које угрожавају околину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима, као што су пољопривреда, производња, складишта и др.
грађевинска парцела	има површину мин. 150м ² , при чему њен облик треба да има геометријску форму што ближе правоугаонику или другом облику који је прилагођен терену, планираној намени и типу изградње. Најмања ширина фронта грађевинске парцеле за изградњу објекта за одмор је 5м а на делу који је предвиђен за изградњу најмања ширина парцеле је 10м. На грађевинској парцели чија је површина или ширина мања од најмање површине или ширине утврђене у предходном ставу, може се локацијском дозволом предвидети изградња објекта за одмор поштујући правила плана и ограничења парцеле.
грађевинска линија	Минимално растојање између грађевинске линије објекта и границе парцеле пута је 5м. Приликом изградње нових објеката, објекат се поставља искључиво на грађевинску линију својом главном фасадом. Грађевинска линија помоћног или пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије основног објекта осим ако конфигурација терена диктира другачији положај, што се утврђује одобрењем за локацију и изградњу. У зони у којој постоје изграђени објекти растојање из предходног става утврђује се на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%).
међусобна удаљеност објеката	Минимална међусобна удаљеност објеката за одмор је 3м. За изграђене објекте чија међусобна удаљеност износи мање од 2м, у случају реконструкције или доградње не могу се на суседним странама предвиђати наспрамни отвори просторија за боравак. Поред услова из предходног става слободностојећи објекат за одмор не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања. Удаљеност објекта за одмор од другог објекта на парцели (помоћни објекти), било које врсте изградње или намене, може бити најмање 2,50 м. Удаљеност бунара за снабдевање водом и објекта за одмор од пољског клозета или ђубришта било које врсте не може бити мање од 20м.
најмање дозвољено растојање габарита објекта и линије суседне грађевинске парцеле	1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне орјентације 1м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне орјентације 2м 3. двојни објекти као слободностојећи на бочном делу дворишта 2,50м За изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од вредности утврђених у предходном ставу, у случају реконструкције могу се на суседним странама предвиђати отвори просторија за боравак. За зоне изграђених објеката чије је

	<p>расстојање до границе грађевинске парцеле различито од вредности утврђених у претходном ставу, могу се нови објекти постављати и на растојањима која су ранијим правилима постављања била дефинисана и то:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне оријентације 1м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне оријентације 3м <p>За објекте за одмор који имају индиректну везу са путем преко приватног прилаза, растојање из предходних ставова утврђују се локацијском дозволом, према врсти изградње у складу са правилима плана.</p>
урбанистички параметри	<p>Индекс заузетости макс. 50% Максимална спратност П+Пк Максимална бруто развијена површина надземних етажа објекта за одмор у викенд насељима је 100м². Могућа је изградња подрума уколико нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе. Могућа изградња других пратећих објеката на парцели који су у функцији основног објекта (гараже, оставе, сеници, настрешнице и сл.) Минимални проценат уређеног зеленила је 30% укупне површине парцеле.</p>
Паркирање на парцели	<p>За паркирање возила за сопствене потребе, власник објекта за одмор обезбеђује простор на сопственој парцели, изван површине пута. За парцеле са индиректним прилазом инвеститор је дужан да поднесе доказ о решеном паркинг простору у виду закупа са власником парцеле на период од најмање 10 године.</p>
Остала правила грађења	<p>Заштита суседних објеката према техничким нормативима за одређену врсту изградње. Прикључак на инфраструктуру према конкретним условима локације. Архитектонско обликовање објеката и појединих елемената објеката у стилу савремене или традиционалне архитектуре интегрисани у природно окружење. Изградњу објекта базирати на аутохтоним материјалима локације.</p> <p>Без обзира на врсту објекта стандард приступачности мора бити задовољен за објекте јавне намене: осигурање несметаног кретања особама са посебним потребама, деци и старијим особама.</p> <p>Сви објекти у зависности од врсте и намене, морају бити пројектовани, изграђени, коришћени и одржавани на начин којим се обезбеђују позитивном законском регулативом прописана енергетска својства објекта.</p> <p>Услови заштите животне средине: пружање услуга и трговинска делатност примерено зони објеката за одмор (викенд насеља), у складу са позитивном закономском регулативом која дефинише утицај објекта на животну средину.</p>
кота приземља	<p>објекат за одмор – мах 1.20м помоћни објекти – мах 0.20м</p>
кота венца	<p>објекат за одмор – мах 5,60м помоћни објекти – мах 3,00м</p>
кров	<p>Вишеводан, кровни покривач: камен, цреп, шиндра, трска, тегола или профилисани лим. Максимални нагиб крова од стрехе до слемена је мах 60⁰</p>
надзидак поткровља	<p>мах 1.60м рачунајући од коте пода поткровне етаже до унутрашње тачке прелома кровне косине</p>
одводњавање	<p>према сопственој парцели и јавном земљишту</p>
ограда парцеле	<p>на којој се налази објекат за одмор је на делу бочног дворишта искључиво вегетативна или транспарентна од природних матерјала без парапета, максималне висине 1,40м. На делу предњег дворишта, према јавној саобраћајници, ограда је од природних матерјала са пуним парапетом висине 0,90м, транспарентна висине 1,40м или комбинована висине 1,40м.</p>

Код изградње или реконструкције објеката за потребе становање, физичка култура и рекреација и терцијарне делатности који својом величином и утицајем на околину превазилазе парметре прописане овим правилима препорука је израда урбанистичког пројекта, а обавеза ако разрађују површину већу од 1Ха. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, удаљење од објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката.

Објекте за одмор прама правилима датим у овом поглављу могуће је градити осим у викенд зонама и на другим деловима грађевинског земљишта на територији Општине Пирот.

2.1.3. Туристичка насеља

Туристичка насеља су насеља са доминантном туристичком активношћу: организовани смештај, одмор, исхрана, рекреација, забава, све је подређено задовољењу потреба туристе као субјекта. Изградња туристичких насеља предвиђена је, Просторним планом парка природе и туристичке регије "Стара Планина", на обронцима Старе планине у оквиру побољшања туристичке понуде ове регије. Код изградње нових туристичких насеља, обавезна је израда урбанистичких планова како би се сагледали сви аспекти изградње.

У туристичким зонама, уз путеве, уз зоне заштите споменика природе и културе, у природним и шумским комплексима дозвољава се изградња туристичких комплекса искључиво на основу одговарајућег урбанистичког планског документа или пројекта. Урбанистичка планска документа морају да садрже елементе прописане позитивном законском регулативом, елементе архитектонског уређења и обликовања објекта и испуњеност општих урбанистичких параметара за дату врсту изградње.

У свим типовима насеља, дозвољена је изградња нових и реконструкција постојећих туристичко-угоститељских објеката, рекреативних објеката, туристичких комплекса и сл. У случају реконструкције у изграђеним деловима насеља могуће су и мање удаљености од удаљености прописаних овим правилником ако то дозвољавају локални услови и посебни услови надлежних институција.

За градњу туристичких објеката и комплекса у постојећим насељима, у границама грађевинског земљишта користе се следећа правила градње:

дозвољена је изградња објекта	за намене: становање, физичка култура и рекреација, терцијарне делатности, јавне и комуналне делатности.
није дозвољена изградња објекта	за делатности које угрожавају околину буком, вибрацијама, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима, као што су пољопривреда, индустрија, производња, складишта опасних материја и сл.
грађевинска парцела	<p>Величина и облик грађевинске парцеле одређује се према врсти и намени објекта, планираним капацитетима и параметрима заузетости, при чему њен облик треба да има геометријску форму што ближе правоугаонику или другом облику који је прилагођен терену, планираној намени и типу изградње.</p> <p>Приступ грађевинске парцеле на јавну саобраћајну површину мора се одредити тако да на њој не буде угрожено одвијање саобраћаја. Када се грађевинска парцела налази на раскрсници локалне саобраћајнице и државног пута прилаз са те парцеле на јавну саобраћајну површину мора се извести преко локалне саобраћајнице.</p>
грађевинска линија	<p>Минимално растојање између грађевинске линије објекта и границе парцеле јавног пута је 5м. Приликом изградње нових објеката, објекат се поставља искључиво на грађевинску линију својом главном фасадом.</p> <p>У зони у којој постоје изграђени објекти исте намене растојање из предходног става утврђује се на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%).</p> <p>Грађевинска линија помоћног или пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије основног објекта.</p> <p>У грађевинском земљишту ван насељених места важе правила заштите локалних и државних путева па се удаљење одређује према позитивној законској регулативи.</p> <p>За туристичке објекте који имају индиректну везу са јавним путем преко приватног прилаза, растојање из првог става утврђује се одобрењем за локацију и изградњу према врсти изградње у складу са правилима плана.</p>
међусобна удаљеност објекта	<p>Међусобна удаљеност објеката осим полуатријумских објеката и објеката у непрекинутом низу је 5м.</p> <p>За изграђене објекте чија међусобна удаљеност износи мање од 5м, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати насрамни отвори смештајних и радних просторија.</p> <p>Удаљеност новог објекта од другог објекта, било које врсте изградње или нестамбеног објекта, се утврђује применом општег правила које гласи: међусобна удаљеност слободностојећих вишеспратница и објеката који се граде у прекинутом низу, износи најмање половину висине вишег објекта. Удаљеност се може смањити на трећину ако објекти на насрамним бочним фасадама не садрже насрамне отворе на просторијама за становање (као и атељеима и пословним просторијама). Ова удаљеност не може бити мања од 5м ако један од зидова садржи отворе за дневно осветљење.</p> <p>Поред услова из предходног става вишеспратни слободностојећи објекат не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања.</p>
најмање дозвољено растојање габарита објекта и линије суседне грађевинске парцеле	<ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне оријентације 2м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне оријентације 3м 3. двојни објекти у прекинутом низу на бочном делу дворишта 4м 4. први или последњи објекат у непрекинутом низу 2,50 м <p>За изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од вредности утврђених у предходном ставу, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија. За зоне изграђених објеката спратности П+1, чије је растојање до границе грађевинске парцеле различито од вредности утврђених у претходном ставу, могу се нови објекти постављати и на растојањима која су ранијим правилима постављања дефинисана и то:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта северне оријентације 1м 2. слободностојећи објекти на делу бочног дворишта јужне оријентације 3м

урбанистички параметри	Индекс заузетости макс. 50% Индекс изграђености макс. 2,00 Максимална спратност П+2+Пк Могућа је изградња подрума уколико нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе. Минимални проценат уређеног зеленила за одмор и релаксацију на парцели је 30% њене површине. Уређени терени за рекреацију не спадају у уређено зеленило, а трајно покривени терени улазе у урбанистичке параметре - урачунавају се при утврђивању индекса изграђености и индекса заузетости. На једној грађевинској парцели могућа је изградња више туристичких објеката (комплекс павиљона у непрекинутом низу, слободностојећих павиљона, бунгалова и сл...). Могућа изградња других пратећих објеката на парцели који су у функцији основног објекта (гараже, магацини, надстрешнице, вртни павиљони, фонтане и сл.) Грађевинска линија пратећег објекта не може да буде испред грађевинске линије основног објекта.
Паркирање на парцели	За паркирање возила за сопствене потребе, власници објекта свих врста обезбеђују простор на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута - број паркинг места адекватног смештајном капацитету (соба, студио и др.). За паркирање возила у функцији објекта терцијарне делатности власници обезбеђују простор на сопственој грађевинској парцели или посебној парцели на удаљености до 200м, изван површине јавног пута, и то – 0,75 паркинг места по јединици смештајног капацитета (соба, студио, апартман и др.).
Остала правила грађења	Заштита суседних објеката према техничким нормативима за одређену врсту изградње. Прикључак на инфраструктуру према конкретним условима локације. Архитектонско обликовање објеката и појединих елемената објеката у стилу савремене или традиционалне архитектуре, са нарочитом пажњом на однос објекта са околним окружењем. Изградњу објекта базирати на аутохтоним материјалима локације. Без обзира на врсту објекта стандард приступачности мора бити задовољен за објекте јавне намене: осигурање несметаног кретања особама са посебним потребама, деци и старијим особама. Сви објекти у зависности од врсте и намене, морају бити пројектовани, изграђени, коришћени и одржавани на начин којим се обезбеђују позитивном законском регулативом прописана енергетска својства објекта. Услови заштите животне средине: пружање услуга и трговинска делатност примерено зони становања, у складу са позитивном законском регулативом која дефинише утицај објекта на животну средину.
кота приземља	објекти терцијарне намене – мин 0.20м
кота венца	објекти терцијарне намене – мах 11.60м
кров	вишеводан, кровни покривач: камен, цреп, тегола, евентуално пластифицирани лим. Забрањена употреба поцинкованог ТР лима. Максимални нагиб од срехе до таванске плоче мах 60 ⁰ , од таванске плоче до слемена мах 30 ⁰
надзидак поткровља	мах 1.60м рачунајући од коте пода поткровне етаже до унутрашње тачке прелома зидне равни и кровне косине
одводњавање атмосферских вода	према сопственој парцели и јавном земљишту
ограда парцеле	дозвољено је ограда парцели на којој се налази туристички објекат оградом од природних материјала: камен, дрво, опека, метал или вегетативном, живом оградом. Ограда са пуним парапетом висине до 0,90м и транспарентни наставак до висине 1,40м у предњем делу парцеле и према јавној површини а парапет висине 0,90м и транспарентни наставак до висине 2,20м у задњем делу парцеле према осталим приватним парцелама.

Код изградње, доградње или реконструкције објеката за потребе становање, физичка култура и рекреација, терцијарне делатности, јавне и комуналне делатности који својом величином и утицајем на околину превазилазе параметре прописане овим правилима препорука је израда урбанистичког пројекта, а обавеза ако разрађују површину већу од 1ха. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, удаљење од објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката.

2.2. Пољопривредно земљиште

Пољопривредно земљиште јесте земљиште које се користи за пољопривредну производњу и то: њиве, вртви, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, трстици и мочваре, као и друго земљиште (вртаче, напуштена речна корита, земљишта обрасла ниским жбунастим растињем и др.) и земљиште које се одговарајућим планским актом може привести намени за пољопривредну производњу У структури пољопривредног земљишта разликујемо: плодно пољопривредно земљиште (оранице, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, шуме и трстици катастарске класе од I до VIII) и неплодно пољопривредно земљиште (стрништа, кршеви, јаруге, камењари, вододерине, голети, остала природно неплодна земљишта и вештачки створене неплодне површине).

Правила грађења су конципирана тако да се максимално заштити плодно пољопривредно земљиште до пете катастарске класе од градње у комерцијалне сврхе а да се омогући градња објеката на неплодном пољопривредном земљишту за потребе пољопривредне, терцијарне и комуналне делатности, објеката складиштења и посебне намене. На плодном пољопривредном земљишту од пете до осме катастарске класе могуће је планском документацијом извршити промену намене и омогућити изградњу у комерцијалне сврхе.

У планском периоду, приликом укрупњавања пољопривредног земљишта мора се водити рачуна о очувању постојећих и стварању нових рубних станишта, ради обезбеђења биолошке и предеоне разноврсности екосистема (чл.18 Закона о заштити природе (Службени гласник РС бр. 36/09, 88/10 и 91/10).

На подручју плана предвиђена је изградња објеката **компатибилних основној намени** за развој интензивне еколошке или макробактеријске пољопривредне производње и то у оквиру пољопривредног земљишта.

Пољопривредно земљиште које је у складу са овим Планом одређено као грађевинско земљиште до привођења планираној намени, користи се за пољопривредну производњу.

2.2.1. Плодно пољопривредно земљиште

Забрањена је изградња на плодном пољопривредном земљишту ван грађевинског земљишта. Забрањено је коришћење обрадивог пољопривредног земљишта прве, друге, треће, четврте и пете катастарске класе у непољопривредне сврхе.

На плодном пољопривредном земљишту прве до пете катастарске класе од овог правила су изузети само објекти пољопривредне намене у служби парцеле, који се граде према општем принципу да је на парцели могуће изградити 1m^2 бруто развијене површине објекта на 50m^2 парцеле. Забрањено је дубоко фундаирање објеката, изградња подземних етажа и употреба био-неразградивих или материјала који у фази труљења ослобађају токсичне материје.

Правила изградње за помоћне пољопривредне објекте:

дозвољена је изградња објеката	за намене: пољопривреда (помоћни пољопривредни објекти: оставе, ..)
пољопривредна парцела	је постојећа са директном или индиректном везом са јавним путем, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. Није дозвољено смањење парцеле испод 0,5 Ха, а на комасацијом уређеном пољопривредном земљишту на парцеле мање од 1,0 Ха. Цела парцела намењена је пољопривредној производњи. Дозвољено је укрупњавање пољопривредних парцела при чему није ограничена горња граница величине пољопривредне парцеле.
удаљење објекта од јавне површине	Минимално растојање између објекта и границе парцеле јавног пута за пољопривредни објекат је: - 5м од локалног пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. За парцеле са индиректним прилазом јавном путу положај пољопривредног објекта се утврђује одобрењем за локацију и изградњу у складу са правилима плана.
међусобна удаљеност објеката	Минимална међусобна удаљеност пољопривредних објеката на суседним парцелама које се граниче је мин 6м. Минимална међусобна удаљеност пољопривредних објеката на истој парцели је 30м.
плански урбанистички параметри	Израчунати употребом општег принципа су: Индекс заузетости макс. 2% Индекс изграђености макс. 0.02 Максимална спратност П Максимална бруто развијена површина објекта је 25m^2 . Могућа је изградња више помоћних пољопривредних објеката на парцели, без прекорачења индекса заузетости. Могућа изградња надземних резервоара, амбара, настрешница, бунара или других пратећих пољопривредних објеката.
Паркирање возила	Обавеза власника пољопривредних парцела је да возила и прикључне машине паркирају на својој парцели, изван површине јавног пута.
Остала правила	Заштита суседних објеката према техничким нормативима за одређену врсту изградње. Прикључак на инфраструктуру према конкретним условима локације. Архитектонско обликовање објеката и појединих елемената објеката у стилу савремене или традиционалне архитектуре уклопљене у околну средину. Објекте изводити коришћењем аутохтоних природних материјала: земља, камен, дрво и др.
кота приземља	пољопривредни објекти – мах 0.20м
кров	Вишеводан, кровни покривач цреп, шиндра, тегола или пластифицирани лим у боји (имитација црепа). Забрањена употреба поцинкованог ТР лима. Нагиб кровне равни од таванске плоче до слемена мах 30° .
ограда парцеле	није дозвољено ограђивати парцелу на којој се налази пољопривредни објекат.

Дозвољено је изградња на пољопривредном земљишту шесте, седме и осме катастарске класе.

Коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе вршиће се према условима утврђеним позитивним законским прописима који регулишу пољопривредно земљиште.

На пољопривредном земљишту шесте до осме катастарске класе могу се градити сви објекти пољопривредне намене, који се граде према општем принципу да је на парцели могуће изградити 1m^2 бруто развијене површине објекта на 25m^2 парцеле. Забрањено је изградња подземних етажа и употреба био-неразградивих или матерјала који у фази труљења ослобађају токсичне материје.

Правила грађења пољопривредних објеката на пољопривредном земљишту које се користи у непољопривредне сврхе:

дозвољена је изградња објеката	за намене: пољопривреда (сви пољопривредни објекти)
пољопривредна парцела	је постојећа са директном или индиректном везом са јавним путем, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. Није дозвољено смањење парцеле испод $0,5\text{Ха}$, а на комасацијом уређеном пољопривредном земљишту на парцеле мање од $1,0\text{Ха}$. Цела парцела намењена је пољопривредној производњи. Дозвољено је укрупњавање пољопривредних парцела при чему није ограничена горња граница величине пољопривредне парцеле.
Удаљење објекта од јавне површине	Минимално растојање између објекта и границе парцеле јавног пута за пољопривредни објекат је: - 5м од локалног пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. За парцеле са индиректним прилазом јавном путу положај пољопривредног објекта се уврђује локацијском дозволом у складу са правилима плана.
међусобна удаљеност објеката	Минимална међусобна удаљеност пољопривредних објеката на суседним парцелама које се граниче је мин 10м. Минимална међусобна удаљеност пољопривредних објеката на истој парцели је 15м.
плански урбанистички параметри	израчунати употребом општег принципа су: Индекс заузетости макс. 4% Индекс изграђености макс. 0.04 Максимална спратност П Максимална бруто развијена површина објеката је 100m^2 . Могућа је изградња више помоћних пољопривредних објеката на парцели, без прекорачења индекса заузетости. Могућа изградња надземних резервоара, амбара, настрешница, бунара или других пратећих пољопривредних објеката.
Паркирање возила	Обавеза власника пољопривредних парцела је да возила и прикључне машине паркирају на својој парцели, изван површине јавног пута.
Остала правила	Заштита суседних објеката према техничким нормативима за одређену врсту изградње. Прикључак на инфраструктуру према конкретним условима локације. Архитектонско обликовање објеката и појединих елемената објеката у стилу савремене или традиционалне архитектуре уклопљене у околну средину. Објекте изводити коришћењем аутохтоних природних материјала: земља, камен, дрво и др.
кота приземља	пољопривредни објекти – мах 0.20м
кров	вишеводан, кровни покривач: камен, цреп, шиндра или тегола. Забрањена употреба поцинкованог ТР лима. Нагиб кровне равни од таванске плоче до слемена мах 35° .
ограда парцеле	није дозвољено ограђивати парцелу на којој се налази пољопривредни објекат.

2.2.2. Неплодно пољопривредно земљиште

Дозвољава се изградња објеката на неплодном пољопривредном земљишту ван грађевинског земљишта предвиђеног планом за потребе пољопривреде, производње, водопривреде, терцијарне и комуналне делатности, објеката складиштења и посебне намене. Дозвољено је дубоко фундаирање објеката, изградња подземних етажа и објеката.

На неплодним пољопривредним површинама је дозвољена изградња других врста објеката под условом да својом величином и изгледом не нарушавају амбијенталне вредности и испуњавају еколошке и услове заштите природе.

дозвољена је изградња објеката	за намене: пољопривредне, производне, водопривредне, терцијарне и комуналне делатности, објеката складиштења, јавне и посебне намене. На неплодним пољопривредним површинама је дозвољена изградња других врста објеката: туристичких (хотели, мотели, пансиони, кампови и сл.), рекреативни (игралишта, шеталишта, стазе за рекреацију). Код изградње објеката који својом величином и утицајем на околину превазилазе параметре прописане овим правилима препорука је изградња урбанистичког пројекта, а
---------------------------------------	--

	<p>обавеза ако разрађују површину већу од 1Ха. Локацијском дозволом дефинише се диспозиција објеката, поштујући прописе за изградњу наведених објеката. Пројектна документација мора да садржи елементе прописане позитивном законском регулативом и елементе архитектонског уређења и обликовања објекта.</p>				
није дозвољена изградња објеката	<p>за делатности које не спадају у горе наведене или загађују околину отровним материјама, буком, мирисима и вибрацијама.</p>				
пољопривредна парцела	<p>је постојећа са директном или индиректном везом са јавним путем, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену.</p> <p>Законом о пољопривредном земљишту није дозвољено смањење парцеле испод 0,5 Ха, а на комасацијом уређеном пољопривредном земљишту на парцеле мање од 1,0 Ха. Дозвољено је укрупњавање пољопривредних парцела при чему није ограничена горња граница величине пољопривредне парцеле.</p>				
Удаљење објекта од површине јавне намене	<p>Минимално растојање између објекта и површине јавне намене:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. <p>За објекте који имају индиректну везу са јавним путем преко приватног прилаза, растојање из предходног става утврђује се одобрењем за локацију и изградњу према врсти изградње у складу са правилима плана.</p>				
међусобна удаљеност објеката	<p>Међусобна удаљеност објеката је мин. 10м.</p> <p>За изграђене објекте чија међусобна удаљеност износи мање од 5м, у случају реконструкције не могу се на суседним странама предвиђати наспрамни отвори.</p>				
најмање дозвољено растојање објекта и линије суседне парцеле	<table border="0"> <tr> <td>1. слободностојећи објекти на делу северне оријентације</td> <td style="text-align: right;">3,50 м</td> </tr> <tr> <td>2. слободностојећи објекти на делу јужне оријентације</td> <td style="text-align: right;">6,50 м</td> </tr> </table> <p>За изграђене објекте чије је растојање до границе парцеле мање од вредности утврђених у предходном ставу, у случају реконструкције не могу се на наспрамним странама предвиђати отвори за осветљење просторија.</p>	1. слободностојећи објекти на делу северне оријентације	3,50 м	2. слободностојећи објекти на делу јужне оријентације	6,50 м
1. слободностојећи објекти на делу северне оријентације	3,50 м				
2. слободностојећи објекти на делу јужне оријентације	6,50 м				
урбанистички параметри	<p>Израчунати употребом општег принципа су:</p> <p>Индекс искоришћености макс. 50%</p> <p>Индекс изграђености макс. 1.50</p> <p>Максимална спратност П+2</p> <p>Могућа је изградња подрума и подземних постројења уколико нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе.</p> <p>Процент уређеног зеленила на парцели је мин 30%.</p> <p>Могућа је изградња помоћних и пратећих објеката пољопривредне, терцијарне и комуналне делатности, објеката складиштења и посебне намене максималне бруто развијене површине 50м² и максималне дозвољене висине 7м.</p>				
Паркирање на парцели	<p>За паркирање возила у функцији пољопривредних објеката, обезбеђује се простор за паркирање возила на сопственој парцели према броју радника из једне смене и то: број паркинг места за 50% радника једне смене. Смештај пољопривредних машина, теретних и путничких возила обезбедити ван јавног пута на парцели власника.</p> <p>За паркирање возила у функцији објекта терцијарне, комуналне делатности, објеката складиштења, јавне и посебне намене власници обезбеђују простор на сопственој парцели, изван површине јавног пута. Број паркинг места одређује се према врсти и намени објекта, применом техничких прописа.</p>				
Остала правила	<p>Заштита суседних објеката према техничким нормативима за одређену врсту изградње.</p> <p>Прикључак на инфраструктуру према конкретним условима локације.</p> <p>Архитектонско обликовање објеката и појединих елемената објеката у стилу савремене или традиционалне архитектуре примерене природном окружењу. Објекте изводити коришћењем аутохтоних природних материјала: земља, камен, дрво и др.</p> <p>У зависности од врсте и намене објекта (јавни објекти) стандард приступачности мора бити задовољен: осигурање несметаног кретања особама са посебним потребама, деци и старијим особама.</p> <p>Сви објекти у зависности од врсте и намене, морају бити пројектовани, изграђени, коришћени и одржавани на начин којим се обезбеђују позитивном законском регулативом прописана енергетска својства објекта.</p> <p>Изградња услужних, туристичких и угоститељских објеката искључиво уз поштовање позитивних законских норми о пољопривредном земљишту, еколошких услова и услова заштите природе.</p>				
кота приземља	<p>пољопривредни објекти – мах 0.20м</p> <p>остали објекти – мах 1.20м</p>				

кров	Вишеводан, кровни покривач цреп, шиндра, тегола или пластифицирани лим у боји. Нагиб од стрехе до таванске плоче мах 60 ⁰ , од таванске плоче до слемена мах 30 ⁰
ограда парцеле	дозвољено ограда парцелу на којој се налази објекат. Ограду прилагодити врсти и намени објекта и окружењу.

Позиција објеката за узгој стоке (сточне фарме) одређује се у складу са капацитетом објеката и положајем објекта у односу на насеље, у складу са техничким нормативима и позитивном законском регулативом која третира ову област. Минимална заштитна одстојања између границе комплекса сточне фарме (интензиван узгој свиња, говеда, живине) и објеката у суседству су:

- од стамбених зграда, и речних токова - 200м.
- од изворишта водоснабдевања - 500м
- од државних путева првог реда - 40м

Објекти за интензиван узгој стоке не могу се градити на заштићеним подручјима природе и на подручју водозаштитних зона.

За позиционирање производних објеката који су у функцији пољопривреде примењују се следеће минимално заштитно одстојање од грађевинског подручја насеља - 500м (не односи се на стакленике, пластенике и силосе).

Удаљеност пољопривредних објеката и суседних стамбених, јавних и других објеката високоградње се одређује у односу на потребне услове заштите животне средине, а најмање је 50м.

Урбанистички параметри за комуналне објекте (гробља, депоније, сточне јаме и сл.) дати су у поглављу Комуналне површине.

2.2.3. Водопривредни објекти из области енергетике (МХЕ):

За објекте енергетике (МХЕ) могуће је формирати мање парцеле у складу са Законом и планом.

Положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења:

- 5м од локалног и шумског пута
- 10м од државног пута другог реда,
- 20м од државног пута првог реда и
- 40м од државног пута првог реда-ауто пута.
- индекс заузетости је мах. 40% на парцели.
- максимална бруто развијена површина објеката из области енергетике (МХЕ) је 50м²
- максимална спратност је приземна П
- максимална висина објекта је 7м
- дозвољена изградња подземних етажа ако нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе
- архитектонско обликовање објеката примерено природном окружењу
- материјали за изградњу су аутохтни: земља, камен, дрво, метал и др...
- смештај возила и машине мора бити ван јавних путева уз објекат
- оградња око објеката заштитном транспарентом оградом до висине од 2,20м
- заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње.
- **изградња производних објеката из области водоснабдевања само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.**

2.3. Шумско земљиште

Шумско земљиште јесте земљиште на коме се гаји шума, земљиште на коме је због његових природних особина рационалније гајити шуме, као и земљиште на коме се налазе објекти намењени газдовању шумама, дивљачи и остваривању општекорисних функција шума и које не може да се користи у друге сврхе, осим у случајевима и под условима утврђеним позитивном законском регулативом. У структури шумског земљишта разликујемо: шумско земљиште у државној својини и шумско земљиште у приватној својини. На подручју шумског земљишта није дозвољено смањење шумских засада и њихова неконтролисана експлоатација. Могуће је шумљавање обрадивог пољопривредног земљишта шесте, седме и осме катастарске класе према закону о пољопривредном земљишту.

За формирање ветрозаштитних појасева у коридорима саобраћајница и пољозаштитних појасева на пољопривредном земљишту, препоручује се минимална ширина заштитног појаса шума од 10м на угроженим локалитетима.

Формирају се заштитни шумски појасеви на контакту: изграђених стамбених зона и привредних зона, зона планираних за стамбену изградњу и планираних привредних зона, канала и планираних привредних зона. Одређује се минимална ширина од 25м и то увек у оквиру привредних зона.

На шумском земљишту је забрањена градња осим за намене предвиђене овим планом уз поштовање одредби закона о шумама. На шумском земљишту је дозвољена изградња објеката за следеће намене: пољопривреда (шумарство), водопривреда, терцијарна делатност (туризам и угоститељство) и јавне делатности (здравствена заштита).

Правила грађења су конципирана тако да се максимално заштити шумско земљиште у заштићеним зонама и заштитна шумска подручја на територији Општине Пирот, а да се омогући градња на оном шумском земљишту које не ужива висок степен заштите и пружа могућност за развој дрвне индустрије, туристичких, здравствених и ловних потенцијала.

2.3.1. Објекти на шумском земљишту

Правила грађења за објекте у функцији шумске привреде:

Пољопривредни објекти шумарства за узгој, заштиту и искоришћавање шума	<ul style="list-style-type: none"> – шумска парцела је постојећа са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. – положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења: <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног пута и шумског пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. – индекс заузетости је мах. 10% – максимална бруто развијена површина појединачних објеката је 600м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости. – максимална спратност је приземна П – максимална висина објекта је 9м – архитектонско обликовање објеката примерена природном шумском окружењу – материјали за изградњу су аутохтони: земља, камен, дрво, метал и др... – пољопривредне машине и возила морају бити ван јавних путева – ограда око објекта заштитном транспарентом оградом до висине од 2,20м, – заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност – изградња производних објеката за искоришћавање шума само на основу урбанистичке планске или пројектне документације у складу са законом и општим правилима.
Пољопривредни објекти шумарства за лов и узгој дивљачи	<p>осим правила дата за пољопривредне објекте шумарства испуњавају и додатне услове: Изградња ловно-техничких објеката за контролу бројног стања дивљачи и лов. Ове објекте градити од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта.</p> <ul style="list-style-type: none"> – максимална бруто развијена површина објеката је 15м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости – максимална спратност је приземна П – максимална висина објекта је 9м – дозвољена изградња подземних етажа ако нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе – смештај возила и машина ван јавних путева на уређеном простору за паркирање – ограда парцела на шумском земљишту није дозвољено осим привремено у циљу заштите ретких и проређених врста дивљачи – заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност . <p>Правила коришћења, уређивања и заштите ловишта подразумевају:</p> <ul style="list-style-type: none"> - санитарни лов у циљу очувања оптималне бројности животиња и спречавања заразних болести - забрану свих делатности које мењају услове станишта - заштиту ретких и проређених врста дивљачи - гајење главних и споредних врста дивљачи на "природан" начин за отворена ловишта, до постизања економског капацитета - заштиту дивљачи од болести, предатора, криволова и елементарних непогода (поплава) - уређивање ловишта изградњом ловно-техничких објеката, ловних објеката, одржавање просека, ловних путева и комуникација у ловишту.
Водопривредни објекти из области водоснабдевања и енергетике (МХЕ)	<ul style="list-style-type: none"> – шумска парцела је постојећа са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. За објекте енергетике (МХЕ) могуће је формирати мање парцеле у скалду са Законом. – положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења: <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног и шумског пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. – индекс заузетости је мах. 20% за објекте из области водоснабдевања. За објекте енергетике (МХЕ) индекс заузетости је мах. 40% на парцели. – максимална бруто развијена површина објеката из области водоснабдевања је 250м² а из области енергетике (МХЕ) је 50м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости. – максимална спратност је приземна П – максимална висина објекта је 7м – дозвољена изградња подземних етажа ако нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе – архитектонско обликовање објеката примерено природном окружењу – материјали за изградњу су аутохтони: земља, камен, дрво, метал и др... – смештај возила и машине мора бити ван јавних путева уз објекат

	<ul style="list-style-type: none"> – ограда око објекта заштитном транспарентом оградом до висине од 2,0м – заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње. – изградња производних објеката из области водоснабдевања само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.
Терцијарни објекти из области туризма и угоститељства	<ul style="list-style-type: none"> – шумска парцела је постојећа са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. – положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења: <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног пута и шумског пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. – индекс заузетости је мах. 20%, израчунат према општем правилу за бруто површину – максимална бруто развијена површина објекта је 900м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости – максимална спратност је приземна П+2 – максимална висина објекта је 12м – дозвољена изградња подземних етажа ако нема геомеханичких ограничења – архитектонско обликовање објекта примерено природном окружењу – материјали за изградњу су аутохтони: земља, камен, дрво, метал и др... – возила у служби објекта морају бити ван јавних путева – ограда око објекта заштитном транспарентом оградом до висине од 2,0м – поштовати енергетске особине и стандарде објекта у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње – поштовати стандарде приступачности објекта у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње – заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње – изградња комерцијалних објеката из области туризма и угоститељства само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.
Јавни објекти из области здравствене заштите	<ul style="list-style-type: none"> – шумска парцела је постојећа са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. – положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења: <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног пута и шумског пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. – индекс заузетости је мах. 20%, израчунат према општем правилу за бруто површину – максимална бруто развијена површина објекта је 1000м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости – максимална спратност је приземна П+2 – максимална висина објекта је 12м – дозвољена изградња подземних етажа ако нема геомеханичких ограничења – архитектонско обликовање објекта примерено природном окружењу – материјали за изградњу су аутохтони: земља, камен, дрво, метал и др... – возила у служби објекта морају бити ван јавних путева – ограда око објекта заштитном транспарентом оградом до висине од 2,0м – поштовати енергетске особине и стандарде објекта у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње – поштовати стандарде приступачности објекта у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње – заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње – изградња комерцијалних објеката из области здравствене заштите само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.

На подручју шумског земљишта могућа је изградња уређених стаза за кретање у природи, без нарушавања шумског амбијента, као самосталних објеката или као интегралног дела система кампова и туристичких објеката. Уз уређене пешачке стазе дозвољава се постављање путоказа и мањих информативних табли и панела за навођење, обавештавање и информисање израђених од природних материјала. Могућа је и изградња уређених стаза за кретање моторних возила, по правилима за изградњу локалних и шумских путева, за повећање туристичке понуде мото спорта у природи. За изградњу објеката у кампу користити правила за објекте терцијарне делатности на шумском земљишту. Градња уређених стаза је могућа на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.

На делу шумског подручја на обронцима Старе планине зоне санитарне заштите и правила грађења у њима, одређене су просторним планом парка природе и туристичке регије „Стара Планина“.

2.4. Водно земљиште

Водно земљиште, јесте земљиште на коме стално или повремено има воде, због чега се формирају посебни хидролошки, геоморфолошки и биолошки односи који се одражавају на акватични и приобални екосистем. Водно земљиште текуће воде, јесте корито за велику воду и приобално земљиште. Водно земљиште стајаће воде, јесте корито и појас земљишта уз корито стајаће воде, до највишег забележеног водостаја.

Водно земљиште обухвата и напуштено корито и пешчани и шљунчани спруд који вода повремено плави и земљиште које вода плави услед радова у простору (преграђивања текућих вода, експлоатације минералних сировина и слично).

Подручје заштићено од поплава је појас земљишта између речног корита и одбрамбеног насипа - инудациони појас. Саставни део инудације чини и заштитни појас са шумом или заштитним зеленилом.

Територија Општине Пирот је богата водним земљиштем: изворима, потоцима, рекама и природним и вештачким језерима.

На водном земљишту речних водотокова могућа је изградња свих врста објекта на основу позитивних законских прописа који регулишу ову област. **Забрањена је изградња објекта на реци Нишави у делу водотока који пролази кроз град: од моста "Младост" до "Железничког" моста .**

Водно земљиште постојеће акумулације језера „Завој” које је намењено водоснабдевању града и ширег подручја, представља зону са посебним режимом, чије су зоне санитарне заштите одређене Законом и Просторним планом парка природе и туристичке регије „Стара Планина“. Изградња објекта и уређење простора око језера вршиће се на основу закона и правила из просторног плана парка природе и туристичке регије „Стара планина“.

На простору непосредне заштите водоакумулације "Завој" успоставља се режим строгог санитарног надзора са забраном изградње, коришћења простора и одвијања активности које нису у функцији водопривреде.

На подручју уже зоне заштите водоакумулације "Завој" успоставља се режим сталног санитарног надзора, са забраном изградње и контролисаним коришћењем простора.

Изузетно, дозвољава се проширење или изградња новог стамбеног (викенд) објекта као замена постојећег или за решавање стамбених потреба чланова постојећег домаћинства, као и реконструкција економских објекта уз обавезу контролисаног елиминисања чврстог отпада и обезбеђења санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода. За потребе туристичко-рекреативног коришћења водоакумулације дозвољава се уређење излетничких и риболовних стаза и планирано уређење приобаља (плаже, отворени спортски терени, понтони, сидришта, санитарни објекти, угоститељски објекти, сервис спортске опреме и слично) са санитарно обезбеђеним објектима за дневни боравак посетилаца и пратећом инфраструктуром (ложишта, заклони од кише и сл.). Поред наведених изузетака, на простору уже зоне заштите забрањује се градња свих инвестиционих објекта, осим објекта у функцији заштите и коришћења водоакумулације. У ужој зони заштите забрањена је експлоатација камена, шљунка као и сви други рударски радови.

Газдовање шумама ускладиће се са интересима водопривреде, првенствено у погледу заштите од ерозије и потенцијалних клизишта у току експлоатације водоакумулације.

Забрањује се вршење радњи које могу угрозити водоакумулацију. Приоритет има обезбеђење услова за примену одговарајућих мера заштите од отицања стајњака, осоке, фекалија и других органских загађења преко површинских и отпадних вода. По успостављању уже зоне заштите, потребно је извршити санитацију постојећих стамбених и економских објекта, објекта за одмор и рекреацију, као и санитарно уређење терена (уклањање депонија, одлагалишта сточног ђубрета, осоке и слично, као и изградња санитарних објекта и повезивање економских објекта са хигијенским депонијама на начин да се спречи испирање у водотоке) што обезбеђује инвеститор водопривредног објекта. Чврсти отпаци, као и садржаји из непропусних септичких јама и сувих нужника морају се редовно сакупљати и износити са подручја слива на за то прописане локације.

У влажним и воденим екосистемима са обалним појасом забрањене су радње, активности и делатности којима се угрожава хидролошка појава или опстанак и очување биолошке разноврсности (Закон о заштити природе (Службени гласник РС бр. 36/09, 88/10 и 91/10)).

Развој саобраћајне инфраструктуре ограничава се на категорију локалних јавних путева, пољских и шумских путева. Дуж јавних путева обезбеђује се инфраструктура за прикупљање атмосферских вода, са сепараторима нафтних деривата. Путеви који се изводе за потребе водопривреде користе се и за потребе локалног саобраћаја. Изградња преносне и дистрибутивне електро-енергетске и телекомуникационе мреже, локалних водовода и слично није ограничена.

Водно земљиште постојеће акумулације језера „Завој” потребно је разрадити урбанистичким плановима одговарајуће регулације. Водна земљишта осталих језера на територији Општине Пирот користе се према смерницама и правилима прописаним планом.

Регулацију (постављање и уклањање) пловећих постројења на водном земљишту сходно закону обезбеђује и уређује Скупштина Општине Пирот усвајањем одговарајућих Одлука.

На водном земљишту дозвољена је изградња:

- објекта у функцији водопривреде и одржавања водотокова
- објекта компатибилних водном земљишту под условом да се у пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода, у складу са прописаним Законом и водопривредним условима
- објекта за рекреацију и туризам под условима заштите животне средине у складу са Законом и водопривредним условима
- спортских терена без ограда и трибина (партерни објекти), а све у складу са Законом
- објекта инфраструктуре
- објекта за експлоатацију речног материјала, у складу са Законом и водопривредним условима
- изградња саобраћајница, приступних путева, прешачких и бициклистичких стаза и на мањој удаљености (у неким случајевима и по круни одбрамбеног насипа), али уз претходне консултације и сагласности ЈВП "Србијаводе".

Планске смернице и правила изградње објеката чија се изградња изузетно дозвољава:

- постављање објеката на води, (намена, типови објеката, приступ објектима, позиционирање, димензионисање, као и услови за прикључење објеката на инфраструктурну мрежу)
- изградњу објеката на обали

2.4.1. Објекти на води

Сви објекти на води могу се градити само ако су у сагласности са Законом и водопривредним условима ЈВП Србија воде.

Правила за постављање објеката на води	<p>За изградњу објеката на води неопходно је урадити хидрауличке прорачуне како би се показало да ови објекти не ремете струјну слику и не утичу на ерозију обала. Ови објекти не смеју да утичу на пропусну моћ корита, у смислу пропуштања таласа великих вода. Могу се планирати следећи типови објеката:</p> <p>пунктови за везивање мањих пловних објеката, ресторани на води, спортски клубови на води, рекреативни сплавови кућице, сплавови као угоститељски објекти, воденице, сојенице, скеле, остали објекти (хангари за чамце, купатила) и сл.</p> <p>Објекти на води се лоцирају на воденом појасу где се не изливају индустријске или неке друге отпадне, течне и чврсте материје и морају имати решено одлагање отпадних, чврстих и течних материја, у складу са санитарним прописима и прописима о заштити животне средине.</p> <ul style="list-style-type: none"> - пунктови за везивање мањих пловних објеката Основни елемент пункта је усидрени пловни објекат. На језеру Завој дозвољени су само пловни објекти који имају погон који не загађује воду језера (електрични, ручни...). - ресторани на води, (сплавови као угоститељски објекти) Ресторани на води или сплавови као угоститељски објекти, имају првенствено угоститељску намену у оквиру које се могу појавити и разни културни садржаји, простори за изложбе и сл. Дужина обале у зони сидрења је максимално 30м. Максимална површина објекта на води, (са платоом) је 150м² Максимална површина затвореног дела објекта 50м² Максимална висина објекта изнад акваторије је 4,5м Минимално међусобно растојање између два сплава је 15м. - спортски клубови на води Спортски клубови на води су објекти који имају намену окупљања спортиста и рекреативаца који се баве спортовима на води. У оквиру објекта спортског клуба могу се обављати делатности само из области спорта. - рекреативни сплавови кућице Рекреативни сплавови кућице су пловни објекти са малим газом који нису предвиђени за често премештање и служе за рекреациони боравак. Дужина обале у зони сидрења је 15м. Максимална површина објекта на води (са отвореним терасама) је 50м² Максимална површина затвореног дела објекта 20м² Максимална висина објекта изнад акваторије је 4,5м - сојенице Сојенице су дрвени објекти уз обалу или изнад воде, рекреативне намене, подигнути на стубове. Максимална површина објекта са отвореним терасама је 50м² Максимална површина затвореног дела објекта 30м² Максимална висина објекта изнад акваторије је 4,5м² Минимално међусобно растојање од другог објекта је 10м. –производни објекти из области рибарства изградња производних објеката из области рибарства (рибњаци) могућа је само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом, општим правилима и условима надлежних органа.
Приступ објектима на води	<p>Приступ локацијама мора бити обезбеђен колским приступима минималне ширине 3м. Снабдевање робом и материјалом, као и одвожење амбалаже и осталих чврстих отпадака, врши се са приступних саобраћајница и колско пешачких стаза. До саме локације обезбедити пешачку стазу.</p>
Позиционирање објеката на води	<p>Приликом позиционирања пловних објеката поштовати правила о заштитним удаљењима објеката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - од рени-бунара, - од подводних инсталација, - од водозахвата.
Обликовање објеката на води	<p>Архитектура и естетика објеката на води условљена је уређењем приобалне зоне. Они треба да буду обликовани тако да не угрожавају визуелно сагледавање воденог простора и друге обале реке.</p> <p>Обликовање објеката на води извести тако да позицијом, габаритима, материјалима,</p>

	изгледом и начином коришћења буде уклопљен у околни простор и намену, тј. да не угрози или наруши природне вредности и пејзажне одлике простора.
Услови и прикључење објеката на води на инфраструктурну мрежу	Услови и прикључење објеката на води на инфраструктурну мрежу према условима јавних предузећа.

2.4.2. Објекти на обали

Сви објекти на обали могу се градити само ако су у сагласности са Законом и водопривредним условима ЈВП Србија воде.

Правила за изградњу објеката на обали	<p>Објекти који могу да се граде:</p> <ul style="list-style-type: none"> - објекти за туристичко-рекреативне сврхе - пратећи објекти (Шанк-барови, просторије за пресвлачење и сл.) - дрвене сојенице и надстрешнице - партерно уређење (спортски терени, опрема, мобилијар, плаже и сл.) <p>Сви ови објекти могу се градити искључиво према условима ЈВП "Србијаводе".</p>
Терцијарни објекти из области туризма и угоститељства	<ul style="list-style-type: none"> - парцела је постојећа са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. - положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења: <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног пута и шумског пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. - индекс заузетости је мах. 20% - максимална бруто развијена површина објеката је 500м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости - максимална спратност је приземна П+1+Пк - максимална висина објекта је 12м - дозвољена изградња подземних етажа ако нема геомеханичких ограничења - архитектонско обликовање објеката примерено природном окружењу - матерјали за изградњу су аутохтони: земља, камен, дрво, метал и др... - возила у служби објекта морају бити ван јавних путева - ограда око објекта заштитном транспарентом оградом до висине од 2,20м - поштовати енергетске особине и стандарде објеката у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње - поштовати стандарде приступачности објеката у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње - заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње <p>- изградња комерцијалних објеката из области туризма и угоститељства само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.</p>
Водопривредни објекти из области водоснабдевања и енергетике (МХЕ)	<ul style="list-style-type: none"> - парцела је постојећа са директним или индиректним излазом на јавну саобраћајницу, при чему њен облик има произвољну геометријску форму, форму правоугаоника или други облик који је прилагођен терену. За објекте енергетике (МХЕ) могуће је формирати мање парцеле у складу са Законом. - положај објекта на парцели мора да обезбеди лак приступ објекту са јавне саобраћајне површине али и да испоштује заштитна удаљења: <ul style="list-style-type: none"> - 5м од локалног и шумског пута - 10м од државног пута другог реда, - 20м од државног пута првог реда и - 40м од државног пута првог реда-ауто пута. - индекс заузетости је мах. 20% за објекте из области водоснабдевања. За објекте енергетике (МХЕ) индекс заузетости је мах. 40% на парцели. - максимална бруто развијена површина објеката из области водоснабдевања је 250м² а из области енергетике (МХЕ) је 50м², на парцели је могућа изградња већег броја објеката у границама индекса заузетости. - максимална спратност је приземна П - максимална висина објекта је 7м - дозвољена изградња подземних етажа ако нема сметњи геомеханичке или хидрогеолошке природе - архитектонско обликовање објеката примерено природном окружењу - матерјали за изградњу су аутохтони: земља, камен, дрво, метал и др... - смештај возила и машине мора бити ван јавних путева уз објекат - ограда око објекта заштитном транспарентном оградом до висине од 2,20м - заштита животне средине у складу са законским нормативима за дату делатност и врсту изградње.

	– изградња производних објеката из области водоснабдевања и енергетике само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом и општим правилима.
Риболов и риболовно подручје	Уређивање подручја риболова подразумева: - организовање чуварске службе - уређивање риболовних места – изградња производних објеката из области рибарства само на основу урбанистичке пројектне документације у складу са законом, општим правилима и условима надлежних органа.

3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПЛАНА

3.1. Смернице за израду урбанистичких планова и друге развојне документације за подручје плана

Просторним планом се дефинишу основне смернице и препоруке за израду урбанистичких планова насеља:

- сва насеља, с обзиром на повољне природне и радом створене услове, даље ће се развијати на местима на којима се данас налазе.
- Формирање нових насеља (насеља у функцији туризма) подразумева обавезну израду урбанистичких планова,
- основна намена површина у свим насељима треба да се надовезује на садашњу, с тим да се обезбеде простори за недостајуће садржаје у оквиру већ опредељених.
- становање, као најзаступљенији облик коришћења насељске територије, треба да заузима постојеће просторе, уз могућност ширења искључиво у оквиру планираног грађевинског реона,
- радне зоне за будућу, неопходну, али још несагледану непољопривредну активност (индустрија, производно занатство, грађевинарство, саобраћај) треба предвидети у свим насељима, по могућности унутар грађевинских реона датих Просторним планом,
- рекреативне површине у оквиру грађевинских реона предвидети у свим насељима у складу са потребама, а првенствено на теренима на којима је развој ових активности већ започет,
- саобраћајнице у насељу осавременити уз максимално поштовање садашње функционално диференциране мреже улица, тако да се без сметње међусобно повезује насељска и ваннасељска мрежа,
- комунални стандард насеља решавати тако, што ће се смернице дате Просторним планом, у погледу водовода, канализације, снабдевања електричном енергијом, ПТТ саобраћаја, топлификације, гасификације и озелењавања, сматрати неопходним минимумом.

Ове опште смернице ће се примењивати на сва насеља, али како међу њима има знатних разлика, не само у функционалном погледу већ и у осталим елементима физичких структура, то ће се за свако од њих дати намена простора за њему својствене карактеристике.

Концепција просторне организације, опремања и уређења насеља, засниваће се на:

- прилагођавању просторне организације насеља специфичним природним одликама,
- обезбеђењу услова за очување и развој естетских и амбијенталних вредности насеља, очување историјског и стварање властитог просторног идентитета (у органској спрези са природним окружењем),
- креирању флексибилних просторних решења која ће омогућити примену предложених правила за уређење и услова за изградњу,
- усклађивању просторног развоја насеља са развојем његовог становништва и планираних активности, а у функцији побољшања услова живота и заштите природних ресурса.

Просторна реконструкција насеља претпоставља и потпуну инфраструктурну и комуналну опремљеност, што подразумева:

- савремену мрежу саобраћајница за моторни, бициклички и пешачки саобраћај, са свим неопходним пратећим садржајима,
- снабдевање квалитетном пијаћом водом,
- одвођење атмосферских и отпадних вода адекватним системима насељске канализације,
- формирање система за снабдевање насеља одговарајућим врстама енергије,
- формирање мреже телефонско-телеграфског саобраћаја, са свим потребним пратећим објектима,
- формирање система континуалних, одговарајуће опремљених озелењених простора, који ће бити саставни део насељског ткива,
- планирање осталих специјалних комуналних садржаја.

Разрада просторног плана

Даља разрада Просторног плана вршиће се израдом урбанистичке документације, у складу са прописима и смерницама које су дефинисане Планом, као и израдом посебних (гранских) планова, програма, пројеката и основа за поједине области, а у складу са посебним законима.

Даља разрада Просторног плана врши се:

- урбанистичким плановима (генералним урбанистичким планом, плановима генералне регулације, плановима детаљне регулације)
- урбанистичко-техничким документима (урбанистички пројекат, пројекат препарцелације и парцелације, као и пројекатом исправке границе суседних парцела)
- урбанистичким плановима или урбанистичко-техничким документима који су обавезни за коришћење обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе, уколико Одељење за урбанизам не одлучи другачије
- урбанистичким плановима или урбанистичко-техничким документима за делове Плана уколико се за то укаже потреба.

Планови генералне регулације се раде за:

- цело грађевинско подручје насељеног места у оквиру ГУП-а Пирота
- викенд насеља: "4. километар", "Врело" и "Басара"
- села са посебним функцијама: "Топли До", "Дојкинци", "Јеловица", "Росомач", "Височка Ржана" и "Гостуша"
- друга насеља за која се укаже потреба за израдом Плана

Планови детаљне регулације се раде за:

- новопланирана насеља (туристички центри Топли До 2 и Мрамор, туристичка насеља – Ракитска Гора, Росомач 1, Врело-Јеловица, Јеловица 1, Дојкинци 1, Дојкинци 2, Завој и Завојско Језеро и туристички пунктови – Топли До 1 и Гостуша 1)
- објекте туристичко-рекреативног коришћења Парка природе - изградња скијалишта и пратећих садржаја
- излетничко насеље Даг Бањица и уређење и експлоатација изворишта термо-минералних вода
- инфраструктурне коридоре и објекте, а на основу чл 27. Закона о планирању и изградњи, (“Сл. гл Републике Србије”, број 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11)
- проширења постојећих и планираних комуналних објеката (гробља, сточне јаме, депоније и др.)
- постојећа подручја посебне намене (ради промене постојеће намене)
- експлоатацију минералних и осталих природних сировина и природних ресурса
- трасе, коридоре и појасеве саобраћајница са мрежом инфраструктуре на планираним правцима развоја (планираним радним зонама)
- друга подручја за која се укаже потреба за израдом Плана и према Закону о планирању и изградњи (“Сл. гл Републике Србије”, број 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11)

Урбанистички пројекти се раде према потреби за:

- спортско-рекреативне комплексе
- површине комплекса камп насеља
- за комерцијално-пословне, производне и јавне објекте у стамбеном ткиву и у привредним зонама,
- производне зоне веће од 10ха
- производне зоне које немају директан приступ на саобраћајницу
- друге садржаје уколико се укаже потреба

Неопходно је урадити и **одговарајући урбанистички план (планове)** за подручје уже зоне заштите водоакмулације „Завој.

За израду урбанистичких планова обавезно је одлучивање о изради Стратешке процене утицаја Плана на животну средину, према критеријумима за одређивање могућих карактеристика значајних утицаја на стање у простору, животной средини и здравље становништва (вредновање капацитета простора и животне средине у односу на планиране захтеве и промене у простору, планиране промене урбанистичких параметара - правила грађења и уређења, промене намене простора, планиране делатности и технологије). Такође, приликом израде пројеката потенцијалних извора загађивања животне средине и угрожавања њеног квалитета и капацитета, обавезно је одлучивање о изради Процене утицаја на животну средину.

Дакле, спровођење Просторног плана вршиће се:

1. израдом нових **урбанистичких планова** који ће се радити на основу овог Просторног плана и то за одређена насеља, урбанистичке и просторне целине, у оквиру одговарајућих зона и намена
2. израдом **урбанистичких пројеката**, за потреба урбанистичко-архитектонског обликовања површина јавне намене и урбанистичко-архитектонске разраде локација
3. израдом **пројеката препарцелације и пројеката парцелације**, у складу са чл.65 Закона о планирању и изградњи (Сл.гл.Републике Србије бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11)
4. израдом **пројеката исправке граница суседних парцела**, у складу са чл.68 Закона о планирању и изградњи (Сл.гл.Републике Србије бр. бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11)
5. издавањем **информација о локацији и локацијских дозвола** у складу са чл. 53. и 54. Закона о планирању и изградњи (Сл.гл.Републике Србије бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11) и то:
 - на основу **правила уређења и грађења**, за зоне у којима није предвиђена израда урбанистичких планова,
 - на основу **правила уређења и грађења**, за просторе за које је предвиђена израда урбанистичких планова, до доношења истих,
6. на основу **важећих урбанистичких планова**, правилима уређења и грађења која нису у супротности са решењима Просторног плана Општине Пирот
7. уграђивањем одредби Просторног плана у **посебне планове, програме, пројекте и основе** за поједине области (уређење пољопривредног и шумског земљишта, експлоатација минералних сировина, рекултивација деградираног земљишта, заштита животне средине и др.). Посебно се наглашава неопходност израде следећих докумената:
 - План за проглашење ерозионих подручја на територији Општине
 - План одбране од бујучних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава
 - Елаборат о зонама санитарне заштите Завојског језера, а према Правилнику о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (Сл.гласник РС бр.92/08).

Шематски приказаи уређења насеља су урађени су за свако насеље тј. грађевинско подручје у оквиру Плана, а карте су обележене редним бројевима на следећи начин:

1. Базовик, Мирковци, Орља, Рудиње, Церова, Шугрин
2. Топли До, Засковци
3. Враниште, Куманово, Ореовица, Осмаково, Рагодеш, Темска, Црноклиште, Сопот, Станичење
4. Бела, Добри До, Дојкинци, Гостуша, Копривштица, Нишор, Паклештица, Покревеник
5. Брлог, Височка Ржана, Дојкинци, Јеловица, Паклештица, Росомач, Рсовци, Славиња
6. Барје Чифлик, Блато, Велики Суводол, Ђиљан, Костур, Мали Суводол, Пирот, Поноор, Расница
7. Басара, Бериловац, Велики Јовановац, Велико Село, Градашница, Извор, Крупац, Мали Јовановац, Пољска Ржана, Пирот, Рсовци, Трњана
8. Беровица, Војнеговац, Држина, Јалботина, Камик, Пасјача, Петровац, Присјан, Сиња Глава, Церев Дел
9. Беровица, Власи, Војнеговац, Горња Држина, Градиште, Јалботина, Камик, Милојковац, Обреновац, Планиница, Срећковац, Суково, Чиниглавци, Церев Дел

У вези превођења Топлодолске реке, став обрађивача и Одељења за урбанизам, стамбено комуналну делатност, грађевинарство и инспекцијске послове, је да се испоштује општинска одлука, као и да до превођења не треба да дође док се не усагласе мишљења локалне и републичке структуре. Констатујемо да анализом постојеће документације, није јасна терминологија превођења (који део вода се преводи и сл). Став је да се Планом предложи израда посебне експертизе и нижих планских аката, којом би се превазишло питање превођења односно непревођења Топлодолске реке.

3.2. Приоритетна планска решења и пројекти

1) Заштита, коришћење и уређење пољопривредног земљишта и развој пољопривредне производње	
Планско решење 1.1:	Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Побољшање квалитета земљишта применом различитих мера и акција (мелиорација, одговарајући начин орања, ђубрења итд.) селективним коришћење подстицајних средстава из Аграрног буџета Републике Србије и других извора, а све на основу претходних агропедолошких анализа. 2. Затрављивање свих субмаргиналних ораница, посебно на нагибима изнад 20% и на свим локацијама угроженим процесима ерозије. 3. Извођење и спровођење посебних програма обнове пашњачког сточарења и успостављања биолошког система овчарске производње, првенствено у функцији очувања и проградације природних травњака пре свега у брдско-планинским подручјима. 4. Стимулисати развој сточарства на Старој планини, изградњом већег броја мини фарми. У развој овчарства укључити науку о селекцији и оплемењивању оваца и побољшати квалитет вуне, а све у циљу обнове вунарске индустрије у Пироту, (којој ће близина тржишта и добри индустријски капацитети умногоме помоћи) и изналагање нових тржишта 5. Подизање нових и делом амортизованих воћних засада, који су по сортименту усклађени с трендовима тражње како на домаћем, тако и на иностраном тржишту, а све на основу одговарајуће инвестиционе документације. 6. Доношење подстицајних, рестриктивних и образовних мера којима се спречавају неповољни утицаји пољопривредне производње на стање животне средине.
Планско решење 1.2:	Агроекономска рејонизација до 2015. године
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Израда карата бонитета земљишта за све целине у размери 1:5000, ради заштите земљишта од 1 до 5 бонитетне класе и примене правила изградње и уређења простора. 2. Израда и спровођење програма очувања пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде. 3. Израда и спровођење програма интегралног руралног развоја, ради отклањања инфраструктуралних, техничко-технолошких и социо-економских ограничења за повећање тржишне конкурентности брдских сеоских атара у производњи и пласману воћа и сточних производа посебних одлика и квалитета. 4. Спровођење мера антиерозивне заштите, у систему органске производње хране, на сливном подручју акумуляције.
Планско решење 1.3:	Реструктурирање пољопривредног сектора ради повећања конкурентности тржишне понуде локалних пољопривредних производа
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подршка пословној консолидацији и технолошкој модернизацији предузећа прехранбене индустрије. 2. Организовање одговарајућих модалитета пословног повезивања породичних газдинстава, међусобно и са сфером промета и прераде пољопривредно-прехранбених производа. 3. Успостављање система контроле квалитета у свим фазама производње, прераде и промета пољопривредно-прехранбених производа до 2015. године, у складу с нормативима и критеријумима који се примењују у Европској унији. 4. Промовисање органске производње хране одређеног географског порекла. 5. Укрупњавање и техничко-технолошка модернизација породичних газдинстава.

Кључни проблем имплементације планских решења у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта, као саставног елемента интегралног руралног развоја, представља обезбеђење средстава за стимулисање неопходних структурних промена и подржавање пратећих програма, истраживачке, едукативне, информатичке, инфраструктурне и производно-економске природе. Илузорно је очекивати да се ова средства могу у целини обезбедити из Аграрног буџета Републике Србије. Стога је приоритет умрежавање локалних напора на принципима партнерства, међусобне сарадње и размене искуства ради обезбеђења услова за ефикасније коришћење средстава из јавних и приватних извора у земљи (Фонд за развој, Фонд за подстицање развоја пољопривредних региона и други специјализовани фондови), као и за

синхронизовано укључивање интереса пољопривреде и села у коришћење буџетских средстава која се обезбеђују за финансирање водопривреде, заштиту и унапређење шума, функционисање система робних резерви и др. Стога се чини сврсисходним да се у Општини или на нивоу округа, тј. удруживањем заинтересованих општина формира посебна Агенција за рурални развој, као део регионалне развојне институције. Тиме би се обезбедила институционална и организациона подлога за активно укључивање локалних органа, институција и економских субјеката и породичних пољопривредних газдинстава и житеља села у целовит процес планирања, координације, спровођења, оцене и надзора програма интегралног руралног развоја, у складу са основним решењима овог плана.

2) Заштита, коришћење и уређење шума, шумског земљишта и ловишта	
Планско решење 2.1:	Одрживо коришћење и заштита шума и шумског земљишта
Приоритетне активности:	1. Израда Основа газдовања шумама. 2. Повећање површина под шумским екосистемима. 3. Подизање квалитета шума, узгојем високих шума уз природно обнављање. 4. Уважавање и поштовање савремених принципа обликовања предела у функцији унапређења туристичких потенцијала. То се односи на гранична подручја шумског земљишта, просторе уз саобраћајнице, обале река, акумулације, туристичке центре, на местима просека за постављање инфраструктуре, ски стаза и сл. 5. Површине под шумама у насељима треба у планским решењима третирати као екосистеме и биотопе које треба максимално очувати, унапредити и учинити их доступним за рекреацију становништва.
Планско решење 2.2:	Повећање површина под шумским екосистемима
Приоритетне активности:	1. Повећање шума у државном поседу формирањем нових површина уз постојеће шумске комплексе. 2. Обједињавање и укрупњавање приватних шума ради лакшег планирања и узгоја. 3. Успостављања шума посебне намене 4. Формирање заштитних шума
Планско решење 2.3:	Заштита, гајење, лов и коришћење дивљачи у ловиштима у складу са природним условима
Приоритетне активности:	1. Повећање бројности и побољшање структуре и квалитета ситне и крупне дивљачи. 2. Заштита и очување свих, посебно ретких и угрожених врста дивљачи. 3. Развој комерцијалних ловишта до 2015. године. 4. Сарадња са корисницима суседних ловишта.

Шуме у државној својини

Према приоритетним узгојним потребама на 394,64ха треба извршити попуњавање младих разређених састојина, на 891,05ха треба извршити сече чишћења у младим састојинама у фази касног подмладка и раног младика, на 6923,50ха треба извршити прореде као мере неге, на 1815,42ха треба наставити процес природне обнове састојина, на 114,80ха треба започети процес конверзије изданачких састојина у високи узгојни облик, на 684,83ха треба спроводити групично-пребирна сече. Реконструкцију као дугорочни циљ треба урадити на 2014,24ха. На преосталих 9700,04ха у планском периоду нису потребни узгојни захвати.

3) Заштита, коришћење и уређење вода и водног земљишта	
Планско решење 3.1:	Одрживо коришћење и заштита водног земљишта
Приоритетне активности:	1. Израда Студије одрживог коришћења водног земљишта акумулације "Завој" у функцији развоја туристичко рекреативних садржаја и риболовног туризма и уз уважавање санитарне заштите акумулације. 2. Израда урбанистичке и пројектне документације за уређење приобаља Завојског језера и речних токова који пролазе кроз насељена места (пре свега туристичких насеља) 3. Превођење Рогоза 4. Реализација санитарне заштите свих локалних сеоских изворишта на подручју Општине. 5. Регулација водотокова

4) Становништво	
Планско решење 4.1:	Задржавање младог радноспособног континента становништва у центрима и насељима на руралном подручју
Приоритетне активности:	1. Израда и реализација Програма запошљавања радно способног и женског дела популације у индустрији, туризму, шумарству, водопривреди и услугама. 2. Спровођење Програма квалификације, преквалификације, доквалификације и иновације знања и других облика образовања одраслих. 3. Реализација Програма перманентног стручног образовања пољопривредника. 4. Реализација Програма едукације, промоције и техничке подршке развоју уметничких и старих заната у руралним срединама. 5. Организовање Програма специјализоване едукације сеоског становништва и промоције здравих стилова живота у смислу производње здраве хране, развоја сеоског туризма, старих заната, започињања бизниса.
Планско решење 4.2:	Подизање квалитета и стандарда живљења на руралном подручја
Приоритетне активности:	1. Реализација Програма институционалне и ванинституционалне подршке збрињавању старих. 2. Обезбеђење едукативних, спортских и забавних програма и садржаја за децу и омладину.

5) Мрежа насеља	
Планско решење 5.1:	Развој и уређење центара у мрежи насеља
Приоритетне активности:	1. Израда и почетак реализације програма ревитализације, изградње, уређења и инфраструктурног опремања простора: <ul style="list-style-type: none"> • секундарних центара (Крупац, Темска, Суково, Височка Ржана) • викенд насеља („4км“, „Басара“, „Врело“ и „Даг Бањица“)

6) Јавне службе	
Планско решење 6.1:	Здравствена заштита
Приоритетне активности:	1. Подизање нивоа квалитета услуга кроз реконструкцију и санацију постојеће мреже објеката примарне здравствене заштите, побољшање опремљености и организације пружања услуга и квалитетније просторне организованости у смислу веће доступности директним корисницима на руралном подручју.
Планско решење 6.2:	Образовање и дечија заштита
Приоритетне активности:	<p>а) Основно образовање:</p> 1. Побољшање просторних, функционалних услова и опремљености постојећих матичних основних школа у центрима у мрежи насеља града. 2. Подизање и изједначавање нивоа квалитета образовног процеса, организације рада и функционисања, у складу са важећим прописима, нормативима и стандардима. 3. Израда програма реконструкције и обнове објеката четворогодишњих школа. 4. Побољшање доступности школа у насељима на руралном подручју. <p>б) Средње, више и високо образовање:</p> 1. Регионализација и рационализација мреже средњег образовања - умрежавање стручних школа сличних образовних профила и њихова већа флексибилност за прилагођавање потребама привреде и тржишта рада. 2. Побољшање просторних услова и опремљености у складу са важећим прописима, нормативима и стандардима за средњошколске објекте. 3. Обезбеђење локације у Пироту и реализација великог ђачког интерната за средње и више школе и факултете. <p>в) Дечија заштита:</p> 1. Израда и реализација програма развоја и организације пружања услуга предшколског васпитања и образовања на руралном подручју прилагођавањем рада ових установа потребама локалне средине, увођењем специјализованих програма и мобилних екипа дечијих вртића.

	2. Побољшање просторних услова и повећање капацитета дечјих вртића ширењем мреже постојећих објеката дечјих вртића, као и отварањем организационих јединица предшколске установе у основним школама и њиховим истуреним одељењима, уз коришћење постојећих или наменски изграђених вишефункционалних јавних или приватних објеката, према важећим стандардима за предшколске установе..
Планско решење 6.3:	Градска управа са истуреним објектима
Приоритетне активности:	1. Реконструкција, модернизација, просторно и организационо повезивање и умрежавање објеката месних канцеларија. 2. Подизање нивоа квалитета административно-управних услуга у техничком и функционалном погледу.

7) Просторни размештај привредних делатности и привредни развој	
Планско решење 7.1:	Унапређење постојећих локација и пословног простора за привредни развој
Приоритетне активности:	1. Стварање услова за максимално искоришћавање садашње индустријске зоне што подразумева усмеравање малих привредника на потпуно опремљено земљиште, али и на оживљавање постојећих фабрика 2. Стварање и комунално опремање нове радне зоне у близини будућег аутопута
Планско решење 7.2:	Подршка развоју пословних асоцијација и секторски (кластерски) развој
Приоритетне активности:	1. Едукација предузетника о значају удруживања - Организовање семинара/обука на тему: Развој и одрживост пословних удружења; Преношење добре праксе из других средина (ЕУ и окружења).
Планско решење 7.3:	Подршка развоју агро бизниса
Приоритетне активности:	1. Израда стручне студије ради дефинисања основних праваца робне производње на пољопривредним газдинствима - истраживање на научној основи, узимајући у обзир климатске услове, састав земљишта, уситњеност поседа, степен техничке опремљености, нивоа знања, расположиве људске ресурсе, у ком правцу треба усмеравати пољопривредну производњу и након тога за које прерадне капацитете треба тражити инвеститоре. 2. Успостављање Агро бизнис центра - места где се прикупљају и пласирају све информације везане за тржишне услове, промоцију, услове пласмана пољопривредних и прехранбених производа. 3. Формирање лабораторије за контролу квалитета пољопривредних производа. Лабораторија за испитивање пољопривредних производа на штетне материје је неопходан услов за остваривање идеје о промоцији подручја за производњу изворних, аутохтоних, еколошки чистих пољопривредних производа.
Планско решење 7.4:	Развој туризма, организација и уређење туристичких простора
Приоритетне активности:	1. Изградња првих сегмената туристичке понуде у простору: <ul style="list-style-type: none"> • прва етапа уређења Завојског језера за купање, спортове на води и спортски риболов; • Изградња туристичког насеља „Завојско језеро“ • Изградња туристичког насеља „Ракитска Гора“ 2. Реализација смештајних капацитета у традиционалним насељима 3. Обезбеђивање услова за изградњу свих услужно сервисних објеката око аутопута

8) Просторни развој инфраструктурних система	
Планско решење 8.1:	Изградња и модернизација путне мреже
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Модернизација, реконструкција и појачано одржавање државних путева II реда. 2. Изградња аутопута 3. Изградња пута аутопут – Враниште – Мирковци – Јабучко равниште 4. Изградња пута Брана „Завој“ – Мртвачки мост – Топли До – Ракитска гора –Јабучко равниште 5. Изградња пута Рсовци – Паклештица 6. Изградња пута Гостуша Брана „Завој“ 7. Изградња пута Бела туристички центар Мрамор -Топли До 2
Планско решење 8.2:	Успостављање јавног саобраћаја и информативних пунктова на улазима у Парк природе
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Успостављање ефикасног система јавног саобраћаја на правцима приступа до туристичких локалитета приоритетних за реализацију; 2. Реализација аутобуских станица и аутобуских стајалишта у постојећим насељима и на приоритетним туристичким локалитетима; 3. Постављање информативно-контролног пункта „Темска“, односно улазне капије у Парк природе, на локалном путу Темска-Топли До;
Планско решење 8.3:	Изградња и модернизација железничког саобраћаја
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња коридора пруге за возове великих брзина 2. Електрификација пруге Ниш - Димитровград
Планско решење 8.4:	Хидротехничка инфраструктура
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Припрема и израда урбанистичке и пројектне документације којом би се сагледала оправданост и изводљивост пројекта превођења дела вода Топлодолске реке и прибављање сагласности и дозвола за хидротехничке системе везане за завршетак друге фазе развоја водоакумулације "Завој" и Нишавског регионалног подсистема за снабдевање водом становништва. 2. Наставак и завршетак радова на изградњи резервоара Провалија, 3. Наставак санације старе и дотрајале водоводне мреже и азбестних цеви 4. Изградња цевовода Пирот – Пољска Ржана, где се предвиђа спајање водоводне мреже села Пољска Ржана на градски систем. 5. Изградња водоводних подсистема 6. Наставак и завршетак радова на изградњи канализационе мреже у селима Крупац и Пољска Ржана 7. Израда пројектне документације и изградња постројења за пречишћавање отпадне воде (ППОВ) града Пирота 8. Прикупљање и санитарно безбедно одвођење атмосферских вода с локалних путева у ужој зони заштите акумулације "Завој" и путева II реда у широј зони заштите изворишта; 9. Санација постојећих и изградња нових санитарних септичких јама за домаћинства у ужој зони заштите водоакумулације "Завој" у насељима Покревник, Мала Лукања, Велика Лукања, Паклештица, Копривштица, Гостуша и Бела; 10. Реализација МХЕ према планској и пројектној документацији, без угрожавања еколошке равнотеже, режима заштите и резервације простора за друге намене
Планско решење 8.5:	Систем снабдевања топлотном енергијом и гасом
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изградња магистралног топловода и котларнице „Сењак“ 2. Изградња гасовода
Планско решење 8.6:	Телекомуникациона инфраструктура
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 4. Повећање броја веза између градског центра и сеоских средина; 5. Израда нових телефонских централа и елиминисање двојних веза, пре свега у сеоским срединама; 6. Побољшање интернет веза и омогућавање новим провајдерима несметан развој;
Планско решење 8.7:	Електроенергетска инфраструктура

Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> Проширење мреже напојних и дистрибутивних електроенергетских објеката <ul style="list-style-type: none"> Изградња далековода 35kV од ТС35/10 kV „Темска“ до ТС35/10kV „Топли до“ изградња новог далековода 35 kV од трафостанице ТС35/10 kV “Топли До“ до ТС 35/10kV “Јабучко равниште“; Стварање услова за поуздано и рационално напајање електричном енергијом конзумног подручја, постојећих и планираних насеља и локалитета; интензивније коришћење хидропотенцијала за изградњу МХЕ енергије из алтернативних обновљивих извора, посебно хидропотенцијала за изградњу МХЕ
Планско решење 8.8:	Комунална инфраструктура
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> Затварање постојећих несанитарних депонија (дуж путева, речних токова и у близини сеоских и градских насеља), Завршетак изградње и стављање у функцију нове регионалне санитарне депоније

9) Заштита природе, природних вредности и животне средине	
Планско решење 9.1:	Заштита, презентација и контролисано коришћење природе и природних вредности
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> Заштита, презентација и контролисано коришћење Парка природе <ul style="list-style-type: none"> Спровођење одредби Просторног плана о успостављању зона и режима заштите, уређења и коришћења Парка природе; очување/одржавање станишта и разноврсности дивље флоре и фауне, њено јачање (бројчано снажење) и просторно ширење; очување разноврсности, живописности и лепоте предела, унапређење његове чистоће и уређености у зонама и коридорима становања, привредних активности, рекреације, саобраћаја, спровођење приоритетних активности санације и рекултивације деградираних површина; очување екосистемских, пејзажних, биолошких и других вредности и природних ресурса подручја и обезбеђивање доступности за одрживо коришћење из домена науке, образовања, туризма, рекреације и спорта и комплементарних активности; интегрисање презентације природних вредности у туристичку понуду путем заједничких програма, планова и пројеката, уз увођење одређених такси (еколошке таксе које би се плаћале приликом уласка у Парк природе) и издвајање дела прихода од туристичких активности за потребе заштите и презентације природе и природних вредности који представљају туристичке мотиве. Заштита, презентација и контролисано коришћење Специјалног резервата природе „Јерма“ Одржавање водоакумулације "Завој" као стабилног водног екосистема Покретање иницијативе за заштиту мочварног подручја „Крупачко блато“ као Специјални резерват природе
Планско решење 9.2:	Заштита и управљање животном средином
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> Унапређења и заштите квалитета животне средине <ul style="list-style-type: none"> Израда Катастра загађивача на територији градског центра и Парка природе Забрана непланског каптирања и коришћења извора и врела, као и непланског локалног коришћења хидроенергије водотока на подручју Просторног плана; израда и спровођење програма заштите земљишта од водне ерозије, загађивања и других деградационих процеса, заштите вода од загађивања и неповољних промена хидролошких режима, заштите ваздуха од загађивања, заштите од прекомерне буке и друго; успостављање система сталног мониторинга свих параметара квалитета животне средине на подручју Просторног плана (земљишта, воде, ваздуха и вегетације); Заштита квалитета вода <ul style="list-style-type: none"> успостављање и обележавање уже зоне заштите водоакумулације "Завој"; санитарно опремање свих објеката и санација загађеног земљишта у ужој зони заштите водоакумулације, на територији КО Покревник, Мала Лукања, Велика Лукања, Гостуша и Паклештица; одрживо коришћење локалних изворишта до количина које не угрожавају еколошке услове у окружењу и одржавање квалитета вода водотока и водоакумулације у прописаним I и III класама квалитета. Антиерозивна заштита слива водоакумулације "Завој" <ul style="list-style-type: none"> активности уређења и регулације бујичних водотока у сливу водоакумулације „Завој“; примена биолошких и техничких мера антиерозивне заштите и уређења на локалитетима које угрожава ексцесивна и јака ерозија;

Планско решење 9.3:	Заштита и презентација непокретних културних добара
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Истраживање и евидентирање досад неевидентираних споменика културе (потопљена црква некадашњег насеља Завој из 16. века, која ће бити реконструисана у оквиру туристичког насеља "Завојско језеро" на јужној обали Завојског језера), цркви и објекта народног градитељства као и просторних културно-историјских целина (амбијенталне целине народног градитељства у подпланинским селима Топли До, Дојкинци, Росомач, Гостуша) 2. Израда Програма конзервације, рестаурације и ревитализације непокретних културних добара на подручју Просторног плана, са утврђеним приоритетима и фазама; 3. Основати службу која би се на локалном нивоу бавила надзирањем стања културних добара и избором нових

3.3. Мере за подстицање равномерног територијалног развоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе

У даљем планирању развоја читаве Републике Србије, значајну улогу треба да одигра регионално планирање, односно планирање с циљем њеног равномерног територијалног развоја и децентрализације. Просторним планом Републике Србије утврђено је да се на територији Србије, могу издвојити 5 региона са својим областима. Овакав полицентрични систем развоја је предуслов да се на целокупном простору Србије створе услови за равномернији регионални развој. Тако би се смањиле миграције становништва, јер се обезбеђује рационалније коришћење ресурса (подстицањем привреде у регионима и алокацијом привредних активности у простору, спречава се њихова концентрација коју прате различити негативни ефекти - загушеност, загађеност...) и стварају се услови пуне или веће запослености, равномерније расподеле доходака итд. То наравно подразумева да у складу са оваквом глобалном регионализацијом, треба развијати и саме области тј. не сме се дозволити даље развијање регионалних центара уз занемаривање њихове околине, односно мањих градских и сеоских подручја, јер управо њихов развој представља окосницу даљег развоја, како локалног тако и ширег подручја.

Општина Пирот припада региону јужне и источне Србије који има 10 области, међу којима је и пиротска област. Регионално уређење земље по моделу области има за циљ да створи оптималан организациони формат, који би обезбедио најефикасније и најсвестраније ангажовање свих природних и створених потенцијала, у функцији најбржег, а равномерног регионалног и просторног развоја.

Највећу могућност за "уравнотежење" развоја у Општини Пирот, односно у целом региону има Парк природе Стара планина. Активирањем различитих делатности и унапређењем сеоских насеља постићи ће се жељена противтежа пренаглашеној градској концентрацији, пре свега у Нишу, Пироту, Зајечару и Књажевцу. Развој Старе планине почев од туризма и пољопривреде па преко шумарства, домаће радиности, занатства и других комплементарних делатности, створиће услове запошљавања радно активног домицилног становништва али ће делом амортизовати и градску незапосленост. Тако ће градови који су до сада представљали праве магнете за Стару планину, полако размагнетисати своје поље, обим дневних миграција ће се повећати и кренуће поред досадашњег и у супротном смеру - од околних градова ка Старој планини.

Наравно да би се све ово постигло сеоску привреду треба стимулисати а село као насеобину комунално и саобраћајно опремити и учинити довољно доступним да буде конкурентно градском начину живота. Међутим, с обзиром на број сеоских насеља на Старој планини, то се не може постићи у сваком од њих - не могу се у сваком селу изградити сви објекти друштвеног стандарда који су својеврсни граду. Али могу, односно морају се сва села комунално опремити и саобраћајно повезати пре свега са сеоским центрима. Ове центре треба боље повезати са општинским или регионалним центром, јер ће управо они одиграти одлучујућу улогу у даљем развоју планине и њеног окружења. Тако ће рурално становништво у њима задовољити све своје потребе - образовне, културне, здравствене, трговачке, услужне... Изградња ових објекта друштвеног стандарда у центрима заједнице села, учиниће их мањим половима развоја који су врло значајни у постизању равномерног територијалног развоја, како саме планине тако и региона у целини.

Општина Пирот се граничи са општинама Бела Паланка, Димитровград и Бабушница. Међутим, иако све општине припадају Пиротској области, не може се рећи да су привредне, просторне, културне и друге интеракције између суседних општина до сада биле на нивоу који може да мотивише даљи развој ширег региона. Управо зато, неискоришћени потенцијали треба да буду активирани у планском периоду. Однос општина је био дуги низ година оптерећен slabим комуникацијама и недовољном функционалном повезаностју што ће се у планском периоду свакако променити, пре свега изградњом аутопута. Поред тога отварање Регионалне санитарне депоније ће умногоме допринети међуопштинској сарадњи. Потенцијали се односе, пре свега, на развој саобраћајне и остале инфраструктуре, као и заједничке привредне, посебно туристичке, активности.

Стратешко опредељење Србије је да у што скоријој будућности постане држава кандидат за учлањење у Европску Унију. То значи да ће се отворити могућности за приступ читавом низу специфичних фондова, конституисаних управо као подршка просторном развоју, са циљем да се унапреде и усагласе постојеће и потенцијалне просторне структуре са европским.

У документима ЕУ који се тичу будућег развоја европског простора и европских региона, међунасељској и регионалној сарадњи се даје приоритет, јер је то сигуран пут да се постигне један од кључних циљева - успостављање веће просторне кохезије и усклађеног полицентричног развоја. Наиме, окосницу свих програма и пројеката ЕУ представља дефинисање заједничке стратегије просторног развоја која ће се супротставити све израженијим регионалним развојним диспаратима и кроз стратешке смернице и опције политика омогућити усклађен развој европског континента уз поштовање принципа одрживости и заштиту свеевропског природног и културног наслеђа. Документи ових иницијатива усмерили су своју пажњу нарочито развоју градова и метрополитенских регија и њиховом узајамном умрежавању у функционалне и комплементарне урбане системе, као и унапређењу веза са руралним просторима.

Фундаментални циљеви просторних перспектива европског развоја (ESDP) у односу на које су формулисане одговарајуће политике развоја морају да испуне неколико захтева. Први захтев односи се на савлађивање географских разлика по питању просперитета и благостања, други на оптимизацију пословне климе, док се трећи концентрише на дефинисање просторног оквира у коме се одражавају просторне последице европске секторске политике. Да би се испуниле ове три функције дефинисана су три основна домена политика. То су:

4. Полицентрични просторни развој и нови односи између урбаних и руралних подручја;
5. Једнакост у приступу инфраструктури и знању;
6. Пажљиво управљање природним и културним наслеђем.

Стратешки циљеви у области регионалног и локалног одрживог развоја обухватају:

12. децентрализацију уз примену савременог концепта регионализације и социо-економског приступа;
13. изградњу и јачање новог система расподеле надлежности између различитих вертикалних нивоа власти;
14. јачање концепта регионалне конкурентности и повезивања;
15. смањење неравномерности у регионалном развоју; унутар региона и између села и града,
16. развој, квалитетно и непрекидно унапређење комуналне инфраструктуре;
17. заштиту и коришћење природних ресурса којима газдује јединица локалне самоуправе у складу с принципима одрживог развоја применом економских инструмената;
18. стварање боље организоване и координисане локалне власти, локалне администрације и јавних предузећа, стална промоција укључивања јавности у планирање и усвајање принципа добре праксе и одрживог развоја у урбанистичко планској документацији;
19. развој локалне економије на основу расположивих природних ресурса и мера за подршку промоције одрживог коришћења ресурса;
20. институционално јачање локалне самоуправе и подизање нивоа знања изабраних и постављених лица запослених у општинским управама;
21. израда локалних стратешких и развојних планова;
22. полицентричан развој мреже насеља и стварање урбаних регија с мрежом средњих и малих градова и сеоских насеља.

Афирмација Општине Пирот у регионалном окружењу захтева ангажовање свих актера у развоју, односно корисника простора, инвеститора, власника некретнина као и јавних служби у Општини. Поред докумената на општинском, покрајинском и републичком нивоу, значајно упориште за остварење развоја пружају и документа, програми и смернице Европске Уније и Уједињених нација.

Остварење развоја и афирмације Општине омогућиће: јачање прекограничних и регионалних веза, као и међуопштинских веза са суседним општинама, у складу са испољеним економским и социокултурним интересима. Значај сарадње са суседним општинама је уједно од великог значаја за јачање и афирмацију целог региона;

У циљу упрощавања система спољне помоћи, као и постизања максималних резултата коришћења намењених финансијских средстава, Европска комисија је донела одлуку да све предприступне фондове (Phare, ISPA, SAPARD и CARDS), замени новим предприступним инструментом IPA (Instrument for Pre-accession Assistance), успостављен Регулатором Европског савета бр. 1085/2006 од 17. јула 2006.

IPA садржи пет компоненти:

6. Помоћ транзицији и изградњи институција. Ова компонента је најважнија за све активности које су везане за изградњу институција и подршку транзицији у земљама потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ. Ова компонента пружа подршку земљама кандидатима, као и потенцијалним кандидатима, у њиховим напорима јачања сопствених демократских институција и владавине права, реформи државне управе, поштовању људских и мањинских права, јачању цивилног друштва, економском развоју, реформи образовања, заштити животне средине, као и унапређењу регионалне сарадње равномерног регионалног развоја држава корисника финансијских средстава и *acquis communautaire* тј. правних тековина ЕУ.
7. Прекогранична сарадња. Ова компонента ће финансирати пројекте прекограничне сарадње институција из пограничних региона једне земље са институцијама из пограничних региона суседне земље (била суседна земља чланица ЕУ или не) у свим областима које две земље дефинишу као приоритетне.
8. Регионални развој. Трећа компонента ће бити доступна за земље кандидате да би се припремиле за имплементацију и управљање кохезионом политиком Заједнице, поготову за њихово прилагођавање Европском фонду за регионални развој и Кохезионом фонду.
9. Развој људских ресурса. Циљ ове компоненте је да припреми земље кандидате за програмирање, имплементацију и управљање Европским социјалним фондом у оквиру Европске стратегије запошљавања. У том процесу ће се узети у обзир циљеви Заједнице на пољу друштвене инклузије, едукације и тренинга и једнакости између полова.
10. Рурални развој. Последња компонента је намењена земљама кандидатима у циљу припреме за имплементацију и управљање заједничком пољопривредном политиком Заједнице. Имплементација помоћи у оквиру ове компоненте допринеће одрживом развоју пољопривредног сектора и руралних области као и успешнијој имплементацији *acquis communautaire* везано за Заједничку пољопривредну политику.

Општина Пирот је до сада постигла значајне резултате у учествовању и имплементацији међурегионалних пројеката и то како од стране саме Општине тако и од стране многих невладиних организација.

Пројекат „Сиреви кластер југ“

Општина Пирот је кренула са реализацијом пројекта „Сиреви кластер југ“ који у оквиру Регионалног-економског програма развоја 2 (РДЕПР 2) који финансира Европска унија, а чији је основни циљ побољшање капацитета девет Регионалних агенција за развој (РАР) које се налазе у: Крагујевцу, Краљеву, Лесковцу, Нишу, Новом Пазару, Пожаревцу, Зајечару, Зрењанину и Ужицу.

Пројекат „Сиреви кластера југ“ обухвата Топлички, Нишавски и Пиротски округ и има за циљ регионално повезивање у области привреде, повећања регионалне компетитивности и повећање запошљавања на територији ова три округа. Партнери општине Пирот на пројекту су Град Ниш, Општина Прокупље и Обласна развојна асоцијација.

Пројекат “Оснивање Канцеларије за ЛЕР”

Пројекат “Оснивање Канцеларије за ЛЕР” изабран је за један од 10 примера добре праксе спровођења пројеката у оквиру програма прекограничне сарадње у Србији, у конкуренцији од око 170 пројеката финансираних из средстава КАРДС. Тим поводом на Годишњој конференцији програма прекограничне сарадње “Од КАРДС до ИПА фондова” 29. априла Општини Пирот је уручена захвалница и организован је сајам пројеката финансираних из средстава КАРДС, где се Општина Пирот појавила у својству излагача.

“Оснивање Завода за локални економски развој Пирота”

Општина Пирот спроводи пројекат “Оснивање Завода за локални економски развој Пирота” у партнерству са општином Монтана, Републике Бугарске. Општи циљ пројекта је да утиче на прилив инвестиција и пораст животног стандарда индиректно од планираних акција стручњака из пројектног тима, у смислу сервисирања и контаката са потенцијалним инвеститорима, грађанима и другим заинтересованим странама.

Канцеларија за локални економски развој је основана у оквиру Суседског програма Србија-Бугарска. Пројекат је финансиран од стране Европске Агенције за Реконструкцију (ЕАП).

Пројекат “Еврорегион”

Еврорегион Нишава формиран је јула месеца 2005. године између два регионална удружења грађана УГ Понишавље, регионално удружење Пиротског округа и УГ Нишава, регионално удружење Софијске области. Тако формиран еврорегион назван је Нишава. Овај регион чине чланови, грађани општина пиротског округа и општина софијске области. Општине које улазе у састав пиротског округа су Димитровград, Пирот, Бела Паланка и Бабушница, а општине које улазе у састав софијске области су Своге, Косин Брод, Сливница, Бижуршће, Годеч и Драгоман. Еврорегион Нишава је у јулу месецу 2007. године примљен у Асоцијацију европских пограничних региона - АЕБР. Еврорегион има своје области делатности, као што су регионални развој, економски развој, туризам и спорт, култура, трансфер иновација, екологија, пољопривреда, социјална сарадња, здравство, комуникације, образовање и сл. Еврорегион Нишава има и своју визију: повећано разумевање и толерантност између суседа и грађана путем изградње партнерства између Пиротског округа у Србији и Софијске области у Бугарској. Има и своју мисију која би се могла дефинисати као подршка заједничком регионалном развоју у духу толерантности, добросуседских односа и пријатељства између два нараода.

Иначе Еврорегион Нишава учествовао је у низу пројеката прекограничне сарадње које су финансирале фондације КАРДС и ФАР, као и ЕАР. То су углавном били пројекти везани за културу, образовање, екологију, спорт и сарадњу, за однос људи са људима.

С обзиром да је Општина Пирот члан Еврорегиона Нишава, то значи да се отвара могућност учествовања у пројектима које финансирају горе наведене фондације, а самим тим и могућност добијања и реализације истих. Имајући на уму све ово Општина Пирот са суседним Општинама у Републици Бугарској, које припадају Еврорегиону Нишава, учествује и учествоваће у пограничним пројектима, омогућавајући да европска средства преко структурних и кохезионих фондова, дођу до наших простора, како би се утицало на развој и гаранцију у области пољопривреде, социјалне политике, инфраструктуре, заштите животне средине и сл. Тиме се стварају директни услови, којима се делује на бржи развој Општине, подизање стандарда и смањење регионалне социјалне разлике.

3.4. Мере и инструменти за имплементацију плана и учесници у имплементацији

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију планских решења Просторног плана за период до 2021. године базирани су на постојећем систему управљања у Републици Србији. Планом се у одређеној мери сугеришу мере и инструменти који ће, према очекивањима, у овом периоду бити дефинисани и примењивани.

Основни плански документи вишег реда, на којима је заснована израда Просторног плана, су: Просторни план Републике Србије (Сл.гл. Републике Србије бр.81/10), Уредба о утврђивању Просторног плана подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина (Сл.гл. Републике Србије бр.115/08) и Уредба о утврђивању Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш - граница Бугарске (Сл.гл. Републике Србије бр.86/09), чије су одредбе у потпуности испоштоване у контексту просторних решења.

Просторни план Општине Пирот представља плански документ за подручје Општине Пирот у његовим административним границама и то за плански период до 2021. године. Овај План представља плански и правни основ за израду урбанистичких планова и урбанистичко-техничких докумената на територији Општине Пирот, као и за директну примену правила уређења и правила грађења овог Просторног плана, на подручју за које није предвиђена израда урбанистичког плана, односно насеља за која је предвиђена израда Урбанистичких планова до доношења истих.

Сви плански документи у даљем поступку морају да буду усаглашени са Просторним планом и то у погледу: планских решења, правила уређења, правила грађења и заштите простора.

- Правила грађења служе за регулисање грађења на грађевинском, пољопривредном, водном, шумском земљишту, као и земљишту у оквиру заштићених коридора;
- Правила грађења намењена су потребама грађења за делове територије, целине, насеља и зоне за које није предвиђена израда урбанистичког плана, а на основу којих ће се издавати Локацијска дозвола;
- Правила грађења намењена су потребама грађења у грађевинском подручју за које је планирана израда урбанистичког плана до доношења истих;
- Правила грађења служиће као оријентација код израде урбанистичких планова и урбанистичко-техничких докумената предвиђених Просторним планом;
- Локацијска дозвола се издаје на основу Плана генералне регулације, за делове територије у обухвату плана за које није предвиђено доношење Плана детаљне регулације;
- Локацијска дозвола се издаје на основу Плана детаљне регулације;
- Уколико је планским документом предвиђена израда Урбанистичког пројекта, Локацијска дозвола се издаје на основу тог планског документа и урбанистичког пројекта (чл. 57 Закона о планирању и изградњи Сл.гл. Републике Србије бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11);
- Локацијска дозвола се издаје на основу Просторног плана и Генералног плана, до усаглашавања Генералног плана и доношења Генералног урбанистичког плана, када ће се локацијска дозвола издавати на основу Просторног плана, Генералног урбанистичког плана и важећих Планова генералне регулације

- Приликом издавања локацијске дозволе, обавезни су услови надлежних институција у складу са чл.55 Закона о планирању и изградњи (Сл.гл.Републике Србије бр. бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11) и то: Јавног урбанистичког предузећа "Пирот", ЈП "Водовод и канализација" Пирот, ЕД "Југоисток", д.о.о. Ниш - "Електродистрибуција Пирот" и осталих институција према потреби. Изричито, Урбанистичким условима Јавног урбанистичког предузећа "Пирот" се могу посебно условити урбанистички параметри, изглед објекта (обавезни материјали, вертикалне и хоризонталне линије, ритмови, обавезни архитектонски детаљи, боја фасаде и сл.) а према посебним карактеристикама урбанистичке целине којој објекат припада.
- У периоду примене овог Просторног плана радиће се усаглашавање Генералног плана са одредбама Закона о планирању и изградњи (Службени гласник РС бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11). Правила уређења и правила грађења дата овим Просторним планом служиће за израду правила уређења и правила грађења Генералног урбанистичког плана, као и урбанистичке документације у границама Генералног урбанистичког плана;
- Измена границе грађевинског подручја Генералног урбанистичког плана неће условити измену овог Просторног плана;
- Сви донети Урбанистички планови на простору Просторног плана остају на снази до израде и доношења њихових измена и допуна, осим ако усаглашеним Генералним урбанистичким планом није другачије одређено;
- Планом су дата правила за коришћење, уређење и заштиту пољопривредног, шумског и водног земљишта;
- Грађење без одобрења надлежног органа је строго забрањено и биће санкционисано према Закону;
- Просторним планом дате су оквирне границе урбанистичких планова, односно границе грађевинских подручја сеоских насеља;
- Тачне границе грађевинских подручја као и граница грађевинског земљишта у оквиру грађевинског подручја за насеља за која ће се радити урбанистичка документација биће тачно дефинисана израдом истих;
- За парцеле које се налазе између доминантних просторних целина, служба надлежна за издавање Локацијске дозволе, их издаје на основу датих правила за дефинисану намену, по правилу у корист подносиоца захтева;
- Све претежне намене осталог грађевинског земљишта су преовлађујуће намене док се поједине парцеле могу наменити компатибалним наменама;

Објекат не испуњава услове **за легализацију**, односно за добијање Грађевинске дозволе уколико је изграђен односно реконструисан:

- на површинама јавне намене, односно земљишту планираном за уређење или изградњу јавних објеката или јавних површина за које се утврђује општи интерес, у складу са законом
- у зони заштите природног или културног добра
- у оквиру заштићених коридора путних праваца вишег ранга
- у оквиру заштићених коридора надземних електроенергетских водова напона од 10кW до 400 кW.
- у зони заштите хидротехничких објеката одређених Планом
- на земљишту неповољном за грађење (клизишта, мочварно тло и сл.)
- од материјала који не обезбеђује трајност и сигурност објекта
- као и сви други објекти који су изграђени односно реконструисани или дограђени без грађевинске дозволе, а на основу члана 187 Закона о планирању и изградњи (Сл.гл Републике Србије бр. 72/09, 81/09-испр., 64/10-одлука УС и 24/11), Правилника о легализацији ("Сл.гл Републике Србије", број 89/09)

Изградња на земљишту изван грађевинског подручја насеља вршиће се према условима утврђеним овим Планом, издавањем локацијске дозволе или одговарајућим урбанистичким плановима.

Све парцеле које су у контактним зонама грађевинског подручја и земљишта које није опредељено као грађевинско (шумско, пољопривредно, водно), и својим мањим деловима су захваћене границом грађевинског подручја правила грађења и уређења важиће као за грађевинско земљиште. У таквим случајевима граница грађевинског подручја по правилу иде катастарском границом захваћене, односно предметне парцеле.

Носилац пројекта, односно правно лице, предузетник и физичко лице које користи природне ресурсе, обавља грађевинске и друге радове, активности и интервенције у природи дужно је да поступа у складу са мерама заштите природе утврђеним у плановима, основама и програмима и у складу са пројектно-техничком документацијом, на начин да се избегну или на најмању меру сведу угрожавање и оштећење природе.

Кључни учесници у остваривању Просторног плана су, у складу са својим надлежностима и делокругом рада, одговарајући органи и институције на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу.

Кључни учесници на републичком нивоу управљања су министарства са дирекцијама и управама надлежним за послове урбанизма и просторног планирања, заштите животне средине, инфраструктуре, културе, привреде и привредног развоја, регионалног развоја, унапређење економских односа са иностранством, националног инвестиционог плантуризма, финансија, пољопривреде, шумарства, водопривреде, енергетике, јавна предузећа за друмски саобраћај, јавна скијалишта, водопривреду, шумарство, електропривреду и телекомуникације, заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе. У остваривању Просторног плана одговарајуће учешће узете и министарства надлежна за послове државне управе и локалне самоуправе, здравља, социјалне политике, просвете, развоја и унапређења спорта и физичке културе, других послова од непосредног или посредног значаја за спровођење овог плана, различити републички фондови, као и агенција надлежна за просторно планирање.

Кључни учесници на регионалном нивоу управљања су Регионална привредна комора Ниша, а на локалном нивоу управљања Општина Пирот. општинска јавна комунална предузећа, друштвени фонд за грађевинско земљиште и одржавање стамбених зграда у друштвеној својини општине Пирот, месне заједнице као и агенције и установе са подручја Просторног плана.

Поред наведених учесника неопходно је анимирати и организовати учешће других актера у остваривању овог плана, у првом реду житеље планског подручја, власнике непокретности, домаћинства која имају пољопривредно газдинство, локалне и друге заинтересоване пословне субјекте, пре свих АД "Тигар" Пирот, асоцијације произвођача, удружења грађана, невладине организације, Регионални центар за животну средину за Централну и Источну Европу (РЕЦ) и друге актере.

Средства за финансирање активности на имплементацији просторног плана, обезбедиће се из средстава Републике Србије, Општине Пирот, посебних фондова, могућих концесионара, иностраних донатора и спонзора, као и из средстава грађана, корисника и инвеститора на подручју обухвата Просторног плана.

4. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Општинска управа односно Одељење за урбанизам, стамбено комуналне делатности, грађевинарство и инспекцијске послове ће пратити примену Просторног плана и сваких пет година подносити Скупштини Општине Пирот Извештај о спровођењу Просторног плана. Саставни део тог Извештаја је оцена спровођења Просторног плана, с евентуалним предлогом допуне и измене плана. На основу Извештаја из претходног става, Скупштина Општине Пирот ће утврђивати потребу да се приступи допуни и измени Просторног плана.

Одељење за урбанизам, стамбено комуналне делатности, грађевинарство и инспекцијске послове може и у зависности од околности (а у складу са потребама), иницирати потребу да се приступи измени и допуни Просторног плана (уз сагласност Скупштине Општине Пирот).

Просторни план Општине Пирот ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Ниша".

Општина Пирот
Скупштина Општина Пирот
јун 2011.године
број 09/2010.

Председник
Милан Поповић
